
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

P.O. no. 5950 - 5

Thygers.

<36623615460018

<36623615460018

Bayer. Staatsbibliothek

S

N S

M E N.

-

-

90
2-0. 2-2

1

C. H U Y G E N S
K O R E N - B L O E M E N .

A A N T E E K E N I N G E N .

C. H U Y G E N S
K O R E N - B L O E M E N.
N E D E R L A N D S C H E G E D I C H T E N.

M E T O P H E L D E R E N D E A A N T E E K E N I N G E N

V A N

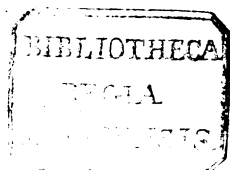
M^r. W. B I L D E R D I J K.

V I J F D E D E E L.

A A N T E E K E N I N G E N.

T E L E Y D E N , B I J
L. H E R D I N G H E N Z O O N ,
M D C C C X X V .

VOORBERICHT.

HUYGENS is moeilijk te verstaan, niet alleen door 't gebruik van verouderde woorden en wendingen, 'tgeen hy met velen zijner tijdgenooten gemeen heeft, maar inzonderheid door dieper in de innige beteekenis der woorden, en zoo ook in de overeenkomst van hunne klanken te dringen dan het gemeen gesprek onderstelt, hetgeen toch de woorden en uitdrukkingen slechts als een gestempeld geld aanneemt en uitgeeft zonder op de innerlijke gehalte te letten. Hierdoor is hy vol van diepen zin, zoo wel als van toespelingen die somwijlen treffend zijn, schoon elders willekeurig gezocht, of van geen ander belang, dan een geestige of schertsende aartigheid, by zijn leeftijd in zwang gaande. Zijne schriften derhalve vorderen, om hem niet alleenlijk wel te verstaan, maar ook recht te genieten, of 't ware, eene aanhoudende uitlegging, die zich niet bepaalt by hetgeen die van HOOFT ver-

VOORBERICHT.

vereischten. En de ruimte welke dit (hoe zeer veel bekort) in moest nemen, heeft dan ook den Uitgever, aan een zeker getal deelen verbonden, tot eene uitlating der veelvuldige aanhalingen uit oudere Schrijvers, en ook mede der Lemmata van het DAGH-WERCK gencodzaakt, alhoewel de Aanteekenaar dit wel anders gewenscht hadde. — Het zal niet onnuttig zijn hier, nog by te voegen, dat die HUYGENS met vrucht lezen wil, wel zal doen, de fraaie, schoon korte Verhandeling van den kundigen N. HINLOPEN, in het Tweede Deels Eerste Stuk der latere Werken van de Maatschappij van Nederl. Letterkunde, oplettend te lezen, en zich eigen te maken.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T V E R S :

O P D E N T I T E L .

Reg. 2.

Den oorber. D. i. het nut.

Reg. 7.

Men leeds' enz. D. i. Men duldde zo. Men zou ze wel niet misfen, indien zy er niet waren, maar daar zijnde, zou men ze voor lief nemen.

Reg. 14.

Niet min als fenijn. Versta: Niets minder dan fenijn, of (als men zegt) alles behalven fenijn.

Reg. 19.

Den aerd. In nominativo met π paragogicon om de vokaal.

Reg.

AANTEEK. OP HET VERS: OP DEN TITEL.

Reg. 24.

Ten halfs ley. Kwalijk, voor: op den hals *lag*.

Reg. 39.

Uyt den Acker. D. i. nu ze geplukt zijn. — *Te wijfen.*
D. i. te oordeelen.

Reg. 46.

Komensse blaauw by. *Blaauw by komen* is ongepast zijn,
en van geen genoegzame waardy om opmerking te ver-
dienen.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

E E R S T E B O E C K .

B I B E L - S T O F E N G O D S - D I E N S T .

HUYG. V.

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

E E R S T E B O E C K .

B I B E L - S T O F EN G O D S - D I E N S T .

Bladz. 3 reg. 1—3 v. b.

Dijne Wolcken — *sistest*; enz. Dat men voor den tijd der Bijbelvertaling, die met recht den algemeensten invloed op onze taal heeft gehad, in de gebeden by ons altijd de tweede persoon in het Enkelvoudige bezigde, weet (vertrouw ik) ieder, en is overeenkomstig aan het geen in de Fransche kerken stand hield. Maar schoon ieder het weet, zal men 't (naar alles zich laat aanzien) welhaast niet meer weten, en dan mag deze mijne aantekening welkom wezen, zoo ze nu mogelijk overtollig mocht schijnen.

Bladz. 3 reg. 4 v. o.

Die Kalf'ren onser lipp. Het woord *kalf* is het zelfde als *welp*, *jong*, (*partus*), en men gebruikte in HUYGENS tijd

A 2

op

op gelijke wijze het woord *enfant* in het Fransch. Meerdere beschaving heeft deze uitdrukkingen, als of zy iets onkiesch behelsden, doen verouderen; doch men zie hierover mijne Voorrede voor den *Cinna* van CORNEILLE.

Bladz. 3 reg. 1 v. o.

Van mond. Over dit onderdrukken van het Lidwoord *de* hebben wy op HOOFD onze aanmerking gemaakt. Doch hier sluit het ons. Het is niet die onderdrukking in zich-zelve, want wy zeggen daaglijks *van mond tot mond*, en dergelijke meer, maar het is om dat *ten Hemel*, hetgeen er meê in verband staat, in *ten* het lidwoord bevat, als uit *te* en *den* saamgetrokken zijnde, terwijl in den samenhang, *van* en *tot*, en *monden hemel*, zich onderling beandwoorden moest. *Van mond tot hemel*, had hy kunnen zeggen, maar *tot hemel* is te onbepaald, en de nadruk der zegging eischt volstrekt *tot DEN* (of *ten*) *hemel* te zeggen; doch dit brengt dan ook *van den mond* met zich.

Bladz. 4 reg. 1 v. b.

Hael op, d. i. *trek tot u op*, ontfang uit genade.

Bladz. 4 reg. 4 v. b.

Niet en staen. D. i. Niet bestand zijn. Men gebruikte dit enkele *staen* voor *bestaan*, als wy thands zeggen zonden. Ons gemeen heeft er nog de uitdrukking van over: *Ik sta hem niet*, voor: Ik ben hem (tegens hem) niet bestand.

Bladz. 4 reg. 5 v. b.

Wat smoocker. *Smooeken* voor toebereid worden. Zekerlijk, als eene metafora uit de keuken ontleend, gants niet deftig. Nog zegt men zoo in 't gemeenzame: Daar is *een pot te vuur*. — Thands zouden wy nog liever zeggen:

gen: *wat broedt of broeit er?* Doch ten aanzien van God is dit alles hoogst *onadel* gesproken.

Voorfichtigheden. 't Moest zijn *Voorzienigheid*. Voor Voorzienigheid zegt VONDEL ergens *Gods voorzicht*, maar niemand heeft dit nagevolgd. Nu is er ook al, die den Hoogdnitschen hun *vorficht* nabaauwen. Maar *voorzicht* is geen Hollandsch, en *voorzichtigheid* (*prudentia*) is de Godlijke Voorzienigheid (onafscheidelijk van de Alomtegenwoordigheid en Eeuwigheid) niet.

Bladz. 4 reg. 8 v. b.

Nieuw' roeden. De gemeenschap met de Engelsche taal heeft deze afkorting der korte *e*, onbedacht doen aannemen, die in 't meervoudige geen plaats vinden kan.

Bladz. 4 reg. 17 v. b.

Quollen. *Ik kwel*, heeft tot zijn regelmatig praeteritum *ik kwal* of *kwel*, *gekwollen*.

Bladz. 4 reg. 20 v. b.

Nergens nae. D. i. *op verre na niet*. Men sprak nog zoo in mijn jongen tijd.

Bladz. 4 reg. 16 v. o.

Vyer. De zelfde reden die er was om de tweeklank *ei* met *ey*, en *ui* met *uy* nit te drukken, was er ook om *vyer* voor *vuur* te schrijven. Het is dat de *i* altijd kort is, en wy geene andere lange *i* in onze taal hebben dan de *y*. Hadden onze Taalschuimers den aart onzer letteren wel opgemerkt, zy mochten mischien, de langere vokaal met een korte verlengende, *bereid* en *spruit* ingevoerd hebben, maar in den klank *is* zouden zy zekerlijk zoo licht geene korte vokaal gebruikt hebben of deze door een bykomstige langere doen verlengen. — Uit de

zelfde oorzaak spruit ook de schrijfwijze van *dry* (7 regels lager) voort.

Bladz. 4 reg. 6 en 5 v. o.

Grouwelick, *smettelick*. Oneindig beter dan ons tegenwoordig *grouwELIJK*, *smettelIJK*, enz. 't welk onze taal mede zoo heeft helpen misvormen in de uitspraak. Van waar de dwaasheid van daar een *y* in te dringen? — Het is, dat men zich verbeeldde dat die uitgang in een samenstelling met het woord *gelijk* bestond. Zoo is dwaze halfkennis het verderf aller zaken. — Ware 't dus, zoo zou de beteekenis geheel iets anders zijn. *Smettelijk* is van *smettel* (oud adjectief van *smet*) en eigenlijk *smettelig*. Men zie mijne Verh. over de Geslachten der Naamwoorden.

Kuyl. Eene *aarde* die niets dan *kuil* is, geeft een zeer verward denkbeeld. Dat hier *kuil* voor *modder* of *slijk* gebruikt wordt, ziet ieder, doch het is oneigen. Wie zou *het kuil* kunnen dulden, en echter zoo 't als een stof genomen wierd, zou het dus zijn moeten.

Bladz. 5 reg. 12 v. b.

Begoft. Oud praeteritum in de vorm van *kost* voor *kou*. Doch het is hier het participium; en in dit opzicht wijkt het van de regelmaat af. Men zegt niet *gekost* voor *gekonnen*. Zie mijne Verh. over de Geslachten § 77, 78.

Bladz. 5 reg. 14 v. b.

Molcken. Praeteritum van *melken*, regelmatig, als *storf* van *sterven*, *korf* van *kerven*, *dorf* van *derven*, *orf* van *erven*, (nu meestal verouderd); voorts *delf*, *dolf*; *zwelg*, *zwolg*; *berg*, *borg*; en zoo doorgaande waar de heldere *e* voor *l* of *r* gaat. En waarom? Om de betrekking die er tuschen deze *e* en de heldere *i* is, die in de praeterita *o* heeft. — Uit betrekking tuschen deze *e* en de helle *a*, maakt zy ook haar praeterita in *ie*, en zegt, ik *storf*, ik *stierf*; ik *knerp*, ik *knierp*, ik *wersp*, ik *wierp*, enz. — Dit tot een

een kleinen voorsmaak. De volkomen opheldering der zaak vordert hetgeen hier de plaats niet toelaat.

Bladz. 5 reg. 20. v. b.

Befnijden, is hier geene figuurlijke uitdrukking, maar in den daaglijkschen zin van dien tijd, dus gebruikt. Thands zeggen wy liever *befnoeien*. Het is blóotelijk *verminderen*.

IIun. Lees: *hen*. Het eerste is 't pronomén posfessivum, het laatste 't substantivum. Maar daar onze pronomina substantiva der drie personen defectief zijn ten aanzien der naamvallen, en niet dan den accusatif, by den nominatif hebben, *ik, my; du, dy; hy, hem; gy, u; enz.* zoo neemt men ter uitdrukking van de andere naamvallen het daar aan verwante posfessivum te hulp, en zegt in genitivo: *mijns, mijner; dijns, dijner; zijns, zijner; haars, harer; mijn, voor aan my; dijn, voor aan dy; zijn, voor aan hem*; en even zoo is 't ook in 't meervoudige. Dus sprak ons Gemeen nog in mijne kindsheid: *Ik heb 't zijn gegeven, hy heeft mijn kwaad gedaan*. Voor *illi* en *mili*. Onze Bijbelvertalers verkozen (en dit was ook volmaakt in den aart onzer taal) in deze pronomina altijd den accusativus aan den dativus in de plaats te stellen, en dit is sedert eenstemmig gevolgd.

Het kan niet vreemd voorkomen, dit *defective* in de Voornaamwoorden te ontmoeten, als men weet, dat de Latijnsche onderscheiding der naamvallen, en inzonderheid die van dativus en accusativus, onze (inderdaad Oosterfche) taal volstrekt niet eigen is, maar uit het Latijn ingedrongen. Doch opmerklijk is het, dat het zelfde *defective* ook in 't Latijn en Grieksch heerscht: want *mei* is zichtbaar van *meus*, *ἡμεῖς* van *ἡμεῖς*, *tui* van *tuus*, *σοῦ* van *οὗ*, en *mili, tibi* zijn oude vormen van *mi-is* en *ti-is* naar de derde Declinatie, van toen men voor *meus, mihi* en *tuus, tui* of *tivis* zei, *h* en *w* slechts overgangen zijnde tusschen de twee vokalen, en wordende ook de laat-

ste door *b* uitgedrukt, gelijk men *novis* voor *nobis* zei. Even zoo is *nobis* ook niets anders dan *no-is* van *noi* plurale, *vobis* van *voi*. Doch het is hier de plaats niet om dit behoorlijk uit te werken, en een enkele wenk moet ons hier volstaan. — Ook in ἡμῖς en ὑμῖς toont zich de zelfde uitgang van ἑμῶς, maar als van de tweede naar de derde Declinatie vervormd. — Dat er echter inderdaad in die beide talen slechts ééne Declinatie is, met verschil van dialektvormen, die men uit onwetendheid door één gesmeten heeft, is in het Latijn zeer licht te toonen, en in 't Grieksch, schoon daar meer verwickeld, echter ook wel tot de vereischte klaarheid te brengen. En waarlijk het wordt tijd dat dat gantsche scherppinnige en willekeurige kunstgebouw van dat ijzeren rijglijf, waar men de talen dus verre in geklemd en verstikt heeft, eens weggeworpen, en dé ware spraak- en denkwijze, die één is, erkend worde. En, is het Gods welbehagen, ik hoop, eenmaal de éénheid aller talen (formaliter en materialiter) aan te toonen. Doch wat wil ik? Dat licht zal zonder my doorbreken, en de tijd is naby, dat alle menschelijke systemata in duigen storten, en een hooger licht alles doordringen zal. Men zie mijne *Nieuwe T. en D. Versch.* II. D.

Bladz. 5 reg. 13 v. o.

Die'r overwinningh. Wy zouden duidelijker zeggen, *wier overwinning*. Het waar gebruik der aan-en te rugwijzende pronomina is in onze taal nog niet behoorlijk opgeklaard; waar van nader! Men zei *die-er* als genitivus van *die*, gelijk *mijner*, *harer*, als gen. van *mijn* en *haar*. In mijn jongen tijd zei men te Amsterdam nog *dieder*, voor *van die* in 't vrouwlijk of meervoudig. B. v. *Een stuk honts dieder grootste*. Ook in ablativo: 't *Is van dieder breedte en lengte*.

Bladz. 5 reg. 9. v. o.

Sondaren. Kwalijk om dat de *s* in dit woord niet geheel kort

kort is. *Zondaren* echter met den accent op de *a* ware nog veel slechter, ook schrijft HUYGENS hierin volstrekt goed naar den aart der taal. Alleen heeft het verkeerd gebruik de uitspraak vervalscht.

Meer. Namelijk *meer zondaar*, dat is *zondiger*.

Bladz. 5 reg. 7 v. o.

Hoefstigen. *Hoefstig* is *behoefstig*. Onze Ouders plachten veelal *hoeven* voor *behoeven* te zeggen.

Bladz. 6 reg. 16 v. b.

Eenigheit. Voor *eenzaamheid*. In *mijn eenigheit* was by mijne kindsheid nog zeer algemeen voor *als ik alleen ben*. Vergelijk b. v. bl. 9 reg. 13 v. b.

Bladz. 6 reg. 16 v. o.

Min. Namelijk *minder zondaar*, minder zondig. Vergel. bl. 5 reg. 9 v. b.

Min van misdaed. Men zou beter zeggen *in misdaad*. Maar waarom? Alleen om dat ons gebruik van dezen ablativus voor een genitivus, ons te gemeenzaam geworden is, om niet daadlijk als een genitivus verstaan of opgevat te worden, het geen hier den zin verduistert.

Bladz. 6 reg. 10 v. o.

Uit die. D. i. *uit wie*. Zie boven, op bl. 5 reg. 13 v. o. Men zou thands zeggen *waaruit*, om dat het op *die schatsten* staat (2 regels hooger). — Doch men versta: *en uit die*, enz.

Bladz. 6 reg. 6 v. o.

Een voor all. Versta: Christus (verfmacht) voor allen, of zonder (dien) éenen, verfmachten allen in den zondenval.

Bladz. 7 reg. 7 v. b.

Verly. Voor *vergeving*, afaat. Doch eigenlijk is *verly*, erken-
tenis; confessio, gelijk *lyen* en *bellyen* (belijden) erken-
tenis is.

Dit woord heeft met *biecht*, dat eigenlijk naar zijne innige beteekenis geen *confessio*, maar boete of *poenitentia* is, van toepassing in het gebruik gewisfeld.

Bladz. 7 reg. 11 v. b.

Ieder een. Voor *ieder voor zich*, *ieder afzonderlijk*; *één* voor afgezonderd genomen. — Anders, en thands regelmatig, is *ieder een*, elk, een voor een, en dus, van eene collective beteekenis.

Bladz. 7 reg. 19 v. b.

Een' hungerige Maegh, enz. Deze uitdrukking voor het *vasten* by 't bidden, is zeer onkiesch en zelfs eenigzins walgelijk. In deze fout vielen meer onzer Schrijvers van HUYGENS tijd, by gebrek van zich de beelden waarvan zy hunne uitdrukkingen ontleenden, duidelijk genoeg voor den geest te brengen.

Bladz. 7 reg. 11 v. o.

Ontlijden. Woord van HUYGENS samenstelling om *ontheffing* van 't lijden te kennen te geven. Maar kwalijk, want het kon even zoo 't *aanvangen* van lijden beteekenen, als in *ontflaan*, *ontspruiten*, *ontfangen*, enz. Doch hy heeft aan *ontnuchteren*, *ontdekken*, en dergelijke, gedacht.

Bladz. 7 reg. 5 v. o.

Haer stegen steen is 't onbuigzame hart. — *Gewijs*, voor *geweten*.

Bladz. 7 reg. 2 v. o.

Lakeloofen is hier het adverbium. *Lakeloos recht* is onberispelijk recht.

Bladz. 8 reg. 1 v. b.

Voorschreven is *vooraf aan - of voorgeschreven*, dat is voorbestemd.

Bladz.

Bladz. 3 reg. 3 v. b.

Ruym. Reimen is hier *ruim maken* in den zin van vergrooten. Tegenwoordig wordt het in den zin van ledigen genomen.

Bladz. 8 reg. 8 v. b.

Min als, meer als. Dus spreken de Hoogduitschen, wy gebruiken het Angelsche *dan*. Beide is zekerlijk goed, schoon niet volmaakt het zelfde uitdrukkende. Waarvan onze Verhandeling over de trappen van vergelijking in de adjectiven, in de Nieuwe Taal- en Dichtk. Verscheidenheden, breeder.

Bladz. 8 reg. 14 v. b.

Sny Christ'nen uit die kluyten. Uit de kluiten Christenen snijden, dit zal ieder fluiten; doch het ligt alleen aan de keus der woorden. Zegge men: *uit die rotsklompen beeldt gy Christenen*, en het zal, in verband met den geheelen zin, zeer aannemelijk zijn.

Bladz. 8 reg. 18 v. b.

Ten loere. Loere of lore is het lokfel waarmee men den sperwer uit zijn vlucht te rug roept.

Bladz. 8 reg. 9 v. o.

Belacch. Belachen is hier niet bespotten, maar, als by onze Ouders, ergens vreugde in scheppen, zich er in verblijden. Zie van dit *lachen* in het IV Deel mijner Taal- en Dichtk. Verscheidenheden.

Bladz. 8 reg. 8 v. o.

Soo sy rijst. Men leze: *zoo hy rijft. Die dag naamljk.*

Bladz. 8 reg. 7 v. o.

't Wefen is hier de gebeurtenis, of de toestand der zaken.

Bladz. 8 reg. 4 v. o.

Beklijven, eigenlijk aanhangen, aankleven, is hier *ten deel* worden.

Bladz. 8 reg. 2 v. o.

Inborgers. *Borgers* ware genoeg, maar *inborgers* heeft hier een versterkte beteekenis. Zoo onderscheidde men ook van ouds *Binnenpoorters* van 't algemeener *poorters*.

Bladz. 8 reg. 1 v. o.

Aller een. D. i. één van (die) allen, die zoo gelukkig zullen zijn.

Bladz. 9 reg. 4 v. b.

Ter schatt. *Schat* is hier voor *schatting*, *plondering*, allerlei onderwerping; in één woord, het is *ten prooi*. *Ter schat* zegt hy, in het Vrouwlijke, als meenende *schatte*, voor *schatting*, van welk gebruik ik elders gesproken heb; en onderscheidingshalve van *schat* (gaza), 't geen als wortelwoord van *schatten* mannelijk is, schrijft hy 't met de dubbele *t*, als verbale van het praeteritum.

Bladz. 9 reg. 6 v. b.

Overweent. D. i. doorgeweend hebbende, als zijnde een verbum neutrum, waarvan 't participium praeteriti derhalve eene active beteekenis heeft. Zoo is, *hy is uitgeweend*, *uitgehuild*, *uitgelachen*, die gedaan heeft met weenen, huilen, of lachen; en kwalijk zegt men thands *hy heeft uitgeweend*, *uitgelachen*. Met *heeft*, in tegendeel, zijn het verba transitiva, en als zoodanig kan men zeggen: *hy heeft zijn leed uitgeweend*, *hy heeft zijn buurman uitgelachen*, schoon dit laatste beter zou zijn *uitgelacht*.

Bladz. 9 reg. 9 v. b.

Onderslaefde mueren. *Onderslaefd*? — Kwalijk! het woord is *overslaefd*, waarvan wy nu *verslaefd* zeggen. — Het is zoo in-

inderdaad, maar HUYGENS, die ieder woord innig opvattede, zegt hier *overhoord* en *onderlaafd*, als krachtiger *opposita*.

Bladz. 9 reg. 10 v. b.

Vryghetts geniet. Vrijheid. veelvuldig gebruikte men dus deze samenstelling van de adjectiven op *ig* met den uitgang *heid*. Onze Bijbelvertalers zeggen ook: *Een ieder zal geprezen worden naar zijne verstandigheid is*. Men heeft dit geheel verworpen. Kwalijk, want *vrijheid* en *krachtigheid* b. v. is iets anders dan *vrijheid* of *kracht*, *verstandigheid* dan *verstand*, *zottigheid* dan *zotheid*. Hier echter is *vrijheid* zeer misplaatst voor *vrijheid*, doch het is uit de daagelijksche spreekwijze onzer Grootouderen: *Ik neem de vrijheid u te verzoeken*, enz. waar het echter minder dan *vrijheid* beteekende, gelijk inderdaad deze toevoeging van *ig* de beteekenis van een adjectivum verzwakt.

Bladz. 9 reg. 11 v. b.

Spijtige gebueren. Spijtig, thands een gemeen en onkiesch woord, is het zelfde niet by HUYGENS tijdgenooten. 't Was daar honend, versmadend, en zelfs *verbolgen*; maar de daagelijksche toepassing op de kinderlijke fierheid van een jonge deern, heeft het in 't gebruik vernederd. Zie verder *ter spijt zitten*, bl. 10 reg. 4 v. b.

Bladz. 9 reg. 13 v. b.

Eenigheid. Zie hier voor bl. 6 reg. 16 v. b. (Aant. bl. 9.) Het *bedekken* of *overdekken der straten* door de *eenzaamheid* is eene recht dichterlijke uitdrukking. Die een volkrijke stad gezien heeft, als Londen b. v. in den tijd van het op roer, toen de overleden koning het bevel van de stad zelf in handen nam en ieder bevolen werd zich van de straat te houden, die alleen kan zich een denkbeeld maken van de juistheid dezer uitdrukking ten aanzien van het gevoel dat zulk een gezicht oplevert. Het is in zoodanig een voorkomen, of alles met een kleurloos doodkleed overspreid is.

A 7

Bladz.

Bladz. 9 reg. 16 v. b.

Seer voor leed. Nu verouderd en tot een laag woord geworden. Echter zeggen wy nog *hartzeer*.

Bladz. 10 reg. 2 v. b.

Geniet voor genieten is iets meer en dadelijker dan *genot*.

Bladz. 10 reg. 4 v. b.

Ter spot sitt en ter spijt. *Ter spijt zitten* is blootgesteld aan *de spijt* (den hoon en smaad) der vijanden. Thands is *ter spijt* zijner vijanden, het tegendeel, en beteekent den vijanden spijt aan te doen; niet, die van hun te ontfangen. — Dit onderscheid drukt HUYGENS zeer sijn uit door *ter spot* en *ter spijt* te zeggen. Iets anders is *zienen vijand TER spot* dan *hem TEN spot* te zitten.

Bladz. 10 Psalm 114.

Deze Psalm behoudt in alle parafrazen eene treffende verhevenheid, en zekerlijk heeft onze Dichter zich in de zijne wel gekwet. Maar ik moet oprecht erkennen, dat ik er geene ken die by de schoone *berijming* (zoo men dan gewoon is te spreken) onzer Nederlandsche kerk vergeleken kan worden.

Bladz. 10 reg. 9 v. b.

Selver voor zelf. Hoogduitsche uitgang, nu gelukkig afgesleten.

Bladz. 11 reg. 6 v. b.

Ten laster. De onzekerheid der beteekenis die men in HUYGENS tijd aan dit woord hechte, schijnt dit vers eenigzins te overnevelen. Het vervolg echter verklaart de meening, dat de ontkenenis der byzondere Voorzienigheid Godslastering is.

Bladz.

Bladz. 11 reg. 6 v. o.

Sier. Nog zeggen wy *een ziertjen* voor een kleinigheid. 't Is het kleine diertjen, in 't fransch *ciron*, van *firo*, 't geen wy ook *een mïst* noemen; gelijk wy dan ook even zoo zeggen: *geen zier*, en *geen mïst*. Men zou thands het woord in den deftigen stijl niet dulden. Ook dwaalt HUYGENS in het geslacht.

Bladz. 11 reg. 3 v. o-

Geschiedt. Versta: *bestemd*. — *Voor* is hier *ante*.

Bladz. 12 reg. 10 v, b.

Het gen' Hy had gemaect. Men ziet uit deze spelling dat HUYGENS de zachte *e* in de *h* smelten deed. — En dit met recht ten aanzien der Voornaamwoorden en eenige andere, waarin de adspiratie zeer zacht was. Thands spreekt men de *h* altijd en in alles even hard uit, tot groot verderf der zachtheid en welhuidendheid onzer taal, en ik heb het anders beleefd. Als *hy* geene byzondere *emphass*s vordert, is de adspiratie naar den aart onzer taal zeer zacht, en wordt byna niet gehoord, ja de *e* van het vorige woord smelt er natuurlijk in weg; maar dit uit te trekken tot de vaster *h*, was misbruik. Zoo schreef de befaamde Juffr. WOLFF:

— *schoon ze om haar bruine en ongetooide haren
Alleen een bloemstuiltj' heeft geheel.*

Hoogst verkeerd, want de *h* van *hebben* is zeer hard, en de geheele kracht des woords ligt daar in. CATS dwaalt ook wel eene enkele reis in dit onderscheid.

Bladz. 12 reg. 12 v. b.

Buyck. Dat onze taal het woord *buik* niet dan als uitdrukking van verachting gedooft, behoef ik wel niet aan te merken als een gevolg der latere Fransche beschaving.

Bladz.

Bladz. 12 reg. 9 v. o.

Dieven-schuld. *Dief* is uit zijn aart als woord, en tevens door zijne beteekenis, een laag woord. Heeft HUYGENS dit niet gevoeld? Ja, maar het was steeds eene algemeene misvatting dat men door zulke woorden aan eene *oppositie* kracht gaf. Kwalijk. De oppositie verdwijnt er door, om het *heterogene* van de woorden.

Bladz. 12 reg. 6 v. o.

De eerste, zonder smelting. Men achtte in HUYGENS tijd dit smelten nog willekeurig.

Bladz. 12 reg. 2 v. o.

Ter banck drukt niet uit *ter slachbank*; deze algemeenheid bederft alles, om dat zy geen beeld geeft.

Stil-swijgens, adverbialiter, met de *s*, waar over wy ons zoo in de Aant. op HOORT als elders meer uitgelaten hebben.

Bladz. 13 reg. 12 v. b.

Gevaer is hier geen *periculum*, maar het *varen*, de *socht*, tot in het uiterste, het diepste, der Helle.

Bladz. 13 reg. 6 v. o.

Ter heoghden. *Hoogde* voor *hoogte*: Zie mijne Verhand. over de Gesl. §. 95. Ook elders gebruikt HUYGENS het dus. Zie bl. 18 reg. 9 v. o. en bl. 119 reg. 5 v. o.

Ook even zoo *lengde*, bl. 100 reg. 5 v. o.

Bladz. 13 reg. 5 v. o.

Sijn's heerlijkheits. Deze genitivus in *s*, oudtijds gemeen in alle geslachten, moet hier niemand bevreemden. De onderscheiding van den genitivus in *s* en dien in *en*, was by HUYGENS tijd nog niet gevestigd als men ze thands begrijpt.

Bladz.

Bladz. 14 reg. 9 v. o.

Met-God, enz. *Met* is hier *mede*. *Mede-God*, *mede eenwig*, enz. De uitdrukking moet in HUYGENS rechtzinnigen geest opgevat worden: want zy is inderdaad niet te prijzen, daar zy, het zij een *tritheïsmus*, het zij eene voorstelling van de Godheid niet als Wezen, maar als hoedanigheid of waardigheid, zou kunnen opleveren.

Bladz. 14 reg. 2 v. o.

Een Kudd. — De hardheid der afkorting van dit woord, waarin VONDEL ook wel eens gevallen is, behoeft hier zekerlijk niet aangewezen.

Bladz. 15 reg. 10. v. b.

Verbeden voor *vrijgebeden*: met opzicht tot het onderwerp gezegd. Zoo zei men: *Gods zegen verbidden*. Thands is *verbidden* ten aanzien van het voorwerp *afbidden*, b. v. *de straf afbidden*; en ten aanzien van tot wien men bidt, door 't gebed *verzachten*, *vermurwen*.

Bladz. 15 reg. 3 v. o.

Welbehagen wordt thands niet dan met opzicht tot eenig voorwerp gezegd. Voorheen werd het *absolute* gebruikt en was een *wel bevinden*, een in zich-zelf besloten genoegen.

Bladz. 16 reg. 6 v. b.

Wederom-slag. D. i. te rug kaatsing, wederstuit. — Ten aanzien van *goedigheid*, zie men hiervoor *vryigheid* (bl. 9 reg. 10 v. b. Aant. bl. 13). — In God kan geen *goedigheid* gesteld worden, Hy is loutere en volkomen *goedheid*.

Bladz. 16 reg. 7 v. b.

Weinigh. D. i. *weinigen* in den derden naamval. De zin der rede is: *Wel zeggen kan schier iedereen*, maar op *wel-doen* komt het aan.

Bladz.

Bladz. 16 reg. 14 v. b.

Ver van heel vernoeght. D. i. gants niet geheel vergenoegd;
gelijk men thands zeggen zou.

Bladz. 16 reg. 10 v. o.

Staet U aen. Aanstaan voor *behagen*. Te gemeene en lage uitdrukking. Oudtijds zei men ook *toestaan* in dien zin, gelijk men *aanlachen* en *toelachen* zegt. Doch *aanstaan* is eigenlijk wat men in 't Latijn zegt *federe animo*. *Dat staat my aan* is in den echten zin, *dat ligt zoo by my*, ligt in mijn gemoed, in mijn zin, dat neem ik ter harte, enz. Vergelijk bl. 26 reg. 3 v. b. In zeer oud Fransch zei men even zoo *avenir* voor *behagen*: *cela m'ayient*; hun taal niet verstaande, hebben zy er *ravenir*, en eindelijk *revenir* van gemaakt. *Son humeur me revient*. b. v. zeggen zy, voor *staat my aan*.

Bladz. 17 reg. 14 v. b.

Overbrocht voor *over-gebracht*. Men verwarde in dien tijd de afscheidlijke en onafscheidlijke voorzetsels der werkwoorden; men doet het nog somwijlen, maar zeldzamer.

Bladz. 17 reg. 13 v. o.

Beduydt. Het *beduid* (schoon nu verouderd,) is even zoo goed gezegd als het *bericht*, het *bestel*, het *belang*, enz.

Bladz. 17 reg. 9 v. o.

Scherpsinnige verdriet. Kwalijk met de *e* in het adjectief. Zie mijne Taal-en Dichtk. Verheidenheden I. D.

Bladz. 18 reg. 6 v. b.

Vanden is bezoeken.

Bladz. 18 reg. 8 v. o.

Koppen voor *hoofden*; in dezen zin niet na te volgen.

Bladz. 18 reg. 4 v. o.

Alle. Thands zouden wy *al* of *alles* zeggen.

Bladz.

Bladz. 18 reg. 2 v. o.

Vervulle, dwingh en stier. Waarom niet *vervult, dwingt, stiert?* — Het is hier de eerste Persoon, en die aan de derde te verbinden als sommigen doen, is strijdig met alle Logische en ware Grammaticale gronden; schoon het hier goed te maken ware door de suppletie van *hy*.

Bladz. 19 reg. 14 v. o.

Van My-verachters spijt. Van *spijt* zie boven bl. 9. r. 11 v. b. op *spijtig*. (Aant. bl. 13). Doch een *my-verachter* laat zich niet zeggen, even min als een *u-* of een *hem-verachter*. Waarom? Een naamwoord regeert, by ons geenens accusativus. 't Moet met een genitivus uitgedrukt worden. *Mijns verachter*.

Bladz. 19 reg. 12 v. o.

Overstreken. Nadruklijk woord, dat beide *te buiten gaan* en *uitwischen* beteekent.

Bladz. 20 reg. 11 v. b.

Verkortes. Te recht. Het werkwoord *verkorten* heeft ik *verkortede*, en *verkorted*. Het eerste wordt saamgetrokken in *ik verkortte*, het laatste, in *verkort*, maar het niet saamengetrokkene is daar mede niet uitgebannen. — Het zelfde zij gezegd van de tweede en derde persoon, als onze Dichter nu of dan. *gy* of *hy geyet* zegt voor ons *geeft*, en *gy hebbet* voor ons *hebt*.

Bladz. 20 reg. 18 v. b.

Genoeg is hier *nooddruft*. Dit *genoeg* of *genoege* als men 't schreef moet niet verward worden met *genoegen*, dat eigenlijk *genoeging* in beteekenis, maar een infinitivus is.

Bladz. 21 reg. 4. v. b.

Kenn', in modo potentiali, d. i. *kennen mag*, in staat is te kennen.

Bladz.

Bladz. 21 reg. 5 v. b.

Geenige. Geenig, even als het stellige *eenig*, waarvan 't het ontkennende is. Een goed en nadrukkelijk woord, maar veronderd.

Bladz. 21 reg. 6 v. b.

Aenveerden voor trachten, beproeven om 't te doen. Op dergelijke wijze zeggen wy; *gy moest dat niet beginnen*.

Bladz. 21 reg. 11 v. b.

Spreekt, in 't meervoudige, even als *u* en *gy*, waarmede 't consequent is. By ons is het inderdaad zeer tegenstrijdig als men zegt: *bedenk u*, of: *kom gy hier*.

Bladz. 21 reg. 11 v. o.

Zeloers, als van *zelus* afflammende. Doch wy hebben 't woord by ons uit het Latijn of Grieksch niet gehaald, maar met het Fransch dat *jalous* zegt, uit het Engelsch; en het was de Fransche uitspraak der *j*, die tot deze spelling met *z* aanleiding gaf. Men zie voorts mijne Verh. over de Gesl. bl. 350.

Bladz. 21 reg. 9 v. o.

Plichts. Plicht voor *eerbewijs*, gelijk nog in *plichtpleging* waar men 't Fransche *compliment* meê vertolkt.

Bladz. 21 reg. 8 v. o.

Vouwen voor *buigen*. 't Is inderdaad *buigen*, maar een byzonder soort van *buigen*, en hier een oneigen catachresis.

Bladz. 21 reg. 3 v. o.

Mijnen toorn is hier de derde naamval. *Kan worden wederstaen* is impersonaliter gezegd, en van daar dien accusativus. Een Poeëtische wijze van uitdrukking, als *pacem Trojano abs rege petendum*.

Bladz. 22 reg. 8 v. b.

Verset is in 't eigenlijk gebruik eene exceptive defensie in rechten,

ten, doch geldt ook voor alle *afweer* of *verdediging*. Zoo zei men oudtijds een *verzet van een stoot* of *slag*, in het schermſchool, voor het Franſche *parade*. Thands is een *slag verzetten*, 't ongeluk niet ter harte nemen, of 't uit het hart ſtellen. — *Twijfel-scheider* is hier eene juiste uitdrukking: want de eed is in rechten de *decifio litis, quae majorem vim habet re judicata* L. 2. ff. de jurejur. en de Apostel noemt hem *een eind aller tegenspraak*, Hebr. VI, 16.

Bladz. 22 reg. 13 v. b.

Eeuwigh-leſte is 't Engelfche *everlaſting*, eenwigdurend.

Bladz. 24 reg. 6 v. b.

Ontkleven, voor afſcheiding van 't geen ſamenhangt: hier een kernvolle uitdrukking.

Bladz. 24 reg. 20 v. b.

De ſpan. 't Zij *maat*, het zij *inſpanning*.

Bladz. 24 reg. 9 v. o.

Binnen leit, 't zelfde wat wy thands noemen *'s huis ligt*.

Bladz. 24 reg. 4 v. o.

't *Sabbath*. Onzijdig. Goed, zie mijne Geſlachtlijſt op 't woord.

Bladz. 25 reg. 7 v. b.

Bekrocht. D. i. *gedragen* of *gehuïsd in het hol* (de donkere ſpelonk,) des lichaams.

Bladz. 25 reg. 10 v. b.

Beleefdelick. Het *beleefſd* onzer Vaderen is ons *beleefſd* niet, 't geen eenvoudig beſchaving door levenskennis is. 't Oude was van *liefde*, en *beleefdelijk* beteekent *liefdadig*, *liefderijk*.

Bladz. 25 reg. 15 v. b.

Straft. *Straffen* is *berispen*, *weſrſpreken*, en *veroordeelen*.

Bladz.

Bladz. 26 reg. 5 v. b.

Besforten. Ons tegenwoordig *overforten* is zekerlijk krachtiger.

Bladz. 26 reg. 9 v. b.

Salse. Naamlijk: *de uur* door my gesteld. 't Woord is Vrouwelijk.

Bladz. 25 reg. 7 v. o.

Veel beter, enz. Dit mogen wy voor HUYGENS verandering laten. Voor my, ik geloove in tegendeel, dat men man en vader zijnde, Gode nader met het hart aanhangt, dan alleen. 't Vaderlijk huisgezin is natuurlijker wijze een Godskerk, zoo het waarlijk Vaderlijk is. Doch hetgeen PAULUS in bepaalden zin naar den toenmaligen en persoonlijken toestand zei, is meermalen ter goeder trouw algemeen opgevat of toegepast.

Bladz. 26 reg. 4 v. o.

Getrooff' sich. D. i. beschonwe 't als een last of keten, die hy dragen moet, maar die niet te verkiezen is! — Neen, goede HUYGENS! dit gaat te ver!

Bladz. 27 reg. 4 v. b.

Kamer-raed. Kwalijk merkt HUYGENS dit woord aan als eene samenstelling. Het is *kameraand*, d. i. *bywoner*, en dus, wederpaar in het huwelijk. Vergelijk mijne Geslacht.

Bladz. 27 reg. 5 v. b.

Ontslaet is onttrekt, ontvreemdt.

Bladz. 27 reg. 8 v. b.

Der Menschen geen. Oude Constructie voor *geen der menschen*, niemand.

Bladz. 27 reg. 7 v. o.

Verdrag is hier *uittfel*. 't Is het bekende: *Tarditatem supplicii gravitate compensat.*

Bladz.

Bladz. 27 reg. 6 v. o.

Achterhoon, verouderd. *Achterklap*, schoon meer aanstootelijk en laag, zegt men thands.

Twee-duydelicke is *dubbelzinnige*.

Bladz. 28 reg. 14 v. o.

Buysen-wercken. Uiterlijke bedrijven.

Bladz. 28 reg. 13 v. o.

Ik wachte Wil noch daed, d. i. Ik wacht die niet af, maar straf ze in den oorsprong, *de lust* of *trek*.

Bladz. 28 reg. 11 v. o.

Verwenscht is hier niet *vervloekt*. *Ver* heeft hier den recht ouden zin van *over*. De zin is die 't *tot zich over* wenscht, dat is de eigendom of 't bezit daarvan tot zich verplaatst wenscht.

Bladz. 29 reg. 2 v. b.

Rechtyaerdelick. Recht; die *rechtyaardiglijk* zeggen, verstaan hun taal niet. De uitgangen *ig* en *lijk* kunnen niet samengevoegd.

Bladz. 29 reg. 11 v. o.

De middel in 't Vrouwlijk. Zie hiervan onze Geslachtlijst op 't woord.

Om betalen. Wy zeggen *om te betalen*; maar *om* is *tot*, en *tot betalen* is onberispelijk. Doch men zie onze aantekeningen hier over op HOOFD en mijne Nieuwe T. en D. Versch. II. D. bl. 9 en volg.

Bladz. 29 reg. 6 v. o.

Geleende straf. Voor *van* of *voor ons overgenomen*. De zin is goed, maar de uitdrukking kwalijk gekozen, om dat men niet leent dan ons-zelfen ten nutte.

Bladz. 29 reg. 5 v. o.

Akaer, met den toon op de eerste sylbe, klinkt ons thands vreemd,

vreemd, en te vreemder, om dat het uit *altare* overgenomen is. Echter ons *outer* is niet dan het zelfde woord.

Bladz. 30 reg. 8. v. o.

Overwegen. Men leze 't woord hier met den heerschen den toon op de praepositie, en niet op het verbum, en dus is het *overwicht hebben*.

Bladz. 30 reg. 7 v. o.

Leeper. Leep, voor schrander, doorzichtig, is thands een laag woord. *Leep* is eigenlijk *druipend*, en, op de oogen toegepast, *druipögend*. Maar dit druipen heeft tweederlei zin. *Druipen* van vocht, en ook eenvoudig vallen, zinken, neêrzijgen. Zoo zegt men: „De prooi druipt uit des haviks klauw, op 't ruifchen van des arends vleugelen.” In den laatste zin slaat *leep* op een *toegenepen* oog, hetgeen de sluwheid of schranderheid eigen is, en van daar is *leep*, schrander.

Bladz. 30 reg. 6 v. o.

Den grooten Regen. D. i. den Zondvloed.

Bladz. 30 reg. 1 v. o.

Op en af wordt hier als een substantivum gebruikt. Huygeniaansch is dit gebruiken van een voorzetsel.

Bladz. 31 reg. 15 v. b.

Kapte, enz. *Zijn adem in zuchten kappen.* Eigenaartig schilderende uitdrukking, louter HUYGENS.

Bladz. 31 reg. 12 v. o.

Hy. Versta: *Hy in tegendeel.*

Bladz. 31 reg. 1 v. o.

Mijnes onbeyaren voor *onbeyaren van my*. De uitdrukking is ongewoon en tegen het gebruik in de *factice Grammatici-*

sica die men ingevoerd heeft, maar echter juist niet tegen den aart der taal.

Bladz. 32 reg. 7 v. b.
Schelen. D. i. oogloden.

Bladz. 32 reg. 12 v. b.
Van verrs, voor *van verre*. Het is, dat men 't adverbium beschouwde als altijd het teeken van den genitivus moe-
tende toonen. — Desgelijks *van bys* voor *van naby*. Zie
bl. 38 reg. 11 v. b., 111 reg. 7 v. b., 148 reg. 14 v. o., enz.

Bladz. 32 reg. 17 v. b.
Griffen is *grauw zijn* of *grauw worden*. Zie mijne Ver-
hand. over de Gesl. § 71.

Bladz. 32 reg. 20 v. b.
Droeffelicken. Adverbium, en als zoodanig met den uitgang
en, als genitivus voorzien, gelijk in dat tijdvak algemeen
was.

Bladz. 32 reg. 3 v. o.
Blick. Blik liggen. Men zegt ook, *blank liggen*. 't Zelf-
de is *bloot liggen*. *Met de blanke bissen*, *met den blanken*
huid, zeiden onze Ouders dus voor *bloote*. Men zie voor
het overige over dit *blik*, HUYDECOPER op MELIS STOKER.

Bladz. 33 reg. 4 v. b.
Begost. Zie bl. 5 reg. 12 v. b. (Aant. bl. 6).

Bladz. 33 reg. 6 v. b.
Achterhaelden. De *n* is hier een paragogicon, by onze
Voorouders vrij gewoon, en dat men in mijnen jongen
tijd in het spreken nog veelvuldig gebruikte. De onder-
drukking daarvan in het schrijven, heeft veel tot het be-
nuro. V. B derf

derf van onze Proza ten aanzien der welluidendheid toegebracht, die in den vroegeren tijd zoer streelend was, doch waarvan men thands geen denkbeeld meer schijnt te hebben.

Bladz. 33 reg. 13 v. b.

Eenigheit. D. i. *Eenzaamheid*. Zie hiervoor, bl. 6 reg. 16 v. b. (Aant. bl. 9).

Bladz. 33 reg. 14 v. b.

Veil voor *veilig*; niet na te volgen.

Bladz. 33 reg. 19 v. b.

Herfspellen is *herhalen*.

Bladz. 33 reg. 15 v. o.

Tromp voor *fluit* zou oneigen zijn om 't onderscheid van geluid dat in 't een of in 't ander woord gehoord wordt, maar zeker meent hy een soort van *haut-bois* of dergelijke. — Zijn *rammeltromp* schijnt de Herderlijke *pijpzak* te zijn, gelijk de *schapendarmen* zijn *vedel*. — Hy spreekt echter alleen tot zijn fluit naar het schijnt.

Bladz. 33 reg. 11 v. o.

Verechte is verbonden, gehuwde.

Bladz. 33 reg. 9 v. o.

Beval (een nomen,) is welbehagen; *boel*, geliefde. Zie van dit laatste op HOOFD.

Bladz. 33 reg. 1 v. o.

Door uw' ribben. De gaten der fluit waar de klank door gaat, merkt hy aan als de tuschenwijdten der ribben in de dierlijke borst, en de *intervallen* tuschen die openingen, als ribben.

Bladz.

Bladz. 34 reg. 6 en 7 v. b.

De krabbelgrepen bedrillen is drillen (trillen) *op* (naar, ingevolge van) *die grepen*.

Bladz. 34 reg. 12 v. b.

Genoyt saamgetrokken uit *genoodigd*. En dus sprak men in mijn kindschen tijd nog, wanneer men tusschen *genoot* en *genood* groot onderscheid van klank in acht nam.

Bladz. 34 reg. 13 v. o.

Ponds-gelyck is een zeer aangenomen uitdrukking om te beteekenen zoo *gelyk* als een pond en een pond zijn, en het wordt dus volmaakt goed gebruikt ten opzichte van verdelingen. Men gebruikt het ook by gelijkheid van proportie, en van toedeeling in betrekking tot ongelijke zaken of voorwerpen. Alles goed derhalve; maar *pondsgelyk afmeten* is eene toepassing die zeker niet Dichterlijk is, om dat beeld en beeld niet te paren zijn. Vergel. op bl. 56 reg. 8 v. o.

Bladz. 34 reg. 12 v. o.

Boorden. D. i. *doorboorden*, zoo troffen dat het door dat oor in ginge.

Bladz. 34 reg. 2 v. o.

Voor de voet leit. *Te voet gevallen is*, meent het, maar drukt het niet uit.

Bladz. 35 reg. 3 v. b.

Treurigh voor *treurigheid*, *dreefheid*.

Bladz. 35 reg. 4 v. b.

Door. Versla: *dwaars door*; niet, *door middel van* —

Bladz. 35 reg. 5 en 6 v. b.

— — *of 's dien Eeuwigh-trouwen*
Sijner kudde heugen mocht.

's Heught is hier impersonaliter gebruikt, en te recht;
sijner kudde heugen is een Latinismus, gelijk ook hetgeen
 volgt: *der geesfeling berouwen*.

Bladz. 35 reg. 9 v. b.

't Storten is *'t* vallen, *'t* omkomen.

Bladz. 35 reg. 11 v. b.

Schorten is bedwingen, doen ophouden.

Bladz. 35 reg. 14 v. b.

Met is seyens, als het dus adverbialiter gebezigd wordt.

Ontschorde is *ontscheurde*, maar hier is het: *zijn schorre*
keel (die van droefheid schor was) *glad maken*. Dit deed
 hy door de geuite hoop in het vorige Couplet. De droef-
 heid maakt den gorgel schraal en stroef; de vreugde,
 glad en buigzaam.

Bladz. 35 reg. 15 v. b.

Om zijn handen te vertolcken.

Dat is, om het spel zijner vingers met woorden uit
 te drukken.

Bladz. 35 reg. 19 en 20 v. b.

Jammer is het, dat dit recht schoone Dichtstukken hier met
 zulk een walgelijk beeld verpoost, als de *wieken* uit *won-*
den van een *zeerig* voorwerp. Onze goede Voorouders
 schuwden zoo iets niet, maar voor ons is 't geweldig flui-
 tende. Ook het woord *etter* en *verotteren* kan by ons
 niet geduld worden dan door eene byzondere kieschheid
 in de aanwending.

Bladz.

Bladz. 35 reg. 5 v. o.

HUYGENS heeft hier *smertelicker smert* geschreven. Niet *smettelicker* (eene drukfeil in den ouden druk). 't Is een naam- of woorddruk hoedanige hem zeer eigen is, even als het voorgaande *lijdelicker leed*.

Bladz. 35 reg. 2 v. o.

Verstolpet. Verstolpt (zie bl. 20 reg. 11 v. b. op *verkortet*. Aant. bl. 19). Doch het is ons *overstelpet*. *Ver* is hier, als meermalen in de composita, *over*. *Stolp*, *stulp*, en *stelpen* zijn ons even zeer bekend en gemeenzaam, maar het regelmatig praeteritum is (als zoo vele anderen) vreemd geworden. De helle *e* in het verbum drukt het praeteritum door de heldere *o* uit. Zoo zegt men: *ik tref*, *ik trof*; *ik kwel*, *ik kwol* (gelijk onze HUYGENS schrijft); *ik sterf*, *ik storf*; *ik schemp*, *ik schomp*; *ik melk*, *ik molk*; *ik berg*, *ik borg*; enz. Dus is het dan ook *ik stelp*, *ik stolph*, en van daar het naamwoord *een stolp*, hetgeen daarom noodwendig Vrouwelijk is. Men zie voorts bl. 5 reg. 14 v. b. (Aant. bl. 6).

Bladz. 36 reg. 6 v. b.

Ter proy. *Ten prooi* zeggen wy thands volstandig; doch onze Vaderen namen het woord Vrouwelijk, om dat zy 't als uit het Fransch overgenomen beschouwden, en zoo was ook *prei* in den zelfden zin.

Slinden. Wy gebruiken niet dan het saamgestelde *verslinden*. HUYGENS echter schrijft wel. *Slinden* is verwant met *slikken*, en beide met het thema *sli* dat een sleependen en schavenden overgang beteekent, waarvan *sli-ig*, 't geen *sli-igen* (slikken) en ook *sli-end*, waarvan *slind* en *slinden* is. De Duitschers hebben hiervan hun *schlund*.

Bladz. 36 reg. 7 v. b.

Te geniet voor ter spijze.

Bladz. 36 reg. 13 v. b.

Te praet. Ten praat zou het moeten zijn. Dat is: wy zijn tot een voorwerp van dagelijksche vertelling geworden, doch het woord *praet* en *praten* is thands onedel.

Bladz. 36 reg. 15 v. b.

Vingeringh meent hier aanwijzing met den vinger. Doch *vingeren* heeft deze bepaalde beteekenis niet; ook slaat het *hooren* daar niet op.

Bladz. 36 reg. 10 v. o.

On-timmeren, afbreken, verwoesten. Beter zou men thans *ONT-timmeren* achten. *Quo jure* is eene andere vraag, waarvan ter gelegener plaatse.

Bladz. 36 reg. 9 v. o.

Vergelycken voor *gelijk maken*. Kwalijk, om dat *vergelijken* eene andere vaste beteekenis aangenomen heeft, die zich tot het onderzoeken of beschouwen der gelijkheid van twee voorwerpen bepaalt.

Bladz. 36 reg. 4 v. o.

Stuyt. Stoot zouden wy zeggen, en te recht, in den zin van aantasting, enz. Doch *HUYGENS* gebruikt het voor *extremitas*, *uiterste*; en in dezen zin was het in zijnen leeftijd goed. Wy nemen 't dus nog voor het *uropygium*.

Bladz. 37 reg. 2 v. b.

Achter-vragen. By wege van *naspraak*, van *spottenden laster*, vragen.

Bladz. 37 reg. 4 v. b.

Al-Of-zijn. Men leze: *Alom-zijn*, d. i. *alomtegenwoordigheid*.

Bladz. 37 reg. 5 v. b.

Pinnigheid. Onedel woord, als alles wat van de vischen ontleend is.

Bladz.

Bladz. 37 reg. 14 v. b.

Schooden voor *shots*, meervoudig van *schoot*, sinus. Zonderlinge misvatting, daar het woord kennelijk met *shot* van schieten is, en ruimte ter bevassing bereekent.

Scheldingh is *roeping*, en in dezen zin verouderd, voorts *bestrafing* en *smading door woorden*. Doch voor *smaad* in het algemeen (als hier) laat het zich niet gebruiken.

Bladz. 36 reg. 19 v. b.

Kinders-kinderen. Kwalijk. Men kan *kindskinderen* en *kinderkinderen* zeggen. Maar niet *kinderskinderen*, om dat men een *substantif* wel in genitivo aan een substantivum koppelen kan, maar geen *adjectif*, en *kinder* een eigenlijk *adjectif* is. Men zie de Byvoegfels op mijne Geslachtlijst der Naamw. op het woord *rad*. — Dus kan men zeggen een *rooverskind*, maar niet een *edelskind*.

Bladz. 37 reg. 10 v. o.

Ongehoopter maren, troostrijker tijdingen. Goed! Maar *tijdingen die de zonnewielen BEREDEN*, wat is dat? — Intuschen, op dit *tijding rijden* of *tijding brengen* van de Zon, zijn de hier in de 4de, 5de en 6de plaats volgende Coupletten gegrond.

Bladz. 37 reg. 1 v. o.

Weigerden hem. De *n* paragogicon toont hier wederom de smelting der *e* in de *h* van *hem*. Zoo sprak men ook voorheen. Zie bl. 12 reg. 10 v. b. (Aant. bl. 15). Even zoo is 't lager met *armen herder* en *grooten HEINS*, enz.

Bladz. 38 reg. 4 v. b.

Gemuys. Dit staat hier in oppositie tegen *bedaren*. 't Is hier derhalve gebruikt in de beteekenis van *beroering*, opstand van drift of aandoening. En het woord *muisen* lijdt dien zin ook.

Bladz. 38 reg. 5 v. b.

Schongel-vlotigh. *Schongelen* is heen en weêr slingeren, en *schongelyvlotig* moet, als met *vlot* saamgesteld, derhalve *heen en weêr golvende* uitdrukken.

Bladz. 38 reg. 11 v. b.

Van bijz is *van naby*. HUYGENS voegt er de *s* achter even als achter *ver* (verre), naar 't gebruik van zijn tijd in de adverbia. Vergelijk bl. 32 reg. 12 v. b. (Aant. bl. 25.)

Bladz. 38 reg. 16 v. b.

Bolsters zijn hier hoofdkussens, of liever *beddingen*; en dus grondslagen.

Bladz. 38 reg. 17 v. b. tot 5 v. o.

Deze Voerman, naamlijk *de zon* die *geweigerd had stil te staan*, daar zy reeds in 't Westen was. Doch waarom weigerde die Voerman dat *stilstaan* 't geen hy hier *verstaen* noemt? De Dichter twijfelt of de brieven die hy *meê* had zoo veel haast hadden, dat dît hem dat *stilstaan weerde*, d. i. verbood, belette; dan of het uit lust naar het weêrom zien van 't Oosten was; dan wel, of hy in de Spaansche zee verlangde te slapen. — Dat de Spanjaart *met neus en monden de wallen van de stad* gevat heeft, om te kennen te geven dat hy ze *kwijt* is, kan zeker zoo min Dichterlijk als klaar heeten. Echter was het in zijnen tijd klaar genoeg. *Iets met den mond hebben* was toen gewoon voor roemen op hetgeen men niet had, en *iets met den neus hebben*, het *kwijt* zijn wanneer men 't meent te hebben; en dit heeft zijn oorsprong in het *op zijn neus zien* by een verlies, 't geen men spottender wijze aanmerkte als of men 't daar nog bewaren wilde.

Bladz. 38 reg. 12 v. o.

Verijden, voor verhaastede als transitif, doch het is een verbum neutrum.

Bladz.

Bladz. 38 reg. 3 en 2 v. o.

Het *verhitten van zijn as en verscheemeren van zijn raden* (wielen) is een recht Dichterlijke uitdrukking van het versnellen van zijn vaart. En in zulke trekken is *nu-gens* boven alle onze Dichters nitmuntend.

Bladz. 39 reg. 2 v. b.

Over vier-voet. D. i. sneller dan te viervoet. Men moet het adverbialiter opvatten.

Bladz. 39 reg. 3 v. b.

Genoueeschen Vluchter. Zekerlijk Columbus, en daar-onder verstaan al wie naar Amerika vaart.

Bladz. 39 reg. 17 v. b.

Holler is hier, *minder vol*. 't Volop van de vreugd sluit den mond en belemmert de uitdrukking. En *overtaft* (in de volgende regel) is *overmatig beladen* met die blijdschap. Het volgend Coupler verklaart het voortreffelijk.

Bladz. 39 reg. 8 v. o.

Dit vlies, te weten: 't vlies der opwerping van het *strem-fel*. Hy blijft in de figuur van de vorige regel.

Bladz. 40 reg. 18 v. b.

Wereld-leegh behoort als adverbium by *Daelt*. Het is: *uit den Hemel af ter aards*.

Bladz. 40 reg. 20 v. b.

Dweegh. Gadwee zeggen wy thands. De beteekenis is *beweeglijk*; van het Thema *we* waarvan ook *weg* is, en zoo drukt het ook *buigzaam*, *gezeglijk*, enz. uit; welk *we* niet met *wee* te verwarren is.

Bladz. 40 reg. 16 v. o.

Oragnen, naar de Fransche spelling en uitspraak geschreven. Dus elders *Cassagnen*, *Spagnen*, enz.

Bladz. 40 reg. 9 v. o.

Vertaalt. Men versta dit niet in den zin van overbrenging uit eene andere taal, maar in dien van *verhalen*, *uitdrukken*. Inderdaad is alle *verhaal*, alle *uitdrukking in woorden* eene vertolking. — Even zoo bl. 85 reg. 3 v. b.

Bladz. 41 reg. 8 v. b.

Hem. Zal dit zijn: met mijn kleed (hemd)? of zal het zijn, *met de TOOMEN van mijn HEM*, d. i. van *hem-* of *hou-roepen*, waarmee men iemand doet stilstaan? — Men zie van dit *hem* mijne Verh. over de Gesl. § 84.

Bladz. 41 reg. 18 v. b.

Rocht. In Amsterdam klinkt dit praeteritum vreemd door de ooren, maar in Zuidholland is het algemeen. Doch hoe komt *rocht* van *raken*? Men zie § 96 van mijne Verh. over de Geslachten.

Bladz. 41 reg. 17 en 19 v. b.

Gehoor in en oor in. Verkeerd rijm. Niet om dat geene byzondere woorden in 't rijm zouden mogen nasleepen, (het tegendeel is waar,) maar om dat de sylben die 't rijm uitmaken, onmiddellijk op elkander volgen moeten, terwijl hier, het nasleepende *in* meer onmiddellijk tot de volgende regel behoort. *In zijn geheimenissen* is niet af te scheiden, en *in vreeze* even weinig.

Van vrouw genomen voor *van EEN* of *van DE vrouw*, kwalijk, om dat *vrouw* noch collectivum, noch stof, noch werktuig is.

Bladz. 41 reg. 11 v. o.

Zenuw-slagen. Slag is hier *toeval*.

Bladz. 41 reg. 7 v. o.

Verfel is *die my verzelt*. De inhige mensch, meent hy. Zie het laatste Couplet.

Bladz.

Bladz. 41 reg. 2 v. o.

Swicht. - Swichten, is hier *zwijgen*, waarvan 't een frequentativum is.

Bladz. 42 reg. 9 v. b.

Stoopen. D. i. kennen. Vergelijk mijne Geslachtlijst der Naamwoorden.

Bladz. 42 reg. 10 v. b.

Schetter ick. Schetteren is hier *schateren*.

Bladz. 42 reg. 11 v. b.

Ten naaften. Ten naaften by zeggen wy thands.

Bladz. 42 reg. 16 v. o.

Trappen is hier *graden*; en *graden peilen* is de hoogte van een ster opnemen, 't geen men *sterrenschieten* noemt.

Bladz. 42 reg. 15 v. o.

Stop zijn Ty. Zijn tij stoppen is stil liggen. Het *tij* (of *getij*) is de rijzing of daling van 't water die men vloed en eb noemt, en daarom ook de stroom of drijving van zee of vaartuig naar deze opzetting of afneming des waters. Maar *zijn tij stoppen* is dien trek of beweging des vaartuigs doen ophouden. Dit *stoppen* is het Engelsche *to stop*.

Bladz. 43 reg. 3 v. b.

Rap voor *vlug* en *vaardig*, by onze Vaders voor tweehonderd jaar zeer in gebruik, is sedert mijne kindsheid in onbruik geraakt, toen men *rap* voor *schurftig*, en in 't algemeen voor *raw*, *oneffen* gebruikte. In beide beteekenissen is het woord zeer oud. By CATS vindt men meermalen een *rap en kloek gezels*.

Bladz. 43 reg. 14 en 13 v. o.

Voldoeningh en *voldoen hingh*, nijmen niet op elkaar. Dit is niet alleen om dat de uitgang *ning* in aart ongelijk korter is dan het woord *hing*, maar ook inzonderheid om dat in *voldoening* de *n* tot de beide sylben behoort, waartusfchen *zy* den overgang maakt, en *hing* daartegen volstrekt afscheiden, en in de uitspraak onvereinigbaar is met de *n* van *voldoen*.

Bladz. 43 reg. 9. v. o.

Langhsamer verdragen. Is hier langer wissellen.

Bladz. 43 reg. 4 v. o.

Het binnenste geweld. D. i. 't binnenst opgewelde, of 't opgewelde uit het binnenst.

Bladz. 44. reg. 6 v. b.

Op soo goed weerom. Voorheen zeer gewone uitdrukking, nog in mijn vroege kindsheid niet gants veronderd, voor *in verwachting van een even goed tegengescchenk* of *tegenonthaal*.

Bladz. 47 reg. 8 v. o.

Aen dee rijmt niet op *zee*, *onklee*, en *twee*, waar 't op slaan moet. Het is om dat de krachtige accent van de praepositie in *aandoen* de daarop volgende sylbe volstrekt onvatbaar voor allen toon maakt, en de ('t zij dan geheele 't zij halve) toon het rijm maakt, 't geen zonder dien niet bestaat. Het moet ook aan malkaâr uitgesproken en geschreven worden, *aandee*, waardoor *dee* volstrekt kort wordt.

Bladz. 47 reg. 10 v. b.

't *Past*. Dat is hier 't *vljst*. — Kwelijk: *pasfen*, *voogen* is betamen; *het past*, decet, *набхст*.

Bladz. 47 reg. 14 v. o.

Let is tevens *belet*, en *ontbreekt*, of, zoop men in gemeen gesprek zegt, *scheelt*. De ontwikkeling hier van elders!

Bladz.

Bladz. 47 reg. 2 v. o.

Morruw. Het verwantschap van dit woord met *werfelen*, het geen *brjzelen* is, loopt wel eenigzins in 't oog, doch daarop is de fijne toespeling van HUYGENS in deze reden gegrond, en 't is derhalve hier byzonder op te merken. In de zelfde etymologische allusie gebruikt hy hier ook 't woord *vermoords*. — Dit is niet aan te bevelen; doch de geest van HUYGENS neigde daar altijd en overal naar toe, en vele zijner schoonheden zijn daaruit voortgesproten.

Bladz. 48 reg. 12 v. b.

Heet. *Heeten* voor *bevelen*, steeds in gebruik.

Bladz. 48 reg. 10 v. o.

Tot gerechten. Tot verflinding. 't Ongelukkig gekozen woord van *gerecht* hier (*prooi* of *aas* ware beter geweest) door het rijm aangeboden, leidde natuurlijk tot *gezoden* en *gebraden* gelijk men de gerechten op tafel brengt; doch waarvan de uitdrukking uit den aart zeer onedel is.

Bladz. 48 reg. 8 v. o.

Uytgetaugh en *uytgeoot*. *Tangen* is hier *nijpen*; *ozan* is *scheppen*, van *oze*, water, en *uitozen*, leegmaken van vocht. Van 't laatste sprak ik elders uitvoerig.

Bladz. 48 reg. 7 v. o.

Gesuerpt. *Snerpen* moest (veellicht is 't een schrijf- of drukfeil) hier *snerken* zijn, dat is *braden*. (*Snerpen* daar tegen is met een koord om slaan, en met *suor* verwant).

Trechten. *Trecht* is het tegenwoordig *wraeft*, in de keuken bekend.

Bladz. 48 reg. 6 v. o.

Duyve. Versta den Heiligen Geest, wiens *emblem* de duif is, en wiens nederzending de Heiland aan zijne Hemel-

vaart verknocht. Maar het *aas* en de *pier* verderven hier 't gantsche zoo belangrijke beeld.

Bladz. 49 reg. 13 v. o.

Wilt, in de derde persoon, is Vlaamsch, en nog in Zeeland te huis. Door *cats*, schoon zich spoedig van den Zeeuwschen tongval los makende, werd dit echter in de Hollandsche Poëzy vrij gemeenzaam. Kwalijk; de Hollandsche dialekt geeft geen *s* aan de derde persoon der hulpwoorden. *Hy zal*, *hy mag*, *hy wil*, *hy kan*, enz. zegt men by ons.

Bladz. 49 reg. 12 v. o.

Vleeschige. Verouderd. — Vleezig zeggen wy; doch niet dan in bepaalder zin.

Bladz. 49 reg. 7 v. o.

Voltsjdelick. D. i. in één woord: *in de volheid des tijds*.

Bladz. 49 reg. 3 v. o.

Te voete light. *Te voete liggen* voor *neder-of op den grond liggen*. Het is in zich-zelf even zoo goed als het gebruikelijke *te voete vallen*, 't geen ook niet anders beteekent dan *ter aarde vallen*, doch in 't gebruik niet is aangenomen.

Bladz. 50 reg. 9 v. o.

Betreedden is hier de tweede persoon in het meervoudige, naar MOONENS vorming. — Kwalijk; doch het mocht zoo doorgaan, ware 't niet dat *Dijn* tot eene aanspraak in 't enkelvoudige behoort. Doch even zoo zegt hy later: „Hoe lange *lijdt ghy Dijn* Soondagh verspilt.” Even zoo is 't in het volgende stukken. Onze Ouden warden dit *dijn* en *gy* al vroeg door één.

Bladz. 51 reg. 7 v. b.

Borgh *Ghy 't gelagh*. 't *Gelag borgen*. Beklaaglijk is de ontfiering van een goed en aandoenlijk vers door dergelijke uit-

uitdrukkingen *e stivio* of erger. Maar de taal was vervallen, en 't ware onrecht, een' schrijver te wijten, wat zijne eeuw toebehoort.

Bladz. 51 reg. 14 v. b.

't *Hof berouw*. D. i. berouw dat niet vast, niet gevoed is, maar ledig van zelfstandigheid.

Bladz. 51 reg. 9 v. o.

Siet, en —. Op dezen rijmklank slaat hetgeen hiervoor gezegd is bl. 41 reg. 17 en 19 v. b. op *gehoor in* (Aant. bl. 34). Bovendien heeft *en* de heldere *e*, die niet even zoo nasleept als de uitgang onzer infinitiven. — Ondanks deze in 't oog loopende en sluitende verkeerdheden, hebben onze Dichters dit rijm nooit geschuwd. Thands zou het zekerlijk niet geduld worden, maar of de tegenwoordige afkeuring en verwerping daarvan op den rechten grond steune, is eene andere vraag, want zekerlijk verstond of bewaarde men de *quantiteit* en *accentregeling* onzer taal nooit zoo weinig als thands. — Somwijlen is door een drukfeil dit *en* wel aan het vorige woord gehecht geworden. Dus is het b. v. in w. VAN HARENS *Leonidas*, waar men lezen moet:

*Volg den Erioot, Thebaan, Acheër,
En anderen by wien de aaloude deugd verdween, en
Het juk de plaats nam der eer.*

Nu leest men: *de aaloude deugd verdweenen.*

Bladz. 51 reg. 2 v. o.

Peifferen. Thands zegt men *pleifferen*. Beide is oud. *Peifferen* is *uitblazen* gelijk men voor 't verpoozen of rusten wel eens zegt; dat is, *adem halen*.

Bladz. 52 reg. 16 v. o.

Siloë. Schoon dus met het teeken van *diaeresis* geteekend, op dat men de *e* en *e* niet te samen in tweeklank uitspreke, is dit

dit woord hier echter tweesylbig, en moet gelezen worden of er *Sil-we* stond. Niet vreemd, trouwens, is by ons de verwarring der teekenen van *contractie* en van *diaerefs*.

Bladz. 53 reg. 3 v. o.

Myneedeloos. Het woord eischt de *ei* in de eerste sylbe; gelijk *briezen* (als HUYGENS bladz. 47 reg. 4 v. o. schreef) daartegen de *y* vordert. Maar waarom? *Mein* is kwaad, slecht; en *bryzen* is eigenlijk *brizen* van *brizen*, 't Fransche *briser*.

Bladz. 54 reg. 10 v. o.

Gebrouwen voor *gekookt*. Ongewoon, doch niet te verwerpen, zoo 't woord slechts niet als te laag aan te merken zij. *Ik brouw*, *ik brieuw*, *gebrouwen* is regelmatig. En *ik braad*, *ik bried*, *gebraden* is 't even zoo. Wie ziet hier dus niet in dat *brouwen* en *braden*, 't zelfde woord is. Men zei voor *braden*, *brawen*, zoo wel als *braaien*; en 't een is een Vlaamsche, 't ander een. Noordhollandsche verbaftering. Voorts beteekent *koken*, *braden*, en *bakken* in den grond het zelfde. Daarom noemen wy een *GEBAK*, *KORX*, van *koken*, en is *BROOD* van *braden* genoemd.

Bladz. 55 reg. 5 v. b.

Mijn hert en hand. Dit zegt hier meer dan menig Lezer er in vinden zou. HUYGENS was geweldig verliefd op Tesfelschade, en alleen zijn afkeer van de Roomsche kerk, waar zy zeer aan gehecht was, verhinderde hem haar hand stellig te vragen, schoon zijn geheele gedrag omtrent haar, zelfs in hare weduwschap, dit een ieder in het oog deed stralen. Hier van een aantal plaatsen in de Latijnsche verzen van VAN BAERLE, die zelf even zoo door haar ingenomen was. Om één eenig blijk by te brengen, zie hier het volgende 't geen ik naauwkeurig overzette

Na

Na Barlaeus Latijn.

't Uitmuntendst Vrouwelijn zeilt Amstels haven binnen;
 Zy, 't werk der Hemelgoôn en de afgunst der Godinnen!
 Zy lacht den Dichtrenrei, zy smeelt haar vrienden toe,
 Zet broeders - zelfs in roer als met een tooverroe'.
 Het Hof benijdt de School, de School den Hovelingen,
 Om kille kuischheids gunst, om naar heur lonk te dingen.
 Ach! Huygens, 't is vergeefs. Die kuische kent geen min:
 Het schuim van Alkmaars vloed smoort Pafos schuimgodin.
 Zy spinn', graveer', en maal, en zing', en smelte in beden,
 En speel de Duitsche Lier, naar onze of vreemde zeden;
 Zy kent geen minnaarszucht, geen kus van louter vuur,
 Of wat den balfem stort in 's minnaars hartkwetsuur;
 Ze is Gode - alleen gewijd, en ademt, teedre moeder,
 Voor 't kind dat, aan haar schoot, geen Vader heeft of hoeder.
 Of, Huygens, ze is aan u. Uw dicht behaalt dien prijs:
 't Is heilig als haar hart, en warsch van moordgekrijsch.
 U leest ze, en, Constantijn, uw heilige en arbeidsdagen,
 Met d'indruk eens gemoeds, den hemel opgedragen.
 Ik teeken Krijg en schrik, zing Veld-en Legerstoet,
 Een vreemde in 't kerkgebaar: mijn pen is nat van bloed.
 Gy wint het, Ridder, ja! Uw adel haalt het oyer;
 Uw stand, en uw lauwner verdooft mijn eppelover.
 Wy zwichten. Als Jupijn zijn bliksem blinken laat,
 Voert minder Godendom de wapens zonder baat.

Bladz. 55 Opschrift.

"Ενδύμα γάμου. 't *Bruiloftskleed*. (Math. XXII.)

Bladz. 55 reg. 7 v. b.

Nota. Het woord *zet* bracht in HUYGENS tijd de zelfde denkbeelden niet mee, en was daarom ook niet laag en gemeen als thands. Het drukte eenvoudig *verstandeloos* nit, daar het nu met eene *nuance* van porfigheid besmet is.

Bladz.

Bladz. 56 reg. 3 v. b.

Draeyen is hier *draden*. Vergelijk bl. 67 reg. 5 v. o. (Aant. bl. 46).

Bladz. 56 reg. 8 v. b.

Tucht-bedrijf. D. i. hier, *daad van onderwijzing*. Het woord *ucht* heeft thands meer de beteekenis van *bestrafing* aangenomen, doch de eigenlijke is *onderwijs*, en inzonderheid het onderwijs ter opvoeding.

Bladz. 56 reg. 13 v. b.

Snater. Onbegrijpelijk is 't, dat men voor ruim twee eeuwen zulke woorden niet aanstootelijk vond.

Bladz. 56 reg. 8 v. o.

Dertigh grein is een *lood* (half ons), van 30 tot 100 is eene vermeerdering, en honderd is een rond getal. Dit verstaat zich derhalve op zich-zelf; maar in 't verband niet, want het verband handelt van geen gewicht maar van *maat*, de *maat van een loopweg*. Vergel. op bl. 34 reg. 13 v. o.

Gelijke oneigenheid is er als hy wat lager van *een drop van wee* spreekt. *Zweet*, *doodzweet*, of *bloed*, had het moeten zijn. — Doch dit is, des noods, nog met een Rhetorische figuur goed te maken.

Bladz. 57 reg. 4 v. b.

Spier en *spier-wis* gebruikt men dagelijks. Maar waarvan zegt men *spier-wis*? Men noemde dus oudtijds het blanke vleesch van de hoenders, en van daar de benaming. — Het is licht te zien dat dit *spier* van *spier-wis* niet juist het zelfde is met *spier*, muskel. Het is zekerlijk met *spijs* verwant, zijnde 't het mannelijke waarvan *spijs* het vrouwelijke in uitgang is. Daar in tegendeel *spier* als muskel, voor *spanner* te houden is. Zie echter *spier* en *spijs* in mijne Geslachtlijst der Naamwoorden.

Bladz.

Bladz. 58 reg. 7 v. b.

Verset, dat is *afivering*. Zie bl. 22 reg. 8 v. b. (Aant. bl. 20). Doch de zin is duister, en verklaart zich alleen door *moê gequelt* hier te verstaan als *moê van te quellen* (*den gene*) *die geen verset* (of *afweering*) *daartegen zocht dan wel-*
doen in plaats van geweld.

Bladz. 58 reg. 15 v. b.

Doet willen voor *wil*. Nu een Anglicismus, doch ontdijds aan alle dē Duitſche taaltakken gemeen; nu in Duitschland nog niet vreemd, en waarvan ook by ons aanmerklijke sporen zijn uagebleven. Hiervan elders!

Bladz. 58 reg. 14 v. o.

Den sommigen. Archaïsmus. *Sommige* werd by onze Ouden met het aanwijzend artykel gebruikt, even als *welke*, *gene*, *zulke*.

Bladz. 58 reg. 6 v. o.

Dier van d'eerſte ſtraf. De ſlang.

Bladz. 59 reg. 6 v. b.

s' Achterheit. D. i. ſchuld. *Zoo veel ten achteren*, is *zoo veel ſchuldig zijn*.

Bladz. 60 teg. 6 v. b.

Tuſſchen twee. D. i. tuſſchen u en my.

Bladz. 60 reg. 8 v. b.

Seffens. Verkeerde ſchrijfwijze, door verkeerde uitſpraak ontſtaan, wanneer men op zijn Hoogduiſch de *s* en *z* vermengde. *Teffens* is 't woord en *sevens*, en uit *te even*, of *so effen* ſaamgetrokken, terwijl de *s* het adverbiale ſluitteeken van dien tijd is, waarvan meermalen.

Bladz.

Bladz. 60 reg. 12 v. b.

Kermezijne. D. i. *karmozijnen*. Zie 't woord in mijne Geslachtl.

Bladz. 60 reg. 18 v. b.

Zijn 's. Wat zijn zy? — Het antwoord is, *plekken*; zy zijn plekken door eigen schuld. Doch inderdaad is 't hier het aanwijzend artykel niet, noch koomt hier in de plaats van *dat*. 't Is het oude *het* waarvoor wy nu *er* gebruiken, als in *het is iemand*, *het is gevaar by dat werk*. 't Geen wy nu met *daar is* of *er is* uitdrukken. Wy hebben er echter nog het impersonale *het regent*, *het waait*, *het is koud*, enz. van overig.

Bladz. 62 reg. 10 v. b.

Verfoen, in beteekenis het zelfde als *verzoening*, doch Onzijdig. Ik merk dit aan om dat HUYGENS ook zonder het aanwijzend lidwoord, het adjectivum met de *e* voor onzijdige woorden gebruikt (waarvan vroeger bl. 17 reg. 9 v. o. Aant. bl. 18), doch hetgeen hier eenigzins dubbelzinnig mocht schijnen.

Bladz. 63 reg. 2 v. b.

Sop. Men zie over dit woord mijne Geslachtlijst.

Bladz. 63 reg. 16 v. o.

Vijf woorden. In het Grieksch naamlijk zijn zy *vijf*: πέντε μου ἐστὶ τὸ σῶμα. In de meeste talen slechts vier.

Bladz. 63 reg. 9 v. o.

Dichter. D. i. hier *Verdichter*.

Bladz. 64 reg. 15 v. b.

Opgerecht. D. i. Opgedicht. *Aangerecht* zouden wy nu zeggen. — *Verby*. Thands zeggen wy *voorby*. Mijn Vader plach dit laatste te veroordeelen; doch beide is het goed. 't Is eigenlijk *over-by*, dat is *meer dan by*; welk *over* nu eens tot *ver*, en dan weder tot *voor* verbafterd of overgegaan is.

Bladz.

Bladz. 65 reg. 7 v. b.

Van boven neer. Wy spreken zoo nog, echter thands zouden wy beter zeggen: *van boven af*, of eenvoudig *van boven*. Het onderscheid is, als in 't Fransch *d'en haut* en *de haut en bas*. Ieder (denk ik) gevoelt dit verschil.

Bladz. 65 reg. 11 v. b.

Te lastigh. Thands zou dit woord te dezer plaats onferbiedig zijn; doch het is niet anders dan *zwaar* en *bezwarend*, *nederdrukkend*. En *bange* is niets anders dan *benaauwende*.

Bladz. 65 reg. 14 v. b.

Ken ick 't. Kennen voor *bekennen* of *erkennen* was in MUXGENS tijd algemeen aangenomen.

Bladz. 65 reg. 11 v. o.

De wapen. Zie wat wy op HOOFD hier over gezegd hebben. Zie ook Taal-en Dichtk. Verscheidenheden, IV D.

Bladz. 65 reg. 9 v. o.

Tfger. Tfig. 't zelfde (schoon verouderd) als *tyfelyk*, *van tyzen*, *gruwen*.

Bladz. 66 reg. 15 v. b.

Ter halver val. Veel gebruikte men in dien tijd de Wortels der Werkwoorden dus *Vrouwlyk*, en zoo ook wel eens *Onzijdig*, uit verwarring met het *Verbale* in *ing* of met den infinitivus, door eenzelvigheid van beteekenis bedrogen.

Bladz. 66 reg. 16 v. o.

Den rooster die my bracyt. Deze en dergelijke metaforen uit de keuken schuwde men in dien tijd niet, toen de keuken 't eigenlijke woonvertrek was, en nog lang daar na. Doch thands zijn zy laag en walgelyk, voor zoo verr' het

het gebruik ze niet onderhouden heeft, en de overdracht dus tot eene natuurlijke en eigenaartige uitdrukking als uitgesleten is, gelijk by voorbeeld: *het koken van 't bloed, het rooften van de zon.*

Bladz. 66 reg. 3 v. o.

Gierige. D. i. nieuwsgierige, vermetel beggerig om te willen weten, wat God verborgen heeft.

Bladz. 67 reg. 2 v. b.

Al-uyt. Volkomen. Thands hou ik 't oog *niet zoo hoog in 't zeil*; D. i. wil ik my meer op Uwe Voorzienigheid verlaten.

Bladz. 67 reg. 9 v. o.

Te keuren hoe ghy dooght. D. i. te oordeelen over uw goed of kwaad zijn. In den zelfden zin noemen wy den *keur* van het zilver, dat is het oordeel, de bepaling, ten aanzien van de gehalte.

Bladz. 67 reg. 5 v. o.

Draeyt voor draagt. 't Is het kwade van u wegneemt. Vergelijk bl. 56 reg. 3 v. b. waar *draaien* voor *draden* was. 't Woord is oorspronkelijk *dra-en* en de letter van overgang is onvast. De oorspronkelijke en algemeene beteekenis is *trekken*. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord *draad*, en in de Byvoegfels. *Draaien* kon hier echter voor *wenden* genomen zijn.

Bladz. 67 reg. 3 v. o.

Saeft is verspreidt. Zie aldaar op *zaad* en *zand*.

Bladz. 68 reg. 2 v. b.

Wille-woelt. Versta niet: *met-den wil woelt*, maar *wiele-woelt*. *Wielen* is *draaien*, en *wiele-woelen*, in 't rond draaien.

Bladz.

Bladz. 68 reg. 16 v. b.

Gekroch. Krochen of *kruchen* is zuchten.

Bladz. 68 reg. 8 en 7 v. o.

Stinken. Of 't woord niet walgelijk genoeg ware, moet het *neus-gat*, aan God toegeschreven, de onkiesheid der uitdrukking nog erger maken.

Bladz. 69 reg. 15 v. o.

De Kieckens van Dijn' eigen' Hen.

De *kieckens* zijn wel, en boezemen eene zekere tederheid in, maar *de Hen* bederft alles, door de overdracht te verr' te trekken, en ons een volkomen hoenderwerf voor te stellen, die ten eenenmaal in het kleine valt.

Bladz. 69 reg. 2 v. o.

Slap'. *Verslapps* zou men thands zeggen. Het is echter niet volkomen het zelfde in nuance. Eigenlijk zou *slappen slap* worden zijn; maar *verslappen*, *slapper* worden.

Bladz. 70 reg. 7 v. b.

Laegh. Voor *lage*, hier, als de *modus potentialis* (*zou liggen*), van den *indicativus lag* onderscheiden.

Bladz. 70 reg. 10 v. b.

Weten buygen. Voor *weten te buygen*, gelijk het zijn moest, om dat *weten* geen hulpwoord is? — Dit is het onderscheid tusschen *iets komen doen* (of iets gaan doen), en *iets komen te doen*; tusschen *iets durven doen*, en *iets durven te doen*, welk laatste in den mond van den lafaart voegt, die eene inspanning te hulp roept om iets te onderstaan; terwijl de rechtschapen man zonder inspanning of bedenking onderneemt wat hem voorkomt te doen.

Het zelfde onderscheid is er tusschen *ik wil dat doen*
en

en ik besluit dat te doen. Waar te tusſchen beiden komt is het een overgang en afwiſſeling van een innerlijke op en met een uiterlijke daad: waar niet, is het een daad van ziel en lichaam vereenigd.

Doch zoo wezendlijk en behartigingswaardig deze opmerking is (want zy raakt het gemoed-zelf en de uitdrukking des gemoeds, zonder welke de taal geene aandacht verdienen zou) zoo ſtaat zy hier niet op haar plaats. — HUYGENS, zoo men den ſamenhang wel in ziet, ſpreekt hier van *'t buigen des verſtands en der reden*, en dus van ons menſchelijk weten (onze kennis) naar Gods wet: waarin hy tevens aan zijne neiging tot woordſpeling toegeeft. WETEN *bui- gen naar de wet*, zegt hy.

Bladz. 70 reg. 10 v. o.

Was op, enz. Verwarde Constructie. De zin is: *was uitgelaten op my onwaardige, op my die 't wel verdiende*.

Bladz. 70 reg. 6 v. o.

S'en ſchonde. Zie de Verklaring van deze thands veronderde uitdrukkingen in het III. Deel mijner Taal- en Dichtkundige Verſcheidenheden bl. 13 en volg. en elders op meer plaatsen.

Bladz. 71 reg. 4 en 5 v. b.

Mijn' Ziele ſinckt om hoog enz. *Om hoog zinken, hemelwaarts wegen*. Recht Dichterlijke uitdrukkingen die bewijzen hoe vast men in HUYGENS tijd eene kracht van aantrekking ſtelde, die hy elders ook *zuigen* noemt. Trouwens ten allen tijde had de opmerking zich die voorgeſteld. Doch 't was de domheid der Newtonianen, die NEWTON-zelfen ten ſpijt, daar een Beginſel van maakte, terwijl het niets anders dan een Verſchijnſel in den ſamenhang der lichaamlijke wereld is, 't geen zy de moeite niet willen nemen van te doorzien.

ladz.

Bladz. 71 reg. 7 v. o.

Onmacht moet hier verdeeld uitgesproken worden, *on-macht*; zoo, dat beide sylben eenig accent hebben, en de 4de voet van het vers een volstrekte *spondaeus* is. *Onmacht* was HUYGENS hier niet genoeg, 't geen *gebrek aan macht*, *ontbloetheid van macht* is; hy wilde hier het volstrekte tegendeel van *macht*, een heilige tegenstrijdigheid met *macht* uitdrukken, en dit heeft hy in dit vers en door deze accentuatie van het woord *on-macht* gedaan.

Bladz. 71 reg. 3 v. o.

Lust. Korter en nadrukkelijker kon zeker de Wet der twee tafelen niet uitgedrukt worden. Doch het woord *lust* is hier kwalijk geplaatst. Het naamwoord *lust* drukt ook wel *begeerte* uit, maar het werkwoord *lusten* niet. *Lusten* is genoeg in iets scheppen; en impersonaliter gebruikt, is het, door eene kleine verandering van *nuance* in de beteekenis, willen; of ook begeeren, ja, maar met opzicht tot eene eigen daad, als *my lust te zingen*, *te overdenken*, enz. niet tot een lichamelijk voorwerp. — Dit misbruik van het woord is in dit kernvolle versjen te bejammeren.

Bladz. 72 reg. 3 v. b.

Nae my staet. Naby my staet, my dicht omringt en omzet. Misschien ook, naar my *tracht* ter verleiding.

Bladz. 72 reg. 4 v. b.

Betrekkelick. D. i. bedrieglijk. — In het gemeene gesprek zegt men nog: *iemand betrekken*.

Bladz. 72 reg. 6 v. o.

Houd ick — quijt. *Kwijt honden* is vergeven, vrijstellen. Het is meer dan *kwijtschelden*.

HUYG. V.

C

Bladz.

Bladz. 74 reg. 8 v. b.

Bewijs ick het niet waer. Dat is, bewijs ik (ben ik een bewijs) *dat het niet waar is.*

Bladz. 74 reg. 9 v. b.

God dient — dat God' dient. Het eerste in den vierden, het laatste in den derden naamval. En te recht. *Dienen* met den accusativus is *servire, colere*; maar *dienen* met den dativus is, het zij *nuttig zijn*, het zij *toebehooren*, (*inservire*).

Bladz. 74 reg. 15 v. b.

Wat komt een' Vader toe. Toekomen, niet in den zin van *toebehooren*, maar *batem*.

Bladz. 74 reg. 4 v. o.

Bors. De oude en echte spelling voor ons *beurs*. Zie op dit woord mijne Geslachtlijst.

Bladz. 74 reg. 2 v. o.

Ik fied'er. Kwalijk, voor *ik zie er* of *ik zie daar*. De uitspraak echter is goed, want *daar* moet volstrekt toonloos zijn als het geene onderscheidende kracht in de aanwijzing heeft. Maar de verdeeling des woords is verkeerd.

Zoo wegen. D. i. zoo meenen, zoo oordeelen te zijn.

Bladz. 75 reg. 13 v. o.

Boden. D. i. *Dienst-boden*. *Onze bofen* zei men te Amsterdam in 't gesprek altijd, by mijne kindsheid.

Bladz. 75 reg. 11 v. o.

Siet — op en neer, d. i. overal rond.

Bladz. 75 reg. 9 v. o.

Derven. Durven. 't Onderscheid ligt in de vorming. Men zegt: *Ik derf, ik dorf, gedorfd, is ik behoef.* Van daar *dorf-*

dorste en *nooddorft* nu *nooddruft*. De oorsprong hiervan is *durven*, waarom men ook *dorst* zegt als behoefte. — Doch

Durven, eigenlijk *dorven*, en nog eigenlijk *darven*, is uit *darrigen* van *darren*, dat veelvuldig in de schriften van voor tweehonderd jaar voorkomt, en verwant is met *tarren* (*farren* of *tsarren* op zijn Duitsch) en *tergen*. *Tarren* nu is *trekken* in frequentativen zijn en vorm, en dus *vellicare*, als 't Latijn zegt. — *Durven* is dus in zijn oorsprong niet dat stoutmoedig bepalen in uitvoering van iets groot, 't geen het thands beteekenen moet, maar een aarzelend overgaan tot een daad. Een soort van *tarnen*, in den zin als waar in men zegt: *Daar moet men niet aan tarnen*; welk *tarnen* mede een frequentativum van *tarren* is.

Bladz. 76 reg. 18 v. b.

De Sondaers Dood. Voor *des sondaars*, om dat de *s* van *des* in die van *sondaars* samenvloeit. Hetgeen tot de zachtheid onzer taal van de zeventiende en eerste helft van de achttiende eeuw behoorde, waarvan men, na de *Epoque* der taalverwoesting door het Pedantismus der betweters van zoogenaamde Taalschuimers, thands geen denkbeeld meer overig heeft.

ô Mihi praeteritos referat si Jupiter annos,

dat ik nog eens de ware uitspraak onzer zachtvloeiende en krachtige taal, taal vol wijsheid en tederheid, hooren mocht! — Zoo is ook *raek* voor *raak* ik, bl. 87 reg. 10 v. o. Zie bl. 105 reg. 5 v. o.

Bladz. 76 reg. 15 v. o.

Drift is hier *toevloed*.

Bladz. 76 reg. 10 v. o.

Elck onder sijnen voet gevelt, is hier absolute gesteld.

C 2

Bladz.

Bladz. 76 reg. 6 v. o.

Gewis, d. i. *geweten*. Thands zouden wy dit woord niet dan met den uitgang in de zachte *e* gebruiken.

Bladz. 77 reg. 3 v. b.

Beide doet. Voor *doet beiden*. Constructie in HUYGENS tijd zeer gemeen, waarvan wy elders spraken. Zie bladz. 44 van het III. Deel mijner Taal- en Dichtk. Verscheidenheden.

Bladz. 77. reg. 6 v. b.

Lij'n. De samentrekking is de zelfde als in *zijn* (esfe), doch dit is er het eenige voorbeeld van, en zy heeft iets geweldig sluitends. Want waarom anders zou men niet *woeffenyën* in drie sylben kunnen zeggen, *harpyn* in twee voor *harpyën*, enz.

Bladz. 77 reg. 3 v. o.

Ooft. Versta: *Oogst*. Beter zei men *oest* van het onder *oegst*, het welk van het werkwoord *osken* is.

Bladz. 78 reg. 4 v. o.

't *Herden* is 't *uithouden* (*daar in volharden*). In 't Geloof naamlijk.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
EERSTE DEEL, EERSTE BOECK.

AAN

AANTEEKENINGEN

OP HET

EERSTE DEEL,

TWEEDE BOECK.

'T KOSTELICK MAL,

ENDE

'T VOORHOUT VAN 's GRAVENHAGE.

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L.

T W E E D E B O E C K.

'T K O S T E L I C K M A L,

E N D E

'T V O O R H O U T V A N 's G R A V E N H A G E.

Bladz. 81 Opschrift.

Kρυπταλα μασιξ. Een dubbele roé by ons.

Bladz. 81 reg. 1 v. b.

Opgesnoeid is *opgesneden*. 't Ziet op de versnijding der kleederen in saamenhangende riemen, waar tuschen een anders gekleurde voering doorslak, in HUYGENS tijd nog van de Spaansche kleeding in zwang. Het zelfde is de *doorgekapte* schoen.

Bragoen. 't Is de toenmalige uitspraak by ons van *bragone*, Spaansch of Italiaansch, ons *broek*; van 't Latijnsche *bracca*, en beteekent door den uitgang een *groeten* broek.

C 4

Sac-

Sackende. Om de voering wel te doen zien, moest de versneden broek, en zoo ook de arm van een kleeid, of wat het was, los hangen en niet strak zitten.

Bladz. 81 reg. 3 v. b.

Een' averechte Teil. D. i. een omgekeerd tafelbord, of *pos*.

Bladz. 81 reg. 4 v. b.

Strop voor wat wy nu *kraag* zouden heeten, welk laatste woord eigenlijk den hals beteekent.

Bladz. 81 reg. 5 v. b.

Omgeworpen. Omgeslagen aan de hand, zoo, dat de uitgesneden of kantpunten naar boven lagen; 't geen hy by een *waschster* vergelijkt, die eer zy haar arm in de tobbe steekt, haar hemdsmouwen opslaat.

Bladz. 81 reg. 6 v. b.

Omgeworghde, dat is met een *wrong* omvangen. Welke *wrong* in een roos of afhangenden strik buitenwaarts eindigde. — *Overlintte* is met (strikken van) lint overdekte.

Bladz. 81 reg. 9 v. b.

Kappoot, hoed met pluimen, kapot; van *cappota*.

Bladz. 81 reg. 5 v. o.

In 't overslaen, is niet *in den opslag* (van het oog) over die dracht; en *beter geloofst* is niet *eerder*; niet, 't geen hy eerder geloofd zou hebben. Maar het is *in 't overleggen* of hy 't liever gelooven moest zijn evenmensch dan een zeemonster te zijn.

Bladz. 82 reg. 5 v. b.

Keurde (niet *keurden* zoo als in de oude druk staat). Dat er *kenden* staat in het vorige vers, is door de *n pa-*

ra-

ragogica, ter zake van 't volgende *en*, om dat *kende en keurde* by een behoort en onverdeeld uitgesproken moet worden.

Bladz. 82 reg. 9 v. b.

Over-meelden top. *Overmeeld*, is met *meel* overstrooid.

Bladz. 82 reg. 10 v. b.

Dubbel backhuysel. D. i. beschilderd.

Bladz. 82 reg. 11 v. b.

Sinnelicke meer dan fenelicke, als door pomade overdekt zijnde, maar die men onder de pomade onderstellen moet.

Bladz. 82 reg. 12 v. b.

Uyt-geworteld. De wortel der wenkbrauwen is de zijde aan de neus, waar zy beginnen en ook dikst zijn.

Bladz. 82 reg. 13 v. b.

Grieken-land. De Grieken vonden een schoon in saam-vereenigde en boven de neus in één loopende wenkbrauwen, 't geen zy *εὐνοπύς* noemden.

Bladz. 82 reg. 15 v. b.

Oude-moeders beenen, Grootmoeders beenderen, *osae magnae parentis*, zijn de steenen by ovidius, *Metam.* I. v. 383.

Bladz. 82 reg. 19 v. b.

Staalen arm, met brasfeuten omvat.

Bladz. 82 reg. 20 v. b.

Memmen-hol, boezem. Men verstaat licht dat hy van de aanspraak aan Eva af, de vrouwenkleeding zijns tijds in 't oog heeft, zoo als eerst die der mannen.

Bladz. 82 reg. 14 v. o.

Walvisch-romp, rijglijf, zijnde van den walvisch ontleend, als uit zijne zoogenoemde baarden bestaande. *Romp* is lijf.

Bladz. 82 reg. 13 v. o.

Op-getroffe krans, opgehoogd van krullen, opgestapeld kapfel.

Bladz. 82 reg. 12 v. o.

Pack, is bundel. De rokken om den hoepelrok hangende noemt hy omhoept, schoon dit woord eigenlijk *met den hoep omringd* uit zou drukken.

Keernen vat, boeren karn.

Bladz. 82 reg. 10 v. o.

Schieftickst aller dingen. D. i. onverwacht verschijnsel boven alle verschijnsels.

Bladz. 82 reg. 9 v. o.

Hayden-rock of — hayt. D. i. uw beestenvellenkleed of uw eigen vel.

Bladz. 82 reg. 8 v. o.

Een verschricken keer. Een afwending van het hoofd uit schrik, als ziende dat verschijnsel voor den Satan aan.

Bladz. 82 reg. 4 v. o.

Rechtelick, gerechtelijk, voor den Rechter.

Bladz. 83 reg. 1 v. b.

Haer woord. 't Woord van de beest naamlijk; welk beest HUYGENS nog Vrouwlijk gebruikt, waarom hy ook een *zoetgetongde* zegt, niet *zoetgetongd*. Zie 't I. Deel mijner T. en D. Verscheidenheden. Even zoo bladz. 84 reg. 7 v. o., en elders.

Bladz. 83 reg. 5 v. b.

Heilen. Heil in 't meervoudige. Niet in gebruik, en met reden. Heil is een alomvattend woord, geene byzondere geluksoort of gift.

't *Aller quaelen dal*. Het lidwoord wordt hier kwalijk bygevoegd, om dat *aller quaelen* de aanwijzing reeds in zich

zich houdt. Iets anders ware 't *qualen dal*. Het eerste is even zoo als of men zei: *Het der kwalen dal*. De aanwijzing van 't eene woord door 't artikel, sluit die van het andere in zich.

Bladz. 83 reg. 8 v. b.

Willen weten. Kwalijk zou dit thands met een *hyphen* geschreven worden als HUYGENS deed. De *hyphen* duidt eene samenstelling aan, en de samenstelling stelt het eerste der twee substantiva in genitivo, of, maakt het tot een *specificatio* van het laatste. 't Zou dus niet *het willen van 't weten*, maar het weten van 't willen beteekenen.

Bladz. 83 reg. 4 v. o.

Sulck, is *zulkeen*; en dus ook verder waar 't zoo voorkomt.

Bladz. 84 reg. 2 v. b.

Den Sterren-pad in 't Manlijke. Zie mijne Geslachtlijst op *pad*.

Bladz. 84 reg. 6 v. o.

Sonder paar. Voor *zonder wedergá*. Kwalijk: *paar* is een collectivum; *wederpaar* kon hy gezegd hebben.

Bladz. 85 reg. 5 v. b.

Lippen-bees. Dat is *spijt*. Van *spijt* bijt men zijn lippen, 't geen ook genoemd wordt *zich opvreten van spijt*.

Bladz. 85 reg. 11 en 12 v. b.

Gewaeten. *Gevaden* zeggen wy thands en *gewand*; doch *gewate* is oud. Onze Ouden zeiden *wat* en *wate*. Zie mijne Geslachtlijst op *want*.

* *Tellen de stukken*. Kwalijk. Als werkwoord kan *tellen* geen artikel hebben. Met het artikel gebruikt, is het tot een *nomen* gemaakt, en dit roept geen vierden naamval, maar vordert den genitivus. 't *Tellen een stukken, die enz.* moet men zeggen. HUYGENS dwaalt hier meer in, dat hy

een nomen den accusativus doet regeeren, 't geen 't onde Latijn wel eens deed.

Die ick weet met. — Men moet verstaan, *die ik weet DAT met*, enz. Dit *dat* laat zich niet onderdrukken by ons. 't Geen HUYGENS hier schrijft is Engelsch in Hollandsche woorden.

Bladz. 85 reg. 17 v. b.

Lacchen — tot *severens toe*. Het *zeveren*, en het *lachen tot zeveren of proeffen toe*, is in woord zoo wel als in daad, uit de deftige taal en wareld verbannen.

Bladz. 85 reg. 16 v. o.

Ontdekt, d. i. *ongedekt*. Iets anders is *ontdekt*.

Bladz. 85 reg. 9 v. o

Tergen voor aantokkelen, aanlokken, op zich halen.

Bladz. 85 reg. 3 v. o.

Uyt wat leer. Scilicet, e scroto zibethae, wil hy aanduiden.

Bladz. 85 reg. 2 v. o.

't *Sevenbergen*, voor Rome,

Septem alta jugis toti quae praefidet orbi,

als de Dichter zegt.

Bladz. 86 reg. 3 en 4 v. b.

Des achter-oogden Gods. D. i. van Janus Geminus.

„ Die Janus is een man met zijn twee aangezichten!”

zegt PERSIUS.

Weverstouwen voor *getouwen*. Kwalijk; dit getouw is niet van een *toew* of *teuwen*, maar uit *getuig* verbafterd. — *Doorfleten*, met ze voor zich te doen weven.

Bladz.

Bladz. 86 reg. 6 v. b.

Daer hy, enz. De Constructie is: Daarvan (dit's naar HUYGENS schrijfwijz, *waarvan*) *hy de vruchten* (de gewrochten) zijn lenden of leden zag dekken. T. w. Augustus.

Bladz. 86 reg. 11 v. b.

Ontlommert, enz. D. i. ontbloot akkers en wijngaardhoven om vlasch tot fijn linnen te telen.

Bladz. 86 reg. 13 v. b.

Eeye die het steet. Naamlijk, de Rijke man in het Evangelie. Luc. XVI: „*die gekleed was met purper en fijn lijnwaat.*”

Bladz. 86 reg. 14 v. o.

Pis-ziel. Ziel is *hemd* of algemeener kleed; *pis-ziel* om dat de *wol* door loog gezuiverd wordt. — *Mis* is voor *mest*, vuiligheid.

Bladz. 86 reg. 11 v. o.

B. 't Grieksche Bn. 't Geluid van 't blaten. — *Voor en achter*, voor en na, altijd.

Bladz. 86 reg. 10 v. o.

't *Deckfel van die vleck*. D. i. 't Geen dien schandnaam verbergen moet, naamlijk het *verwen* van de Wol.

Bladz. 87 reg. 12 v. b.

Ontplaestren, de pleister, die 't heelt en bedekt; afrukken.

Bladz. 87 reg. 10 v. o.

Raeck, is *raak ik*. Zie bl. 76 reg. 18 v. b. (Aant. bl. 51).

Bladz. 87 reg. 2 v. o.

Voorhoofd. Geheel voorhoofd zonder kruin; dat is, geheel kaal als 't voorhoofd is.

Bladz. 88 reg. 1 v. b.

Niet is hier *niets*.

Bladz. 88 reg. 2 v. b.

Blefs, hairvlecht, of meer bepaaldelijk voorhoofdhaar. Want dus gebruikt HUYGENS het hier, schoon oneigen. Zie mijne Geilachtlijst der Naamw. over dit woord en ook over *tuis*.

Bladz. 88 reg. 11 v. o.

Begrÿpende. *Begrÿpen* is by onze *Ouden berispen*, *misprÿzen*, en hier in dezen zin te verstaan.

Bladz. 89 reg. 5 v. b.

Het ringh-geraets zijn de tegen elkaar rammelende ringen aan de vingers. — *Begraeft*. Dichterlijk, om volkomen overdekt uit te drukken.

Bladz. 89 reg. 6 v. b.

Uytgequÿlt. Lees: *uytgekweelt*, dat is van 't kwijnen of hongeren uitgeput. *Onslaeft* enz. Van de slaverny van het spinnen bevrijd. Beter ware 't: *ontslaeft*.

Bladz. 89 reg. 8 v. b.

Mommen, vermomfels, maskers, dekmantels.

Bladz. 89 reg. 15 v. b.

Zitter. D. i. *fiddor*. — *Bloeyen* is hier voor *bloeden*.

Bladz. 89 reg. 20 v. b.

Lindert, Verouderd, doch nog in 't Hoogduitsch overig. *Lenigen* zeggen wy.

Bladz. 89 reg. 14 v. o.

Berouwen. Thands zou men zeggen *beroude* of liever *berouw hebbende*. Maar dit *berouwen* is niet te min regelmatig, van *ik berouw*, *ik berieuv*, *berouwen*. 't geen eigenlijk een verbum activum is, maar thands meest als verbum neutrum bekend en in zwang.

Bladz.

Bladz. 89 reg. 5 v. o.

De Gieren enz. Versta de greetige Erfgenenen.

Bladz. 90 reg. 3 v. b.

Onkommert. ONTKOMMAREN zou men thands zeggen.

Hoeffelicker is *behoefstiger*. Vergelijk bl. 94 reg. 4 v. o.
(Zie ook Aant. bl. 9.)

Bladz. 90 reg. 12 v. b.

Loert my weer ter hand. Uitdrukking, aan de Vogelary ontleend. Men *loert* den valk of havik *ter hand*, d. i. *lokt hem om weer op de hand te komen*, door hem den *loer* te doen zien, 't geen de lokspijs, of ook wel een lederen vogel daartoe gemaakt, is, waarop hy dadelijk afkoomt.

Of kortt my, enz. *Loert my*, zoo ik vlieg; of kort my die stelten, zoo ik niet vlieg maar op stelten ga, en my slechts inbeeld te vliegen.

Bladz. 90 reg. 17 v. b.

Om eene boven al. Namelijk, eene der ijdelheden, waarover te lachen boven al redelijk is.

Bladz. 91 reg. 5 v. b.

Gelijck, d. i. te gelijk, gelijkenhaad.

Bladz. 91 reg. 12 v. o.

Scheer is *schaar*.

Bladz. 91 reg. 8 v. b.

Op geen' thiende, enz. Geen *verlet* (geen leed) dat op een tiende van een mijl halen kan by het zoete gestreel van de verandering of verwisfeling van nieuwigheid.

Bladz.

Bladz. 91 reg. 6 v. o.

Princen-hoeder. SENEKA, leermeester (Gouverneur zegt men thands,) van Keizer Nero.

Bladz. 92 reg. 1 v. b.

Roey. D. i. roede, bestraffing.

Bladz. 92 reg. 2 v. b.

Dezelye fiet. D. i. Er eveneens uitzielt, gelijk men nu zegt.

Bladz. 92 reg. 3 v. b.

Hoe buyten ongelijck. D. i. hoe rechtmatig.

Bladz. 92 reg. 4 v. b.

Uyt de koten is uit het gewricht. *Koot* is geleding.

Bladz. 92 reg. 5 v. b.

Buyten op, is van buiten. — *De hand*, is de wijzer van 't uurwerk, en nog in 't Engelsch daarvoor gebruikelijk.

Bladz. 92 reg. 11 v. b.

Krol is *krul*.

Bladz. 92 reg. 18 v. b.

Bestuypen, dat is, er voor buigen of nijgen.

Bladz. 92 reg. 13 v. o.

Verbijstert. *Verbijsterten* is buitensporig maken; hier, nog buitensporiger maken, of in buitensporigheid overtreffen.

Bladz. 92 reg. 1 v. o.

Boord, hier in den zin van *franje* gebruikt.

Bladz. 93 reg. 11 v. b.

Holle reden. Reden zonder pit.

Bladz. 93 reg. 10 v. o.

Voor-downt. Men zou nu *voertdownt* zeggen, maar beide is goed,

goed, het *dopwen* van den tweede maakt den eerste den *voorst*.

Bladz. 94 reg. 4 v. b.

Befnijden voor *befnoeien* (als wy thands zeggen zonden), gelijk elders *fnosien* voor *snijden*. Zie hiervoor 't omgekeerde op bl. 81 reg. 1 v. b.

Bladz. 94 reg. 6 v. b.

Naen voor *dwerf*. 't Latijnsch *nanus* is dus in alle talen overgenomen.

Bladz. 94 reg. 14 v. b.

Scheelt — *van een*. *Van één schelen* is ons *verschelen*.

Bladz. 94 reg. 19 v. b.

De strength is hier *den toom*.

Bladz. 94 reg. 14 v. o.

Daer d' Eeuw af overloopt. Thands zegt men *van*. Doch gelijk de Hoogduitschers alleen *von* (ons *van*) en de Engelschen alleen *of* (ons *af*) hebben, bezitten wy beide. *Van* is eigenlijk een praepositivum, en *af* een postpositivum, wanneer het als praepositie en niet adverbialiter gebruikt wordt. Men plach regelmatig *daaraf* en *van daar* te zeggen. En zelfs is er een fijn onderscheid tusschen *daarvan* en *daar af*, 't geen men bemerkt in de spreekwijze *daarvan af*. Daar is meer verwijdering in *af* dan in *van*, en ook meer snelheid; en de uitspraak-zelve toont dat er in 't zeggen: *daar de eeuw af overloopt*, meer leven en schildering is dan wanneer men 't zelfde met *daarvan* zegt. Doch de hoeveelste is thands in staat dat gene zelfs flauw te gevoelen dat by onze Voorvaders zoo fijnen en zoo diepen indruk maakte.

Bladz.

Bladz. 94 reg. 7 v. o.

Van 't noodige, enz. D. i. van 't ongemak dat *even* zoo veel noodig geworden als onnut is.

Bladz. 94 reg. 4 v. b.

Behoefelick, noodig, nooddruftig. Vergel. bl. 90 reg. 3 v. b. (Aant. bl. 63).

Bladz. 95 reg. 1 v. b.

Het haar verzwigen. D. i. met haar (eigen) *verzwijging*.

Bladz. 95 reg. 3 v. b.

Misbruyekte. Wiens geduld (door my) misbruikt is.

Bladz. 96 Opschrift.

Batava Tempe. 't Hollandsch Tempe.

Bladz. 96 reg. 6 v. b.

Heit. Dus spraken in mijn jongen tijd de Noordhollandsche en Gooische boeren, voor *heeft*; het Amsterdamsch gemeen zel *het*, met de heldere *e*, gelijk men nu dwaas en onthollandscht genoeg is om het Lidwoord *het* uit te spreken. Dat *heit* is niet anders dan een weinig zwarer uitspraak van *het*, als saamgetrokken uit *hebbet*, 't geen de oude regelmatige derde perfoon van *hebben* was. Ons *heeft* is van 't Angelsche *havan*, Eng. *to have*. — Men vindt dit *heit* reeds in de hooger oudheid onzer taal. Zie mijne Taal- en Dichtk. Verscheidenh. IV Deel, in de Aanteekeningen op den brief uit. CLAES WILLEMS.

Bladz.

Bladz. 96 reg. 7 v. b.

Al de Werelds glimpen. Voor *al des werelds* of *al der wereld glimpen*. Kwalijk. Want, ware 't *al het werelds glimpen*, zoo behoorde 't lidwoord tot *glimpen*; doch nu behoort het tot *werelds*, en derhalve moet het in den naamval van *wereld* staan. — Het is zoo ontwijfelbaar. Doch uit het Engelsch is tot ons overgewaaid de Engelsche wijze van alles wat tot één zelfstandig woord behoort (Lidwoord, adjectief, of ander *Epitheton*,) als één woord met dat aan te merken, en dat 't teeken des naamvals alleen aan het laatste als den uitgang te geven. Zoo zegt men: *de koning van Engeland's kroon*, in 't Engelsch: *the king of England's crown*; zoo *de olijken Marots kluchtjens*. Kwalijk. Onze Voorvaders zeiden: *des konings van Engeland kroon*, *des olijken Marots kluchtjens*. Met dat al, daar is, nu zulke *vreemdigheden* gemeenzaam zijn, iets *consequents* in. Doch hoe komen of kwamen sommigen er toe om te zeggen, by voorbeeld, *den grooten Alsagals heerschappy*? En ook onze HUYGENS doet dit wel. Zie bl. 97 reg. 16 v. b. — Niet anders dan dat men, op het spoor der domme Engellchen, die hun genitivus *the man's*, *the wife's*, enz. voor een samestelling met *his* houden ('t geenzich-zelfen widerspreekt) malkander ook by ons wijsge maakt heeft, dat de genitivus in de achteraanvoeging van een pronomen bestaat, waarom men ook zoo dat zelfde dwaze teeken van afkorting voor de *s* heeft aangebracht, als voor het woordtjen *er*. By onzen Dichter is dit niet zoo zeer te verwonderen, als zijnde 't hem van het Engelsch aangekleefd, waar hy ruim zoo gemeenzaam met was als met zijne moedertaal. — Maar wat is 't in het algemeen anders dan eenmaal ingewortelde domheid en naprating zonder kennis? — Wat zou een onzer Voorvaders van voor drie eenwen toch zeggen als hy een volzin zag beginnen met *'er*, als of 't afgebroken ware! — 't is voor *daar* zeggen zy. — Volstrekte onwetendheid! Doch zoo het zoo ware, waar

waar blijft die *d*, ter plaatse waar zy geen overgang, maar 't hoofdteeken van 't woord is? — Ach dat men eens leerde wat een taal is, eer men papier bekladt, en eer men er lessen in geeft, 't zij *e cathedra* of *de plano*!

Bladz. 96 reg. 8 v. o.

Idelen. D. i. *dunnen*, ijdel worden.

Bladz. 96 reg. 7 v. o.

Rack voor *rek* (dat is *reeks*, *freek*, en zoo *wandelbaan*,) naar de oude uitpraak van de *e* voor de *r*. Vergelijk bl. 99 reg. 14 v. b.

Bladz. 96 reg. 5 v. o.

Monick-tuyntje. Dat wil zeggen: *tuintjen geheel onder een monnikskap*. *Monnikskap* noemde men een verdek of paviljoen, 't zij van gebladerte, 't zij van latwerk met overspannen doek, 't zij anders, tegen den zonneschijn opgericht.

Bladz. 96 reg. 4 v. o.

Jaerigh voor *jaarlijksch*. Het echte onderscheid tusschen deze twee uitgangen der adjectieven is nooit algemeen begrepen.

Bladz. 96 reg. 2 v. o.

Nootelick. D. i. *noodzakelyk*. De zin is: *dat verderyen*, dat u noodzakelyk is om wederom groen te kunnen worden.

Bladz. 97 reg. 8 v. b.

Jaeren roov. Den roof der jaren. *Jaren*, in genitivo te verstaan.

Bladz. 97 reg. 14 v. o.

Vrijfters een en acht. D. i. Gy Zanggodinnen. Geestig spot HOFHAM met dit verdeelen der getallen door Dichters.

Bladz.

Bladz. 97 reg. 16 v. b.

Den Hagenaërs. Voor *des Hagenaars*. Zie boven bladz. 96 reg. 7 v. b. (Aant. bl. 67).

Bladz. 97 reg. 16 v. o.

Duster. Droomer, die by den haard zit te dutten.

Bladz. 97 reg. 4 v. o.

Bevaeren. Kennelijk wordt hier het te voet gaan, het rijden in een wagen, en het *yaren* (met een schuit of schip) uitgedrukt; en de Duitſche manier van het wagenrijden *yaren* te noemen was derhalve aan HUYGENS tijd vreemd.

Bladz. 97 reg. 2 v. o.

Hier onder. D. i. In de andere hemisfeer.

Bladz. 98 reg. 1 v. b.

Deiſen en *peiſen* (Vlaamsch) voor *deinzen*, *peinzen*.

Bladz. 98 reg. 8 v. b.

Linde-ly. *Ly* noemde men in HUYGENS tijd een breede rechte weg; thands zeggen wy *laan*, (gelijk HUYGENS ook weinig lager), in Duitschland *la* of *lee*, waarvan vele dorpplaatsen hun naam hebben.

Bladz. 98 reg. 4 v. o.

Dallen zijn grachten.

Bladz. 99 reg. 14 v. b.

't *Lange rack*, enz. Vergel. bl. 96 reg. 7 v. o. en de Aanteek. daarop. Hy meent hier *London-bridge*, toen de eenige brug over de Theems in die stad. In de 18de eeuw eerst werden de twee andere gebouwd, en nu voor weinig jaren een vierde.

Bladz. 99 reg. 16 v. o.

't *Strijcken.* Dus ſprak men voor *aanlanden*. Het is eigenlijk

lijk 't zeil *strijken*, 't geen men nu voor *onderdoen* gebruikt (even als *de vlag strijken*), om dat het ter zee tot eerbewijs geschiedt.

Bladz. 99 reg. 3 v. o.

Eerst-bedorven smaek is niet *kyade smadk*, maar smaak die verwend is, en dus voor niet anders vatbaar.

Bladz. 99 reg. 1 v. o.

Genaeck. Daar by hale.

Bladz. 100 reg. 14 v. b.

Flcker-sout, nitrum, waaruit met zwavel en lindenkolen het buskruid bestaat.

Bladz. 100 reg. 15 v. b.

Doen ruymen is hier *uistdrjven*.

Bladz. 100 reg. 11 v. o.

Struyckel-sucht is eigenlijk *Vallende Ziekte*, maar men verstonde er ook de *Beroerte* (popelsye zei men, van *apoplexia*,) door; en in beide werden de *flores tiliae* (de lindenbloemen,) aanbevolen.

Bladz. 101 reg. 10 v. b.

Ley, leyen daken. *Ley* als de stof gebruikt.

Bladz. 101 reg. 11 v. b.

Weder-wijse knoppen. Met windwijzers voorzien.

Bladz. 101 reg. 13 v. b.

Neffensteene. Kwalijk voor *neffens* of *nevens één*, d. i. naast elkander. De uitdrukking is verkort uit *één nevens één*, of *alle nevens één*, naar de zin vordert. Even zoo is 't met *by één*, *verr' van één*, enz.

Bladz. 101 reg. 14 v. b.

Roy. *Rooten* is eigenlijk *rosien*, van *roe*, *roede*, d. i. *moeten*,

ten, en by ruimer opvatting, *opnemen* als men 't noemt, oplettend beschouwen.

Bladz. 101 reg. 16 v. b.

't *Opper-puyck* van de gebouwen in 't Voorhout. Hy meent de *Kloosterkerk*, die door Margaretha van Kleef, tweede Gemalin van Hertog Aalbrecht van Beieren, tevens met het klooster der Predikheeren (anders St. Vincents klooster) waar die kerk toe behoorde, gesticht is. Welke stichteressé daar ook begraven werd.

Bladz. 101 reg. 15 v. o.

Mis-bruyckte vloer. Woordspeling. Tot de *Mis* der Roomsche kerk gebruikt, wil HUYGENS met één te kennen geven, terwijl hy eigenlijk rechtstreeks van het misbruiken dier kerk tot een artillery-smisse spreekt; tot PRINS MAURITS volstrekt een kerk voor de Rechtzinnigen begeerde, waar men 't Avondmaal houden kon, met die men voor zijn broeders erkende (dus sprak hy), doch die hun door de Remonstrantsche factie, nu het land overheerende, geweigerd, en dit gebouw derhalve, na 's Prinses bezichtiging, door de Contraremonstranten ingenomen werd.

Bladz. 102 reg. 10 v. o.

Bockgien. Bokjen. De *Ram*, meent hy; maar op elk mannelijk jong der gehorende dieren beneden de grootte van paard en ruid, werd de algemeene naam van *bok* toegepast. — 't *Kinder-paer* is de Tweeling.

Bladz. 102 reg. 8—4 v. o.

Als — 'k fie —. Thands zeggen wy *zie ik*, en beter. De belemmering van deze Constructie heeft achter *dreef* een vraagteeken doen zetten. Niet, om het vragende te doen opvatten, maar als eene onderstelling, onderscheiden van een stellig zeggen. 'k Moet hier wederom tot mijn T. en D. Verscheidenheden verwijzen. Zie 't III. Deel, bladz. 48 en volgt.

Bladz.

Bladz. 102 reg. 1 v. o.

Doe 't — Zeker heeft HUYGENS geschreven: *Als 't in 's moeders darmen sat*, want dit alleen kon de *n* paragogicon achter *perste* wettigen; en zeker is *doe* dienvolgens eene verandering ter zake van het *als* der vorige regel. — Dat *darmen* hier zeer misplaatst is, ziet ieder. HUYGENS meende *ingewanden*, algemeen woord, als *intestina* in 't Latijn, van *intus*. De ingevoerde vertaling van dit woord door *darmen* heeft dit laatste onzen Dichter doen ontvallen.

Bladz. 103 reg. 12 v. b.

Nergens uyt en kijk', zich nergens in verrade.

Bladz. 103 reg. 14 v. o.

Geraege. *Grage* zeggen wy; maar het is uit *gerage* saamgetrokken, 't geen van 't oude werkwoord *ragen* is, waarvan *vragen*. Zie mijne Taal- en Dichtk. Verscheidenh. III Deel, bl. 286, en 202 en volg. Het beteekent in den eigenlijken zin, *verlangende*.

Bladz. 104 reg. 10 v. o.

Spouwt, enz. *In de handen spouwen*. Onkiesch denkbeeld, maar het was eenmaal een aangenomen spreekwijze voor *hard werken*, en men hechtte op de woorden niet meer dan de Franschen op de *indéence* die b. v. in hun *reculer* ligt. — Maar ook de gestadige melding van het *zweet*, *als het klamme peuluw-sweet*, is ons vrij aanstootelijk. Wy zijn in dit opzicht zeer aandoenlijk geworden. CATS zei:

*'t Is voorwaer geen rustig man,
Dis sijn sweet niet rieken kan.*

Doch zelfs het denkbeeld daaraan walgt ons thands.

Bladz.

Bladz. 104 reg. 1 v. o.

* *Lauwer-meisken*. *Dafne*.

Bladz. 105 reg. 6 v. b.

Lang'en. HUYGENS stelt de apostrophe, of liever aphaeresis hier, om dat hy *een* met *lang* samentrekt en eene *e* wegneemt. Beter schrijft men 't aan elkaar als de vroegere schrijvers deden. Zie HUYDECOPER op MELIS STOKER.

Bladz. 105 reg. 12 v. o.

Stuyten is eigenlijk *pochen*, maar wordt gebruikt voor elke daad van verheffing en toejuiching aan zich-zelf. De *knekoek* verheugt zich in een ongelukkige 't *koekoek* tegen of na te roepen. Daar in juicht hy zich-zelf toe. 't Fijne denkbeeld dat hier in schuilt verslaat men, me tacente.

Bladz. 105 reg. 8 v. o.

Betrecken, verlokken, bekoren. *Anzielen* zegt het Hoogduitsch.

Bladz. 105 reg. 5 v. o.

Al. Versta *als*. De *s* van dit partikel versmelt in *schoot*. — Men schrijft nu zoo niet meer, en te recht; maar men doet zeer kwalijk die samsmelting niet eenigermate in de uitspraak in acht te nemen, en in tegendeel de twee *ss* (of welke konzonant het zijn mag) tegen elkander te doen horten en er den zin mee te breken. Vergel. bl. 76 reg. 18 v. b. (Aant. bl. 51). Echter heeft dit gebruik *al* of voor *als* of doen ontstaan, gelijk b. v. bl. 97 reg. 9 v. o:

't Gaet *al* offet seumer waer!

Bladz. 106 reg. 12 v. b.

Ontdooit. — Niet, *ontdooit*, waarvoor het wel eens gebruikt is, en hetgeen het ook beteekenen kan; maar *weder opmuyg*. V. D *trekt*.

trekt. HUYGENS beschouwt den *daauw* als *nederdalend vocht*, en in dien zin is dat *vocht*, opgetrokken worden-de, geen *daauw* meer. 't *Nat* dat de Morgenstond *over* de boomtoppen *strijkt* (zoo hy 't uitdrukt), verliest door de zon den naam van *daauw*, en in dezen zin wordt het *onsdaauw*.

Bladz. 106 reg. 11 v. o.

Misfelick is 't zelfde als *mogelijk*, *misfchien*. Dat *waer* maakt het duister, en men zou klaardervinden dat er stond: *misfelijk* (of mogelijk) *dat*, enz. — Doch HUYGENS heeft zich-zelfen verstaan, en de zin is: Laat ons oog zoo wat rondswalen (weiden) *daar* ter plaatse *waar misfchien* by (d. i. aan) de straat een deur of venster of beide open-gaat. — *Van beiden is iets van beide*, een of andere van die.

Bladz. 107 reg. 16 v. o.

Bouwen is tabbaart.

Bladz. 107 reg. 14 v. o.

Wiecken zijn *watten* ter aanvulling van een te platten boezem.

Bladz. 107 reg. 13 v. o.

Want is handschoe.

Bladz. 107 reg. 11 v. o.

Reepen werd wel voor hoepelrok gebruikt, maar kan ook eenvoudig garnituur van lint, of belegfel beteekenen; ook wel allerlei *band*. Misfchien, wat men naderhand *crevès* noemde, namelijk: smalle stroken voor 't borststuk van 't kleed.

Bladz. 107 reg. 10 v. o.

Stoffel is handmof.

Bladz.

Bladz. 107 reg. 5 v. o.

Speer is *hoepelrok*; van *sparren*. Maar 't staat hier onder de verflersels. 't Kon hier wel een juweelen borstspeld zijn: want dus noemde men later den zoogenaamde *aigret*, dat was, de diamanten hairstpeld boven 't voorhoofd.

Bladz. 107 reg. 4 v. o.

Tuyten. *Tuys* is het gevlochten en dan tot een wrong gedraaid, en zoo tegen 't achterhoofd bevestigd hoofdhaar: waar men wel valsch hair toe nam by gebrek aan eigen.

Quicken of *kwikken* waren hangende, en dus beweeglijke, lokken of krullen.

Bladz. 107 reg. 3 v. o.

Bras, voor verwarden hoop door elkander, is bekend. Waarvan echter wel eens nader!

Bladz. 108 reg. 3 v. b.

Behangen als de Leeuwen. D. i. met de haren by vlokken om het hoofd hangende.

Bladz. 108 reg. 8 v. b.

Zedigh, enz. Dit zegt de Dichter zich-zelfen, zich in de reden vallende.

Bladz. 108 reg. 11 v. b.

Dante, onbeteekenend, lichthoofdige meisjes. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 108 reg. 16 v. b.

Schoens. *Schoon* als collectivum gebruikt. De zin is: daar ge zoo veel schoenen om aflijt.

Bladz. 108 reg. 14 v. o.

Gaeren, voor vergaären. (thalamo coëunt.)

Bladz. 108 reg. 12 v. o.

Slechtsaert, onnoozele. — *Bevangen*, bedrogen, verstrikt.

Bladz. 108 reg. 7 v. o.

Noode, ongaarne, of eigenlijker *niet lichtelijk*. *Ode* is *lichtelijk*, gemakkelijk.

Bladz. 109 reg. 4 v. o.

Beroep. *Beroepen*, voor *uitdagen*. Oud.

Bladz. 110 reg. 1 v. b.

Dampen. *Domp* is *damp*, maar doffe, zware, benaauwende damp, die opstijgt. Het werkwoord *dampen* is het zelfde als *domen*. Men vergelijke mijne Geslachtlijst op *doom*.

Bladz. 110 reg. 4 v. b.

Droppel-speet. *Speet* is *spuit*. Dus noemt hy den regen. 't Woord is van *spjen*; (spuwen) waarvan ook *spy* voor *verlaat*, en de *spjgaten* op een vaartuig.

Bladz. 110 reg. 14 v. o.

Door-schoten. Naamlijk, van den liefdepijl.

Bladz. 110 reg. 9 v. o.

Boven d'uwe leit. De uwe overtreft, te boven gaat.

Bladz. 110 reg. 8 v. o.

Bangen is *be-angen*, benaauwen.

Bladz. 110 reg. 5 v. o.

Linden-pand. D. i. *lindengallery*. Zie mijne Geslachtlijst op *pand*. — Dat HUYGENS naar *den pand* zegt voor *naar het pand* is de toen heerschende zucht om (gelijk VERWER het noemt) de voorzetsels den derden Naamval te doen regeeren.

ren. Ik heb dit elders verklaard, en getoond wat dit eigenlijk zij, en waaruit ontstaan.

Bladz. 111 reg. 7 v. o.

Van bijds. D. i. *van naby*, in tegenstelling van *verr' omhoog*.

Zie bl. 38 reg. 11 v. b. 148 reg. 14 v. o., enz. —

Even zoo *van verrs*, bl. 32 reg. 12 v. b. en 146 reg. 1 v. b.

Bladz. 111 reg. 7 v. o.

De bloed sijn. 't Engelsche: *the dance his* ('t geen zy aantrekken tot *the dance's*). Elders sprak ik van deze omschrijving des tweeden Naamvals by ons.

Bladz. 112 reg. 9 v. b.

Achter nu. 't is het Fransche *arrière*: als in 't oude spreekwoord, by La Fontaine gebruikt:

Arrière ceux dont la bouche

Souffle le chaud et le froid!

Wy zonden zeggen: *Wijkt! te rug! of van hier!*

Bladz. 112 reg. 16 v. b.

Al is hier hoewel.

Bladz. 112 reg. 16 v. o.

Minnen-moer. Venus, de avond-ster. — Tegenwoordig geeft dit woord zeker geen denkbeeld dan van een dikgeborsle schommel, en vooral niet van de *Moeder der Min.* Maar HUYGENS hield wel van een dubbelzinnig woord.

Bladz. 112 reg. 15 v. o.

Even als is hier, zoo haast als, juist dan, als —

Verspaeyt. *Verspaaien* is *verspaden*. Dit staat hier voor *laat worden*. In zich-zelf is die beteekenis ook juist, maar *de dag die verspaadt*, zou eigenlijk zijn *die later komt*; en dit is des Dichters meening niet. *De dag* wordt niet *later*, maar het wordt *vroeger laat op den dag*. Dit is heel iets anders.

Bladz. 112 reg. 10 v. o.

Handiger, bekwamer, hier oneigen gebruikt; maar zulke oneigenheden zijn in de Poëzy niet altijd te verwerpen.

Bladz. 112 reg. 5 v. o.

Goor is vuil, inzonderheid slijk. Eigenlijk, bedorven bloed, en voorts al wat naar bederf of onzuiverheid slinkt.

Bladz. 112 reg. 4 v. o.

Geyel werd by 't gemeen voor de neus gebruikt, en 't zelfde wordt door 't volgende morsige woord uitgedrukt.

Bladz. 112 reg. 3 v. o.

Verlaet is *geet*, *riool*, enz.

Bladz. 113 reg. 1 v. b.

Lack is hier gebrek, of hetgeen te *laken* is.

Bladz. 113 reg. 10 v. b.

Minnen-alver. *Minnen-zot*. — *Alver* is het Hoogduitsche *alber*, dat van *alf*, *alys* gemaakt is, een spook, eene verschijning zonder ziel of lichaam. Maar als adjectief be- teekent het dom-zot, 't geen wy eigenlijk *mal* noemen.

Bladz. 113 reg. 11 v. b.

Geladder, *gladder*, gelijk wy 't thands samentrekken, even als wy *glas*, *graag* en vele andere voor *gelas*, *geraag*, enz. zeggen. Zelfs is *groot* eigenlijk *geroot* d. i. gerezen; *grauw*, *gerauw* d. i. *geruw*; *gras*, *geras*, enz. *Gelad* is *effen* van *la-en*, waarvan *laan*, *lat*, *lang* (la-ing), *land* (la-end) dat is gestreken, getrekt, en dus zonder plooi of ruwheid.

Bladz. 113 reg. 13 v. o.

Met is zoo *haast als*, tevens, ² te gelijk.

Bladz.

Bladz. 114 reg. 6 v. b.

Tel, hakkeny, en by uitbreiding, paard in 't algemeen.

Bladz. 114 reg. 8 en 10 v. b.

Weyg're, *wes*, met onderdrukking van de *n* des infinitivs. Nabootsing van half boerschen praat, als elders meer, en even eens als de onderdrukking van de *g* in 't augment der participien wat lager; en als *j* voor *d* tuschen twee vokalen, en al dergelijke.

Bladz. 115 reg. 8 v. o.

Veeren voor *Vogelen* of *Vederdragere*. Jonkertjens met pluimen op den hoed.

Bladz. 116 reg. 4 v. b.

Ongebonden is hier niet (als thands) *dissolutae vitae*, maar eenvoudig *curis expeditus*.

Bladz. 116 reg. 13 v. b.

Blijden voor *verblijden*. Kwelijk.

Bladz. 116 reg. 15 v. b.

Nöch voor *nogthands*, tamen.

Bladz. 116 reg. 11 v. o.

Overvelkigh. Woordvorming en woordspeling, *HUYGENS* byzonder eigen. *Hij* meent overgrootte menigte volks.

Bladz. 116 reg. 3 v. o.

Bhemer-Vorst, de Keurvorst Frederik de vijfde van de Palts, gekoren Koning van Bohemen, die met zijn Gemalin door den Prins op het slot te Hondsholredijk geherbergd werd, en by ons als zoodanig erkend, maar wien zijn schoonvader Jacobus de I van Grootbrittanje geen moed had den noodigen bystand te bewijzen om zich in zijn aanvaard bezit en tytel te handhaven. Het *Arenden betrappen* ziet

op den Keizer, wien de Bohemers afgefallen waren en die dus zijn mededinger was, doch, in plaats van door hem *betragt en vertrat* te worden, hem niet slechts uit dat Koninkrijk, maar ook uit zijn eigen erfand dreef. — HUYGENS drukt zich voorzichtig uit, dat hy na 't *betrappen zal*, dadelijk er by voegt *of moet*. Hy ware anders een slecht *vates* geweest.

Bladz. 117 reg. 2 v. b.

't *Britten-lands Juweel* is die gemalin, de dochter van koning Jacobus. Het *dubbel scepterdeel* is Schotland en Engeland, 't geen zy verbeiden kon in 't geval dat haar broeder kinderloos te sterven kwam.

Bladz. 117 reg. 5 v. b.

Gezifte Zielen. Gezift is hier geschud en geschokt als in een zeef.

Bladz. 117 reg. 7 v. b.

Tenen en hielen gezien. D. i. 't Geval (de Fortuin) van voren en van achteren gezien; u zien toelachen en den nek keeren.

Bladz. 117 reg. 9 v. b.

Moete voor moge. *Moeten*, als hulpwoord van een Operativus, behoort in indicativo.

Bladz. 117 reg. 11 en 15 v. b.

Soo is hier *even als*.

Bladz. 117 reg. 8 v. o.

Soecken wy. Tegenwerping tegen 't *niet passen*.

Bladz. 117 reg. 7 v. b.

't *Nutten*. D. i. *het genieten*.

Bladz. 117 reg. 2 v. o.

Waer al. — D. i. *alſchoon* of *althoevel* ieder tak, een kroon, enz. ware.

Bladz.

Bladz. 118 reg. 3 v. b.

U te raepen, enz. De Constructie is: U, U vermaan ik deze vreugd te rapen.

Bladz. 118 reg. 7 v. b.

Eerd'er noch vier vijftien keeren.

D. i. Eer er nog zestig (dagen) omgaan. — Deze zestig dagen brengen ons (zfe den aanvang) tot Herfstmaand.

Bladz. 118 reg. 12 v. o.

Ongeleken. D. i. het tegendeel van *te gelijken*. Even als *gelijken* voor *gelijkstellen* is, is HUYGENS gevormde werkwoord *ongeleken*, voor *ongelyk achten*.

Bladz. 118 reg. 6 v. o.

Boomen vergeleken. D. i. *By* boomen. — *Gelyk* werd oudtijds regelmatig met een dativus geconstrueerd, en hiervan stelt HUYGENS hier *boomen* in dativo, als aan *vergeleken* 't zelfde regimen toeschrijvende, even als aan *gelijken*.

Bladz. 118 reg. 4 v. o.

Soo magh, enz. De zin is: zoo mag uw glans (*wel*) hezwyken met enz., (*maar u*) den lindentakken te gelijken zou u te veel verheven zijn.

Bladz. 119 reg. 2 v. b.

Geladder. Zie bl. 113 reg. 11 v. b. (Aant. bl. 78.)

Bladz. 119 reg. 3 v. b.

Eest behoeven, noodig maakt.

Bladz. 119 reg. 4 v. b.

Rimpels-geeren. D. i. rimpelplooien, vouwen, krouken.

D 5.

Bladz.

Bladz. 119 reg. 12 v. b.

Aengenamen, dat is aangenaam zijn.

Bladz. 119 reg. 14 v. b.

Swilt, zwelt, d. i. *roemt*, *hoogt*. Zoo zeggen wy nog, *ergens in groeien*, in den zelfden zin.

Bladz. 119 reg. 14 v. o.

Het lochten vack. De ruimte der lucht.

Bladz. 119 reg. 11 v. o.

Rijs is hier *tak*. Voor *takken*.

Bladz. 119 reg. 6 v. o.

Leerw. D. i. ladders.

Bladz. 119 reg. 5 v. o.

Naer de hoogste hoogden (hoogten) *buckt*.

D. i. *kruipt*. Hy spreekt van zijn beklimmen van de Alpen, op zijne gedane reizen.

Bladz. 120 reg. 11 v. b.

Duyffert. Versta: zoo verduistert daar tegen hunne gesteldige dorheid *met* (d. i. by, of in vergelijking van) uw altijd durenden bloei.

Bladz. 120 reg. 12 v. b.

't *Scheelen*. D. i. afscheiding. 't Eene soort van schoon af te scheiden van 't andere, maakt elk soort byzonder treffend.

Bladz. 120 reg. 14 v. o.

Linden-pooten is *Linden plantsoen*.

Bladz. 120 reg. 3 v. o.

Laegh! D. i. *Lage*, 't praeteritum *lag* van *liggen*, in Optativo.

Bladz.

Bladz. 121 reg. 4 v. b.

Wensch ick, enz. is indien ik wensch buiten de regeling of bepaling der Reden.

Bladz. 121 reg. 13 v. b.

Bedingen voor vorderen, eischen; niet zeer gemeenzaam, maar goed. Het woord is hier niet van *dingen* als strijden, maar van *ding*, het zelfde als *zaak*. *Dingen* is *zaken* (in den zin van eigenen) en het tegendeel noemen wy nog *verzaken*, waar uit dat primitif *zaken* blijkt. Ook is even zoo *verdingen* (anders *verzaken*) nog kenbaar in 't woord *verdijen*, dat eigenlijk *verdij-ingen* is: want *ding* is *dij-ting* dat is het geen *dijt*, nuttig is. *Res est, quod homini usum praestat. Dat verdij ik*, zei ons gemeen ter uitdrukking van onwil, in mijn tijd.

Bladz. 121 reg. 19 v. o.

In sout verkeyen. D. i. versteenen tot zout, zinspelende op Lots vrouw.

Bladz. 121 reg. 8 v. o.

De krijtte stranden. Engeland.

Bladz. 121 reg. 6 v. o.

Zuyder-Landen. Naamlijk, 't Zuiden van Europa. De *steilste spitsen* (waarvan hy hier gewaagt,) zijn de Alpen.

Bladz. 121 reg. 5 v. o.

Noch is hier, nog werkelijk, als nog. Doch de Constructie is verkeerd. De meening is: EN *die hand*, EN *die voet*, EN *dat hart*, BIEDEN U NOG *haar plichten aan*, om enz. *Plichten* is hier *plichtige diensten*.

Bladz. 122 reg. 1 v. b.

Sorger is wat men thands zegt een sukkelaar. *Wijvelick is verwijfd, week*.

Bladz. 122 reg. 5 v. b.

Eyen achten is onverschillig achten. *Om 't eyen*, zegt men veelal.

Bladz. 122 reg. 7 v. b.

Befonde, dat is *befcheen*. — *'t Bedde-gaan van den dagh*, *le coucher du soleil*, als 't Fransch zegt.

Bladz. 122 reg. 10 v. b.

Min-verleids. Verleiding (of bedrog,) van liefde of voorkeur of verknochtheid.

Bladz. 122 reg. 14 v. b.

Hergefonden, van daan gezonden. Wy gebruiken dit ~~WER~~ dus nog in *herkomen*, *van ouds her*, enz.

Bladz. 122 reg. 16 v. b.

Endelick. 't Verganklijke dat met u is, 'dat gy bezit.

Bladz. 122 reg. 8 v. o.

Bevelen, dat is *aanbevelen*, overlaten aan 't s'hof.

Bladz. 122 reg. 7 v. o.

Ontframmen, vlug worden.

Bladz. 122 reg. 1 v. o.

Leeren leeren. Deze woordspeling met *doeren* in den verschillenden zin van *docere* en *discere*, is van HUYGENS stempel. De Hoogduitschers onderscheiden het door *lehren* en *lernen*. Sommigen by ons hebben 't op dien voet door 't spellen met eene dubbele en enkele o willen onderscheiden. KOORNWERT was er trotsch op, dat hy met *leeraren* voor *docere* nit te vinden, de verwarring gebroken had.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
TWEDE BOECK.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

D E R D E B O E C K .

Z E D E - P R I N T E N I N D E S T E D E - S T E M M E N .

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

D E R D E B O E C K .

ZEDE - PRINTEN ENDE STEDE - STEMMEN.

Bladz. 125 Opschrift.

Voorspraeck. Versta: *vooraffpraak*, schoon het teffens een soort van *voerspraak* of verdediging is, en het woord. zelf beide beteekenen kan.

Bladz. 125 reg. 4 v. b.

Daer ick, enz. Versta: *van het gewo* waar ik schuldeloos aan ben.

Bladz. 125 reg. 10 en 9 v. o.

Van Geboort, *van verdienften*. D. i. hier, *wegens* geboorte of verdienste.

Bladz.

Bladz. 126 reg. 3 v. b.

Verhechten, d. i. verbinden, vereenigen. *Glomp*, praeteritum van *glimpen* d. i. *glimmen*. Thands onderscheiden wy deze twee woorden in de beteekenis, en 't eerste bestaat niet meer dan in zijn verbale *glimp*.

Bladz. 126 reg. 7 v. b.

Om den Goeden. De Constructie is, om den Goede (den braven man) zijne liefde tot het beeld der dengd zoo te vermeerren, enz.

Bladz. 126 reg. 19 v. b.

Als 't van — D. i. zoo veel nader aan den tijd van bedaren zijnde, als 't van mijne jaren (die zoo veel minder zijn) nog meer verwijderd (nog verder af) is.

Bladz. 126 reg. 10 v. o.

Gebroeders, d. i. medebroeders, waardoor HUYGENS hier *evenmenschen* verstaat, gelijk hy elders onze *evenbroeders* voor onze *evennaasten* zegt.

Bladz. 126 reg. 7 v. o.

Bekruysen is vuilmaken, smetten.

Bladz. 127 reg. 4 v. b.

't *Gaspen* van de ooren *naar lesfen* is wel ongewoon, maar heeft iets zeer dichterlijks. Wy zeggen wel *de ooren openen* of *sluiten* voor vermaning.

Bladz. 127 reg. 9 v. b.

Green, voor *onrÿp*.

Bladz. 127 reg. 15 v. b.

Na de mam. *Mem* zegt HUYGENS. — *Boter* zou hier vreemd zijn, wist men niet dat *boter* elders in ons Vaderland voor *room*, en *room* voor *melk* gezegd wierd, terwijl *melk* daar ter plaatse, het zij karnemelk, het zij onze *tafelmelk* is.

Bladz.

Bladz. 128 reg. 1—2 v. b.

Beslyuten allen wederwaen *te buiten*. D. i. ondanks allen wederwaan (tegenzin, vooroordeel), en die uitgesloten.

Bladz. 128 reg. 5 v. b.

Hooren is hier *behooren*.

Bladz. 128 reg. 8 v. b.

Grèppelen. *Grèppel* is in 't algemeen *grast*. Hier beteekent het de kuilen die men, by 't planten, in den grond tot inzetting der afzetsels maakt.

Bladz. 128 reg. 9 v. b.

Derv'ich, durf ik (*audeo*).

Bladz. 128 reg. 13 v. b.

Wiltse ghy. Kwelijk, voor *wilt gy ze*.

Bladz. 128 reg. 17 v. b.

Heugelijk verdragen. D. i. een blijmoedig dulden of lijden in de verongelijking.

Bladz. 128 reg. 19 v. b.

Veilste schijnt hier voor *veiligste*, even als op meer plaatsen, b. v. bladz. 180 reg. 10 v. b.

Bladz. 129 reg. 1 v. o.

Ten deunften. Dat is, ten naauwften, zoo na mogelijk.

Bladz. 130 reg. 7 v. b.

Printen (waarvan 't Fransch *empreinte*) is drukken, van 't Thema *pri*, waarvan *priem* d. i. *pri-ing*, *prik* en *priken* d. i. *pri-ig* en *pri-igen*, *prïfse* en *prïzen* dat eigenlijk *yjckmerk* van de waarde van iets beteekent, enz.

Bladz.

Bladz. 130 reg. 12 v. b.
Suchteleefen, d. i. vrij van eigensucht.

Bladz. 131 reg. 13 en 14 v. b.
Roor. Dat dit woord in de eerste dezer twee regels *den helmstek van 't vaartuig* beteekent, is klaar; maar mischien is niet zoo klaar, dat het in de tweede voor *shot* (of *schiestuig*) genomen wordt.

Bladz. 131 reg. 5 v. o.
Stuyten. D. i. treffen. — De zin is: Zy, liegers enz. keeren haar af.

Bladz. 132 reg. 1 v. b.
Kopp'lers is *koppelares*. In HUYGENS tijd zei men nog *koppelerse*.

Trouw is hier huwelijksverbinding.

Bladz. 132 reg. 6 v. b.
Raeckt, d. i. treft, doet hen aan, bedroeft hen. Name-lijk *in dien hoogsten nood*.

Bladz. 132 reg. 10 v. b.
Daer tegen. Versta: *waar tegen*, tegen welken stroom.
Loom is zwaar te bewegen. Verwant met *lood*, *log* (dat *lo-ig* is, gelijk dit *loom*, *lo-ing*). Zie *lood* in mijne Geslachtlijst. Het zelfde *lo* is verwant met, of liever, door eene andere uitspraak der *o* veranderd in *lui*.

Bladz. 132 reg. 12 v. b.
Gelijck, te gelijk.

Bladz. 132 reg. 20 v. b.
Soo veel Aloës, d. i. zoo veel *bitters*.

Bladz.

Bladz. 132 reg. 7 v. o.

Totte. Behoef ik wel aan te merken dat dit een samentrekking uit *tot de* is?

Bladz. 132 reg. 1 v. o.

Om-ontrent. 't Is *om-ontrent*; maar zoo hier als elders schrijft HUYGENS *ontrent* voor *ontrent*. Het is dat hy *n* met de *t* paart, als *m* met de *b* en *p*. En de uitspraak doet dit zekerlijk altijd eenigzins, zoo men niet hard, sluitend en *pedant* spreekt. Zoo zegt men in 't Latijn *impius*, *imbecillis*, voor *impius*, *imbecillis*, en *continuus* en *clandestinus*, schoon met *cum* en *clam* saamgesteld. Zoo schrijft onze Dichter daar tegen *ombrak*, bladz. 132 reg. 1 v. o. En zoo zeggen en schrijven sommigen nog *imborst*.

Bladz. 133 reg. 12 v. o.

Dan sweert hy, enz. Dan strekken de turfmanden, die de molm storten, welke hy tot zijn verwarming zoekt, hem voor het weldadigste wezen, voor een god, waar men by zweert. — Heeft HUYGENS dit zoo uitvoerig gedacht? Neen, hy gebruikt slechts de aangenomen spreekwijze *by iets zweeren*, om uit te drukken, hart en mond vol hebben van iets; maar zekerlijk heeft deze haar grond in de gegeven verklaring. — *Het spuy* was in de Haag de turfmarkt, sedert op een dwarsgracht van 't Spui verplaatst.

Bladz. 133 reg. 3 v. o.

Belipt. *Belippen* is met de lip bejegenen, de lip er voor op zetten. Dit zwellend opsteken van de onderlip is een blijk van verachting. Iets anders is het *lippen* der Makelaars, dat eigenlijk *lepen* is, d. i. van ter zijde uitzien, naamlijk naar een koper of naamleener als zoodanig.

Bladz.

Bladz. 134 reg. 4 v. b.

Tot te willen. D. i. haar wil op iemand bepalen.

Bladz. 134 reg. 10 v. b.

De vellen, het vel. 't Meervoudige laat zich alleen van dierenhuiden verstaan, gelijk *vel* over het algemeen in het Hoogduitsch, waar men van den menschelijken *huid* niet dan *hant* zegt. — Wy zouden thands hier liever lezen: *Tijd, die het voorhoofd ploegt.*

En maecht haer nemmer oud. En is hier negatief, geen copula als twee regels hooger.

Bladz. 134 reg. 12 v. b.

Vermits is door middel van haar portret, 't geen enkel in de grondkaart harer Landeryen of grondgoederen betaalt, welke in HUYGENS tijd nog de bezittingen van gegoede lieden waren. Nu zou men voor dien grondkaart moeten zeggen: *de Lijst of Inventaris van haar Effecten.*

Bladz. 134 reg. 13 v. b.

Meer Maagdoms. Is er dan een *meer* of *minder* in den *Maagdom*? — Men zou liever zeggen, hoe zuiverder, hoe onverdachter, hoe zekerder men haar Maagdom houdt.

Bladz. 134 reg. 17 v. b.

Spreeckt Schiedamsch. Schiedam was in HUYGENS tijd vermaard door de hennipteelt en lijnbanen, en deze uitdrukking beteekent verstrikt, bindt, vangt en houdt vast, als met touwen.

Sijn wygeßbraelde geest, naamlijk *de geest die uit dat oog braalt.*

Bladz. 134 reg. 18 v. b.

Onnae, d. i. verre. Maar waarom de beesten meest? — Om dat het een logge, beestelijke geest is. Zichtbaar is zijne meening.

Bladz.

Bladz. 134 reg. 20 v. b.

Overgeten, te zeer gemest van het eten, waarom zy geen melk meer geven kan.

Bladz. 134 reg. 12 v. o.

Boomen van geslacht. Versta: Haar *geslachtsboom* bestaat in bezittingen van boomgaarden, enz.

Bladz. 134 reg. 11 v. o.

Van het oudste Eel. Van den oudsten adel, of, zegt hy, men moet *Eva* uitschrappen, als die niet anders dan deze had.

Bladz. 134 reg. 9 v. o.

Wanten, handschoenen.

Bladz. 134 reg. 8 v. o.

Bet en bet is al meer en meer.

Bladz. 135 reg. 2 v. b.

Meeste van gevoel, die 't meest gevoel (den meesten trek tot haar) hebben, noemen haar met de twee namen, *Wanneer* als voornaam, en *Waer-raeck-aen* als familie naam, of als men placht te noemen, als *van*. 't Eerste woord is een bezorgde vraag naar den tijd waarop, 't laatste naar de wijze hoe het aan te vatten om haar te verkrijgen.

Bladz. 135 reg. 5 v. b.

Koren is kern, korrel.

Bladz. 135 reg. 6 v. b.

's Woud voor de wildernis, naamlijk *der wereld*.

Bladz. 135 reg. 7 v. b.

Trommel van genaed. D. i. aankondiger der genade, om zich onder haar keurbende te voegen.

Bladz. 135 reg. 8 v. b.

Stoot-sfeen, steen van aanstoot aan Vorstenhoven.

Bladz.

Bladz. 135 reg. 18 v. b.

't *Welspreken* enz. Te recht. De welsprekendheid des Predikants is geene andere dan die de Geest Gods ingeeft. *Rhetorica* is *rol spelen*, altijd beneden den braven man, den Christen; maar vooral den bode en gezant des Heilands onwaardig, ook verbannt zy den gemoedelyken geloovige uit de Kerk.

Bladz. 135 reg. 19 v. b.

Die boden-broed komt haalen. D. i. die goede tijding brengt, blijde boodschap; dat is, 't Euangelie.

Bladz. 135 reg. 12 v. o.

Schudde-muts, hoofdschudding.

Bladz. 135 reg. 9 v. o.

Onnooselheit van geest, d. i. eenvoudigheid. Deze strekt hem voor geleerdheid; naamlijk in 't Prediken. Dat de Predikanten van HUYGENS tijd ten meesten deele doorgeleerde mannen waren, hebben hun schriften bewezen.

Bladz. 135 reg. 5 v. o.

Dien troostelicken brand. D. i. toorts. Zoo zei men *vuur-brand* ook voor *titio*. — 't Woord heeft de *n* hier in zijn lidwoord en adjectif, als staande in *casu emphatico*, dien men als eigenschap onzer taal toen nog zeer wel kende, maar welke, nadat alles de Latijnsche Grammatica volgen moest, welke zoodanigen naamval niet kende, door de geleerde domheid geheel uitgebannen is. Waarvan in mijne Nieuwe Taal- en Dichtk. Versch. II. Deel, uitvoerig!

Bladz. 135 reg. 3 v. o.

Heet hy. Versta: houdt by hem de plaats van *loosheid*, bedrieglijkheid of list, die hy verfoeit.

Bladz.

Bladz. 135 reg. 1 v. o.

Dierſte peerlen. De walglijke naam hieraan gegeven zou men thands met *ſijm* verwisfelen. Maar nog in mijn kindſchen tijd, was dit zeggen (van de perlen) een foort van ſpreekwoord: *'t is maar . . .*, even als van diamanten, *'t is maar glas.*

Bladz. 136 reg. 2 v. b.

Gedwongen ootmoeds pracht. Schoone en nadrukkelijke ſchildering van de gehuichelde nederigheid!

Bladz. 136 reg. 4 v. b.

Deftigheit bedaert, drukfeil in den ouden Druk, voor *bewaert*.

Bladz. 136 reg. 11 v. o.

De voorſte. D. i. die de ſcheiding of twist begint.

Bladz. 136 reg. 9 v. o.

Met ſtaede was nog by mijn kindsheid in den mond der oude lieden voor *langſaam* of *voorzichtig*, anders *met beleid*.

Bladz. 136 reg. 5 v. o.

Sijns. Moet dit niet *Dijns* zijn? — Welk een jammer, dat dit overſchoon vers, vooral in den aanvang, door lage en niet van allen aanſtoot vrij te ſpreken beelden en uitdrukkingen zoo zeer ontſierd wordt!

Bladz. 136 reg. 4 v. o.

Buytem-baet is het voordeel van 't vrijbuiten of plonderen. Doch veellicht meende de Dichter *buiten-baetbeſerger*, d. i. baetbezorger buiten 's Lands.

Bladz.

Bladz. 137 reg. 1 v. b.

Staaude licht, enz. D. i. met algemeener woorden een *servituut* op eens anders grond, waardoor de vrijheid des eigenaars benomen wordt. *Staaude licht* is uitzicht. HUYGENS brengt de drie soorten by: de *servitus prospectus*, *signi immittendi*, en *fluminis recipiendi*.

Bladz. 137 reg. 3 v. b.

Op 't *siem* is om te zien, tot zien. Op 't *fluimeren* en op 't *slapen*, daartegen, is BY 't fluimeren of slapen.

Bladz. 137 reg. 7 v. b.

Heiligh, *persona sancta et inviolabilis*.

Bladz. 137 reg. 9 v. b.

Geraemte. D. i. vertoon van mensch maar zonder de ziel of den wil.

Bladz. 137 reg. 12 v. b.

Honck, huis, de plaats waar hy t' huis behoort. 't Engelsch *home* is het zelfde woord, zijnde beide contractien van 't oude *ho-ing*. Zie ook mijne Verhand. over de Gesl. § 85 en de Geslachtlijst op *honk*.

Bladz. 137 reg. 19 v. b.

Brid voor *prang* of *breidel*.

Bladz. 137 reg. 5 v. o.

Beeffen huyd. Hierdoor is de gedaante van 't kalf, in de woestyne opgerecht, te verstaan. De *n* is een paragogicon om de volgende *h*; en *der beeffen* is *van het beest*, maar *beest* in 't Vrouwlijk genomen, als HUYGENS gewoon is, en met de Oudheid, zoo wel als met de vorming en uitgang van 't woord overeenstemt. Vergelijk mijne Geslachtlijst.

Bladz.

Bladz. 137 reg. 3 v. o.

Zeissem. Wy zeggen *zeisfen*. 't Een en ander is uit *zeis-fing* gesproten. Zie mijne Verh. over de Gesl. § 85 en 99, en mijne Geslachtlijst op *zeisfen*.

Bladz. 138 reg. 1 v. b.

Veegh is in doodsgevaar, na aan de dood. Het woord is eigenlijk *we-ig*, waggelend, wegende, in de waag- of weegschaal hangende. De eigen beteekenis is dus, gereed te vallen. *Vallen* en *sneyen*, voor *sterven* gebruikt, zijn van ééne beteekenis.

Bladz. 138 reg. 6 v. b.

Versuynden hy. Zou hy verzuimen. De *n* is hier paragogisch, om de smelting of stooting met de *h* voor te komen. In mijne jonkheid sprak ieder nog zoo.

Bladz. 138 reg. 7 v. b.

Korts, koorts. *Averschts* wordt die koorts hier genoemd, om dat de aderlating deze hevigheid der koorts niet vermindert. Doch het is geen eigen of lijdelijke aderlating, maar eene bloedlating anderen aangedaan.

Bladz. 138 reg. 12 v. b.

't *Sich-beloven*. Spreekwijze van HUYGENS tijd, beteekenende: *daar wel van varen*. De oorsprong dier *phrasis* is in een verbastering van *zich des loyen*, voor zich daarvan of daarin verheugen; of wellicht, zich deswegens verlof geven (vrijen slempe geven), want *lof* werd ook wel voor *verlof* gebruikt.

Bladz. 138 reg. 17 v. b.

Verlegen. D. i. onbeholpen met een slomp dien hy niet als arm of been gebruiken kan. — 't *Derde been*, een kruk.

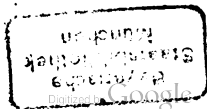
Bladz. 138 reg. 15 v. o.

Geluyd. Dat is, de lof, de roem.

HUYG. V.

E

Bladz.

Bladz. 138 reg. 14 v. o.

d' Overste zijn buyt; de roem daarvan draagt de Overste weg. Deze Constructie ter uitdrukking van een genitivus (waarvan boven,) zou wel zijn, had HUYGENS DEN Overste in dativo gezegd.

Bladz. 138 reg. 13 v. o.

Rocken-hoofst. Hoe kan het *rokkenhoofd* het gesponnene *verzwelgen*? Wordt dan het vlasch niet om 't rokken gewonden, en brengt het spinnen dat vlasch niet af op de klos? Is dit geen verwarring van het *spinrokken* (*colus*) met de klos (*fusus*)? Immers zegt men nog onzen Voorouders na: *Wat gerokkend is, moet gesponnen worden*, maar het gesponnene wordt niet gerokkend. HUYGENS verstonde dan het spinnen niet; maar een Poëet moet alles verstaan.

Bladz. 138 reg. 11 v. o.

Val en vel. *Vel* is hier van *vellen*, doen vallen. 't Is *ruina et excidium*.

Bladz. 138 reg. 9 v. o.

Bekrabbelden. *Bekrabbelen* is voor *beklaauwen*, en dus voor *behanden*, *bewerken*, met de handen *uitwerken*.

Bladz. 138 reg. 8 v. o.

Heel Macedonien heet, enz. D. i. 't Geen heel Macedonien deed, heet door Alexander gedaan.

Bladz. 138 reg. 7 v. o.

Gaet loten enz. Dubbelzinnig. Versta niet, *om één prijs*; maar voor, *ten behoeve van ééne persoon*.

Bladz. 138 reg. 3 v. o.

Mijn' sorge volghden u veel traeger. Dat is: mijne bekommernis zou zoo hevig niet zijn voor u.

Bladz.

Bladz. 139 reg. 2 v. b.

Staele moeden, harde, ongevoelige harten! Kwalijk: want *moed* heeft geen meervoudig. Doch hy schijnt het voor *gemoeden* te nemen.

Bladz. 139 reg. 3 v. b.

Daer van — enz. De beteekenis is: 't Is een gevaar waar men veel by inschiet ('t geen ons duur te staan komt), waarvan men zeggen mag, (of waaruit de uitboezeming voorkomt): „Wel hem! (gelukkig hy!) die nooit geweest ware!”

Bladz. 139 reg. 5 v. b.

Oorband op een' klinck. D. i. *alapa ad colaphum*, een tweede kwaal by de ziekte.

Bladz. 139 reg. 8 v. b.

Raetseer met een P. — *Raetseer* is die naar 't zeer of ongemak raadt of gist. Even zoo zegt hy elders, met dat *raden* spelende:

Zy raden 't in den Raad; 't waar beter dat zy 't wisten.

Met een *p* is het *praetseer*; dat is, die veel praats heeft, of die iemand *zeer* (of krank) praat. Beide kan hier gemeend zijn. Ook kan hy *raeptseer* meenen; dat is, die *zeer raapt*, zeer schraapt, gewinziek is, of (eenvoudiger) veel kost.

Bladz. 139 reg. 11 v. b.

Zeiffem en beffem voor *bezem*. Zie bladz. 137 reg. 3 v. b. (Aant. bl. 97) en mijne Geslachtlijst.

Bladz. 139 reg. 12 v. b.

Begrüps, bevar, in zich houdt.

Bladz. 139 reg. 13 v. b.

Mild-mond. Oudtijds gebruikelijke samenstelling, even als *grootvorst*, *gaauwdief*, zelfs *grootvader* enz. waarbij 't adjectivum zijne *e* inschiet.

Bladz. 139 reg. 14 v. b.

't *Knevel-spits*. D. i. de puntig wordende knevel om de mond.

Bladz. 139 reg. 18 v. b.

Met, te gelijk, dadelijk (continuo).

Bladz. 139 reg. 14 v. o.

En kroppen 't *Aerdrÿck op*. *Opkroppen*, overladen door de menigte van menschen die anders ruimte voor elkan- der maken door 't wegsterven.

Bladz. 139 reg. 13 v. o.

Sonder schop, zonder dat de doodgravers spade te pas kwam.

Bladz. 139 reg. 12 v. o.

Koffer, d. i. *doodgraver*, zijnde toen die twee ampten vereenigd, als van ouds. Want *koffer* is eigenlijk eene verbaflering van 't Latijnsche *custos* (kerkbewaarder), en sluit uit den aart het doodgraven niet in.

Bladz. 139 reg. 9 v. o.

Hoe raeck aen 't *grabbelen*. Veronderde gemeene spreekwijze. *Raek aen* 't *grabbelen* was eene spreuk of les, die men als één woord bezigde voor de les die zy inhoudt. *Verfin* is hier overleg.

Bladz. 139 reg. 5 v. o.

Heit, heeft. Zie bladz. 96 reg. 6 v. b. (Aant. bl. 66).

Bladz.

Bladz. 139 reg. 3 v. o.

Bereeden, voor bereiden.

Bladz. 140 reg. 2 v. b.

De ronde dooren, daar enz. Partes cochères zeggen de Franschen. Zy behooren tot het Paleis der Weelde.

Bladz. 140 reg. 5 v. b.

Oyer-zeeſche dekens. Dekens van Engelsche wol.

Bladz. 140 reg. 11 v. b.

Vergees het mijns. Vergeten werd van ouds met den genitivus gebruikt, als het Latijnsche *meminisse* en *obliviſci*.

Bladz. 140 reg. 13 v. o.

Deſe regelen. D. i. Dit *Recept*. De recepten bestonden in dien tijd uit een vrij groote reeks van artsenyen; waarom tot de Recepten ook lange stroken dienden, als nog in Duitschland. Sedert ~~voerkame~~ zijn zy vrij wat eenvoudiger.

Befweer ick. Tooverwoord! Doch is in 't algemeen de genezing en de kracht der artsenyen wel iets anders in 't verward begrip der menschen dan toovery?

Bladz. 140 reg. 6 v. o.

Longer voor *long*. Men merke hier wel op het dubbele rijm van *honger eet* en *longer, weet*; waar *BUYGENS* eene affectatie van de taal des jongen artsen met schildert.

Bladz. 140 reg. 4 v. o.

Gekost voor *gekennen*. Kwalijk. Men zegt niet *ky heeft gemoest, gekomst, begost, ge- of verlangst*, enz. in de participia. — Deze uitgang of vorm daarin teekent het praefens op *st* uitgaande. — *Gekost* is van *kosten*, niet van *kennen*.

Bladz. 140 reg. 3 v. o.

Kinderflagh, puerilitas, kinderlijkheid. * *Slag* is hier *soort*, en 't woord drukt uit, een *soort of manier van te kinderen*, d. i. van zich als een kind te gedragen, voor kind te spelen. Zie mijne Verh. over de Geslachten der Naamw. § 71.

Bladz. 140 reg. 2 v. o.

Buyten, op de straat, als een bedelaar.

Bladz. 141 reg. 5 v. b.

't *Glas geneert*. Met het glas moest het zijn. *Geneeren* is voeden, onderhouden. De glazenmaker geneert het glas zich niet (*vitrum sibi*); maar zich met (door middel van) het glas: *se vitro sustentat*.

Bladz. 141 reg. 6 v. b.

Wederleggh. D. i. ik weet er niet tegen in te leggen.

Bladz. 141 reg. 9 v. b.

Quartieren. is hier een verbum.

Bladz. 141 reg. 13 v. b.

Gekipt is uit het ei gekomen.

Bladz. 141 reg. 7 v. o.

Roock, 't rooken van den schoorsteen, waaruit het *roet* als aanslag.

Bladz. 141 reg. 6 v. o.

Afgerichte Enden. Ontleend van de Endvogelkooien, in ons Land byzonder bekend.

Bladz. 142 reg. 1 v. b.

Zegels. D. i. zekerheid. Zoo goed of het hem *bezegeld* was.

Bladz.

Bladz. 142 reg. 4 v. b.

Spannen voor *aanspannen*. Maar dit *aanspannen* heeft tweederlei zin, 'even als *met iemand aanleggen*. Het kan zijn, *samenspannen*, het kan ook zijn, *krijg* of *gevecht beginnen*; en hier is 't in den laatste zin gemeend.

Bladz. 142 reg. 5 v. b.

Bhemen, Bohemen. Zie bladz. 116 reg. 3 v. o. (Aant. bl. 79).

Bladz. 142 reg. 6 v. b.

Gabor. Bethlehem Gabor, Prins van Transylvanie, toen oorlog voerende.

Bladz. 142 reg. 7 v. b.

Gedanst, als Engeland enz. D. i. Indien Koning Jacobus zich ten behoeve van zijn Schoonzoon behoorlijk had gedragen. Zie hier voor bladz. 116 reg. 3 v. o. en de Aanteek. daarop.

Bladz. 142 reg. 8 v. b.

Nooit en weeck, enz. Ironie.

Bladz. 142 reg. 12 v. b.

VerCardinaelt, d. i. aan een Cardinaal verbruikt. — *Te vyer* is gereed gemaakt, toebereid. Hy meent: Hoe drok het daar met vergiftigen toegaat, zoo dat de voorraad van vergift reeds verbruikt is eer men nog nieuw heeft kunnen maken.

Bladz. 142 reg. 13 v. b.

't Fransche rijk — *fijn' kind'ren*. Hoe Lodewijk de XIII. zich aan het verdrag, met den Hertog van Rohan en de Hervormden van Langedok aangegaan, houden zal.

Bladz. 142 reg. 14 v. b.

Gast-vry. D. i. vrij van vreemde krijgsbenden.

Bladz. 142 reg. 16 v. b.

Den Moordenaar. Men kent de samenweering tegen 't leven van MAURITS, en wat daar betrekking toe heeft, genoegzaam.

Bladz. 142 reg. 8 v. o.

Nemmermeer verslagen. In een eigenlijken zin kan men 't maar eens worden; maar een Veldheer of legermacht kan zeer dikwijls *geslagen* worden. Doch veellicht meent HUYGENS in *verlegenheid* gebracht.

Bladz. 142 reg. 5 v. o.

Dan is hier doch.

Die koeyen kon' verschricken. Zoo groot dat een koe zou kunnen schrikken om hem in eens leëg te zuipen.

Bladz. 142 reg. 3 v. o.

Geberght. Ond, voor *geborgen*. — Deze twee verzen behoorren wederom aan den waard en zijn gasten.

Bladz. 143 reg. 2 v. b.

Daer 't blyckens-nood belast. Daar de noodzaaklijkheid (de plicht) van het te doen blyken, dit beveelt.

Bladz. 143 reg. 3 v. b.

Te gast, met eeten of drinken.

Bladz. 143 reg. 9 v. b.

Onbewijnde v'reughd. Vrolijkheid, van geen wijn overgoten.

Schreven. Krijtschreven; t. w. waar de Waarden op een bord aan den muur het gelag der gasten meê aanschreven en opmaakten. Met zulke schreven vergeldt de Waard het matigheid preëken.

Bladz.

Bladz. 143 reg. 10 v. b.

Tes, is *tas*, voor beurs.

Bladz. 143 reg. 12 v. b.

Geloof. Krediet, als men thands zegt. Hy borgt niet.

Bladz. 143 reg. 13 v. b.

Gelden, voor geld nit geven.

Bladz. 143 reg. 14 v. b.

Een' kist. Versta: een reiskoffer.

Bladz. 143 reg. 16 v. b.

Oestmaand (oogstmaand). Deze is de tijd in Holland, waarmede de oestermaaktijden plachten in trein te komen. En

Bladz. 143 reg. 17 v. b.

Castagnen (kastanjen) kwamen even zoo in trein, als behorende by de nieuwe most, die tegens Kerst-tijd hier te Lande plach aan te komen, en dan een gezellige of vrolijke avondparty maakten, hoedanige voor latere Fransche zeden en gerechten in mijnen leeftijd geweken zijn; en waarop een oud en nooit onthollandscht man niet dan met aandoening te rug kan zien.

Bladz. 143 reg. 19 v. b.

Referein. Dat referein was:

Fransche most smaakt met Castagnen,

Beter dan de Sek van Spagnen. —

De Spaansche wijn was toen algemeen in Holland, (zie HUYGENS in zijne Voorafpraak voor de *Spaansche Wijsheid*,) maar werd allengs (waar de haat tegen Spanje en daarby toenemende ingenomenheid met Frankrijk wel iets

aan toebracht) met den Franschen zoeten (witten) wijn verwisfeld, die in mijnen tijd eerst (by aanbeveling van de Artsen) door den rooden Franschen wijn verdrongen werd, doch welken de meesten onzer Overgrootvaders nooit geproefd hebben; en die in mijne kindsheid ook nog zeer zeldzaam by ons, was, maar toen als gezonder aange-merkt, naderhand als aanzienlijker, veld won.

Bladz. 143 reg. 9 v. o.

Groot schrijver die veel *aanschreef*. *Klerk*, *geleerde*. — *Klerk*, was toen, en nog in mijn tijd de algemeene naam van een Kantoorschrijver. Oudtijds van een *geletterde*, toen de *Clerici* (van welk woord het verbafterd is) de eenige Geleerden waren. HUYGENS neemt het hier in den ouden zin.

Bladz. 143 reg. 5 v. o.

Papegay om Go' is een *bedelende papegaai*. Een bedelaar werd een *go-man* of *goiman* genoemd. 't Geen van *gooi* (het zelfde als *hei*) is, en dus een landlooper beteekent, maar dat men van *om Gode* (om Gods wil) afleidde, als *biddende om Gode*. Zoo verklaart het ook KILIAEN, die altijd een slecht Etymologist is. — *Papegaai* is hier voor bontverwig, allerlei kleuren van kleederen dragende.

Over *Meerkat* geef ik in eene nieuwe en veel vermeerderde uitgave van mijne Geslachtlijst, voor de pers gereed liggende, nader uitsluitel, dat hier te wijldloopig zou zijn.

Bladz. 143 reg. 2 v. o.

Verdueren voor het enkelvoudige *duren*. Niet jnist.

Bladz.

Bladz. 144 reg. 1 v. b.

Aristip. Toespeling op Horatius, als hy zegt:

Omnis Aristippum decuit color, et status, et res.

Bladz. 144 reg. 2 v. b.

Behoort te kunnen wesen. — Hoe! een rol spelen? huichelen? — Neen; HUYGENS meent het in den goeden zin: ieder behoort den staat (waar God hem in stelt of toe roept) te vervullen, zonder zich wijs te maken dat hy door dien staat of stand iets meer of minder is. Dit wil hy, en dus verklaart hy het zelf.

Bladz. 144 reg. 14 v. o.

De wijfe beest. De specht, die van 't pikken, *picus* schijnt te heeten.

Bladz. 144 reg. 12 v. o.

Molen-draeyer, molenpaard.

Bladz. 144 reg. 10 v. o.

Snepper by den dagh. D. i. die *sneppen* wil vangen by den vollen dag.

Jaeger boven wind. Tegen den wind jagende, ontfangen de brakken de reuk van het wild, doch doet men 't met of boven den wind, zoo ontfangt het wild die van de honden het eerst. Doch, daar de reuk op den wind gedragen wordt, zegt men *wind* voor *reuk*. Van daar: *den wind van iets hebben*, even als *de lucht* er van hebben.

Bladz. 144 reg. 8 v. o.

Sealliche (ignis fatuus). — *Verguld* voor *bedrieglijk*. Blinkende als goud, maar bedriegende door dien schijn.

Bladz. 144 reg. 7 v. o.

Een Krügs-heer voor der Gouw. D. i. Voor Ter Goude; dat naamlijk rondom in 't water liggende, door dat water ongenaakbaar is. Zie bladz. 182 reg. 10 v. b. en volg.

Bladz. 144 reg. 6 v. o.

Slemper die, enz. Tabaksrooker.

Bladz. 144 reg. 2 v. o.

Op 't scheppen. Zoo vervormen scheppen is. — Maar HUYGENS acht die vervorming voor onmogelijk, en wie thands niet met hem! Waarom onmogelijk, weet men niet; doch op zijn tijd zal alles blijken.

Bladz. 145 reg. 2 v. b.

Bedompt, dat is minder dan *dempt* of *verfmoort*, maar den weg daartoe.

Bladz. 145 reg. 6 v. b.

Of het Wild ts. D. i. of er wild is, zoo wy thands spreken. *Het* voor het tegenwoordige *er* is oud, en echt.

Bladz. 145 reg. 10 v. b.

Gedogen voor *gedoogd* (gedeugd). Kwalijk. *Gedogen* is lijden, dalden. Dat dit ook in zedelijken zin *deugen* of *deugd* is, ontken ik niet, maar *deugd* is met *deeg* (waarvan *degelyk*,) van *dýgen*, dat beter *de-igen* is, en ook met *doen* samenhangt. Dit uitvoeriger te verklaren, lijdt hier de plaats niet. 't Zij een wenk voor die er acht op wil geven!

Bladz. 145 reg. 17 v. b.

Mes-bekrofen tuggen. D. i. getuigen, die (van 't zelfde euvel) *mede besmet* zijn.

Bladz.

Bladz. 145 reg. 12 v. o.

Snyvers en *floaters*. Woordspelingen die by onze *Nanie* zeer geliefd en gemeenzaam plachten te zijn. Nu houdt men meer van een Franschen *Calembourg* al is hy nog veel zoner.

Bladz. 145 reg. 10 v. o.

Maert. Dienstmaagd. Het woord is van de zorgvuldige en bezige *Martha* ontleend. — Men zei ook *maerten* voor een aap, om dat die alle werktuigen aangrijpt en beproeft zonder ze te kunnen gebruiken; want dit *maerten* was naar den heiligen Martijn of Maarten, wiens werktuigen altijd onnut waren, als het oude liedtjen zegt, dat op St. Maarten gezongen plach te worden.

Bladz. 147 reg. 5 v. b.

Kiese, lees: *kiesche*, d. i. keurige.

Bladz. 147 reg. 5 v. b.

Ter wachte, op de wacht.

Bladz. 147 reg. 6 v. b.

De schat der wederschapen dieren. Ovidius *Metamorphosis*.

Bladz. 147 reg. 20 v. b.

Geregen. Van *regenen*. 't *Geregen* is de *regening*, de daad van *regenen*, (*pluitio*, zoo men dit woord smeden mocht,) hetgeen meer dan *regen* uitdrukt. Even zoo zegt men 't *gehagel*, 't *gedonder*, enz.

Bladz. 147 reg. 4 v. o.

Door 's maeghschap van de baeren. Dewijl *Venus* uit de zee is gesproten, is hy haar halve Broeder van die zijde.

Bladz. 147 reg. 3 v. o.

Genand, naamgenoot; het Hoogduitsche *genennt*, maar met de Hollandsche praepositie *ge-*, die *mede* beteekent. Zie mijne Verh. over de Gesl. § 83.

Bladz. 148 reg. 3 v. b.

Argos-maet. Doelende op het vaartuig der Argonauten.

Bladz. 148 reg. 3 v. b.

Op een schoonder bruyd! Gemeene spreekwijze, anders: *op een beter!* of *altijd op een beter!* beteekenende: *Altijd* op hoop van beter kans tot fortuin levende. Kwalijk verwart men deze uitdrukking met het spreekwoord. *Altijd op een ander bet*, 't geen een gants anderen zin en toepassing heeft.

Bladz. 148 reg. 5 v. b.

Plas-danck is *plaatsdank*. D. i. een dank tot vergelding, een dank in de plaats van de weldaad of van het genot. Kwalijk maakt KILIAEN daar *playsdank* van. — Even zoo zegt men ons *plas-majoor* voor *plaats-majoor*.

Bladz. 148 reg. 11 v. b.

Naeld- en Roers-beleid. Stuurmanschap.

Bladz. 148 reg. 12 v. b.

't *Betreckelijke wesen.* Versta: bedrieglijke, valsche gedaante.

Bladz. 148 reg. 14 v. o.

Van bijds. Kwalijk voor *van bij*s als op bladz. 38 reg. 11 v. b. III reg. 7 v. b. zie de Aant. 't Is hier dus gespeld om volkomener rijm te hebben op *tijds*. — Het *bedonderen* kon van verr' geschieden (naamlijk uit het grof geschut), maar het *behagelen* (uit het klein geweer, of met schroot) eischt nabyheid.

Bladz. 148 reg. 4 v. o.

't *Solfer-koren.* 't Buskruid, hier onzijdig genomen in collectieven zin. Zie voorts *korn* en *koren* in mijne Geslachtlijst.

Bladz. 148 reg. 3 v. o.

Naest. Na het ééne, is het andere voortreffelijkst.

Bladz. 149 reg. 7 v. b.

Promigheit is hier dapperheid, als by onze Onden altijd.

Bladz.

Bladz. 149 reg. 8 v. b.

Daer — bewezen. Versta: *Ter plaats, die des Vorsten hand ons ter schildwacht heeft toegewezen of aangewezen.*

Bladz. 149 reg. 9 v. b.

Sijn' te wesen. Naamlijk in zijn dienst of zijn *soldaat* te wesen, hem toe te behooren.

Bladz. 149 reg. 15—16 v. b.

Schooren, onderflutten. *Schorten*, ondervangen en ophouden.

Bladz. 149 reg. 8 v. o.

Soecken wy den dagh op 't hooghste van den Noen? Den dag op den middag zoeken is nog eene Volkspraakwijze. Anders zegt men in later stijl: *Op twaalfuren vragen of 't dag is.*

Bladz. 149 reg. 6 v. o.

Manheit, anders *manhaftigheid*, moed, dapperheid.

Bladz. 149 reg. 3 v. o.

Maer 't sterven, enz. D. i. God geeft de dood als het sterven ons best is, en wanneer Hy ons in 't leven laat, is ook, daartegen, het leven ons best.

Bladz. 150 reg. 1 v. b.

Toppen is sollen, een drijftol drijven.

Bladz. 150 reg. 2 v. b.

Koppen in tweederlei zin. Naamlijk, van koppen zetten (ventouses, in *MUYGENS* tijd zeer gebruikelijk), en van koppen afflaan (onthoofden).

Bladz. 150 reg. 6 v. b.

Salvers. Heelmeefters of Artsen die hun kunst of werenschap eerst beginnen te oefenen, en daarmee meer lieden ombrengen dan een beul.

Bladz. 150 reg. 19 v. b.

Kloekere. Lees: *kloekeren*. 't Is de derde naamval van 't meervoud, die by de adjectiven in alle geslachten de *n* vordert.

Bladz.

Bladz. 150 reg. 11 v. o.

Gedemt, is hier *gedompt*. — *Haer van haer*. D. i. hen van zich-zelfen gerukt.

Bladz. 150 reg. 9 v. o.

Van een, naamlijk van een *Wolf*; maar is dit *een* het talwoord of het artikel? Zoo 't laatste, levert het niet alleen geen rijkklank op, maar ook is de zin dan niet vol.

Bladz. 150 reg. 3 v. o.

Goed by wesen. *Goed recht* zeiden onze Grootouders altijd als een onafscheidelijk woord.

Bladz. 150 reg. 2 v. o.

't Steenige gejouw. Het *gejouw*, dat met het opnemen en werpen van *steen* verzeeld gaat.

Bladz. 151 reg. 10 v. b.

Derft. Durft in 't bevel des Heeren zijn lust (wraakzucht of toorn) koelen. Dat is, Dat bevel doen dienen tot voldoening van zijn drift.

Bladz. 151 reg. 11 v. b.

Soo haest — enz. Versta: *Zoo haast* vindt de wraak geen plaats in zijn hart, *of* zijn recht is geen recht meer.

Bladz. 151 reg. 9 v. o.

Rispt. Lees, naar onze uitspraak en schrijfwijze *rispt*. Doch dat *rispen* en *zuipen* is afgrijslijk walgend.

Bladz. 152 reg. 3 v. b.

Pjck voor *pick*.

Bladz. 152 reg. 7 v. b.

Moest. Dit *moest* heeft hier eene ontzachlijke kracht, en drukt een noodwendigheid uit waarvan de tegenspraak contradictie met zich-zelve is.

Bladz.

Bladz. 152 reg. 16 v. o.

De rouwe hand. Naamlijk die in den gebede tot Hem opgeheven wordt.

Eigenaartig is dit *rouwe hand* en dit *knien* op den harden grond zonder kussen.

Bladz. 152 reg. 14 v. o.

Amber-wanten. Geamberde handschoenen, toen door de Italiaansche weekheid met de onder Catharina en Maria de Medicis verdartelde Fransche zeden, by ons ingevoerd.

Bladz. 152 reg. 11 v. o.

't *Kroontjen.* Een feestkrans, waar onder men danste.

Bladz. 152 reg. 8 v. o.

Me denckt voor my dunkt. Boersche taalverwarring. — Dus en voor een, men voor mijn, weunen voor wonen, enz.

Bladz. 152 reg. 2 v. o.

Him voor *hem*, den pot naamlijk.

Bladz. 152 reg. 1 v. o.

Ombra voor *ontbra*, even als wanneer onze Dichter *om-trent* voor *omtrent* zegt. Zie bladz. 132 reg. 1 v. o. (Aant. bl. 91).

Bladz. 153 reg. 1 v. b.

Verfier. Boersche verbastering van *visier*, 't Fransche *visière* (of liever omgekeerd) van hun oud woord *vis* (dat is *gezicht*, van 't Latijnsche *visus*,) waarvan ook *visage*, uit de Italiaansche terminatie *accio* of *aggio* vervormd.

Bladz. 153 reg. 4 en 5 v. b.

Licken — *lick.* *Lick* voor *gelijk*, en *licken*, gelijken.

Bladz.

Bladz. 152 reg. 6 v. b.

En aer sen Weuningh, is eens anders woning. Beter is zijn eigen huis, zegt hy, en dus, beter is vrouw als meljen te zijn.

Bladz. 153 reg. 13 v. b.

Biendere is zekerlijk een overlading (*carricatuur* zegt men met een Italiaansch woord). De boeren zeggen altijd *bienen*, zelfs van beenderen sprekende.

Bladz. 153 reg. 16 v. b.

Ien van tien, naamlijk één van tien kinderen.

Bladz. 154 reg. 3 v. b.

Aen de kroonen. *Aan 't kroonen vlechtten*, als toen ter tijd voor de bruiloften zede was, en waaruit later het palmknopen by lieden van aanzien ontsloond.

Bladz. 154 reg. 4 v. b.

Binnens kots, te bed.

Bladz. 154 reg. 12 v. b.

Serpt. *Serpen* voor *schuren*, een byzonder idiotismus.

Bladz. 154 reg. 13 v. b.

Mouw, *moud* of *mout*.

Bladz. 154 reg. 14 v. b.

Kaeren, *karn*.

Bladz. 154 reg. 15 v. b.

Stremmeles, *stremfel*. Nog spreken de Boeren dus.

Bladz. 154 reg. 18 v. b.

Vertieren, is verkoopen in 't klein, slijten genoemd.

Bladz. 154 reg. 5 v. o.

Schei, *schede*.

Bladz.

Bladz. 154 reg. 3 v. o.

Moolicke. Molijk, vogelverschrikker in den hof. Dit geldt Juffers met maskers, toen in gebruik.

Rock of — de Luyve, ruk (neem) dat bedekfel eens af. Dat *luif* hier *per catachresin* gebezigd wordt voor *verdek*, ziet ieder. Vergel. mijne Geslachtl.

Bladz. 154 reg. 1 v. o.

Molénare Wÿff. Molenaars wijven.

Bladz. 155 reg. 2 v. b.

Fluyte. Fluiten voor *liegen*. Oud in deze zin en toepassing, schoon oneigen. Eigenlijk was de uitdrukking: voor een doove fluiten, voor niet geloofd worden.

Bladz. 155 reg. 4 v. b.

Lae voor *laet*. Overblijffel in de boerenspraak, van de oude Imperativen die allen op *e* uitgingen, even als de eerste persoon in het praesens. — *Kisfen* is 't geluid van iets vochtigs waar 't vuur in valt.

Bladz. 155 reg. 10 v. b.

'*Tien* (lokjen) *hanght him op te schoer* (de schouder). Dus de *allongepruiken* die ik nog gekend heb, waar van de eene zijlok met een krul opgebonden voor op de schouder hing, de andere even zoo achter. *Op te* zegt hy, voor *op de schoer*, om de samenkomst van de *p* met de *d*. Die spelling is hard, maar de *d* achter de *p* even zoo uit te spreken als achter de *b*, zou by onze Ouders (en met groot recht) belachen zijn. Doch te vergeefs is dit thands aangemerkt, nu men alle gehoor voor taalmelodie verloren heeft. HUYGENS echter had *opte* beter aan één geschreven.

Bladz. 155 reg. 12 v. b.

Lubbe-tuygh. Niet de *handlub*, maar de halskraag in verscheiden geplooiden lagen bestaande, wordt hier gemeend.
Lub-

Lubbe of *lobbe* was toen een algemeen woord, en geen eigenaam van overhangende hemdmouwranden. 't Is van *lobben*, (waar van *lobberen*) dat is zwellen, opgezet zijn en wapperen van de invattende lucht. Zie mijne Geslachtlijst.

Bladz. 155 reg. 15 v. o.

En biertgie. Dat is, een kan biers, of biergelag, in den herberg te geven.

't *Wammes-tuytgis*. De onderpunt van het om 't lijf sluitende klee; 't geen HUYGENS bladz. 81 r. 2 v. b. een *holle harnasch-tip* noemde. *Tuit* is hier 't zelfde als *tip*.

Bladz. 155 reg. 14 v. o.

Sluycktet. *Sluiken* is *sluik worden*, d. i. slecht of vlak en spits afhangende. Even zoo noemt men *sluik hair*, dat met punten neêrhangt.

Bladz. 155 reg. 2 v. o.

Onthaelse. *Onthalen* is hier: *uit trekken*.

Bladz. 155 reg. 1 v. o.

Geraegen. *Geraeg*, nu *graag*. Zie hier voor, bladz. 103 reg. 14 v. o. (Aant. bl. 72).

Bladz. 156 reg. 1 v. b.

Ter Scholen, enz. D. i. overal, waar hy ook gaat, ter school zijnde; overal en uit alles leering aannemende.

Bladz. 156 reg. 5 v. b.

Die daer in fijn' Kuyp, enz. Diogenes.

Bladz. 156 reg. 8 v. b.

Seggen's meer, dat is *des meer*, meer daarvan.

Bladz. 156 reg. 16 v. b.

Klabbeek, verbafterd woord van het Spaansche woord *clavé*.

véque, ook *clabéque* uitgesproken, een minder edelgesteente, hetwelke, wit zijnde (want er zijn er ook van kleur), veel naar den diamant gelijkt, en daarom ook wel Ceilonsche diamant genoemd werd. De Italianen noemen dezen steen *zirgona*, waarvan de Franschen *Jargon* gemaakt hebben. Zy werd wel eens (ter goeder of kwader trouw) onder de Oosterfche steenen in een karkant of roos ingelast, maar heeft hunnen luister niet; doch het is de wijze van hare kristalvorm die haar eigenlijk onderscheidt.

Bladz. 156 reg. 16 v. o.

Treves - Leeuw. In tegenstelling van *oorlogsleeuw*, of *leeuw in 't veld*, gelijk hy een soldaat noemde.

Bladz. 156 reg. 11 v. o.

Betijen, d. i. te werk gaan. Zoo zei men in mijn tijd nog: *Laat hem maar betijen*, in den zin van, laat hem zijn gang gaan, laat hem doen wat hy voor heeft.

Bladz. 156 reg. 10 v. o.

't Gevest, voor *den degen* gezegd.

Bladz. 156 reg. 8—5 v. o.

De Wijsheit wortel van geslachten — en niet veelmeer 't edelste eel in 't voeder van den hoed, d. i. in het hoofd. Wonderbaarlijke spreken! In allen geval, moge zoogenaamd verstand en geleerdheid in 't hoofd zitten, met of zonder zoo veel wind daarby als men wil; maar *Wijsheid* zit waarlijk in *'t hart*, waar moed en Godsdienst in zit, en hetgeen het middelpunt en de bron van het *bloed*, en dus (physicè zelfs) als de bron van den geest, kracht en werking der hersenen is. Doch wist men wat *Geslacht* is, men zou noch zoo dom, noch zoo onbeschaamd kunnen zijn, om dat punt te roeren; maar de Eenheid des filiatiedraads met God en met al wat niet van God en Zijn woord verbafterd is, erkennen.

Bladz.

Bladz. 156 reg. 4 v. o.

Menschen-snijters, Ontleedkundigen. Maar hoe! deze bevinden den Edelman en den Boer van binnen even eens gesteld? — Natuurlijk is dit, wie twijfelt er aan? Neen, zegt HUYGENS; voor 't overig wel, maar niet ten aanzien van 't huis der zinnen (de zintuigen), dat is het hoofd. — Zoo heeft dan de Edelman andere hersens dan de Boer! Een vreemd begrip! — Ja, in de hersens zit de wortel van, *stout*, *rijk*, of *geleerd*, en dat werd met adeldom beloond. — Zeker! die den *moed* of den *rijkdom* in 't hoofd zoekt, is verr' van den weg. *Geleerd* laat ik daar. — En met *adel* belonen? Zoo mag een Vorst iemand met een reuzengestalte belonen! Wat macht is in staat, hoe oneindig men zich die voorstellen mag, iemand te maken dat hy *een ander* is dan hy is? En wat is hy dan door 't wezen zijner ouderen gedetermineerd? — Nu, de gemaakte Adel, met slaven bloed, onderscheidt zich ook wel. *Experientia doceat*.

Bladz. 157 reg. 6 v. b.

Ghy lieght *is 't hoogh Alarm*. Is dan het *heeten liegen* zoo weinig beleedigend dat het dit allarm niet verdient? — Doch treden wy in deze lang afgezaagde sofismata, hier opgewarmd, niet! Alles *ignoratio elenchi*, en dus het punt waar 't op aankoomt, niet roerende! — Men leere ons wat plicht zij, en scherme niet in het wilde.

Bladz. 157 reg. 8 v. o.

Slaet door de deur-tapijten. In HUYGENS tijd hingen de tapijten, waar meê een kamer behangen was (als ware *behangfels* der muren) alleen aan den rand der zoldering vastgemaakt zijnde, over de deuren heen, zoo dat men ze, uit of in de kamer willende gaan, oplichten moest, en het is dus dat velen tusfchen het behangfel en den muur uit- of ingaande, door het behangfel heen vermoord werden, zonder mogelijkheid van wederstand, en zelfs zonder
hun

hun aanvaller te zien of te kennen. — De Hoveling, veel haast en wind makende, wordt hier gezegd door de deurtapijten heen te slaan, in plaats van ze op te lichten, en zeker, wanneer men met drift de kamer instoof, weken zy, en er was dan slechts een *slag* noodig om ze op te lichten. De uitdrukking drukt dus de zaak zeer wel uit.

Bladz. 157 reg. 5 v. o.

Naer sijn' Heer — D. i. kooft hy vlak *na*, dat is achter zijn Heer te gaan, en ziet die schielijk om, enz.

Bladz. 157 reg. 1 v. o.

Daer — D. i. omtrent een zaak waarop, enz. een zwaarwichtige zaak.

Bladz. 158 reg. 1 v. b.

Hem, zich.

Bladz. 158 reg. 3 en 4 v. b.

't Huys daer 's Werelds ydelheyt: enz. Dat huis is de kerk. — De uitdrukking is hier verder zekerlijk niet kiesch.

Bladz. 158 reg. 6 v. b.

Snelle booren. D. i. scherpe vermaningen. Zijn dik kapsel of pruik belet hem die te hooren, zy kunnen zijne ooren en herfenen niet indringen.

Bladz. 158 reg. 7 v. b.

D'uer. Het uur der predikatie.

Bladz. 158 reg. 8 v. b.

Staet hem by, komt hem in zijn verveling te hulp.

Van d'een tot d'ander spell. Van 't voor- tot het nazang; naamlijk den voor- en nazang.

Bladz.

Bladz. 158 reg. 15 v. b.

Dat. Te weten: die *vryer-vreugd*. De vreugd van een vrijer te hebben.

Bladz. 158 reg. 19 v. b.

Averechtse Maen, is afgaande maan, wanneer het donkere avonden zijn, en 't schijnsel van ons afkeert.

Bladz. 158 reg. 20 v. b.

De Maendags-Merckt is de manenschijn, waar in de lichte vrouwen aan de deur te koop of te huur zitten of rond wandelen. Want (zegt HUYGENS) schoon de onbeschaamdesten voor hunne ongebondenheid de donkerheid zoeken, hy (*de zotte Hoyeling*) niet, om dat hy 't *qu'en dira-t-on* niet vreest.

Bladz. 158 reg. 14 v. o.

Onstaen voor *ontstaan*. Valsche kieschheid om geen *t* voor en achter de *s* te hebben. Op gelijke wijze namen de Franschen de eerste *n* weg in *Espangne*, *châtaingne*, *lingne*, de uitspraak behoudende, waar door *gne* nu als *nje* klinkt, vermits *gn* de *j* als hy niet smelt uitdrukte. Men zie de Oude Fransche schriften. — Zoo is *bagner* ons *ba-jen*, waarvan de stad *Bagnieres* in Gasconje. Thands zeggen wy *baden*, maar 't is van *baja*, en daarvan is ook ons *baai* voor 't geen het Fransch *mouille* plach te noemen, 't zelfde in beteekenis, waarvan onze Zeelieden ook een *moelje* plachten te zeggen, en *moelie* by ons ook voor een *klijp* ging.

Bladz. 158 reg. 13 v. o.

Het Zielen-zeer, de ondengd van wellustigheid.

Bladz. 158 reg. 12 v. o.

Klap om d'ooren. Speling met het woord *klapoor*, (*bubo* in 't Latijn), anders *vög* genoemd naar het Spaansch.

Bladz.

Bladz. 159 reg. 2 en 3 v. b.

Maer die 't hem spijten doet. D. i. Zy die hem afwijst. Deze kan hem niet verwijten dat het hem spijt, of (verwijst zy hem dit,) dit toont dat dit afwijzen haar-zelve ook spijt. — Maar hy (uit wraakzucht) verwijst haar de daad valschelijk; en hier op staat het volgende: *Verwijst is lijdelyk*, enz.

Bladz. 159 reg. 8 v. b.

Dievegg. Zie van dit woord mijne Verhand. over de Geslachten § 81, en de Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 159 reg. 11 v. b.

Noemt. Lees: *roemt.* *Roemen* is het drinken ter eere van een persoon of zaak die daar by uitgeroepen wordt. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord *roemer*. — 't *Vrolijk dol* is de dronkenmans vreugd. 't *Wijntjen* zei men, en somwijlen voegde men *Trijntjen* daarby, dat was: *Bacchus en Venus*.

Bladz. 159 reg. 14 v. b.

Kloot. D. i. rollende.

Bladz. 159 reg. 16 v. b.

Ongeboorde fluyt. *Fluit* is een hoog smal wijnglas, 't welk men niet by teugjens kon uitdrinken, maar in eens, of het liep den drinker in den baard, 't geen hem deed uitlachen. *Ongeboord* is tot den uitersten rand volgeschonken, zoo dat de wijn geen boorden overlaat. Een bekende, nog van ouden tijd, toen ik een kind was, vroeg altijd wanneer men hem de kelk eenigzins beneden den rand schonk: *wat doet er nu dat bovenste aan?* Ondertusfchen ligt hier weer een woordspeling in waarvan HUYGENS zoo veel hield. Een eigenlijke fluit is met gaten voor de vingerzetten *geboord*, en de glazen wijnfluit niet, maar ook in dezen zin, *ongebord*.

HUYG. V.

F

Bladz.

Bladz. 159 reg. 9 v. o.

1° *Ongelyck*, even als wy *te onrecht* zeggen.

Bladz. 159 reg. 1 v. o.

Schommel-plaets. Een *schommelplaats* is een *morschplaats*, *Schommelen* is van *schuim* als men 't thands uitspreekt, oudtijds *schom*, en voor *vuil* of *gemors* gebruikelijk. Hiervan een *schommel* 't zij voor een *keukenjongen* of voor een *vat-waschster*, en het Amsterdamsche kunstwoofd der oude zindelijkheid, *schommelen*, voor een meer oppervlakkig schrobben en boenen, waardoor zich het Najaars- van 't Voorjaars schoonmaken in de Hollandsche huishoudens plach te onderscheiden.

Bladz. 160 reg. 5 v. b.

Verleeght, enz. *Zijn lippen verleegen* is uitstorten over de lippen, uitbrengen.

Bladz. 160 reg. 6 v. b.

Volgen sal. Naamlijk, zijn lijk volgen zal by de uitvaart.

Bladz. 160 reg. 8 v. b.

Om de groote ruyt. Versta, geen wapenschild in de vorm van een *ruit* ('t geen een maagdenschild is); maar het ruitgewijze omlijfte bord (toen in gebruik), waar zijn wapen met helm en cimier, enz. op geschilderd is. *De schilden acht en acht* zijn de zestien kwartieren, die ter zijde van de kist aangehecht werden, het groote ruitvormige bord boven-op liggende.

Bladz. 160 reg. 15 v. b.

Ydel man is hier *ledig man*, *buiten arbeid*. In 't vorige stuk beteekende *ydel-man* een *verwaande*.

Bladz. 160 reg. 16 v. b.

Een van beiden, 't zij *leiden*, 't zij *volgen*, zonder als hy lei-

leiden moet, zich te laten leiden, of, wanneer zijn plicht is te volgen, leider te willen zijn.

Bladz. 160 reg. 13 v. o.

Aernemmers (Arnheimers), d. i. *keifteenen*.

Bladz. 160 reg. 12 v. o.

Ontkent, d. i. Onbekend als edel gestceente, en daar niet voor gehonden door de zulken die zelve slechts keifteenen zijn, of die hem slechts oppervlakkig beschouwen.

Bladz. 160 reg. 10 v. o.

Heel Salamanders, d. i. o beschadigd en juichende in het vuur als de Salamanders wier element het is. Zie Daniel III, 23, en de hun toegeschreven zangbede in de Apokryfe schriften.

Bladz. 160 reg. 6 v. o.

Van, Versta: *de Meesterlesfen van beleefdheid* enz. zijn.

Bladz. 160 reg. 2 v. o.

Sijne waerd, enz. Dat is, zijne waardy tot haar ware (volkomen) waardy wil verheffen. *Rijfen* is hier verheffen. Het *to raise*, en niet het *to rise* der Engelschen: o. z. VAN HAREN gebruikte dit woord ook als verbum activum; en inderdaad, stond het gebruik niet in den weg, daar is niets dat ons beletten zou dit verbum neutrum *ik rijst*, *rees*, *gerezen*, ook als verbum activum, en dan gelijkvloeiend (zoo men 't noemt), te bezigen, dan alleen de verwarring met *reizen* (iter facere), nu onze uitspraak der *y* zoo na aan die der *ei* grenst, dat by ons zeer weinigen meer 't onderscheid hooren of in acht nemen.

Bladz. 160 reg. 1 v. o.

Staet sich selyen af. Verlaagt, vernedert, vermindert zichzelf.

Bladz. 161 reg. 2 v. b.

't *Bedriegen*. Inderdaad, niets bedriegt de menschen meer dan iemands oprechtheid en rechtschapenheid: want niemand ter wereld gelooft meer, dan dat alle daden uit eigenbelangzucht spruiten, braafheid schijn of *intrigue*, en geweten een voorwendfel is. By iemands brave daad denkt ieder: Daar schuilt iets achten; want hy is toch niet gek genoeg om zijn voordeel voorby te zien. — Dit hebben my zestig jaren van mijn leven door eene gedurige onderzinding geleerd.

Bladz. 161 reg. 5 v. b.

Van konst, Dat is, uit de elk eigen geworden *artificieuse* wijze van denken, de aangeleerde kunstlistigheid, die tot tweede natuur is geworden.

Bladz. 161 reg. 6 v. b.

Sio tast, enz. De gelijkenis is schoon en juist; en de zaak komt ook in een ernstig Degengevecht wel te pas. Doch het is alleen de oefening die de *feinte*, van een welgemeenden stoot, door 't gevoel - zelf van de hand kan leeren onderscheiden; en dan is dat kunsteloze een hoogere maat van kunst.

Bladz. 161 reg. 12 v. b.

Flus voor *straks*, het zij voor of na het *nu*, thands verouderd, was in mijn kindsheid nog zeer gemeen: *Flus* *regende* 't *nog*; *flus* *zal ik uitgaan*, meest echter in den zin van voorleden. 't Woord is eigenlijk *vlogs*, adverbium.

Bladz. 161 reg. 13 v. b.

Wesen van een *Ael*, enz. Hy wenscht *nu nog eens* zoo *taay*, d. i. *niet zoo kort*; derhalve wenscht hy dat het *wenzen* ('t geen schier *geenen daur* heeft, maar *zoodra verloren als geboren is*) meer uitgestrektheid had. Hy wenscht dus noodzakelijk dat het *in de lengte* mocht winnen; niet af-

afnemen. Men verbeterde derhalve dit bedorven vers, en leze:

En 't wesen *tot een'* Ael veranderd *niet* een maey (of made).

Bladz. 161 reg. 19 v. b.

Dat is haar fiede werck enz. De zin is: dat *leegstaen* enz. is in de stad het werk van die buiten voor de Grooten vechten moeten.

Bladz. 161 reg. 14 v. o.

De vleck enz. Vrij van 't kwaadspreken en belasteren, en dus, van de kladden waar men vrienden en geburen mee *beylekt*, maar *vruchtbaar*, enz.

Bladz. 161 reg. 6 v. o.

Op sijn-leeghst. D. i. op zijn laagst; waar hy gemakkelijkst aan te klampen is. — Of misfschien eenvoudig: op 't nederigst, met de grootste bescheidenheid.

Bladz. 162 reg. 1 v. b.

Sy 'n wordt. D. i. *sy en wordt*, enz. Het hangt te samen met *nooit*. *Nooit*, of *zy wordt* — zeggen wy thands. Ik heb het hier vóór verklaard. Zie mijne Taal- en Dichtk. Verscheidenh. III Deel bl. 16.

Bladz. 162 reg. 2 v. b.

't Dunne, de omkleeding van zijne vragen, in uiterlijke vorm vragen zijnde, maar waarmede hy op een doel ziet, en waarin (van den anderen kant) zijne kunde ook zichtbaar is.

Bladz. 162 reg. 3 v. b.

Met is hier *somtijds*; of *spoedig*.

Bladz. 162 reg. 5 v. b.

Ontsteken en niet leek. Dit behoort by een. Het is: Niet

als een *lek vat* dat overal heen druipen laat, wat het inheeft, maar als *opgeftoken*, en dus zich uitlatende naar vereisch.

Bladz. 162 reg. 7 v. b.

Sijn' eenigheid, zijne eenzaamheid by zijn dienst in de *antichambre*. — *All de ueren*, enz. die hy buiten zijn dienst overig heeft.

Bladz. 162 reg. 9 v. b.

Dat Christelicke wijs. D. i. die Christelijke wijsheid of kennis.

Bladz. 162 reg. 11 v. b.

's *Hemels folderingh*. *Orbis cujuscunque planetae*, etc.

Bladz. 162 reg. 12 v. b.

Het masker draeght. D. i. verduisterd wordt. Ontleend aan de zwartfluweelen maskers der vrouwen, toen algemeen, en die ik nog by mijne kindsheid 's winters by 't Narrenfeest-rijden in gebruik heb gezien.

Bladz. 162 reg. 13 v. b.

Waar 't altijd, enz. D. i. Waar ter plaatse op onzen aardkloot de dag en nacht gelijk zijn, waar niet.

Bladz. 162 reg. 14 v. b.

Backen, bevrozen, nog in mijn kindertijd in dien zin gebruikelijk.

Bladz. 162 reg. 15 v. b.

Iemand tegen ons — een tegenvoeteling.

Bladz. 162 reg. 17 v. b.

Onfichtbaer. Namelijk aan hem, *die* enz.

Bladz.

Bladz. 162 reg. 18 v. b.

Bierige, d. i. *rondgemutste*, van *birét* of *bart*, ronde muts.

Bladz. 162 reg. 19 v. b.

Rofen, t. w. van 't kompas.

Bladz. 162 reg. 14 v. o.

Maenen en Horens, ravelijnen en hoornwerken, enz. In 't algemeen de verschillende vestingwerken.

Bladz. 162 reg. 13 v. o.

Borgen, beveiliging, vestingweer.

Bladz. 162 reg. 12 v. o.

Buyten — binnen een vesting.

Bladz. 162 reg. 10 v. o.

Herffenen — *is*. Lees: *hersfen* (enkelvoudig en collectief) en en op zich zelfs. De zin is: dat zijn hersfen *ruim*, en wat voller *is* dan zijn mond. Het zou anders *zijn* voor *is* moeten wezen.

Bladz. 162 reg. 7 v. o.

Daer sy leerde svemmen. Namelijk, in den Zondvloed.

Bladz. 162 reg. 6 v. o.

Overstemmen. D. i. doen zwijgen. Naamlijk door 't Evangelie.

Bladz. 162 reg. 1 v. o.

Slechtste. Dat is, de eenvoudigsten, minstgeleerden.

Bladz. 163 reg. 4 v. b.

Naer 't fitten, enz. Zeker misvormt en bederft het zittend leven, met zijn gebogenheid van hals en ruggegraat en gebrek van 't uitslaan der beenen, zoo wel als door

't bederf der vochten by gebrek van vrije lucht en beweging, het lichaam. En het verval der lichaamsgestalte en gezondheid is zekerlijk ten deele mee toe te schrijven aan het zitten by het leeren der kinderen en by het zittende spelen.

Bladz. 163 reg. 7 en 8 v. b.

Simme-schreden, aextergang, enz. D. i. het dansen.

Bladz. 163 reg. 10 v. b.

Boven 't singen. D. i. behalve het zingen, uitwerksel der vrolijkheid.

Bladz. 163 reg. 14 v. o.

Het sijne. Zijn paard, het paard dat hy berijdt.

Bladz. 163 reg. 9 v. o.

Sijn' stiller hand. Zijn hand, die doende 't geen en paard en ruiter doen, 't zoo stil en ongemerkt doet, als of zy niets deed, en noch in de beweging van 't paard, noch in die des rijders deel schijnt te hebben. Inderdaad, 't is het ware paardrijden, 't geen door oefening tot die gemakelijkheid gebracht wordt, dat zelfs de rijder het zich niet bewust is, en, hetgeen het sprookjen vertelt, mogelijk maakt, dat iemand op zijn paard zittende, zijn paard in wei en stal zoekt. Even eens als iemand met den bril op de neus, den bril somwijlen onder de voor hem liggende papieren op de tafel zoekt.

Bladz. 163 reg. 4 v. o.

De schaduw enz. De jacht als een schets van den oorlog aangemerkt wordende.

Bladz. 163 reg. 3 en 2 v. o.

Raemen, zich uittrekken. *Struyck'len*, duiken. Wil het Wild enz., is: *Indien* het wild dit *niet wil*.

Bladz.

Bladz. 164 reg. 7 v. b.

Deunder, d. i. naauwer. Zie bl. 170 reg. 6 v. o.

Bladz. 164 reg. 12 v. b.

Begonst. Hier van is het zelfde aan te merken als op *begoff*, hier voor bladz. 5 reg. 12 v. b. (Aant. bl. 6).

Bladz. 164 reg. 15 v. b.

Hun, staat op wie 't hem overstrijdt, 't geen (schoon grammaticaal enkelvoudig) eene meervoudige beteekenis heeft, en waar dus een pronomen dat meervoudigheid insluit, op t' huis gebracht kan worden. Zie mijne Verhandel. over de Geslachten, Aant. a.

Bladz. 164 reg. 19 v. b.

Beroocken. D. i. bezoedelen en overnevelen.

Bladz. 164 reg. 16 v. o.

Voor-genand. Voorganger (praedecesfeur) in zijn ampt.

Bladz. 165 reg. 4 v. b.

Berouwt gewis. Berouwhebbend Geweten.

Bladz. 165 reg. 15 v. b.

Booren. Zich een open maken.

Bladz. 165 reg. 9 v. o.

Hy heeft'es geen, d. i. *des geen*. Hy heeft geen hart. De felste beleediging een' man, en vooral een' Edelman, aan te doen!

Bladz. 166 reg. 1 v. b.

Ontfingh. Dit alles behoort tot het zeggen zijner vijanden, negen regels hooger begonnen.

Bladz. 166 reg. 2 v. b.

Werre-wateren. Wargeesten; twistzoekers. Even zoo zeggen wy woelwater voor woelgeest, gewoelzoeker.

Bladz. 166 reg. 4 v. b.

Steken daer de spell. Wy zeggen nog: daer een spelletjen by steken. Doch dit is hier een woordspeling tusschen spel (ludus) en spel (spinula), en uit een grap ingevoerd voor het spel staken.

Bladz. 166 reg. 19 v. b.

Oft 't hert en wil 't sich belgen. Kwalijk. 't Moet hier 't harte wil 't zich belgen, naar de nieuwe uitdrukking zijn: of 't hart wil het sich belgen. Zie hiervoor de Aant. op bladz. 162 reg. 1 v. b. — Doch veellicht heeft HUYGENS naar de oude echte uitdrukking geschreven, zonder oft:

— HET hert en wil 't sich belgen.

Bladz. 166 reg. 9 v. o.

Doornagelt hem. Is dit hemd? — Waarom niet? Hemd is eigenlijk gehemd, van hemmen, dekken; maar zoo is een hem dan ook een dek, en dus kleed. Ook elders zegt hy dus hem. — Zou lichaam mischien, lijf of lijk één woord zijnde, lijf- of lijkhem kunnen zijn, en dus eigenlijk de lijk- of vleeschomkleeding des menschen uitdrukken?

Bladz. 166 reg. 8 v. o.

Lem, d. i. lemmer; minder verbasterd van lame, de Fransche verbastering van het Latijnsche lamina.

Bladz. 167 reg. 18 v. b.

't Is de loon van 't goede. Juist! dat is de waarachtige Eer. Maar die bestaat ten aanzien van deze wereld niet. Daar is een conventionele eer, even als eene conventionele kleeding, op welke geen prijs te stellen naar zijn stand in de Maatschap-

schappy, den mensch belachen doet, veracht maakt, en hem de Maatschappy en de plichten daarin te vervullen (die even heilig als alle plichten zijn,) onmogelijk maakt. En hierom moet hy deze *eer* handhaven, en dit behoort ook tot de getrouwheid aan plicht en geweten.

Deze eer nu is niet buiten 't bereik der aantasting van een aangeziene booswicht in de Maatschappy: en, één van beide, of alle verdediging van recht en bezit door tegenweer moet ongeoorloofd zijn, of deze is (de zaak in zich-zelve beschouwd zijnde) geoorloofd.

Is nu deze verdediging mogelijk door het Oppergezag of de Rechterlijke macht, daaruit voortgevloeid, zoo moet hierin, als in alles, de *violenta Juris defensio* op houden. — Maar is zy dus niet mogelijk, zoo is zy even zoo in dit opzicht geoorloofd, als elders waar de openlijke of rechterlijke macht niet tuschen beide kan komen; als b. v. in een dadelijken aanval op den weg, in een aantasting by inbreking in iemands huis, enz. — En het zedelijk geschilpunt over de geoorloofdheid of ongeoorloofdheid van eene *affaire d'honneur* hangt af van een *res facti*, dat is: wat in de Maatschappy de onaffcheidelijke gevolgen van een ontfangen hoon voor iemand in zijnen staat zijn, en of het Openbaar gezag die kan en wil voorkomen of geheel wegnemen. En dit hangt van tijden, Regeeringsvormen, Volksdenkwijze, en dergelijke af. — Voor 't overige, men heeft in zijne eer, ook zijn welvaart, zijn huis en kinderen, ja geheel nageslacht (op wie de schande overgaat en wien zy de onschatbaarste maatschappelijke rechten ontroofst) te verdedigen; en deze verdediging is één der hoogste en onschendbaarste plichten. Wil men nu ongeduld, wraakzucht, haat, enz. veroordeelen, die zekerlijk vele misbruiken van den degen (want deze is eigenlijk des Edelmans wapen) veroorzaken, ieder weldenkende zal dit, nevens my, toevallen, ieder Christen weet, dat wraak ongeoorloofd is; maar men moet de zaak-zelve niet ver-

wikkelen en verduisteren door declamatiën en grondstellingen die niets, of te veel bewijzen. — Dit was ik aan God en mijn geweten verplicht hier op te merken. Hoe het in een eeuw als deze, waar geene Godsdienst en dus geen waarachtige moed meer is, en slechts ingebeelde eerzucht, maar inderdaad zelfstreeling (*sibi complacentia*, met een ouderwetsch woord), opgenomen zal worden, is buiten my. — Uit haat of om wraak te vechten is onedel zoo wel als onzedelijk; maar verdediging alleen wettigt de opvatting van 't wapen, waar zy noodzakelijk, waar zy plicht is.

Voor 't overige, alles wat het gevaarlijke betreft van door 't zwaard weêrom te halen 't geen ons ontroofd is, geldt tegen alle oorlogvoeren. — De kans des strijds is altijd onzeker *a priori*, menschelijker wijze beschouwd; maar die God en het recht op zijne zijde heeft, en het zwaard uit plicht in den naam des Hêeren opvat, wat zou die vreezen? — „Daar staat de Rechtbank voor.” — Zeg dat om my te verbieden, dat ik den moorder die my of mijn kind aan mijn zijde in stillen nacht in de eenzaamheid aanrandt, afweere. De zaak is werkelijk de zelfde.

Bladz. 168 reg. 11 v. b.

Gewisse schâ sal draegen. Wat helpt my zijn schâ, na een onherstelbaar en voortdurend leed, 't geen de booswicht my aangedaan heeft? En wat is dit, dan nuttelooze *wraak* voor my? Deze mag voor de Maatschappy heilzaam zijn; my, den onteerde, kan zy geene vergoeding zijn, en mag zy niet tot doel strekken, maar is onchristlijk.

Bladz. 168 reg. 9 v. o.

Vriendschap voor verwijt. enz. Recht! Ongelijk lijden is Christenplicht, en dit, zonder wrok en gewillig. — Maar dit belet niet dat men den Volken het recht van oorlog voeren

ren toekent. Laat men eenmaal consequent zijn. — Ook dit afgeschaft, en onder den naam van een Heilig of Onheilig verbond een *quasi* algemeene republiek, dat is Vijfde monarchie opgericht (waar het toch alles naar toe loopt, en waar Hendrik de IV het eerst heen wilde) waarmee alle vrijheid geheel weggenomen en 't Antichristendom volkomen zal zijn! — of — Christus als Alleenheer in Hemel en op aarde erkend, en Zijn rijk verbeid, in berusting der onvolkomenheden van den tegenwoordigen toestand der Maatschappijen, en getrouwheid aan onze individueele plichten onder aanroeping van den vermogenden invloed des hoogerens Geests. — Doch geene valsche Logica, geene Sofismata meer! En geene heerschappy van Volks- of Tijdgeest!

Bladz. 169 reg. 1 v. b.

Goeddunkende is aanmatigend, *arrogans*. Een oud woord, anders, *goeddunkel*.

Bladz. 169 reg. 10 v. b.

Gaet, vriend — enz. Vrij zoetsappig. Het zelfde in wesen, maar minder zachtmoedig uitgedrukt, was het antwoord op een uitdaging, door een Rechtsgeleerde gegeven, aan den man-zelf. — „Zoo de wet tegen de duëlen opgeheven wordt, ben ik gereed; zoo niet, breek ik geen wet. Maar ik ga dagelijks langs straat of doe mijne wandelingen in het bosch, enz. en waar een dolle hond my aanvalt, steek ik hem dood. Regel U daar naar.”

Bladz. 169 reg. 7 v. o.

Verfier, d. i. vizier, en synecdochicè de helm, en geheel de wapenrusting.

Bladz. 169 reg. 6 v. o.

Arm-van-yser, bras-de-fer. Toenaam, aan den strijdbaren
La Nouë gegeven.

Bladz. 169 reg. 4 v. o.

Aengaen (progređi). Naamlijk, doordringen in den strijd.

Bladz. 170 reg. 6 v. b.

Jongh Schepen. D. i. uitwijzer of besliser. — Eene spreekwijze, ingevoerd ter zake van het algemeene spreekwoord: *de jongste schepen wijst het vonnis*. Het is zoo, dan naamlijk, wanneer zonder hem de stemmen staken, even gelijk het laatst bygelegde gewichtjen den evenaar doet overslaan, of den laatste drop den beker over doet loopen.

Bladz. 170 reg. 13 v. b.

't Lood in sonck. *'t Lood* d. i. *'t* peil-lood. Maar *fonk* is kwalijk gezegd voor *zenkte*. *Zinken* is een verbum neutrum, en maakt *zont* en *gezonten*. *Zenken* daar tegen is een verbum activum, en maakt *zenkte* en *gezengd*. Even zoo is het met *drinken* en *drenken*, *springen* en *sprengen*, *zitten* en *zetten*, *winden* en *wenden*, en zoo ontelbare werkwoorden, ook van een anderen klank.

Voor *'t* overige is de uitdrukking hier mislukt, want men gevoelt door middel van *'t* peilen niet, wat HUYGENS hier gevoelen doet.

Bladz. 170 reg. 15 v. b.

De pis-ziel, de inwendige ziel, het merg (om het dus uit te drukken) hetgeen het vuur tot vuur maakt. — Schoon is de inhoud van dit tiental regels, en *'t* rechtchapen hart gevoelt ze met zich-zelf in éénklank.

Bladz. 170 reg. 11 v. o.

Om den deun. D. i. wat men zegt *pro forma*. *'t* Koomt over-

over een met: *Om dat het zoo in 't rjym te pas kwam.* — *Prop-ter benefiantiam* plach men te zeggen.

Bladz. 170 reg. 10 v. b.

Deun is naauw. Hiervan is het als. adjectivum langst gebruik-lijk gebleven voor *naauwgezet* en *gierig*, in een zwakker graad van beteekenis. — Maar hier is het *na*, *dicht* in 't gevaar.

Bladz. 170 reg. 6 v. o.

Den tip, den rand.

Bladz. 170 reg. 1 v. o.

Verre van sijn derven. D. i. is hy verr' van zich te ver-meten. *Derven* voor *durven*, als doorgaande.

Bladz. 171 reg. 1 v. b.

Blasen, d. i. *roemen*. Men zegt ook *trompetten*. Doch *roemen*-zelf heeft, wat de innige beteekenis aangaat, geene *jactantia* in zich. Het is eenvoudig *römen*, *ruimen*, uit-brengen, ontlasten wat iemand op 't hart ligt.

Bladz. 171 reg. 5 v. b.

Mannen. Versta dit woord hier in genitivo plurali, als of er stond: *der mannen*.

Bladz. 171 reg. 10 v. b.

Emmers, d. i. ten minste.

Bladz. 171 reg. 13 v. b.

Ljdelick — *ter oor*, d. i. dat alle vrouwen mogen aan-hooren.

Bladz. 171 reg. 13 v. o.

Noyt van tand en scheidt. D. i. die zich nooit roert. *Nooit losgaat*, plach men ook te zeggen.

Bladz.

Bladz. 171 reg. 10 v. b.

Acht's. Één woord, voor *achtet ghy*.

Bladz. 171 reg. 8 en 7 v. o.

De teenen — *sterven doen*, enz. — D. i. Haar het bloed uit de teenen naar 't voorhoofd drijven. Dit plach een vrij gewone amplificatie te zijn voor *diep beschaamd doen worden*.

Bladz. 171 reg. 6 v. o.

Adem stincken doet, verbloemde uitdrukking voor het gemeenzamer *vuilbekken*.

Bladz. 171 reg. 4 v. o.

Stameren, enz. Effectus pro causa. — Van dronkenschap naamlijk.

Bladz. 171 reg. 3 v. o.

Berispen is hier wederom een woordspeling. In 't woord *berispen* beteekent het hier bestraffen; maar in dit rijmwoord, iemand eene stinkende opwelling uit de maag in het aanzicht drijven.

Bladz. 172 reg. 4 v. b.

Werp. Een goeden of kwaden *gooi* met de dobbelsteenen.

Bladz. 172 reg. 7 en 8 v. b.

Syn', naamlijk des praters.

Een' ander' meent *hem*, 't voorwerp van het gantsche Dichtstukken.

Bladz. 172 reg. 12 v. b.

Eerften soen. Den eersten kus zijner moeder by zijne geboorte.

Bladz. 172 reg. 13 v. o.

't-Edl, den Adel.

Bladz.

Bladz. 172 reg. 11 v. o.

Teeien voor geteeld worden, als verbum neutrum of medium. Waarvan meer voorbeelden zijn, doch niet na te volgen.

Bladz. 172 reg. 7 v. o.

Minder-menschen. Vrouwen meent hy. De nieuwe leer der *Wollastons* was toen nog niet in gevoerd, en de *Ἐκκλησιάζουσαι* van Aristofanes waren nog een bloot *jeu d'esprit*.

Bladz. 172 reg. 2 v. o.

Glimmen, hier ongelukkig gekozen voor *schijnen*, *schitteren*, *stralen*.

Bladz. 173 reg. 1 v. b.

Monstren is eigenlijk wat men noemt *paradeeren*.

Bladz. 173 reg. 17 v. b.

Doet vrylick, enz. Waar echter niet wat vuriger aandrang was, zou men vragen mogen of er de onbedwingbare aantrekking van helst tot wederhelst (voor God één) in te kennen is, die het huwelijk maakt. — Het gelijkt al vrij wat naar het burgerlijk verdrag, waar men de Echt toe verlaagd heeft, en waarvan de gevolgen zoo verderflijk en ziel- en zedenverwoestend zijn.

Bladz. 173 reg. 19 v. b.

Sprack is hier zou *spreeken*.

Bladz. 174 reg. 3 v. b.

Sijn' danckbaer' Heere. Zijn Vorst, die, naar den ouden grondregel, geenen ongehuwde eenig bewind van Staat toevertrouwt, of ten minste den vader eens huisgezins als zoodanig daarmee boven anderen vereert.

Bladz.

Bladz. 174 reg. 8 v. b.

Borgen. Versta: *bergen*, met zich dragen en behouden uit allen brand, schipbreuk, enz.

Bladz. 174 reg. 14 v. b.

't *Eenwigh*. Versta: *het eenwige*. En niet, als de dubbelzinnigheid hier toe zou laten, *eenwighlyk*, als adverbium.

Schoeyen op fijn' schoon. Op zijn leest, zegt men thands. Het aardfche goed vloeit ieder toe naar mate van zijn behoefte en nut, wil HUYGENS zeggen.

Bladz. 174 reg. 11 v. o.

Verwint'ren, Oude Zeemans uitdrukking, voor *rusten*.

Bladz. 174 reg. 16 v. b.

Defen Ball. Dezen Aardkloot.

Bladz. 174 reg. 7 v. o.

Scheel, deksel.

Bladz. 174 reg. 1 v. o.

Schouw, *fchuw*, d. i. beschroomd. Nergens in beschroomd; alles durvende, behalven de waarheid te kort doen.

Bladz. 175 reg. 2 v. b.

Waeght, gewaagt, vermeldt.

Bladz. 175 reg. 3 v. b.

Riecht, enz. — Voor: al heeft zy het voorkomen van te willen bijten.

Bladz.

Bladz. 175 reg. 4 v. b.

Een all dat yemand is. Algemeen (op niemand in 't byzonder ziende), maar dat toch wel *iemand* uitdrukt, die het op zich toepassen mag.

Bladz. 175 reg. 12 v. b.

En laet sy niet te nypen. Dien treft zy echter.

Bladz. 175 reg. 16 v. b.

Moett, ontmoet.

Bladz. 175 reg. 17 v. b.

Sterlingh. D. i. met een strak en starend oog. Starenderwijze.

Bladz. 175 reg. 18 v. b.

Schaduw-Doughd, Schijndeugd.

Bladz. 175 reg. 13 v. o.

Teder een, voor *ieder een*. Ieder zijn eigen bullebak, waar voor hy schrikken mag.

Bladz. 175 reg. 9 v. o.

Schort is hier gebrek.

Bladz. 175 reg. 7 v. o.

Er voor. Voor de kaars, en belet hem dus haar licht.

Bladz. 175 reg. 6 v. o.

Hem, hem-zelven.

Bladz. 176 reg. 1 v. b.

Sijn trouw HY is. Beantwoordt of vergeldt zijn trouw-
har-

hartig aan wijzen van een gebrek in anderen, met de aanwijzing der gebreken in hem-zelfen.

Bladz. 180 reg. 6 v. b.

Geflaekt, doen ophouden, doen veranderen.

Bladz. 180 reg. 10 v. b.

Veil voor *veilig*, als elders meer by onzen Dichter.

Bladz. 181 reg. 8 v. b.

Mijn felyen dubbel waerd. D. i. in dubbele waarde. Florus, Lib. I, c. 13: „Incendium illud quid egit aliud, nisi ut civitas non deleta, non obruta, sed *expiata* potius et *lustrata* videatur?” — en: „Agere gratias Diis immortalibus ipso tantae cladis nomine libet; casus ignis ille et flamma paupertatem (majorum) abscondit.” Gelukkige tijd, toen men na een brand of dergelijke verwoesting geene plantaadj en open velden, maar beter huizen en gebouwen dan de vorige zetten kon.

Overkoolde wesen. Met *kool* (hy meent met koolzwart) overdekt. De *Kuyp* is de brouwketel, en *bezi'en* is bekoken, bezieden, dat is met zijn koken (zijn bierbrouwen) voorzien. Delft was, toen het brouwery aan brouwery had, en zijn Bier wijd en zijd vermaard was, even zoo zwart beroekt, als Schiedam in mijn tijd door de menigte van Jeneverstokeryen.

Bladz. 181 reg. 10 v. o.

't *Nijdig Duyn.* Nijdig, om dat het den mond des Rhijns toegestopt heeft.

't *Rhijnsch verdwaelde foch.* D. i. het verloop van 't Rhijnwater, door allerlei afleidingen veroorzaakt, die dezen ontzachlijken stroom steeds meer en meer afgetapt hebben.

Bladz.

Bladz. 181 reg. 8 v. o.
Nevens Katwijk uit, ter zijde van Katwijk uitloopende.

Bladz. 181 reg. 6 v. o.
Weeckst, allerzwakst.

Bladz. 182 reg. 10 v. b.
Schricklickst. Lees: *schicklykst*, dat is *befcheidenst*.

Bladz. 182 reg. 13 v. b.
Te bat. Te bet zijn zegt men thands. Het is eigenlijk *te baat*.

Bladz. 182 reg. 14 v. b.
Haer is *harer*.

Bladz. 182 reg. 16 v. b.
In de mouw. Dialektverschil van *in de muise*; waarover mijne Geslachtlijst op dit woord.

Bladz. 182 reg. 20 v. b.
Bril voor *breidel*, en in dien zin, *dwangkasteel*. — *Brillen* voor geleende of vreemde oogen. Ik zie, door mijne eigene oogen, in 't Staatsbestuur, dat is: ik heb stem in Staat. Wederom woordspeling.

Bladz. 182 reg. 8 v. o.
Bueren, d. i. een burenbetzoek geven.

Bladz. 183 reg. 10 v. b.
Seght waerschijnelick. Waerschijnelyk zeggen is met schijn van waarheid, zeggen.

Bladz.

Bladz. 183 reg. 14 v. b.

Kennip-quijlen is 't kennip spinnen, haspelen, enz. Hier-
van elders, *quijl* voor draad.

Bladz. 183 reg. 3 v. o.

's *Warelds werr. Wer* voor *gewart*. De zelfde woordspeling heeft Maerlant, in den aanvang des *Spiegels Historiael*:

*Die de werelt eerst werrelt hiet,
Hine was al in dole niet,
Hy gaf hare bi na rechten name.*

Bladz. 184 Aant. 1.

HUYGENS brengt hier op den kant: *Ten tijde van Vrouw Jacoba tegen die van Rotterdam met die van der Goude, in den slag te Alphen*. — Men mag er vrij byvoegen: Ook gaf in haar *Albert Beiling* het heerlijk voorbeeld tegen den Hoekschen moedwil en Wijventyranny.

Bladz. 184 reg. 9 v. b.

Brill-gelafen. Lage woordspeling, om dat de *bril* een gering voorwerp geworden is, en meer dan de beteekenis van *oogglas* heeft.

Bladz. 184 reg. 9 v. o.

Verone. Geleerde droom van de ontzachlijke koopstad *Verone*, uit verwarring met het Italiaansche *Verona*, by onkunde van de naambeteekenis van het Noordhollandsche vlek, *Vronen*, ontstaan, hetgeen met *Franeke* (d. i. Vroonakker) niet anders beteekent dan 's *Heeren land*, even gelijk vele andere vlekken, 's *Heeren* of *Mijns heeren land*, 's *Graven*-, of 's *Hertogen-land* of *haag* of *bosch* heeten. Maar onze oude Historieschrijvers wisten weinig, en hadden 't hoofd vol van Oude of uitheemsche geleerdheid.

Bladz. 184 reg. 5 v. o.

Waar is er eene meer? *Meer* gebruikt hy hier nu in de bete-

tee-

teekenis van *paard*. Dit van den hak op den tak springen in de woordspelingen was voorheen niet vreemd.

Bladz. 184 reg. 3 v. o.

Doe noch, enz. D. i. Toen hy Haarlem pas ingenomen en daar vermoord had. Want van daar trok hy op Alkmaar af.

Bladz. 184 reg. 1 v. o.

Haddes voor *had des*. Dergelijke verkeerde apostrofen vindt men by HUYGENS veel. De onkunde in de ouder taal, en de grillige willekeur der Kamers of Genootschappen, waar voor men een zeker *krediet* had, is daar de oorzaak van. — Het walgelijke van *spuwen* en *florpen* wil ik hier niet aanroeren.

Bladz. 185 reg. 7 v. b.

Mouw. *Moud* zeggen wy thands. HUYGENS heeft doorgaande *mouw*.

Bladz. 185 reg. 8 v. b.

Vrouwe van der Klav'ren. Toespeling op den naam van *klaverenvrouw* in het Kaartspel.

Bladz. 186 reg. 5 v. b.

Den laetsten, t. w. *den laetsten steen*. Maar tot *vallen* is geen *steen leggen* noodig. — Doch zekerlijk ziet het op 't *vallen* niet, maar op het *deinsfen*, en gebruikt hy dit voor *waggelen*. Dus kan het aangaan; want de laatste steen, of rij steenen kan een zwakken muur topzwaar maken, en zeker Enchuyzen zal dit niet licht. Vooral thands, schoon ik het nog bloeiend gekend heb. Helaas!

Bladz. 185 reg. 1 v. o.

Raesfen, overmatig hongerig zijn, schreeuwen, roepen.

Bladz.

Bladz. 186 reg. 8 v. b.

Doopsel voor naamgeving, naar het algemeen begrip van dien tijd.

Bladz. 186 reg. 10 v. b.

Vaeren. D. i. als den minderen Visfchen overkomt.

Bladz. 186 reg. 13 v. b.

Schild. Het stads wapen, dat een monnik bevat, uit naamspeling, gelijk *Vlisfingen* (Flesfingen) een *fles*, *Hoorn*, een *hoorn*. Andere onzer steden hebben voor schild, zich dat hunner Heeren toegeëigend, of voeren hun rivier waar aan zy liggen in vorm van een paal, met verschillende kleuren, terwijl enkele het teeken van hunnen Kerkheilig, als Leyden b. v. de sleutels van St. Peter, aannamen.

Bladz. 186 reg. 14 v. b.

Gaeven voor *luieren*, *lui zijn*.

Bladz. 186 Aant. 4.

Medea — *gulden beeld*. *o* Domheid der geleerdheid van dien ouden tijd! — Maar HUYGENS toespeling levest geen beter afleiding op. — *Medenblik* is of zichtbaar van *mede*, *made*, 't Engelsche *meadow*. En daar men *Medemlick* zei, bracht er de plompe boersche uitspraak de *b* in, even als in *em* of *om* in *hembd*, en de *p* in *lomp*, *kompt*, *krompt*, en dergelijke, en de naam is dus *grazig*, *veldachtig*; of wilde men liever *Medemblek* schrijven, zoo mag het *Mid-denmeer* zijn.

Bladz. 187 reg. 6 v. b.

Hoe oud. Zeker zeer jong, als uit den leeftijd van Graaf Willem den Vierde blijkt.

Bladz.

Bladz. 187 reg. 14 v. b.

Ja — Neen. Ja, dat *ja* en *neen* mogen zeggen is een groot voorrecht! Zelfs het kind in den rinkelstoel vindt dat heel mooi. Maar de ouders lachen er, om. — Zoo lang er echter in huis geene Constitutie georganiseerd is: want dan zal dit ook ophouden, en de kindertjens zonder valhoed loopen, en met mesfen en scharen spelen.

Bladz. 187 reg. 15 v. b.

De Grootst' en zijn maar een. Ja, maar zy schreenwen harder, en maken de kleinen barg, of geven ze een kokinje te babbelen. Dat weten wy Oude lieden, die 't zoo dikwijls gezien hebben.

Bladz. 187 Aant. 2.

Eggers' dikke beurs. Doch hy heeft zich ook aan Amsterdam verdienstelijk gemaakt, als men in de *Nieuwe Kerk* aldaar zien kan.

Bladz. 188 reg. 13 v. b.

Worp. Worpen voor werpen, gelijk doryn voor deryn.

Bladz. 188 reg. 8 v. b.

Te weinigh. Die Dame moet dan wel een *bazin* geweest zijn!

Bladz. 188 reg. 1 v. o.

Marmereu (gebouwen). Zoo zy echter van marmer waren, en niet van duiffteen of klinkers, dat gelooflijker is.

Bladz. 189 reg. 1 v. b.

Op gaat, in twee woorden. De klood staat slechts op een *stipjen*, en gaat of rolt op een smallen streep.

NYG. V.

G

Bladz.

Bladz. 189 reg. 6 v. b.

Snick, ademhaling.

Bladz. 189 reg. 12 v. b.

Sijn Hof, aula; *zijn Hof*, tuin, lustplaats. Ook dit heerlijk overblijffel van de heerlijkheid onzer Vaderen heb ik (nevens zoo vele sloten, lusthuizen, huizen, en hoven,) zien verwoesten, en er een ellendig zoo genaamd gedenknaaldtjen, met eene (quasi) Latijnsche *inscriptie*, maar het één zoo lomp en onverftandig Hoogduitsch als het ander, voor neêrzetten! — Ach, waartoe overleeft men zijn eerite jongelings jaren, dan om wat men zien moet te beweenen en te verfoeien.

Bladz. 189 reg. 13 v. b.

't *Viervoetige* gebroed. De jonge lijfpaarden van Prins MAURITS.

Bladz. 189 reg. 10 v. o.

Loofer. *Loos*, is hier, en ook in den naam, *los*, *onyast*.

Bladz. 189 reg. 8 v. o.

Gierig' ondervinders, of *onderwinders*. Wat HUYGENS hier geschreven heeft zou ik niet durven bepalen. Het schijnt op de onderneming te zien van goud uit dit zand te halen, waarvan in mijne Aanteekeningen op *Het Buitenleven*.

Bladz. 189 de Aant.

Zy baarde er twee, een zoon en dochter, maar er waren toen slechts twee dagen in dat jaar over, als zijnde 't twee dagen voor Paasch, waarmede men het jaar toen begon. Dit is in zich-zelfs klaar genoeg; maar het is tot volkomen overtuiging ook voor den onwetendste bewezen door den

den zeer bekwamen wiskundige, en niet zoo hoog uitmuntenden, doch gants niet verwerpelijken Dichter BRENDER à BRANDIS. Zoo ik 't wel heb, is het in een zijner Almanakken te Amsterdam.

Bladz. 190 reg. 3 v. b.

Gevoerde, d. i. *gereden*. Maar dit onderscheid tusſchen de meerdere ſmaaklijkheid van viſch dien men op de rug of 't hoofd, en dien welke men met paarden en wagen aanbracht, is aan den Haagschen viſch niet meer merkbaar, ſedert dat de welvarende en daar door gemakliker geworden Scheveningers, dien, in plaats van te dragen, op wagentjens van honden voortgetrokken, ter markt rijden. —

Bladz. 190 reg. 4 v. b.

Vermuylen is verachten. Letterlijk zou het beteekenen *er een mond voor zetten*, gelijk de verachting den mond verbreeden doet, met min of meer opſleken van de onderlip.

Bladz. 190 reg. 5 v. b.

Mijn Wagen. De wagen door STEVYN voor Prins MAURITS gemaakt, die met zeilen voortgedreven, langs 't vlakke ſtrand van Scheveningen, groote verwondering wekte.

Bladz. 190 reg. 10 v. b.

Maer (loopt) hunluy (den Scheveningeren) *altijd met* (d. i. mede). Naamlijk: om dat hy hun van de menigte kijkers, die hy lokte, vrij wat inbracht. Wederom woordſpeling met het woord *medeloopen*.

Bladz. 190 reg. 15 v. b.

Peteren, naamgeveren.

148 AANTEEK. OP HET I. DEEL, III. BOECK.

Bladz. 190 reg. 17—18 v. b.

Œ in *Meulen* en *veulen* schijnt hier om de spelling van *oe* voor ons *eu*, by de Hoogduitschers door *Oe* of *ö* uitgedrukt, van den klank der *oe* in *koek*, *zoeken*, enz. te onderscheiden. Doch hetgeen geenen opgang gemaakt heeft, en ook noodeloos was.

Bladz. 190 reg. 19 v. b.

't *Wederzijds verstand*. D. i. de onderlinge verstandhouding, de behulpzaamheid over en weder.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
DERDE BOECK.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

V I E R D E B O E C K .

D A G H - W E R C K .

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

V I E R D E B O E C K .

D A G H - W E R C K .

Bladz. 192 Motto reg. 4.

Hoe meerder uw gebrack, hoe minder mijn' gebreken.

Woordspeling, maar niet hoedanige HUYGENS waardig is. De zin is: Hoe meer gy van 't werk te kort kooft, hoe minder feilen ik daar in begaan heb. Dit is zeker, doch wat ware geestigheid ligt in deze opmerking? — Of het werk verdient de lezing, of niet. Zoo ja, is 't een wezendlijk verlies voor den Lezer; zoo niet, moest de schrijver het t' huis houden. Zoo de gebreken de uitgave niet moesten beletten, de gebreken rechtvaardigen dan ook het onderdrukken van 't gedeelte des werks niet, dat men nu mist. Doch

G 4

zeg-

zeggen wy, dat dit als een troostreden voor den lezer die 't werk volkomen wenschte, wordt aangevoerd, en men moet de troostredenen juist niet altijd te naauw onderzoeken.

Bladz. 195 reg. 1 v. b.

STERRE. Men verstaat, dat HUYGENS dezen naam aan zijne Egade gaf.

Bladz. 195 reg. 2 v. b.

Onty, importunè. Maar eigenlijk *buitentijds*. Hier is het geen adverbium, ('t geen eigenlijk *te onty*, en dus meer eene *adverbialis locutio*, dan adverbium is) maar een nomen, en ik zou denken dat HUYGENS er *nacht* meê meende, even als men wel *by ontyd*, voor laat in den nacht of avond zegt.

Bladz. 195 reg. 3 v. b.

Keurigh, voor *uitzoekende*.

Bladz. 195 reg. 9 v. o.

Doe, voor *toen*, waar het meê verward is, en waarvan mijne Taal- en Dichtk. Verscheidenh. III Deel bl. 57, 58; schoon dit *doe* niet anders dan eene veranderde uitspraak van *da* (*daar*) is, by de Duitschers behouden.

Bladz. 195 reg. 8 v. o.

Stelden veil. D. i. aan uwe reden overgaven en eigen maakten.

Bladz. 196 reg. 3 v. b.

Overslagen. *Overslag* is *recensio*, ophaling by herdenking, verhaal.

Bladz. 196 reg. 8 v. b.

Bedencken, oordeel.

Bladz.

Bladz. 196 reg. 9 v. b.

's *Kinderkraem*, in 't Onzijdig geslacht. Dit was toen gemeen; doch zie onze Geslachtslijst, en ook (si res tanti videatur) § 88 der Verhand. over de Gesl.

Bladz. 197 reg. 15 v. o.

Staeckt. — *Staken* is eigenlijk een *flaak* (dus, een *perk*) zetten, en van daar, *beperken*, enz.

Bladz. 197 reg. 13 v. o.

Getoen, gezang en gespeel.

Bladz. 197 reg. 4 v. o.

Altyd halt, Naamlijk, als beladen zijnde met onze zonden.

Bladz. 197 reg. 3 v. o.

God met God, enz. Herhaal *daar* en *is*. *Daar* God met (d. i. door) God, (door het Goddelijk lijden) te vreden gesteld *is*.

Bladz. 197 reg. 1 v. o.

Sullen — *tot* — De zin is: *tot dat zalig opzicht zullen wy hem bewegen*. enz. *Tot* is het postpositivum voor *tot*.

Bladz. 198 reg. 16 v. b.

Veldragen. Volkomen lijden. Lijden waarmee alle verdere straflijding (waar het toegepast wordt) ophoudt.

Bladz. 198 reg. 18 v. b.

Hem, 't *vol-op*, enz. *Hem*, die de *vervulling der Wet* is.

Bladz. 198 reg. 20 v. b.

Seggen voor *spresken*. Thands niet te gebruiken dan met uitdrukking van het gesproken.

Bladz. 198 reg. 14 v. o.

Storten, vallen, of *struikelen*. Over ons *storten*, is *over ons-zelfen struikelen*, even gelijk men wel zegt *zich-zelfen in den weg loopen*.

Bladz. 198 reg. 12 v. o.

Schorten, ondersteunen, ondervangen.

Bladz. 198 reg. 11 v. o.

Die ghy voor *gy*, *die*, of, (*gy* ondersteld wordende,) eenvoudig, *die* weet, *qui scis*, *qui nosti*. Germanismus, ook nu en dan by onze Bijbelvertalers op te merken.

Bladz. 198 reg. 2 v. o. en 199 reg. 2 v. b.

Moet het huys — begaen. Versta *huis* in accusativo. *Begaan* is overkomen. De nominativus is *huivering*, *stoot*, *quaed*.

Bladz. 199 reg. 4 v. b.

Dragen is hier optativè. Mogen dragen.

Bladz. 199 reg. 8 v. b.

Dobbel-op is hier één woord.

Bladz. 199 reg. 12 v. b.

Haere tochten in vernielen, is hare begeerten in uitputten, in plaats van ze tot U te verheffen.

Bladz. 199 reg. 18 v. b.

Verheef, vastgroeie.

Bladz. 199 reg. 20 v. b.

Dit aerdigh, dit aardfche.

Bladz.

Bladz. 199 reg. 7 v. o.

Beviel, behaagde. De Voornienigheid is geen vooruit zien, maar een vooruit en eeuwig willen, een voorbestemming. Dit drukt HUYGENS met dit woord uit.

Bladz. 200 reg. 6 v. b.

't *Geloof* maer tegen magh. Dat is: Niets dan 't geloof tegen bestand is.

Bladz. 200 reg. 10 v. b.

Schip, de kerk. *Sint Peters boot*, zei de Roomsche Kerk, en het is van deze Allegorie dat de kerken in de gedaante van een schip, achter plat en van voren met een punt gebouwd werden, en men ook 't lichaam der kerk binnen zijn omgangen of buitengebouwen, *le nef de l'Eglise*, in 't Latijn *navis*, noemde, by onze Ouden ook wel eens *het schip*.

Bladz. 200 reg. 12 v. b.

Benaeren is bepaauwen. Beide woorden zijn van *na*.

Bladz. 200 reg. 16 v. b.

Der — in, is *daar in*. *Reten* is *scheurden* (praeteritum).

Bladz. 200 reg. 16 v. o.

In Haer werck, *dien* — In het werk van hun, dien, enz.

Bladz. 200 reg. 9 v. o.

Mijnen. Dat is: Voor de Uwen eigenen.

Bladz. 200 reg. 8 v. o.

En niet meer. D. i. als of er in parenthesi stond: Want haar bediening is niet hooger. Naamlijk dan Huisdienst des Heeren. Het is een zijdelingsche bestraffing der geestelijke waardigheden in de Roomsche kerk.

Bladz. 201 reg. 6 v. b.

Gelyck, enz. D. i. Even zoo wel in gedrag, als in de prediking, erkend.

Bladz. 201 reg. 16 v. b.

Te deel. Wy zeggen thands *ten deel*. Het laatste is *tot een deel*, het eerste *tot deel*. Beide is goed.

Bladz. 201 reg. 19 v. b.

De haer. Hare (hunne) voeten.

Bladz. 201 reg. 12 v. o.

Frederick. Versta : Prins *Fredrik Hendrik*.

Bladz. 201 reg. 1 v. o.

Ontgellen voor *ontgelden*, dus zei men *mollen* voor *malden*, en het is oorspronklikker. Men zei ook zoo in 't gesprek *gelletjen* voor *geldtjen*, als overblijfsel daarvan.

Bladz. 202 reg. 16 v. b.

Scheel zien, verkeerd zien, *à travers* zegt of zei men in 't Fransch.

Bladz. 202 reg. 15 v. o.

Uytgeluydt. Verdreven, afgeschapt, met een triomfant gejuich daarby.

Bladz. 202 reg. 22 v. o.

D'Oude herbergh van haer jeughd. Van de jeugd der Waarheid (der ware Godadienst): toen de eerste Christenen naamlijk verplicht waren zich in grotten en onderaardsche gewelven, ter viering ~~kan~~ Godsdiens~~t~~ te verschuilen.

Bladz.

Bladz. 202 reg. 9 v. o.

Haer! Der Goddelijke waarheid, de beginsels, de eerste spruiten der ware Godsdienst.

Bladz. 203 reg. 4 v. b.

Hooren, verlangend luisteren naar het slaan van het uur hunner ontbinding.

Bladz. 203 reg. 7 v. b.

Drencken sal. Verdrinken zal, gelijk wy thands zeggen, 't geen beter, als verbum transitivum, *verdrinken* ware.

Bladz. 203 reg. 8 v. b.

Hoofd-voor-hoofde, als adjectif in plaats van het *aangezicht tot aangezicht* des Apostels.

Bladz. 203 reg. 18 v. b.

Willen. Versta: *doen willen*.

Bladz. 203 reg. 12 v. o.

Ons. Ons-zelfen, onze eigen verdorvenheid.

Bladz. 203 reg. 11 v. o.

Den dons. Dativus. 't Woord *is* Onzijdig, als een stoff betekenende.

Bladz. 204 reg. 9 v. b.

't Stadige berouw, enz. Het stadig verwerpen van den vorigen, en (quasi) beter willen maken van den laatsten plooi, laatste fatsoeneering der kleeding.

Bladz. 204 reg. 11 v. b.

Door-gejouwt zijn. D. i. Het *jouwen* of bespotten *doorgegaan* hebben. Zoo lang gedragen, en allengs algemeen geworden, dat men er niet meer om lacht.

Bladz. 204 reg. 13 v. b.
Op het jouwen fjas. D. i. Welhaast belachen zal worden.

Bladz. 204 reg. 14 v. b.
In masker gas. Voor iets vreemds, zoo dat men 't als *maskerade* zou kunnen gebruiken.

Bladz. 204 reg. 17 en 18 v. b.
Metter tijd ' enden adem. Eindelijk afgemat van er tegen te worstelen.

Bladz. 204 reg. 19 v. b.
Futselingh, enz. *Dat gefutsel van 't kleeden*, waarby men in dien tijd geweldig veel knoopen en linten vast te maken en toe te strikken had, zoodra mogelijk afgedaan hebbende.

Bladz. 204 reg. 16 v. o.
Verlegen is hier *verledigen*. De zin is: *Mijn oor ledig maken en open zetten* zoo voor de af en - aan loopende lieden die *verzoeken, klachten, verschooningen* in brengen, als voor de *navragers om noodige onderrichting*.

Bladz. 204 reg. 2 v. o.
Verbijsterige, niet zoo zeer *verbijsterende* als *buitensporige*, *niet voeglijke*; die 't spoor der reden of der voeglijkheid of der verplichte vriendelijkheid *bijster* (dat is, te buiten) gaan.

Bladz. 205 reg. 3 v. b.
Niet even rond. Versta: niet altijd glad gaan. *Even* voor altijd, gestadig. Zoo zegt het Engelsch *ever*, dat eigenlijk en in den grond even zoo zeer *overal* als *altijd* beteekent: waarvan ook het geroep en de inschriften der vlaggen by de verkiezingen tot het Lagerhuis: *Horn Toocke for ever!*

Fox

Fox for ever! d. i. overal te erkennen. HUYGENS-zelf verklaart het in zijn *proze* door *alsoes*.

Bladz. 205 reg. 7 v. b.

Onschulden, van *schuld* bevrijden. *Ons onschuldigen* is van *schuldig* zijn bevrijden. De zin is de zelfde.

Bladz. 205 reg. 11 v. b.

Aen — deelen. *Deelen aan iets* zei men oudtijds, thands in *iets deelen*. Van daar is het dat wy *een aandeel* zeggen, en niet een *indeel*.

Bladz. 205 reg. 13 v. b.

Dwers door my. Dit behoort niet by het voorgaande *toonen*, maar by het volgende *ly*. *Dwars door my* is eenvoudig, door hen *in mijn binnenste te laten lezen*, als men 't wel uitdrukt.

Bladz. 205 reg. 15 v. b.

Aengetogen. D. i. die een ander zich aantrekt nevens hen wien zy overkomen.

Bladz. 205 reg. 12 v. o.

't Wagen, impersonaliter voor *my wagen*.

Bladz. 205 reg. 8 v. o.

Een hoeckjen van fluweel, enz. Aanduiding van het Prinselijk kabinet aan het Hof, toen behangen met streepwys fluweel en *gouden band* (passement).

Bladz. 205 reg. 6 v. o.

De Chronijcken zijn Chronologische tabellen die daar opgehangen waren. De Chronologie, als Mathematische wetenschap, behoorde ~~met~~ tot Maurits liefhebbery, en alle de
Vor.

Vorsten van zijn stamnis by ons waren groote Historieken-
ners. Inzonderheid was dit onze brave Willem de Vijfde.

Bladz. 205 reg. 2 v. o.

Neeringh voor *beroesp*. 't Woord is van *neeren* (voeden)
Hoogduitsch *nähren*. Kwalijk, en door verlies van de wa-
re beteekenis des woords, zegt men: daar is veel *neering* in
dien winkel, voor toeloop. Wy hebben er nog van, *zich*
geneeren met iets.

Bladz. 206 reg. 4 v. b.

Bequijlen is *behuilen*, beschreien, met schreien zoeken te
bewegen; en *bequesen*, bezingen, mooi praten, vleien.

Bladz. 206 reg. 7 v. b.

Beleid. *Bestuur*, in welken zin het woord thands verou-
derd is.

Bladz. 206 reg. 9 v. b.

Onvermoedt. D. i. met niet neêrgeflagenen, niet door de
drukte overladenen moed. — 't Geen geheel iets anders dan
onvermoed is, en met *vermoedheid* wel te samen kan gaan.

Bladz. 206 reg. 13 en 14 v. b.

d'Onrust — *daer 't — af heeft*. D. i. de oorlog in de Indië.

Voorby de zon, is aan de andere zijde van de *zona tor-
rida*.

Bladz. 206 reg. 16 v. o.

't *Wezeltjen*, de stad Wezel. — *In 't Wit* naamlijk,
d. i. op de kaart, als hy van Grof zegt.

Bladz. 206 reg. 14 v. o.

Matançes. 't Woord beteekent Moordbaai.

Bladz.

Bladz. 207 reg. 17 v. b.

Civil. Vil voor *viel* is oud, en nog in de zeventiende eeuw veel gebruikt, schoon verkeerd: want de *s* der werkwoorden verandert in het praeteritum niet in *t*, maar in *te*.

Bladz. 207 reg. 19 v. b.

Ter slijcker zijde. D. i. Kwalijk uit; doch *slijks* is niet alleen kwalijk, maar *bedrieglijk*; en dus is 't, *tegen mijn verwachting kwalijk*.

Bladz. 207 reg. 15 v. o.

Moet voor *hoop*, spes.

Bladz. 207 reg. 9 v. o.

Mogelick. Schoon en Dichterlijk, en tevens Christelijk.

Bladz. 207 reg. 3 v. o.

Min om loon begaan enz. Verouderde uitdrukking, schoon men nog zegt *met iets* of *iemand begaan*, voor deernis daarover gevoelen. *Begaan* is echter in beide uitdrukkingen het zelfde, het is: *verlegen* of *bekommerd*; en *dit verlegen* is van *liggen*, en beteekent het zelfde als *neêrgeflagen*. *Neêrslachtig* over iets zegt men ook. Te dezer plaats is het zich over iets *bekreunen*, aan *gelagen laten zijn*.

Bladz. 208 reg. 1 v. b.

Halver-mijne gaef. Een belofte, die een gaaf (gift) is, waar men slechts half eigendom aan heeft. *Half mijne* zou men zeggen, maar *halver-mijne* is even als men nog *halverweg*, en *halver maat*, zegt, waarin *ter* verstaan wordt: doch dit koppelwoord van onzen schrijver is onbestaanbaar.

Bladz. 208 reg. 2 v. b.

't Innerlijke gaef. De zuiverheid, 't ongekwetst en ongekrenkt blijven van 't geweten. *Gaef* is hier 't adjectief.

Bladz.

Bladz. 208 reg. 5 v. b.

Het Wel. D. i. het goede van de daad in zich-zelve, zonder opzicht op het gevolg. Zedekunde van den vroomen tijd, toen het Egoïsme nog niet in theorie en gedrag ten grond van den plicht gelegd werd.

Bladz. 208 reg. 8 v. b.

Deel sischt (voor afneemt). Doorzaamlijk zich daar den dank van, geheel of ten deele, aan te matigen. Brave huygens, wie heeft u niet lief om zulke gevoelens!

Bladz. 208 reg. 15 v. b.

Vertieren, verdeelen, aan den man brengen.

Bladz. 208 reg. 17 v. b.

Treest voor *trechter*. Men verwarde toen die twee woorden in 't huiselijke, schoon *trechter* van *trekken* ('t door trekken van 't vocht enz.) is, en *treest* uit *tripus* (*drievoet*) verbaaterd geacht wordt, doch eigenlijk van *tree* voor *neet* is, als contractie van *getree-igd*, gevoet, gepoot. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord. *Teems* (weet men) is *zeef*.

Bladz. 208 reg. 8 v. o.

Die my last. D. i. hem die 't my gelast. Dien zal ik noch verdriet over de moeite, noch verlangen om er van ontlasten te zijn, laten blijken.

Bladz. 208 reg. 7 v. o.

Bedrogen en verrast, t. w. door den gereeden spoed waarmee ik 't verricht.

Bladz. 208 reg. 4 v. o.

't *Versiegelende*, d. i. 't bevestigende: de Onderteekening namelijk.

Bladz.

Bladz. 208 reg. 3 v. o.

Sijn welgevall. Zijn besluit, *resolutie* of *Decreet*.

Bladz. 208 reg. 2 v. o.

Omtreck, voor teekening.

Bladz. 209 reg. 11 v. b.

't *Belsidde* — *beleggen*. Woordspeling. Het eerste is van *beleggen* in den zin van besluiten, bevelen; het laatste in den zin van verandwoorden, met overleg van bewijzen, goedmaken.

Bladz. 209 reg. 15 v. b.

Ick voldoe, enz. D. i. Mijn plicht is even als een *doos* (en niet meer) te zijn, die *bewaren* en *dicht zijn* moet, en zich alleen van den eigenaar openen laat.

Bladz. 209 reg. 2 v. o.

Ont/tuym. Dus is de ware spelling van het woord, gewoonlijk *onstuim* en *ongestuim* geschreven. *Onstuim* is het geen *opstuimt*, aanvangt te *stuimen* d. i. flomen of rooken. *Onstuim* zou het tegendeel zijn.

Honds, afbijtende, of blaffende. — *Haerigh*, wrevelig.

Bladz. 210 reg. 16 v. b.

Draeyende doen slaepen. Diepzinnig en schilderachtig tevens, zoo in 't beeld als in de toepassing! Ook het volgende.

Bladz. 210 reg. 8 v. b.

't *Gelafen gat*. Hy doelt op het geslepen glas der *camera obscura*. Zoo is hier, op gelijke wijze —.

Bladz. 210 reg. 5 v. o.

Buytelende, is hier: omgekeerd, het onderste boven.

Bladz.

Bladz. 211 reg. 3 v. b.

Vuyl, valsheid.

Bladz. 211 reg. 12 v. b.

En — *nu*. Versta, in samenhang met het *beftaet* der vorige regel: *En nu (beftaet te) verkoopen voor schatten*, enz. Het voorzetsel *te* moest hier noodzakelijk herhaald zijn, om dat *te vatten*, *te verkoopen*, niet als bloote infinitivi maar als nomina aangemerkt worden.

Bladz. 211 reg. 14 v. b.

Met een Maer. D. i. met een gebrek. *Zonder fi* zeiden onze Ouden; en nog zeggen wy: Daar is *een maar* by. Even zoo gebruikten de Franschen hun *fi* en hun *mais*. — HUYGENS speelt hier met de gelijkheid in klank en letter van *maar*, en van *maal* als moedervlek.

Bladz. 211 reg. 13 v. o.

Pincken. Nu, *scheef* (byna scheel) *zien*. Doch eigenlijk is het *scherp* zien, en om *scherp* te zien het oog slechts ten halve openen. — Maar, het zij om dat men 't van *pink*, 't geen de zijvinger is, afleidde; 't zij dat het door de beteekenis van *gluipen* (d. i. verftolen zien) doorgegaan is; het is thands *naar de zijde* zien.

Doch *hincken* is geen verërgering van *pinken*, scheel zien; maar het is kreupel zijn? — Zoo is 't, maar men zei in HUYGENS tijd *hinkepinken*, en dit beteekende *hinkende springen* (in plaats van *gaan*) *als een kalf*, gelijk men toen door *pink* verftond. *Pinken* is hier (op gelijke wijs) kalversprongen maken, kalf spelen.

Bladz. 211 reg. 12 v. o.

Kaas verrot en werdt gemint. De lekkerny welke men in verrotte kaas stelde, was in mijn kindfchen tijd nog vrij

vrij algemeen, en ik heb 't zelfde hier en daar in Duitschland ontmoet. Nu ter tijd schein dit verklaring te vorderen.

Bladz. 211 reg. 10 v. o.

Berichten — *met*. De echte constructie. Thands zegt men *iemand berichten* in dativo, de boodschap voor accusativus strekkende; ook zegt men dien volgende, *dis wordt my bericht*. Kwalijk! het is de man die *berechts* (d. i. gediend) wordt van de tijding; en het is hiervan, dat de Engelschen hebben: *I am told* en niet *it is told to me*. Maar men heeft, en by ons en by hen, *berechten* of *berichten* en *verhalen* of *vertellen* voor synonyma gehouden, om dat men — by de Taalschuimers en regelaars — onze taal niet verstond, en alleen Latijnsch had leeren denken.

Bladz. 211 reg. 3 v. o.

Maer en brandt. Zie mijne Taal- en Dichtk. Versch. III. D. bl. 29 en volgg. Dat *kouwen kaauwen* is, verstaat ieder. Maar kaauidt men de *pap*? — Ja, het woord in den ouden algemeen zinnigen genomen, waarin de Hoogduitschers er hun *pfesser* van gemaakt hebben. Zie ook mijne Geslachtlijst op *peper*.

Bladz. 212 reg. 7 v. b.

Mergh van mijn onthouden. D. i. het heimelijkst van mijn hart, van mijn geweten. De zetel van het geheugen stelden onze Ouden in 't hart, als zetel van 't gemoed, en dit was de taal aller oude volken. Men nam de zaken ter harte, 't geen ook 't ware *leeren* is; maar nu, meent men, is 't wel, dat men er in 't hoofd by 't verstand een bewaarplaats aan geeft. — Hiervan ook het *inne worden* der Ouden en ons *herinneren*. *Ik herinner my*, dat is: *ik keer in my-zelfen* (in mijn hart, mijn gemoed,) *aan* dat is *tot* het geen daar in ligt. Het *ik* is 't verstand of het hoofd niet, maar dit is alleen een vermogen ter behulp. *Wy worden*
dus

dus ook *herinnerd aan iets*; waar voor de verstandmenschen (de meest verdwaasden zeker die er uit te denken zijn,) de zaak *aan ons* herinnerd willen. — Zoo herinnert men ons aan God: dit kan een mensch die ons te rug roept tot het gevoel van God, ons gemoed ingeschapen. Maar God aan ons te herinneren is onzin in allen opzichte. Dus ook Luc. 11, 17, waar het echter byzonderen nadruk heeft.

Bladz. 212 reg. 13 en 14 v. b.

Weeren mijn ontfegg. D. i. mijne weigering voorkomen, niet veroorzaken, en tevens zal zy voorkomen *uw begeeren* enz.

Uw begeeren op het ongemeen Gemeen. D. i. iets te willen weten aangaande het Staatsgeheim, 't geen een *gemeens* zaak is, maar niet *gemeen te maken*.

Bladz. 212 reg. 15 en 14 v. o.

Uw reden — tegen mijn bezwijken. Uw reden zich verzetten tegen de *zwakheid* die ik in dit opzicht zou kunnen hebben.

Bladz. 212 reg. 11 v. o.

Om 's jocks. D. i. uit spel, uit dartelheid. Men zei ook *om 't jok*, maar *'t joks* is het adjectivum dat wy *joksch* zouden moeten schrijven, om de dubbelzinnigheid van *jok* (jugum), met die van *jok* (jocus) te weeren.

Bladz. 212 reg. 8 v. o.

Straetsche maer. 't Straatnieuws.

Bladz. 212 reg. 7 v. o.

't Straetsche waar. De gangbare waarheid. *Waar* voor *waarheid*.

Bladz. 212 reg. 2 v. o.

Slechte, is h'er onnoozele, eenvoudige.

Bladz.

Bladz. 213 reg. 1 v. b.

Noodlickheit. 't Noodige, plichtige spreken.

Bladz. 213 reg. 4 v. b.

Verhaelbaer teeren. D. i. Verteering of. uitgaaf die weêr te winnen is.

Bladz. 213 reg. 8 v. b.

Luys en leeghs. D. i. *Lui en leeg*, adverbialiter, naar de Grammatica van HUYGENS tijd, die de adverbia door de byvoeging van de *s* getrouw onderscheidde.

Bladz. 213 reg. 10 v. b.

't *Voorflagh* zijn; de aankondiging van den aart van ons gesprek, als 't geen zich daar naar richten zal. Kwelijk in 't onzijdig geslacht, doch 't geen betoont, dat hy op den *voorflag* van een klok ter aankondiging dat zy 't uur zal slaan, en niet op een *voorstel* (propositie) doelt. Want in zijnen tijd (en nog zelfs wel,) onderscheidde men dus *voorflag* en *voorflag*.

Bladz. 213 reg. 17 v. b.

Tintel flaeckt. *Tintel*, *getintel*, tinteling.

Bladz. 213 reg. 10 v. o.

My doen — *verklaeren van*, enz. Het zelfde wat wy boven, bl. 211 reg. 10 v. o. (Aant. bl. 163), van *berichten* aanmerkten. De persoon wordt *verklaard*, dat is, verlicht, van of wegens de zaak.

Bladz. 213 reg. 7 v. o.

FerComeet. D. i. tot een komeet (voorbode van iets kwaads) gemaakt. Versta: door 't betrokken gelaat wegens 't geen haar in zijn afzijn overkwam.

Bladz.

Bladz. 213 reg. 3 v. o.

Met. Het eerste *met* is zoo *dra*, het laatste, *en ook van*.

Bladz. 214 reg. 1 v. b.

Met die reden. Met reden (zegt hy), met *die* reden namelijk, die ik by U altijd zie, en die ik niet noodig heb U van buiten, of uit my in te storten, of voor te houden.

Bladz. 214 reg. 7 v. o.

Kans, is hier uitkomst; immers *uitzicht* op uitkomst.

Bladz. 215 reg. 13 v. b.

Botintelen, door het tintelen (of flikkeren) voorspellen.

Bladz. 215 reg. 16 v. b.

Luchten voor *zien*. Even zoo in de gemeene spreekwijs: *Ik mag hem luchten noch zien*. Toen men niet meer wist wat luchten beteekende, voegde men *noch zien* daar achter. *Luchten* is van *lo-en*, als frequentativum. Zie mijne Verhand. over de Gesl. Aanteek. 000. bladz. 309, en vergelijk de Geslachtlijst op *laje*. Doch men hield dit *luchten* voor *rieken*. Ware 't zoo, zoo moest het *zien* noch *rieken*, *zien noch luchten*, zijn.

Bladz. 215 reg. 8 v. o.

Tweemaal is. D. i. Hy leeft dubbeld, geniet het aanzijn dubbeld, in dubbelde maat.

Bladz. 215 reg. 4 v. o.

In 't gekoppelde, enz. De Constructie acht ik te zijn: Socht ik 't, (d. i. zoo ik het zocht, het genoegen naamlijk,) in den door één gewarden samenhang van 't geen buiten ons is. Het *verr' van hier* is buiten ons bereik; dit *hier* moet verstaan worden, de hand op het hart leggende.

Bladz.

Bladz. 216 reg. 7 v. b.

Sulcke. Kwalijk: want *zulk* (als alle adjectief) op zichzelf staande, kan geen *e* hebben, even zoo min als of 't achter het substantivum stond. *De vrouw groote*, is even zoo verkeerd als *groote is de vrouw*. Zie behalven mijne T. en D. Versch. I. D. ook de *Nieuwe T. en D. Versch.* II. D. bladz. 60. Men zegt *zulken*, en HUYDECOPER heeft getoond dat dit *zulk een is*, en zoo zei men *fulken is die brave man*, dat hy *zijn eygene baete vergeet*, doch HUYGENS hield het voor een teeken van 't manl. geslacht, en van daar is 't dat hy er by een vrouwelijk woord (t. w. *spraak*) *zulke* van maakt.

Tweespraak. Toen een algemeen woord voor *samen-spraak*.

Bladz. 216 reg. 11 v. b.

Maelen voor *spijsen*, *eeten*.

Bladz. 216 reg. 12 v. b.

Maelen, maaltijden.

Bladz. 216 reg. 13 v. b.

Over is hier *boven* of *behalven*.

Bladz. 216 reg. 16 v. b.

Gemenght verblijden. Daar *meê* gepaard gaande of *meê* gemengd zijnde vrolijkheid, welgemoedheid.

Bladz. 216 reg. 19 v. b.

Te deel. Zie boven, bladz. 201 reg. 16 v. b. (Aant. bl. 155).

Bladz. 216 reg. 16 v. o.

Ontseff. Die daardoor bedorven, verward wordt.

Bladz. 216 reg. 10 v. o.

't *Gulfige*. *Gulzig*, (thands voor *gretig* *zweigend* (*vorax*))

MURO. V.

H

ge-

gebruikt, was voorheen wat men nu *lekker* heet, d. i. kenrig, maar gepaard gaande met een gretigheid naar 't keurige. 't Fransche *gourmand* dobbert even zoo tusfchen die twee beteekenissen.

Bladz. 217 reg. 11 v. b.

Scheel, verschil. Van *hoofst* en *wagen*, *gevoerd* en *gedragen*, zie bladz. 190 reg. 3 en 4 v. b. (Aant. bl. 147).

Bladz. 217 reg. 13 v. b.

Sluis en Schevelinger vang. Sommige zeevisch is beter van Maasfluis dan van Scheveningen; naar de verschillende banken waarop de dorpelingen gewoon zijn te visfchen. Even zoo is 't met Katwijker en met Zandvoorder visch. Zekerlijk ontftaat dit onderscheid uit verschillende infekten en planten, aan die banken eigen.

Bladz. 217 reg. 14 v. b.

Schick ik. D. i. acht ik, reken ik, oordeel ik. — Echter in mijn tijd was 't in Rotterdam en Delft eene algemeene ontschuldiging: *Ik kon u geen zeevisch voorzetten, want er was niet dan Haagfche, of, want daer was geen Maasfluisfche visch aan de markt*. Hy behoeft ook niet zeer keurig te zijn, die onderscheid maakt tusfchen Katwijksche en Noordwijksche tongen, Haagfche of andere garnaat.

Bladz. 217 reg. 15 v. b.

Onbehaerde, nog baardeloofe.

Bladz. 217 reg. 14 v. o.

Verftoken is hier *opleggen*, als zuivere winst opleggen, en dus *overwinst*. Het is van *stoken* voor *zuiveren*, waarvan men een *tandenstoker* (dat is tandzuiveraar,) zegt, en een *stookster* op sommige plaatfen (niet keukenmeid of por-
kook-

kookster als sommige meenen, maar) een schoonmaakster heet, of plach te heeten. *Koef verftoken* is langzaam en allengs opleggen.

Bladz. 217 reg. 13 v. o.

Bekoken is: Met *koken*, d. i. met tafelgerechten, bedienen.

Bladz. 217 reg. 2 v. o.

Bekruyfen. Bemorsen. 't Woord hangt samen met *kroos* (eendgroen) waarvan men mijne Geslachtlijst der Naamw. II. Deel, bladz. 349, mag nazien.

Bladz. 217 reg. 1 v. o.

Combuysen. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 218 reg. 4 v. b.

Te deun vergaerden, te naauw. Er my te zeer aan hechtte.

Bladz. 218 reg. 7 v. b.

Verdouwen, onhebbelijk woord in den zin van *eten*.

Bladz. 218 reg. 15 v. o.

Verhonger, te schraal zij. *Verveel*, walge van de overdaad.

Bladz. 218 reg. 9 v. o.

Gebreë voor matigheid.

Bladz. 218 reg. 8 v. o.

Gebruyck, gewoonte (onze huisfelijke); *ten* — tot den naaften dag, en keeren wy dan weder tot onze gewoonte en matigheid.

Bladz. 218 reg. 5 v. o.

Hem, voor kleed, als hier voor, bladz. 165 reg. 9 v. o. Zie de Aant. bl. 130.

H 2

Bladz.

Bladz. 219 reg. 4 v. b.

Ontkennen is hier *vreemd* worden.

Bladz. 219 reg. 8 v. b.

Dragen. D. i. 't Geen geene redenen kunnen voordragen, of uitleggen.

Bladz. 219 reg. 13 v. o.

Dier als seven dieren. Voor, met *zeven hoofden*. — Genomen uit Joannes Openbaring, maar veelal kwalijk verstaan of opgevat.

Bladz. 219 reg. 11 v. o.

Eenfinnigheid. D. i. eensgezindheid in 't sluiten van een verbond. Kwalijk verward men dit woord met *eigenzinnigheid*.

Bladz. 220 reg. 9 v. b.

Noch en mist het Spagnen noyt. Dubbelzinnig; maar de meening is: Nog komt het altijd op Spanje neêr, treft het Spanje. Altijd hebben der Geuzen bedestonden of drinkpartyen (de eersten op haar vastendagen, de laatsten by gelegenheden die hen famen doen komen) Spanje ten doel, als wit waar zy op schieten.

Bladz. 220 reg. 13 v. o.

Om 't stillen. D. i. tot stilling van ongenoegen, onderling.

Om 't ruyen. D. i. tot opzetting van gevoeligheid, tegen den vijand. *Ruïen* is oproeren.

Bladz. 220 reg. 12 v. o.

Wist of wat. Een doel of zoo iets. Een rechtstreeksch of zijdelingsch oogmerk.

Bladz. 220 reg. 9 v. o.

Gedichte, dicht op één, drok.

Bladz.

Bladz. 220 reg. 7 v. o.

Tegen will of magh. Tegen mogen, is 't *wederstaan* of *uithouden* kunnen.

Bladz. 220 reg. 3 v. o.

Stoop, groote beker. Zie mijne Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 221 reg. 1 v. b.

Rha. Rheüm, rhabarber, als wy thands zeggen, schoon dat *barber* slechts een toevoegfel is, van *barbarum*, uitheemsch. Hy meent dus: als een soort van heilzaam of genezend middel.

Bladz. 221 reg. 2 v. b.

Voor een dienstigh achterna. Tot een heilzaam middel na of op het eten. ☉

Bladz. 221 reg. 3 v. b.

Verwin van over-spijse, verteering van 't geen men te veel at.

Bladz. 221 reg. 5 v. b.

Bedorven natt in weit. Bier.

Bladz. 221 reg. 6 v. b.

Stopte. D. i. vervulde, voldeed.

Bladz. 221 reg. 17 v. b.

Prjen is eigenlijk *krongen*. Versmadelijke aanduiding van 't gedierte, in vergelijking met-den mensch, die meer is dan 't geen verrotten kan.

Bladz. 221 reg. 11 v. o.

Roy. Zie hiervoor, bladz. 101 reg. 14 v. b. (Aant. bl. 70).

Bladz. 222 reg. 2 v. b.

Heet of lȳdt. D. i. gebiedt of dultt.

Bladz. 222 reg. 11 v. b.

Overftuer. D. i. verloren zijnde. 't Woord is, boven beftuur, buiten ons beftuur, buiten onze machts.

Bladz. 222 reg. 12 v. b.

Gerieflickheit. D. i. dienst, behulp.

Bladz. 222 reg. 17 v. b.

Miss, Mist. Uit het voeder en de mis rapen, is oprichten uit den lagen kring van sten en versteen.

Bladz. 222 reg. 14 v. o.

D'eerfte, t. w. uitfpanning.

Bladz. 222 reg. 10 v. o.

Room, dikken en blanken chijl.

Bladz. 222 reg. 8 v. o.

Tot grover Sopp. Tot verslopping.

Bladz. 222 reg. 2 v. b.

Komt 'er. Thands zeggen wy: komen er; maar men zei voorheen impersonaliter, is er menschen, en dergelijken. En hiervan zegt men nog: Daar is of daar is er die van gevoelen zijn, die meenen, enz. Over dit er en daar zie men HUYDEC.

Bladz. 223 reg. 2 v. b.

Kouters is praters. Ontfuert, is zuur wordt.

Bladz.

Bladz. 223 reg. 3 v. b.

Hem, den tijd. Die zich-zelfen den tijd ontdragen, gelijk men de asch wegrijdt.

Bladz. 223 reg. 8 v. b.

't *Behael*, is hier 't lasteren.

Bladz. 223 reg. 12 v. b.

Sijn eigen scheel. Versta: *aan* zijn eigen scheel (gebrek) ontdraaien, den spiegel daarvan afwenden.

Bladz. 223 reg. 13 v. b.

Hem, den spiegel.

Bladz. 223 reg. 19 v. b.

Beval aen yeder 't sijne. Aan ieder 't sijne overliet.

Bladz. 223 reg. 15 v. o.

Tot een, enz. Dat is, op te merken en te verbeteren heb.

Bladz. 223 reg. 13 v. o.

Gehaspelt werk, werk om te spinnen.

Bladz. 223 reg. 7 v. o.

Led'ren huyck. Kapwagen, koets, uit Frankrijk tot ons overgebracht.

Bladz. 223 reg. 3 v. b.

Die staat op haar. Men zou thands en beter zeggen; *het licht geklap van haar*, het *pronomensubstantivum* in genitivo gebruikende (earum), en niet het *adjectivum possessivum*, waar geen relatief op t' huis te brengen is.

Bladz. 223 reg. 1 v. o.

Lucht is luchtig.

Bladz. 224 reg. 1 v. b.

Daer niet. De constructie zou zijn: *Daar* de joffer *niet* door en kost, *doe* zy *draven* (te voet loopen) *most*.

Bladz. 224 reg. 8 v. b.

Schoongelend. Lees: *schongelend*, en zie hier voor, bladz. 38 reg. 5 v. b. (Aant. bl. 32).

Bladz. 224 reg. 17 v. b.

By mijn', by mijnen wagen.

Bladz. 224 reg. 15 v. o.

Eenigheits beft. Eenigheit, is hier eenzaamheid, als bladz. 6 reg. 16 v. b. bladz. 9 reg. 13 v. b. En zoo ook weder op de volgende bladz. reg. 4 v. o.

Bladz. 224 reg. 10 v. o.

Ten wederzijden. Recht: want het woord *zijde* is hier in 't meervoudige gebruikt. In 't enkelvoudige zou het *ter wederzijde* zijn. — Men zie over de verwarring van *ten* en *ter* en dergelijke uitdrukkingen de aanmerkingen van mijn ouden Vriend BERNARDUS DE BOSCH, in de vroeger werken der Maatsch. van Nederl. Letterkunde, II. D. bl. 26.

Bladz. 224 reg. 6 en 5 v. o.

Sóó. Met nadruk.

Bladz. 225 reg. 19 v. b.

De plantster. Jacoba van Beieren, wier plantaadje Eiken-
duinen is.

Bladz. 225 reg. 13 v. b.

Mem op mem. Heuvel op heuvel der zeeduinen. Thands is 't woord *mem* walgelijk; maar in HUYGENS tijd was het dit niet, en de verbeelding van de heuvels of bergen als borsten of tepels der aarde is niet ondichterlijk.

Bladz.

Bladz. 225 reg. 16 v. b.

Ruchtige. Van 't zeegeraas *richtig*, van menschen *gerust* en *stil*.

Bladz. 225 reg. 16 v. o.

Milste Sterre. D. i. de weldadigste geboortester.

Bladz. 225 reg. 3 v. o.

Die m' onvriendelick verbiedt. Die 't onvriendelijk is of zijn zou, iemand te verbieden, behalven alleen aan hen dien de zinnen hollen, enz. (de krankzinnigen).

Bladz. 226 reg. 6 v. b.

Geen fool en was. D. i. geen voetstap gezet is.

Bladz. 226 reg. 8 v. b.

Berend. D. i. dat het *rennen* geleerd heeft en gewoon is.

Bladz. 226 reg. 11 v. b.

Sedigheden, bedaardheid. Niet ongewone verwarring van *zete* (dat van *zitten* is,) met *zede*, waarvan mijn Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 226 reg. 12 v. b.

Prolickheit, zachte dartelheid. Beide slaat op het *ros*.

Ontlaete, losmake, vrijlate.

Bladz. 226 reg. 17 v. b.

Val is hier geval.

Bladz. 226 reg. 12 v. o.

In schellen snijds. Gelijk 't oude Hemelstelsel deed, van den aardfchen dampkring af tot het *Empyreum* toe.

Bladz. 226 reg. 7 v. o.

Een buyten sonder end. Eene oneindigheid, buiten alle die

wezendlijke of verdichte omvangen (*schellen* noemde hy 't)
om heen.

Bladz. 226 reg. 1 v. o.

't *Omweersfaene*. D. i. onwederstaanbare. *Suygen*, trekken of getrokken worden. De attractie der Newtonianen, waarvan men dwaas genoeg is zich te verbeelden dat NEWTON de ontdekker was, daar alle tijden haar waarnamen, maar welke geen vroeger eeuw of geslacht zoo dwaas was om voor een *beginfel* (waar NEWTON-zelf het oek nooit voor gehouden wilde,) in plaats van voor een bloot algemeen verschijnsel te houden.

Bladz. 227 reg. 3 v. b.

Varen, de *felix*, in 't Fransch *fougère*.

Bladz. 227 reg. 4 v. b.

Ongekoeftert, ongekweekt.

Bladz. 227 reg. 16 v. b.

Uyt asen — Dit *uit* behoort by *alom*. *Alom uit* is, *uit alles* zal ik azen.

Bladz. 227 reg. 19 v. b.

't *Schraale meel*, d. i. 't dorre zand.

Bladz. 227 reg. 12 v. o.

Besweefte. Waar men 't meest omgezweet (gearbeid) heeft.

Bladz. 227 reg. 20 v. o.

Maer, enz. Tegenwerping, als zei men: Wat is daaraan te zien?

Bladz.

Bladz. 227 reg. 6 v. o.

De soo gevoegde ringen. Versta: door de ringen (des hemels) zoo gevoegd, dat zy, enz.

Bladz. 227 reg. 1 v. o.

Ooghste. Lees: *ooghtse*, d. i. Ziet ze (de starren naamlijk) van zoo verr'?

Bladz. 228 reg. 4 v. b.

Snelfte, D. i. meest, scherpst, sterkst stralende.

Bladz. 228 reg. 17 v. b.

By der oogh. Op het oog zeggen wy nu. *De oog* neemt HUYGENS met onze Ouden te recht vrouwlijk, en men zei *by der oog* als nu nog *by der hand*.

Bladz. 228 reg. 13 v. o.

Spletten. 't Geen wy om den afstand als een *spleet* aanmerken.

Bladz. 228 reg. 11 v. o.

Dusend mijlen in een' graed. Versta, *zijn* in een graad, een graad der hemelen naamlijk.

Bladz. 228 reg. 8 v. o.

By versin, by overdenking. *Verzinnen* is *overkinnen*, overdenken.

Bladz. 228 reg. 7 v. o.

Een eeuwigh min, een *minder* dat altijd verder gaat, een *vermindering* zonder eind.

Bladz. 228 reg. 6 v. o.

Gast in deelen. Laat zich verdeelen.

Bladz. 229 reg. 1 v. b.

Vermoe' voort vermindert.

Bladz. 229 reg. 2 v. b.

Leeger voor lager.

Bladz. 229 reg. 4 v. b.

Winter-deken. Sneeuw en rijp.

Bladz. 229 reg. 5 v. b.

Den bruy-gom. De zon. Zie Psalm XIX, vs. 3—6.

Bladz. 229 reg. 13 v. b.

Die den wetteloofen wett. *Wetten* is hier *slippen*. Vergelijk bladz. 234, reg. 11. v. b.

Bladz. 229 reg. 15 v. b.

Ontfncken. D. i. laten dalen. Doch eigenlijk is *zinken*, en dus ook *ontzinken*, een verbum neutrum en 't transitivum is *zenken*. Beter ware geweest: *Laat ik my ontzinken.* *Ontzinken* is hier voor *wegzinken*.

Bladz. 229 reg. 10 v. o.

Dat, enz. D. i. aan 't welk Hy (God, dien de vogelen met hun fluiten dank bewijzen) 't voedsel en die Vogelen-zelfen, en ook de reden en de heerschappy over dat alles, gegeven heeft.

Bladz. 229 reg. 6 v. o.

Onderste gebueren. De dierlijke schepfels op de aarde.

Bladz. 230 reg. 3 v. b.

On-sorgh. Iets anders dan zorgeloosheid. Gerustheid.

Bladz. 230 reg. 9 v. b.

Staat' er dun. D. i. is weinig in aantal.

Bladz. 230 reg. 13 v. b.

Van voor. D. i. *van verre*.

Bladz. 230 reg. 14 v. o.

Weeren: zorg dragen, van niet uit Gods akker met ledige hand te keeren, enz.

Bladz.

Bladz. 230 reg. 2 v. o.

Stoot en —. *En*, hier niet de heldere maar klank- en toonlooze *e* hebbende, slaat op zich-zelfs zeer wel op de slot sylbe van *verschoten*; maar de rust die er zijn moet achter *stoot* breekt echter het rijm.

Bladz. 231 reg. 4 v. b.

Neffens my, d. i. in gezelschap van, en onderhoud met my •
zelven.

Bladz. 231 reg. 8 v. b.

Verheelen is hier vereenigen, verbinden.

Bladz. 231 reg. 13 v. b.

En bevielen my. *En my bevielen* moest het zijn, in de zelfde woordschikking als 't vorige *u bekoorden*, welke door 't koppelwoord voortgezet wordt.

Bladz. 231 reg. 15 v. b.

Reepen is hier *banden*.

Bladz. 231 reg. 17 v. b.

Besfem voor *bezem*, als meer.

Bladz. 231 reg. 12 v. o.

Onverdoemde stoffe, goede, deugdelijke stof, niet af te keuren in den munttoets.

Bladz. 231 reg. 9 v. o.

Verr van dese tijden, lang hierna.

Bladz. 231 reg. 9—7 v. o.

Zich geliet, zich uitliet. *Half genoeghs*, half voldaan zijnde.

Bladz. 231 reg. 6 v. o.

Half — ja, byna gedwongen vond, enz.

Bladz. 231 reg. 4 v. o.

't Vertreden, 't platgetrapte pad.

Bladz. 232 reg. 4 v. b.

Onsoenelick, voor onverzoenelijk.

Bladz. 232 reg. 9 v. b.

Min — vry. Versta: vry min, vrij wat minder, dan zeggen.

Bladz. 232 reg. 10 v. b.

Staet voor. — Is nog meer dan rijmen, dan spreken, en dan zeggen; maar zoo veel als alle deze drie te samen.

Bladz. 232 reg. 16 v. o.

Van straet. Gemeenzaam.

Bladz. 232 reg. 14 v. o.

Duyfter dencken, diepe gedachten.

Bladz. 232 reg. 13 v. o.

Min, minder duister dan, enz.

Bladz. 232 reg. 12 v. o.

Meer. Meer duister dan eene geheele ontspanning of werkloosheid der herfenen meebrengen of toelaten zou.

Bladz. 232 reg. 11 v. o.

't Rym voor wind, enz. Het rym gemakkelijk, maar de zin van het vers met de gedachten voortvloeiende. — Doch rym en zin zijn niet af te scheiden, en vloeien in den stroom der gedachten noodwendig meê by den waren Dichter.

Bladz. 232 reg. 9 v. o.

Onderstappen is hier achterhalen.

Bladz.

Bladz. 232 reg. 8 en 7 v. o.

Van wijds, is van verre, en *van bijds*, van naby; als hier voor te meermalen.

Bladz. 232 reg. 5 v. o.

In 't gevoel — hebben. D. i. by het bloote gevoel erkennen en onderscheiden kan, zonder de opmerking van het oog.

Bladz. 233 reg. 10 v. o.

Op den kam geschoren. D. i. volstrekt effen en glad, zonder verheffen of dalen.

Bladz. 233 reg. 6 v. o.

'k Woel hem, enz. D. i. 'k Heb er niets aan te kaauwen, 't slijpt of slijt zonder smaak of opmerking door.

Bladz. 234 reg. 2 v. b.

Wil mijn' maegh rondom. Draait my de maag, van walging.

Bladz. 234 reg. 5 v. b.

Geladde mal. *Gelad* voor ons *glad*. Oud en goed.

Bladz. 234 reg. 10 v. b.

Kiesfen, D. i. *kieschen*. — Nu wy de s zacht uitspreken, moet zy voor een vokaal om scherp te worden, versterkt worden door de *ch*. Zie mijne Verhand. over de Geslachten, § 80.

Bladz. 234 reg. 11 v. b.

Ik wett. — D. i. ik slijp, scherp anderen, op dat zy snede krijgen, en doe als de wetsteen doet. Zie boven bl. 229.

Bladz. 235 reg. 2 v. b.

Een' of eens — Sterre naamlijk, de eenige dierbare *Sterre*.

Bladz.

Bladz. 235 reg. 8 v. b.

Lijden, dulden. De zin is: Zoo gy 't niet veracht of berispt.

Bladz. 235 reg. 12 v. b.

Polla, mijne Ega. Slaande op *Polla Argentaria*, de vrouw van Lucanus, die haars mans verzen verbeterde.

Bladz. 235 reg. 14 v. b.

Staen. Veilig, bestand zijn.

Bladz. 235 reg. 17 v. b.

Naer my. D. i. na mijn dood.

Bladz. 235 reg. 19 v. b.

Der Sterren. T. w. der lotsterren, die de lucht naar hun stand en onderlinge samenstemming regeeren, en dus, schoon of slecht weer veroorzaken.

Bladz. 235 reg. 16 v. o.

Een fier, in den zin als *evenmensch*, *evennaasten*. D. i. in wederzijds gelijke betrekking tot elkander staande.

Bladz. 235 reg. 14 v. o.

Mog'lick. D. i. *Mooglijk of 't my* — 't weer naamlijk. 't Zuchten van 't weer is waaien, stormen; 't schreien, regenen.

Bladz. 235 reg. 3 v. o.

Boeckenblad en *Boeck-vey*, woordspelingen in HUYGENS smaak.

Bladz. 236 reg. 13 v. b.

Flauwer aen te gaen. D. i. Met minder vrijmoedigheid en nadruk *aan te spreken*.

Bladz. 236 reg. 14 v. b.

Op de baen. Op den weg.

Bladz.

Bladz. 236 reg. 17 v. o.

Die 't my. Lees: *die my.* — *Ter deur uit heeten.* D. i. Recht en rond-uit zeggen of noemen.

Bladz. 236 reg. 16 v. o.

't Ontrust voor *de ontrusting.* Onzijdig, naar § 89 mijner Verh. over de Geslachten.

Bladz. 236 reg. 14 v. o.

Kort, kortse, imperatief. Kort gy ze, gy, aan wie ik iets schuldig ben te verschaffen. — Zoo zou men 't natuurlijk opvatten; maar HUYGENS *paraphrasis* toont, dat hy meende: *Kort gy ze, gy* (boeken) aan wie ik tot mijnent voedsel van den geest, enz., verschuldigd ben.

Bladz. 236 reg. 12 v. o.

Vaeck. Of *vaeck* hier *dikwijls* beteekene, dan of het een naamwoord zij, oordeele elk Læzer voor zich. Ik denk, het laatste.

Bladz. 236 reg. 11 v. o.

Hoe nae is 't niet. D. i. Hoe weinig verscheelt het, of 't geen waar ik staat op make, is *niets*.

Bladz. 236 reg. 8 v. o.

Slick ick. *Slikken* voor hongeren naar iets, verouderd. Thands zegt men *snikken* in dien zin.

Bladz. 236 reg. 5 v. o.

Hoe dat voor *hoe*, behoort tot HUYGENS tijd, en nog tot den mijnen, maar is met recht verworpen.

Bladz. 236 reg. 3 v. o.

Tusschen lipp en schael. Oude spreekwijze waarin *schael* een beker beteekent. Het is, *inter calicem et labia*. Men verstaat (hoop ik) dat hy hier van lezens of studeerens honger spreekt.

Bladz.

Bladz. 237 reg. 13 v. b.

Het Manna. De Goddelijke waarheden, de echte zielen-spijs, het eenige volmaakt gezonde en boven alles smaaklijke voedsel voor die het kent.

Bladz. 237 reg. 15 v. b.

't Gewisf, voor *'t gemoed*; als hier boven, bladz. 7 reg. 5 v. o.

Bladz. 237 reg. 8 v. o.

Oot schijnt hier voor *oost*.

Bladz. 237 reg. 5 v. o.

Onthuyven. D. i. den huif of kap die hun over de oogen hangt, afnemen.

Bladz. 237 reg. 3 v. o.

Op, over.

Bladz. 238 reg. 2 v. b.

Schuylen, Verschuilen. 't Enkele *schuilen* is alleen als verbum neutrum in gebruik. Schoon oudtijds de verba neutra (meestal) ook als transitiven gebruikt werden. Zoo zeiden men zelfs vluchten. B. v. zijn *kostbaarheden vluchten*, voor in veiligheid voor den vijand voeren.

Bladz. 238 reg. 3 v. b.

Preker is hier de Godgeleerde schrijver. *Rechter*, de Rechtsgeleerde.

Bladz. 238 reg. 9 v. b.

Beleid, bestier, als doorgaande. Zie b. 7. bladz. 206 reg. 7 v. b.

Bladz. 238 reg. 10 v. b.

Schutten, of weeren. *Schutten* en *eischen* is hier, *defendere et agere in iudicio*.

Bladz. 238 reg. 12 v. b.

Laete, achterlate by testament, vermaken aan een vriend, enz.

Bladz.

Bladz. 238 reg. 14 v. b.

Keiser, Borgery, Raedsheer, wijze man, gebruyck. Hy wil hiermede uitdrukken de verschillende soorten van 't Romeinsche recht: T. w. *Principis placita, leges, Senatus Consulta, responsa prudentum, consuetudo quae jus facit.* Men mag onder de *Borgery van Roomen*, mischien de *plebiscita* begripen, en onder den *Raedsheer* ook de *Magistratum Edicta*.

Bladz. 238 reg. 5 v. o.

In yelen. D. i. In de meerderheid der Doctoren die zich voor een betwist of onzeket gevoelen verklaren.

Bladz. 238 reg. 3 v. o.

Ik werd het moe. Met recht, zoo men, als in HUYGENS tijd, het recht uit de Doctoren wil kennen. Maar die het Romeinsche recht-zelf en in zijne bronnen leest en beoefent, dobbert niet, zoo hy 't wel doorwroet heeft, en wordt ook niet moe van het te beoefenen. De *Libri terribiles* zonder ik uit, als zijnde zonder grondbeginsel of eenheid, maar dobberende op veranderlijken willekeur der Keizeren.

Bladz. 239 reg. 9 v. b.

Gefwind, voor gezwaaid, verdraaid.

Bladz. 239 reg. 14 v. b.

't Synent. Zoo schreef men, maar 't behoort *t' synent*, als *t' huis, t' Amsterdam.*

Bladz. 239 reg. 19 v. b.

Roll, openbare rechtkamer.

Vloe, vloww, als wy thands zeggen. Soort van *Vogelnet.*

Bladz. 239 reg. 1 v. o.

*Pas is hier juist op dien tyd,*zaamlijk, van de ontluikende jeugd, als het gehoor en verstand moest verbonden worden
aan

aan hooger deugd dan het *frikte recht*; aan een Christelijke liefde en gevoel voor billijkheid en afstand van eigenbelang ten behoeve des naasten.

Bladz. 240 reg. 4 v. b.

Dapper! Een kloek antwoord (geeft men, of zal men hierop geven).

Bladz. 240 reg. 10 v. b.

Befchreeuw. Ter hulpe aanroep.

Bladz. 240 reg. 17 v. o.

Ter schoore, schoorvoetende. Zie mijne Geslachtlijst in in de Byvoegfels.

Bladz. 240 reg. 8 en 6 v. o.

Ljdt. Dat is, duldt.

Bladz. 240 reg. 7 v. o.

Die ghy. Germanismus. Lees *gy, die* — Zie hiervoor, bl. 198. reg. 11 v. o. (Aant. bl. 154).

Bladz. 240 reg. 5 v. o.

Gins en weer, aan of naar den een en anderen kant hellende.

Bladz. 240 reg. 2 v. o.

Wandelende roosen enz. Kompasrozen op de zee.

Bladz. 241 reg. 2 v. b.

Ten soen, enz. D. i. tot het *kusen* van de *Noordster*. Men schreef de strekking van den zeilsteen en kompasnaald aan de Noordstar toe, en niet aan een aardsch lichaam, waarvan de helling der naald ons sedert overtuigd heeft.

Bladz.

Bladz. 241 reg. 3 v. b.

Vryen, zoeken te omhelzen, of den *zoen* of *kus* te geven.

Bladz. 241 reg. 7 v. b.

Onder-Goden, rechters. Psalm 82.

Water-pasfen, Vereffenaars (der gefchillen).

Bladz. 241 reg. 11 v. b.

Van, met. — *Gewis*, het Geweten.

Bladz. 241 reg. 12 v. b.

Deinfen, verbum neutrum, maar hier transitief gebruikt in den zin van *te rugfchrikken* als men thands (naar 't Hoogduitsch) zegt; *horrere*, *horrore concuti*; of liever, *te rug wijzen*.

Bladz. 241 reg. 19 v. b.

Suer beroep! Ja waarlijk zuur voor hem die een Geweten heeft, en geen doorgrondig Rechtsgeleerde is; of die onder wetten leeft, die veel aan het *arbitrium judicis* overlaten! Ja, die fomtijds de ongerechtigheid-zelve tot grondbeginfel hebben.

Bladz. 241 reg. 11 v. o.

Menschen zijn. Versta: *Mensch te zijn en te handelen als God!* Inderdaad, welk eene tegenstrijdigheid, en hoe onmogelijk alwaar God niet aan het hart tegenwoordig is en het vervult!

Bladz. 241 reg. 5 v. o.

Noyen is noodigen.

Bladz. 242 reg. 1 v. b.

Onsgeven, beteekent hier *wegnemen*. Als zijnde *nemen* het tegengestelde van *geven*.

Bladz.

Bladz. 242 reg. 2 v. b.

Verspeek, zalving, besmeering; verzachting. *Speck* in de beteekenis van *smeer* genomen, in welke 't vrij oud is.

Bladz. 242 reg. 3 v. b.

Reoven wordt hier in den zin van *plonderen*, *woeden*, (*grasfari*), genomen.

Bladz. 242 reg. 8 v. b.

Pinten zijn nu *stooopen*. D. i. alles wordt wijdloopiger.

Bladz. 242 reg. 11 v. b.

Verfoet (of veellicht *versot*) voor wordt *zoeter*, of *zoter* op 't klappen, enz.

Bladz. 242 reg. 19 v. b.

Boorden, franje, borduursels.

Bladz. 242 reg. 14 v. o.

Oude koolen. *Crambe* *bis cocta*.

Bladz. 242 reg. 11 v. o.

Snijdt. Mischien heeft HUYGENS *smijt* geschreven.

Bladz. 242 reg. 10 v. o.

Gestaedt, is hier *bevestigd* gy. Doch eigenlijk en na fijner onderscheiding zou *gestadigen* toestaan, en *bestadigen* bevestigen zijn.

Bladz. 242 reg. 8 v. o.

Gestaen. *Volstaen*, volstrekken, de plaats er van vervullen.

Bladz. 242 reg. 5 v. o.

Lijnen van 't beroeren, de zenuwdraden.

Bladz.

— Bladz. 242 reg. 3 v. o.

Het holle en 't volle been. D. i. Het gebeente en het kraakbeen.

Bladz. 242 reg. 1 v. o.

Klapiens, valvulae. — Sluysen, aderen.

Bladz. 243 reg. 4 v. b.

Weergae van die webben, van de door elkander kronkelende aderen; de slagaderen naamlijk.

Bladz. 243 reg. 5 v. b.

Vierigh vocht, vlugger en door de vernieuwing van zuurstof, in de long uit de lucht ingezogen: dunner, helderer geworden bloed; schoon wellicht HUYGENS dit vierigh vocht naar de ouder physiologie, die de arterien met levenslucht vervulde, anders verklaard zou hebben.

Bladz. 243 reg. 6 v. b.

't Besluyt. Wat is dit? *Den wif* denk ik gemeend te zijn. Doch hy schijnt de hersenen te bedoelen.

Bladz. 243 reg. 7. v. b.

't Huysraad van de sinnen; de werktuigen der zinnen, zintuigen.

Bladz. 243 reg. 8 v. b.

't Vroeghste, enz. Het is ziekebaas, dat hy het hart meent; de uitdrukking daargelaten.

Bladz. 243 reg. 12 v. b.

Sponssen, de longen. Plato maakte er oorkussens van 't hart van.

Bladz. 243 reg. 14 v. b.

Trant; dans, trippeling.

Bladz-

Bladz. 243 reg. 15 v. b.

Streenen. *Streen* is *streng* (garen). Hy meent de Lever, met adertjens als draden doorweven.

Bladz. 243 reg. 17 v. b.

De keuken: de maag.

Bladz. 243 reg. 19 v. b.

De vier-pan: de galblaas, aan wier uitstorting men de hitte die de maag tot koking bracht, toeschreef.

Bladz. 243 reg. 16 v. o.

Poel van 't overschot. Dit moet de *mils* zijn, waar men van ouds de *melancholia* uit afleidde. Plato noemt haar de keuken der ingewanden, vervuld met de vuiligheden der lever. — Korter doet *HUYGENS* dit keuken-gemors af in zijn *Hofwyck*.

Bladz. 243 reg. 12 v. o.

Bekommeringh met niet: uit *melancholia* (zwartgalligheid) ontstaan, 't geen hy een moedwillig verdriet noemt.

Bladz. 243 reg. 10 en 9 v. o.

Kaerens of *kernen* (karnen), zijn de *nteren*. En *Wey*, het daarin afgescheiden vocht. — *Beleiden* is bezorgen, en geleiden, in den tweederlei zin die *HUYGENS* aan dit woord hecht; zoo hy echter niet *beviden* en *beleiden* geschreven heeft, als wel denkbaar is.

Bladz. 243 reg. 2 v. o.

Doe men — *beide*. *Beide* behoorde by *men*. 't Ziet op Deukalion en Pyrrha, op wie met dit *men* bedoeld wordt.

Bladz.

Bladz. 244 reg. 1 v. b.

Treest, trechter. Zie hiervoor, bladz. 208 reg. 17 v. b.
(Aant. bl. 162).

Bladz. 244 reg. 2 v. b.

Al wat men noemen moght. Wat de eerbaarheid of beschaafdheid thands verbiedt te noemen.

Bladz. 244 reg. 7 v. b.

Slangh van 't leste voedsel. De slingerende darmen.

Bladz. 244 reg. 8 v. b.

Slangetjens, haer broedsel, die se — sooght. De *venae mesaraicae*, waar het voedsel door opgehaald wordt uit de darmen.

Bladz. 244 reg. 10 v. b.

Het onnut, de vuiligheid.

Bladz. 244 reg. 12 v. b.

Schorte, voor inkortte, inbond, in 't korte samentrok.

Bladz. 244 reg. 13 v. b.

Colom, Columbus, de vinder van America. Zeilden, met de n paragocum.

Bladz. 244 reg. 15 v. b.

Min als blinden. Nog blinder dan blind.

Bladz. 244 reg. 20 v. b.

By raedfelen. Zonder kennis, met blootelijk in 't wilde naar de oorzaak der kwalen te raden, zie ik ziekten genezen.

HUYG. V.

I

Bladz.

Bladz. 244 reg. 13 v. o.

Boeten draegen. Beschuldigd worden van 't geen in de gal, de maag, of de milt schuilt, en daarvoor met geneesmiddelen geschokt en in hare werking ontrust en ziek gemaakt worden.

Bladz. 244 reg. 10 v. o.

Beleiden, de werking haar toegelegd.

Bladz. 245 reg. 3 en 4 v. b.

De streken van een schilder. De gebrekkige afbeeldingen.

Bladz. 245 reg. 11 v. b.

Langht. Langen is overreiken, ter hand stellen.

't Ceeltjen van Gansen. 't *Recept* des Doctors. 't Waren in HUYGENS tijd nog lange cedels in vorm en inhoud, gelijk zy in Duitschland ook nog in lange stroken bestaan, als van ouds, schoon zoo talrijk in artikelen niet meer.

Bladz. 245 reg. 16 v. b.

Kruymel-doo. Een *simplicie-kasjen* zei men in mijnen tijd, waar elk liefhebber van geneeskunst de zoogenaamde *simplicia* in de practyk gebruikelijk, in hield. In zeer kleine hoeveelheid echter, waarom HUYGENS het een *kruymel-doo*s noemt.

Bladz. 245 reg. 16 v. o.

Coomeny. Zie over dit woord mijne Geslachtlijst. — *Bittere Coomeny* is de medicinale Apotheek.

Bladz. 245 reg. 12 v. o.

Binnen, om, en onder hout. *Binnenhout*, eigenlijk hout. — *Omhout*, schors. — *Onderhout*, wortel.

Bladz.

Bladz. 245 reg. 11 v. o.

Taeje traenen. Gommen; 't geen tranen van gewassen zijn, maar niet ziltig als de onzen, waarom hy er *sonder sout* by voegt. Van het woord *traan* zie men mijne Geslachtlijst.

Bladz. 245 reg. 9 v. o.

' Oyer vieren. D. i. te hoog waardeeren. Edelgesteenten.

Bladz. 245 reg. 8 v. o.

Plunderingh van onder de aerd. Mineralen.

Bladz. 245 reg. 7 v. o.

Staet. Lees: *'t staat.* *Bewaert* is, in gereedheid voor uw onderzoek.

Bladz. 246 reg. 3 v. b.

Gellen. Gelden (als hier voor bladz. 201 reg. 1 v. o. Aant. bl. 156) in den zin van *op prijs staan*, door ons gevalueerd worden. Het *leste* is het *waartoe*, het gebruik of nut dier voorwerpen als middelen tot genezing.

Bladz. 246 reg. 6 v. b.

Den helper niet en wacht. Naar den helper (den Arts) niet wachten kan *sonder forge*, zonder gevaar.

Bladz. 246 reg. 7 v. b.

Duldeloos verdroegen, dat niet met geduld te verdragen, niet omjuit te houden was. — *Beide*, is hier *aan ons beide*.

Bladz. 246 reg. 18 v. b.

Niet barber soo, maar ons. Die zoo (op die wijs) geen *rha barbarum* (geen. uitheemsche rha) maar ons (ons eigen goed) is.

Bladz. 246 reg. 10 v. o.

By den Neus. Dat is, door de reuk.

Bladz. 246 reg. 7 v. o.

Drooge dronckenschap. Dus noemt hy zijne verzotheid op de uit Italie overgewaade, doch eigenlijk in den oorsprong Oosterfche *parfumerie*.

Bladz. 246 reg. 4 v. o.

De thiende. Dat weinigen gevoelen of recht kennen. En zeker, waar te grove zintuigen onvatbaar voor maken, en vooral het afschuwlijk gebruik van den tabak op verschillende wijze. Men beseft niet meer wat er geestelijks in de reuk, en eenigermate ook in den smaak ligt, en hoe belangrijk de zuiverheid van beide voor de zedelijkheid is. En hoe kan het anders, daar men zich even zoo tot bloot lichaam verlaagd heeft als de dieren, en in de vergroefde zintuigen 't beginsel aller gewaarwording en kennis gesteld wordt. O Dat verfoeilijk Lockianismus! — Maar Genesis VIII, 21, is geen bloote spreekwijze. — Doch genoeg voor ditmaal! —

Bladz. 246 reg. 3 v. o.

Soelt. Soelte, voor lucht, verkwikkende lucht.

Bladz. 247 reg. 1 v. b.

Alle — en geen. Allen rieken, grof en ononderscheiden. *Geen,* met juist en recht genot.

Bladz. 247 reg. 2 v. b.

Seven éénen onder een. D. i. 't mengfel van zeven enkele (onderscheiden) reuken onder malkaar.

Bladz.

Bladz. 247 reg. 3 v. b.

Soo viesfen, zoo tedere, (delikate), naauwkeurigheid.

Bladz. 247 reg. 4 v. b.

Wel. Het wel zijn, goed, en niet kwalijk zijn.

Bladz. 247 reg. 6 v. b.

Droncke geiten vell, een van die gemengde geuren door-
drongen geitenvel. Het *kabret* der handschoenen welke
toen *geparfumeerd* werden.

Bladz. 247 reg. 12 v. b.

Indiaenschen Etter. De muskus.

Bladz. 247 reg. 13 v. b.

Water-Gomm, amber, (*ambre-gris*).

Bladz. 247 reg. 16 v. b.

Ongel, Civetmeer. Onze taal vermengt deze drie na-
men en zaken door een. En hoe kan het anders, daar
hier nooit dat fijne zintuig voor de reuken t' huis
was, 't eigenlijk eigendom van het Oosten.

Bladz. 247 reg. 19 v. b.

Doos en roos. De vreemde in dozen bewaarde gommen
of stoffen, en de bloemen.

Bladz. 247 reg. 17 v. o.

Zelfaminen zegt HUYGENS naar 't Italiaansche *gelzamini*.
Doch men zie mijne Geslachtl. der Naamw. op *balsen*. Ook
de Byvoegfels.

Bladz. 247 reg. 15 v. o.

Lev'ren. Heeten te leveren zeggen wy thands. In mijn
tijd was *heeten doen* zeer gemeen, maar laag.

Bladz. 247 reg. 14 v. o.

Verzegelde Gelasen, dicht gesloten glazen *retorten* en *kolven*.

Bladz. 247 reg. 10 v. o.

Uit zijn Lever — gelesfen. Nageboost naar de affcheiding die in 't dierlijk lichaam door de Lever bewerkt wordt.

Bladz. 247 reg. 7 v. o.

Kop're naufen. Door de help pijpen. *Snutten* is snuiten; geen kiesche uitdrukking, maar aangevoerd door *neus*, 't geen zelf gants geen edel of deftig woord is.

Bladz. 247 reg. 3 v. o.

Voegen, enz. HUYGENS zegt dit tegen de Alchimystry. Maar deze bedoelt inderdaad geen *voegen*, maar 't geen men *impraegneeren* noemt, en wie kan zeggen, hoe verre het fixeren en vereenigen op die wijs van het licht met eenig metaal mogelijk of onmogelijk zou kunnen zijn? Daar zijn nog groote ontdekkingen op handen.

Bladz. 248 reg. 10 v. b.

Wreed en onbelcefd. Past dit niet op alle Chemische operatien, en op duizend kunsten, even zeer? — Wachte men slechts den tijd af, dat nog meer, nog grooter geheimenissen openbaar zullen worden, en loope men door geene eigenwijsheid de Voorzienigheid en den tijd vooruit!

Bladz. 248 reg. 13 v. b.

't *Slechte*, eenvoudige.

Bladz. 248 reg. 15 v. o.

Gebuyl, *stuijsmeel-making* van harde pitten en basten. Ontleend van het *builen* der Bakkers. Doch men zie het woord *buil* in mijne Geslachtlijst na.

Bladz. 248 reg. 11 v. o.

Bekoop', misgelden moet.

Bladz.

Bladz. 248 reg. 9 v. o.

Arre-moed, kwalijk, voor *armoede*, zie mijne Geslachtlijst.

Bladz. 248 reg. 3 v. o.

Sijn goud, zijn kostbaarst deel, esfentie.

Bladz. 249 reg. 2 v. b.

Sonder al wat heelbaer is. D. i. zonder eenige kwaal of gebrek.

Bladz. 249 reg. 3 x. b.

Gunts' haer' diere scheyven. D. i. Gunt hun hun goud of geld.

Bladz. 249 reg. 9 v. b.

Om helm en kruyck. D. i. rondom de stokery.

Bladz. 249 reg. 10 v. b.

Lemteleos, onbesproken, onschuldig, en zonder letfel.

Bladz. 249 reg. 15 v. b.

Dese, naamlijk van wie ik laatst sprak, de Geneeskundigen.

Bladz. 249 reg. 19 v. b.

't Recht, enz. 't Staatsrecht, 't geen men in HUYGENS tijd tot de *Politica* bracht.

Bladz. 249 reg. 16 v. o.

Van 't staetige Gemeen, het Staatsrecht in genere.

Bladz. 249 reg. 15 v. o.

Van allen onder een, de Monarchie.

Bladz. 249 reg. 14 v. o.

Van allen onder allen, de Democratie.

Bladz. 249 reg. 13 v. o.

Van weiniger gevallen, (d. i. 't welbehagen van weinigen), de Oligarchie.

Bladz. 249 reg. 12 v. o.

Van beters —, de Aristocratie.

Bladz. 249 reg. 11 v. o.

Leveren by schaal en scheel. D. i. afwegen en 't onderscheid bestemmen.

Bladz. 249 reg. 4 v. o.

In 't kruys, in de andere afmeting, de vorige doorsnijdende. *In of over 't kruis*, noemden onze timmerlieden, enz. 't over dwars meten, en dus inzonderheid den diameter van een rond.

Bladz. 249 reg. 2 v. o.

Ontroetelt. Lees: *onttroetelt*, d. i. *pracht* my de lof af.

Bladz. 250 reg. 2 v. b.

Wel. Zijn welvaart by zijne Staatsvorm, altijd goed naar mate zy in eerlijke en verstandige handen is; en dus best naar mate er het kleinste getal deel in heeft. *Rari quippe boni*.

Bladz. 250 reg. 10 v. b.

Dampen, opstijgende stikdampen, die ontvlammende, zich met krakend geweld uitzetten en alles rondom verbrijzelen.

Bladz. 250 reg. 12 v. b.

Steene milt. Verfleend ingewand. Daar zijn ongemak oorspronkelijk in de milt, en de verharding van daar zich uitbreidde tot andere ingewanden, denkt hy by elken schok der ingewanden aan de milt.

Bladz.

Bladz. 250 reg. 14 v. b.

In scherven. In splinters ware beter. Of hy verstaat door *haspel* iets 't geen ik hier niet bevatte. — *In scherven* is zekerlijk in gebroken (verbrijzelde) aarden potten, maar wat huist of bewaart men daar in? Wat dat men *haspelen* noemen kan, of uit *haspelen*, 't zij door uitspraak, schrijf-, of drukfeil, verbasterd of bedorven kan zijn? — Zou 't *mispelen* kunnen wezen, die men om te rotten (rijp te worden als 't genoemd wordt) in stroo op pot-scherven legt? Dit heeft eenigen schijn.

Bladz. 250 reg. 17 v. b.

t' Ondeegh, bederf, verlies, te niet brenging.

Bladz. 250 reg. 19 v. b.

Des' omwaerdige t. w. oogen, die niet verwaardigd, en niet waardig zijn u langer te aanschouwen.

Bladz. 250 reg. 10 v. o.

Qualick spoeden, tegenspoed. 't Verbum voor het nomen *kwade spoed*, als men voor *tegenspoed* plach te zeggen.

Bladz. 250 reg. 8 v. o.

Tegens My. Tegen my-zelfen, mijn eigen hart.

Bladz. 250 reg. 7 v. o.

Noch wat, nog een poos.

Bladz. 250 reg. 1 v. o.

Queelen, in den zin van klagen, treuren.

Bladz. 251 reg. 2 v. b.

Te loon, tot loon ontfangen.

Gevelt, gemaaid, geoogst, gewonnen.

Bladz. 251 reg. 4 v. b.

Onberoemde gunst, onerkentlijkheid (ondankbaarheid) van de door my bewezen gunst. — *Onverdiende weldaad*, onverplichte en die men aan my niet verdiend had.

Bladz. 251 reg. 10 en 11 v. b.

Wijd gemaeghschap. Gevoelt zoo *mn naauwe* betrekking tot zijn naaste in nood.

Onderhaelen, oploopen, vinden kunnen.

Bladz. 251 reg. 12 v. b.

Rughlingh — *haelen*, te rug halen, te rug brengen van die verwijdering; verzoenen.

Bladz. 251 reg. 15 v. b.

Ryelende, rillende, trillende in ziekte of kommer.

Bladz. 250 reg. 16 v. b.

Van bijds, van naby, gelijk reeds meermalen aangemerkt is.

Bladz. 251 reg. 18 v. b.

Sijn zeer, d. i. als *eigen zeer*.

Bladz. 251 reg. 19 v. b.

Reisbaer' Geest, d. i. reizende, of op 't punt staande van weg te reizen.

Ten huys uyt pakken. D. i. simpliciter, *verhuizen*.

Bladz. 251 reg. 14 v. o.

Lichten. Oogen.

Bladz. 251 reg. 6 v. o.

Weelderiger dan — rijker dan — *Eigen mergensaal*, d. i. eigen erf, eigen goed.

Bladz.

Bladz. 251 reg. 5 v. o.

Hueren, d. i. simpliciter verkrijgen, vinden. — *Waarom*, waarmee zal ik ze vinden of aan my verknachten.

Bladz. 251 reg. 1 v. o.

Leck're dagen, verdartelde. — *Vies* is kenrig, als boven.

Bladz. 252 reg. 3 v. b.

Onbeeren voor *ontberen* als meer.

Bladz. 252 reg. 4 v. b.

Polla. Zie bladz. 235 reg. 12 v. b. (Aant. bl. 148.)

Bladz. 252 reg. 8 v. b.

Souder sacken; moest zijn: *daer* (naamlijk *daarheen*) zou *zakken*, als wordende deze Constructie door het relatief *die* vereischt.

Bladz. 252 reg. 16 v. b.

Haer te bergh, voor ijzing, die 't hair te berge drijft.

Bladz. 252 reg. 17 v. b.

Gefchroeft, gewrongen.

Bladz. 252 reg. 3 v. o.

Leeden-lied en lijcken. D. i. *jammer- en lyk-lied*. *Lijken* is hier de genitivus, even als *leeden*.

Bladz. 252 reg. 1 v. o.

Volmaecks. Spelling, hier vrij ongepast, met de tweederlei zin van het woord: *afgemaakt*, en *enberispelyk goed*.

Bladz. 253 reg. 15 v. b.

Ball, het *Kaatsen*. *Boll*, het *Molian*. *Boll-casol* (anders *trokiasol*), het *Biljard*.

Bladz. 253 reg. 6 v. o.

Voor-raed, waarfchouwingen. 't Woord beteekent eigenlijk *raad vooraf*, en in tegenftelling daarmee plach men ook *na-raad* te zeggen voor raad of zorg die te laat kwam.

Bladz. 254 reg. 11 v. b.

Soo steil. D. i. *Tot zoo hoog*.

E volea dir, &c.

Voor onkundigen in 't Italiaansch en Grieksch moge de volgende aan één fehakeling der hier aangevoerde fragmenten zijn:

Ik ftamelde: ô mijn droeve en al te loome dagen!

En meer; wanneer ik haar met lachjens om den mond
By 't blinkend zielental op ftarren zag gedragen;

Voor my te vroeg, eilaas! voor haar, ter rechter ftond,
In 't Vaderland gekeerd, als ftar der ftarrentranfen,

Nu ze eer de fcheemring viel der naderende nacht,

De dagreis, haar bestemd, ten einde had gebracht.

De wareld was vervuld, doorftonkerd met heur glansen,

Als God, om 's Hemels zwerk te fieren met heur gloed,

Haar weder tot zich nam, zijn eigen wettig goed.

Dit bleef van al die hoop waarvan mijn boezem gloeide

My droeve, neêrgeftort in 't hartverfcheurendst leed!

En nu zy me is ontroofd, door wie mijn dichtaâr vloaide,

(Zy, 't hoogfte en middelpunt van wat ik dacht of deed!)

Wat, wat vermag ik meer, dan 's Hoogften will' te zwijgen,

Om door gedvruchte troost mijn jammer te overftijgen?

Want wat is d' Eêchtgenoot op aarde een wreeder smart,

Dan dat zijn weêrheft hem wordt afgefcheurd van 't hart!

EINDE DER AANTEEKENINGEN OP HET
VIERDE BOECK.

AAN

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

V I J F D E B O E C K .

O O G E N - T R O O S T .

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

V I J F D E B O E C K .

O O G E N - T R O O S T .

Bladz. 259 Titel.

Oogen-troost. Op den Voortitel noemt onze Dichter dit zijn Dichtstuk *Euphrasta*, waar hy zeker dit zelfde *troost* meê gemeend heeft, als van *φράσις* (een *zeggen*) en *φράζω* (spreken) afgeleid. Anders is *Ευφρασία*, vrolijkheid, feest, van een anderen wortel, 't geen hy niet bedoeld kan hebben.

Bladz. 259 reg. 1 v. b.

Beteideit, Onderneemt, aanvangt.

Bladz.

Bladz. 259 reg. 3 v. b.

Bericht. Lees: *berecht*.

Bladz. 259 reg. 4 v. b.

Woorden sonder sout en lacchen. Lees of versta: Woorden zonder zout en woorden zonder lachen, even zeer zusters (d. i. van eenerlei aart, even laf, of even smakeloos) waren.

Bladz. 259 reg. 6 v. b.

Naer het zij. Naar de tijd of toestand het vordert.

Bladz. 259 reg. 7 v. o.

Misbruyckt. Versta: *verbruyckt hy*, verandert hy 't gebruik (*misbruik* is *kwaad* gebruik): en dat dit 's Dichters meening is, blijkt uit de volgende vraag: Waarom ben ik zoo goed niet *als flus*; d. i. toen gy my anders gebruikte.

Bladz. 259 reg. 2 v. o.

Gedraeyt. Dit woord blijft by de Pottebakkerij, maar *geboests* of *gevormd* zou edeler uitdrukking zijn.

Bladz. 260 reg. 2 v. b.

Staat u toe, kooft u toe, hebt gy recht, te zeggen.

Bladz. 260 reg. 6 v. b.

De schuld, is hier de verplichtheid.

Bladz. 260 reg. 7 v. b.

Geen woord in 't vas. Oude uitdrukking. Anders zei men ook: *Een woord in 't kapittel*, dat is in 't Geestelijk befluur. 't *Vas* is de vaas waar men de stembriefjes by
ver-

verkiezing van een Prelaat in wierp. Men schreef daar den naam op van wien men itemde.

Bladz. 260 reg. 15 v. b.

Medoogh. Kwelijk in accent. Ook in vorm, doch dit ware te duiden, als zijnde 't uit *gedoogh* gevormd. Maar *met*, *mede*, *mét*, kan in de samenstelling als voorwoord zijn toon en klank niet verliezen. — De woordspeling tusschen *medoogh* en *mat oog*, (HUYGENS zwak) roer ik niet aan. Een *mat oog* is een verduisterd, dof geworden oog.

Bladz. 260 reg. 20 v. b.

Dien ick dien. Den Prins, naamlijk. — *Stichte*. *Stichtte*, *stichtede*.

Bladz. 260 reg. 13 v. o.

Als rechts, of 't recht ware, als gelijk hebbende tegen God.

Bladz. 260 reg. 9 v. o.

Daar met, daarmee.

Bladz. 260 reg. 5 v. o.

't *Beleid* van jonge oogen. Aanwending, gebruik. Dit woord van *beteid* en *beleiden* gebruikt HUYGENS telkens in verscheidenerlei zin.

Bladz. 260 reg. 4 v. o.

Amy, verkorte doopnaam, voor *Amelia* of *Emilia*, in HUYGENS tijd gebruikelijk. — Zy bedriegen zich, die dit Dichtstuk aan TESSELSCHADE ROEMERS gericht achten. — Het verlies van een oog, d. i. van het gezicht met het eene oog, doot ontsteking, was toen meer algemeen dan mogelijk thands. — HUYGENS noemt haar ook uitdruklijk *bejaarde Maagd*, hetgeen op TESSELSCHADE in geen deele slaat, en het woord *verduistering* (schoon dit op zich-

zich-zelfs niets af zou doen) geeft eer een ongevoelig worden voor 't licht, als uit velerlei inwendige oorzaken voortspduit, dan een uiterlijk verwoesten van 't werktuig voor zijne bestemming, te keunen. 't Ongeluk van TESSELSCHADE viel ook, als de Heer SCHELTEMA toont, in 't begin van 1642 voor, en HUYGENS Oogentroost spreekt, onder andere gebeurtenissen van vrij later datum, ook van den brand van Londen, die in 't najaar van 1666 voorviel, en van den vrede met Munster weinig later getroffen, en dien van Breda. — 't Was zeker wat laat, om vijftien jaren na de gebeurtenis die troost aan te bieden, zoo zy al niet in 1649 gestorven was. — Ook wisten zijne byzondere Vrienden wel, aan wie het vers gericht was, en die noemden 't ook bestendig een *Maagden oog*. Gelijk HUYGENS in zijn Latijnsche vers daarop speelt:

Imploranda fuit quae se vernacula *Virgo*

Virgini, et huic durum *Musa* probaret epos;

Even zoo noemt BOET het

— *Virgineo* quod das solamen oculo.

En moest hy, zoo hy tot eene weduwe en moeder sprak, niet wel ergens van haar man, van zijn verlies, van haar kind, 't zij als herinnering aan vroeger vriend, maar moedig en met onderwerping doorgegaan ongeluk, het zij als troost of grond van blijdschap en verzachting by haar ongeluk, gewagen? — Die dit niet gevoelt, moet van geen Poëzy of Dichter praten, hy beseft niets van een Dichterlijk hart. Alles toont de bejaarde Vrijster als voorwerp van 't Dichtstuk. En hoeveel HUYGENS van TESSELSCHADE gehouden had, hy zou haar na negen of tien jaren begraven geweest te zijn, geene troostverzen van dien aart zenden. En waarom toch mag HUYGENS, die haar omtrent veertig jaren overleefd heeft, dit troostvers niet later en aan iemand anders geschreven hebben?

Bladz.

Bladz. 261 reg. 12 v. b.

Quamp om te rijmen op *lamp*, hetgeen toen men *kompt* nog hier en daar met *p* schreef of uitsprak en *hembd* algemeen met *b* of *s*, zoo aanstootelijk niet was als tegenwoordig.

Bladz. 261 reg. 19 v. b.

Rijckers. Rijk voor kostelijk, van hooge waarde.

Bladz. 261 reg. 5 v. o.

Voor de hand, terstond, even als *te hand*.

Bladz. 262 reg. 9 v. b.

Haer verdrietigh pad. Versta hun, 't pad dier zoogenoemde *wijzen*.

Bladz. 262 reg. 13 v. b.

Ontkent voor *onbekend*, kwalijk.

Bladz. 262 reg. 16 v. o.

Te voldoen, voldaan te worden.

Bladz. 262 reg. 12 v. o.

*Voortae*n, verder voort, by aanhoudendheid.

Bladz. 263 reg. 7 v. b.

De lijst uit-stonden, die geheele opnoeming der blinden moesten of wilden *uithouden*, ten ende toe ophalen, *verduren*.

Bladz. 263 reg. 8 v. b.

Voor twee dry uren. D. i. voor zes. Wy zeggen wel: een uur twee, drie, en voor twee, drie uren, maar dan moeten *twee* en *drie* niet alleen eene zeer korte verpozing ter afscheiding hebben, maar ook een volstrekt gelijken (immers niet afnemenden) nadruk hebben. Men kan

kan dus in 't vers wel zeggen, *een uurtjen zeven, acht;* en zoo ook: *in zeven, acht gedeelten*, waar zulke gelijkheid van nadruk door gelijken accent mogelijk is, maar niet *twee, drie uren. Twee, drie minuten* kon nog gaan, om de toon dan van *twee* op *drie* klimt. Maar het *twee, drie uren* laat geen vers toe.

Bladz. 263 reg. 10 v. b.

Te keuren, naer mijn' reden. Te oordeelen uit mijn rede, naar gy die zwaar (gewichtig) of licht (van geen of weinig beduiding) vindt.

Bladz. 263 reg. 16 v. b.

Een' Roos. Een roos zegt men niet voor de *Erysipelas*; in dezen zin laat het woord dit artikel niet toe. Maar HUYGENS speelt hier wederom met het woord.

Bladz. 263 reg. 16 v. o.

't *Haer van den hond.* Oude en gemeene spreekwijs; doch men zei, *van den ouden hond.* En dit was meê een woordspeling met het woord *hond* of *hont*. 't Was naamlijk ook de naam van een soort van *oud en sterk bier*. Ook van *Rhijnsche wijn*, die men om 't jaren lang onaangeroerd liggen den naam van *kelderwachter*, en zoo van *ouden kelderhond* gaf, en eindelijk eenvoudig *den ouden hond* noemde. — Die zijn leed of pijn verdronk, werd daarom gezegd, *het hair van den hond* daarop te leggen, even als men alle verzachting voor allerlei leed *een pleijster* of zelfs *een gouden pleijster* noemde. Maar voort te gaan in zijn kwaad in plaats van verbeteren, hette *van den ouden hond* daar op leggen.

Bladz. 263 reg. 15 v. o.

Voeren 't in den top. 't *Zeil* naamlijk, als de spreekwijze meêbrengt, die, met het *schoot vieren*, van de scheepvaart ontleend is.

Bladz.

Bladz. 263 reg. 14 v. o.

Laken voor doek, en dit voor zeil. Zie mijne Geslacht.

Bladz. 264 reg. 1 v. b.

Vat, in den algemeenen zin, alle *potten* en *koppen* enz. meê begrijpende; in welken zin men nog zegt, *de vaten wuschen*, 't geen op de *tafelvaten* slaat.

Bladz. 264 reg. 3 v. b.

Ofs. D. i. *of se*. *Of hem* zou men zeggen in dativo, om het voorzetfel *aan* in *aangebeten*, en 't volgen van den accusativus, *gifs*. Doch de uitdrukking is uit een hooger inzicht te wettigen, waarvan in mijne Nieuwe T. en D. Verscheidenheden II. D.

Bladz. 264 reg. 12 v. b.

Scherper, neteliger, meer weêrstrevend.

Bladz. 264 reg. 14 v. b.

Of haer geld weerom quam. Gemeene uitdrukking voor: Als of zy by de afrekening of by den aankoop te veel betaald hadden. *Veel gelijks*, groot gelijk, zegt men thands.

Bladz. 264 reg. 17 v. b.

Van den muur. Op den muur, zou men zeggen, maar *stuiten* is hier genomen in den sterker zin van *te rug stuiten*, en dus zegt hy: *van den muur*. Iets stuit op of tegen iets anders. maar het *stuit* er *te rug* van. Op behoort tot *stuiten*, maar *van* tot *te rug*.

Bladz. 264 reg. 8 v. o.

Slijcks — *speeckfels*. Joannes IX. 6.

Bladz. 264 reg. 3 v. o.

Aan 't leven raakten, enz. Ezechiel XXXVII, 3.

Bladz.

Bladz. 265 reg. 15 v. b.

Engeland in kolen. Op den 13. September 1666.

Bladz. 265 reg. 10 v. o.

Haer. Versta: zich - zelven.

Bladz. 266 reg. 15 v. b.

Trouwen, vertrouwen.

Bladz. 266 reg. 20 — 21 v. b.

Welvaert, hellvaert. Wederom woordspeling. Even zoo wat lager, *heil, hell; last, lust.*

Bladz. 266 reg. 12 v. o.

Doemen, veroordeelen.

Bladz. 266 reg. 4 v. o.

Mistrout. Matth. XIV, 30, 31.

Bladz. 267 reg. 10 v. b.

Beleeft. Ervaren, geslepen, verstandig.

Bladz. 267 reg. 10 v. o.

Den leffen helder. Den laatste penning uit hun beurs, doet het hen eerst zien. Op nieuw woordspeling: *door den helder zien.*

Bladz. 267 reg. 5 v. o.

Niet deelen, niet afscheiden.

Bladz. 268 reg. 6 v. b.

Slechten zijn hier geringe menschen. — *Klemm,* verdrukking.

Bladz. 268 reg. 8 v. b.

Voor haer. Voor de Weduwen en Weezen.

Bladz. 268 reg. 19 v. b.

Sy sterren. *Staren* zegt men thands.

Bladz.

Bladz. 268 reg. 9 v. o.

Om dragen, voor om te dragen. Zie bladz. 29 reg. 11 v. o. (Aant. bl. 23).

Bladz. 268 reg. 8 v. o.

Haer luyfter. De luister der kroonen.

Bladz. 268 reg. 3 v. o.

Haer' all-waerdigheit. *Haer*, hun eigen. *All-waerdigheit*, weder op nieuw een woordspeling. Zy zijn *al-waardig* d. i. buitensporig, maar achten zich *alles waardig*.

Bladz. 270 reg. 4 v. b.

Gaet haer gevel op. Gaat de opbouw van den buurman spoediger, dan de hunne.

Bladz. 270 reg. 14 v. b.

Wedergunst. Niet *ongunst*, maar evengelijke gunst als die zy anderen toedragen.

Bladz. 270 reg. 16 v. b.

De Wijnige, de Dronkaarts.

Bladz. 270 reg. 20 v. b.

Overdrincken. Zich overdrinken.

Bladz. 270 reg. 1 v. o.

Al-doenlickheit. Kwalijk, het moet *aldoenigheid* zijn. *Doenlijk* is dat gedaan kan worden; *doenig* waar het doen eigen aan is, of dat vatbaarheid heeft om te doen. HUYGENS verwacht deze twee adjectivale uitgangen met elkander. Doch dit was in zijn levensvak niet vreemd. Ook loopen die twee beteekenissen dikwijls in een. — Vraagt men 't criterium? dit laat zich

zich by 't tegenwoordig verloop niet bepalen; maar het onderscheid grondt zich daar op, dat de uitgang *lijk* een adjectif is dat ook tot een werkwoord past, of (met andere woorden) ook *adverbialiter* gebruikt wordt; die op *ig* daar tegen, alleen epitheton voor een substantivum is. Hy heeft zich *verftandelijk* gedragen, die zich *verftandig* toonde; met *krachtige* reden, werd de zaak *krachtelijk* aangedrongen. Hiervan de passieve beteekenis in den uitgang *lijk*. *Schrikkelijk* is niet *schrikkende*; *schrikkelig*, niet waar men voor schrikt: *vreeslijk* is wat *gevreesd* wordt; *vreeszig* of (beter) *vreesachtig*, die vreest; gelijk *listig*, die *list* oefent. 't Spreekt van zelfs dat, waar niet beide uitgangen van het adjectif bestaan, die twee beteekenissen in één smelten. Doch altijd is en blijft er meer dadelijkheid in den uitgang *lijk*, meer stille eigenschap in die van *ig*. *Vriendelijk* is zich mededeelend, *moedig* bepaalt zich in den man-zelf.

Bladz. 271 reg. 1 v. b.

Hebben's geen, hebben des. *Des geen*, geen tijd, of liever geen gedeelte van den tijd, geen (oogenblik) tijds.

Bladz. 271 reg. 3 v. b.

Blindelingen yver. *Blindeling*. Thands gebruikt men dezen uitgang der adjectiven (uitgenomen waar zy door het oud gebruik tot substantiven geworden zijn) niet dan adverbialiter. Ja dit gaat zoo verr' dat men er met er een adjectif van te maken, een anderen uitgang aan gaf, als b. v. *een blindelingsche slag*, voor een slag die *blindeling* gegeven wordt. — Ik heb in mijne Verhandeling over de Geslachten getoond, dat het participien zijn, en hiervan is 't, dat zy zich eigenaartiger by verba vlijen. Het is ook door de naauwe verwantschap van de adjectiva in *lijk*, dat deze meer adverbiaal dan nominaal zijn, als wy zoo even opmerkten. *Blindeling*
is

is van *blindelen*; *blindelijk* van *blindel*, dat, het thema van een Verbum zijnde, eene adverbiale nuance met zich voert, 't geen de geest duister opmerkt, en dus meer werking geeft dan de bloote eigenschap van een voorwerp. Vergelijk mijne Verhand. over de Geslachtl. Aant. *kk*, *ll*, en *nn*, op § 69.

Bladz. 271 reg. 13 v. b.

Ongesnutt, voor *ongesnoten*. Zie *snut* op bladz. 247 reg. 7 v. o. (Aant. bl. 198).

Bladz. 271 reg. 18 v. b.

Over-over-lieve. Men zou thands zeggen: *meer dan overlieve*.

Bladz. 271 reg. 9 v. o.

Die, *dien*, of beter *wien*.

Bladz. 271 reg. 6 v. o.

Luy-leckerny. *Lui-lekker*. Men nam dit als een compositum, en *lui-lekker* was nog iets anders dan *lui en lekker*. 't Drukt die weekheid, die *μαλακότης* uit, waar in beide vereenigd zijn.

Bladz. 271 reg. 4 v. o.

Slechtste, geringste.

Bladz. 271 reg. 1 v. o.

't *Geslacht dat ick*, enz. — Naamlijk, der Dichteren. Eigenlijk is dit een Latinismus of Graecismus, *geslacht* voor *soort* van menschen (of wat het zij) te gebruiken. Dus Horatius: *Genus irritabile vatum*.

Bladz. 272 reg. 10 v. b.

Met gemoed, *met gemoede*. Dat is oprecht, in goede conscientie.

MUYG. V.

K

Bladz.

Bladz. 273 reg. 2 v. b.

Aen te slaen. Te aanvaarden, te ondernemen, zich te onderwinden.

Bladz. 273 reg. 5 v. b.

Lesnte, Verzwakking. De eigenlijke beteekenis van het woord geef ik in mijne Geslachtlijst, by den tweeden druk, die ter perf' gereed ligt.

Bladz. 273 reg. 12 v. b.

Voort moet. Weder een woordspeling, namelijk van *moet* met *moed*.

Bladz. 274 reg. 1 v. b.

Deun, scherp.

Bladz. 274 reg. 12 v. b.

De klock. Gaat die ook *aan brand?* — Wederom een woordspeling. Zy klept of er *brand* is.

Bladz. 274 reg. 8 v. o.

Vreesse-vlies. Het *vlies der vrees*. Schoon gezegd, en de zaak uitdrukkende.

Bladz. 274 reg. 6 en 5 v. b.

Syn voelen, syn dencken. Of zy voelen, of zy denken. Zie hiervoor, bladz. 162 reg. 1 v. b. (Aant. bl. 125).

Bladz. 275 reg. 7 v. b.

Ten beffen geeft. Bedacht men 't, dat er altijd meer volks in de vlucht, dan in 't vechten omkoomt! — Mijn overleden Zoon (in de Zeedienst) zei altijd: „'t is minder gevaarlijk in een Zeegevecht dan te land: want hoe slim het loope, ten minste zal uw volk u niet in hun vlucht verrappen, 't geen het grootste gevaar is.”

Bladz.

Bladz. 275 reg. 13 v. b.

De nieuwe Wer'ld. Die van den leeftijd dien zy intreden.

Bladz. 275 reg. 18 v. b.

De rechte levenskonst, enz. *Ἀνακολουθία*. De zin is: De reden van die de rechte levenskonst beter weten, is tandoeloo (d. i. heeft geen vat). *De rechte Levenskonst*, staat absolutè; en dit is in den aart der taal, en desgelijks staat ook, *die deze beter weten*. Deze vorm van spreken heeft iets ongekunstelds, vertrouwelijks, en verrassends, waar zy wel gebruikt wordt. Doch de Malloten onzer taal begrepen dit nooit.

Bladz. 275 reg. 12 v. o.

Wambas, wambuis.

Bladz. 275 reg. 7 v. o.

Sy springens' over heen. *Springense over*, is goed; maar niet, *springense over heen*. *Springen er over heen* moet het zijn. Waarom? Om dat *over* een praepositie is, maar *heen* een adverbium, dat geen regimen hebben kan, en hier met *over* samenhangt.

Bladz. 275 reg. 5 v. o.

Schrempen is verschroeiën. 't Is verwant met *krimpen*, verbum neutrum, dat een transitivum *krempen* (even als *zitten*, *zetten*) maakt, en dus eigenlijk, op doen krimpen van den vuurgloed. — Hiervan is ook de naam van *schremp* of *schramp* voor *garnaal*, om dat men ze oudtjids met een gloeiende tang of staaf de poten affschroei-de, hetgeen ook het pellen gemaklijker maakte.

Bladz. 275 reg. 3 v. o.

Getuysch, van *tuischen*, dobbelen.

Bladz. 276 reg. 16 v. b.

So, zoo als.

Bladz. 276 reg. 3 v. o.

Steigh, hoofdig. — *Wanwaetigh* is eigenlijk *wanwetig* of *waanwetig*, eigenwijs en ingebeeld.

Bladz. 277 reg. 11 v. o.

Stof van boomen. Geurige bloesem, welke onder de poeier gemengd plach te worden, toen de *essences* nog zoo algemeen niet waren.

Bladz. 278 reg. 2 v. b.

Voer, aas, voeder (pabulum), van *voeden*. Zeer oud. Anders is *voer* of *voere* ook gedrag, waarvan het Hoogduitsche *aufführung*, en de uitdrukking: *Sich wohl of nicht wohl aufführen*.

Raeckte noyt soo verr. D. i. Waar ik ooit kwam, in wat land of by wat Volk ook, *vrouwenlof was er lief*.

Bladz. 278 reg. 6 v. b.

Verbintenis is hier samenhang, aan één schakeling.

Bladz. 278 reg. 9 v. o.

Tegen houdt, weêrstaat, uithoudt.

Bladz. 279 reg. 1 v. b.

Daer gaen se veel afgroot. Groot gaan, zwanger zijn. Oud.

Bladz. 279 reg. 15 v. o.

Keel-blind en snaeren-blind. Dolle liefhebber van zingen en spelen.

Bladz. 280 reg. 9 v. b.

Schijnt, schijnt het.

Bladz.

Bladz. 280 reg. 11 v. o.

Schoolftrik, de echte Hollandsche benaming van 't geen men sedert een *bónnetjen* genoemd heeft, om dat het in de plaats kwam van het Fransche woord *bon*, dat de Schoolmeesters ten blijk van goedkeuring op de schriften hunner scholieren trokken.

Bladz. 280 reg. 2 v. o.

Daer waar — Wel zoo lief, dat er niemand te vatten waar.

Bladz. 281 reg. 14 v. b.

Wijs, by — D. i. wijzer dan —

Bladz. 281 reg. 19 v. b.

Tuyschers, spelers. Eigenlijk *dobbelaars*. Niet (als *KLIAEN* droomt) van Theut (Mercurius) als uitvinder, maar van *tuyst* (toet) d. i. koker, waar men ze doorwerpt. Vergelijk over 't woord *teerling* mijne Verhandel. over de Geß. in de Aant. bladz. 362.

Bladz. 281 reg. 4 v. o.

Hoop en Hoöp. Woordspeling. HUYGENS onderscheidt deze twee woorden door tweederlei spelling. *Hoöp* zegt hy voor *hope*, als samèntrekking der twee sylben. Maar dan moest hy ook *stoóf* en *spoër* even zoo schrijven, en meer andere woorden van eene sylbe die de enkele *o* hebben; en het even zoo met de *a* en *u* maken in *waag*, *maag*, *van daag*, *muur*, *kuur*, enz.

Bladz. 281 reg. 1 v. o.

Men mag den ambachts-man. De zin is het onde: *Artifici in sua arte credendum*. *Ambachtsman* is hier elk in zijn beroep.

Bladz. 282 reg. 2 v. b.

Stijl voor *post*, beroep. — *Een stijl zoeken* zei men nog in mijn tijd, voor een beroep of kostwinning zoeken; en zoo ook: *zijn kind in een stijl zetten*.

Bladz. 282 reg. 6 v. o.

Nevel — *uyt den Zuyden*. Fransche besmetting.

Bladz. 282 reg. 12 v. b.

Koff'lick mallen. Een KOSTLIJK MAL schrijven.

Bladz. 282 reg. 16 v. b.

Schell, vlies.

Bladz. 282 reg. 10 v. o.

Dat Menschen enz. Valsche opvatting van 't bekende: *Omnia homo mendax*; waarvan de zin is: dat het uiterlijk van alle menschen bedriegt, en hun niet aan te zien is wat zy in 't hart voeren. — Maar een *opzettelijke logen* (en dit is wat wy door *logen* verstaan) om te bedriegen of zich te verschoonen, is zeker eene lafhartigheid, elken rechtschapenen man onteerende; en wien dit toegedreven wordt, kan het niet dan als de hoogste belediging opvatten, waar tegen hy (als verwijt van lafhartigheid) niet anders stellen kan, dan zijn moed te doen blijken. Zie bladz. 157 reg. 6 v. b. (Aant. bl. 118) of bladz. 167 reg. 18 v. b. (Aant. bl. 130).

Bladz. 282 reg. 2 v. o.

En is geen Logenaer. Neen, een dapper man, een man van moed, is *geen logenaar*. Hy versta, of worde verlagen in 't gevecht, hy is gerechtvaardigd.

Bladz. 283 reg. 1 v. b.

Met de punten niet. Zie daar het onderscheid tusschen *kunst* en *hart*!

Bladz.

Bladz. 283 reg. 4 v. b.

My logenaar, enz. — Dit raakt den Logenaar, en niet den gene, wien een logen valschelijk verweten wordt.

Bladz. 283 reg. 15 v. b.

My walgh. Even zoo ieder mensch die mensch is; maar daarmee is het *ius belli* niet uit het Natuurrecht verbannen.

Bladz. 284 reg. 6 v. b.

Verborgentheit. Vis occulta van de Scholastieke Filozofie. En ook (de zaak in den grond beschouwd) van de tegenwoordig heerschende.

Bladz. 284 reg. 14 v. b.

Tegen is hier het praeteritum van *tijgen*. *Te lijf tijgen*, aanvallen.

Bladz. 284 reg. 15 v. b.

Eengangh. Deensch of Zweedsch, voor *één-maal*, nog eens.

Bladz. 284 reg. 18 v. b.

Of enz. D. i. Even eens of kistemakers lijm, *in plaats van* steken en *van* schaven, (en) *van* maat en regelen, den lof en waarde van het timmerwerk, en dus de lof van dat beroep uitmaakten.

Bladz. 284 reg. 19 v. b.

Steken, bijtelen. — *Regel*, lijn of rijg, als men 't noemt.

Bladz. 284 reg. 2 v. o.

Aen-bond, aanschoeide.

Bladz. 285 reg. 1 v. b.

Beleidt, bestierd. Zie hiervoor bladz. 260 reg. 5 v. o. (Aant. bl. 209).

Bladz. 285 reg. 13 v. b.

Ontdekt, geopenbaard.

Bladz. 285 reg. 20 v. b.

Verfett, afweering tegen die *stralen*, d. i. punten of pijlen.
Parade in 't schermen.

Bladz. 285 reg. 14 v. o.

Ick staeck het by die spel. Zie op bladz. 166 reg. 4 v. b.
(Aant. bl. 130).

Bladz. 285 reg. 9 v. o.

Ick — heugh. Kwalijk. De uitdrukking is *my heugt*. Zoo
HUYGENS 't hier zegt, is het Engelsche verbastering, als
I am told (ik ben verteld), voor, *my is verteld*. — Beter
bladz. 35 reg. 6 v. b. schoon daar verlatijnscht.

Bladz. 286 reg. 4 v. b.

Al stond de Sonn in 't Oosten enz. Versta: Al ware het in
de jeugd; terwijl wy reeds bedaagd (of oud) zijn.

Bladz. 286 reg. 5 v. b.

Ruynt. Ruimte, genoegzame overvloed.

Bladz. 286 reg. 10 v. b.

Mistrouwigh, wanhopig.

Bladz. 286 reg. 12 v. b.

Wat licht m'er op en dinght. Nu zou men zeggen: Wat
ligt men er op te dingen; wat dingt men er op. D. i.
wat wil men er op afstaan? Naamlijk, op dien prijs, waar-
voor God ons 't leven nog laat.

Bladz. 286 reg. 12 v. o.

Siet'er uyt. D. i. toont u, betoont u, doe u kennen door
die U zien.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
VIJFDE BOECK.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L ,

S E S D E B O E C K .

H O F - W Y C K .

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

E E R S T E D E E L.

S E S D E B O E C K.

H O F - W Y C K.

Bladz. 291 Opschrift.

Voor de Byschriften. Men kon dit verstaan als of 't geschikt was om aan 't Hoofd van HUYGENS Byschriften (Epigrammata), die hy Sneldichten noemt, of wel voor zijne steden of dorpverzen, geplaatst te worden; doch de zin is: om geplaatst te worden voor de Lofdichten welke, naar den trant van zijn tijd, aan 't hoofd van zijn Hofwyck gesteld zouden worden; en men kan dit als eene bloote aanwijzing voor den Drukker aanmerken, eigenlijk niet tot den Lezer gericht, schoon daarom niet minder hem toegedacht.

K 6

Bladz.

Bladz. 291 reg. 3 v. b.

Stinckt, voor *walgt*, welk laatste by ons minder vies en onkiesch is, om dat het, in overdrachtigen zin, als veredeld schijnt.

Bladz. 291 reg. 8 v. o.

Oor-deel. Woordspeling, tusfchen *oordeel* (judicium) en oor-deel (*oor*, als deel des lichaams) dobberende. Even zoo is 't met *oogenblik* in 't vorige vers, dat een ondeelbaar kleine tijd, en (als opslag van het oog,) het *gezicht* beteekent.

Bladz. 291 reg. 4 v. o.

Ick sta in voor — *IN*, sterker toon vorderende dan het voorgaande *stae*, en dit *voor* kort zijnde en toonloos, (want *voor* [*ante*] is lang, maar dit niet) zoo heeft dit halve vers geen maat. De vijfde voet laat geen trochæus toe.

Bladz. 291 reg. 2 v. o.

Eigen toover-min. Dichterlijke uitdrukking voor *betooverende eigenmin*, wel waardig op te merken.

Bladz. 291 reg. 1 v. o.

Bey voor *beide*. *Sy bey* is oog en oor, gehoor en gezicht.

Bladz. 292 reg. 14 v. b.

Het voer. Het gedrag, de manier, de gewoonte van Boeken! Namelijk: zoo te liegen en de voorwerpen op te schikken. In een anderen zin vonden wy het hiervoor, bladz. 278, waarvan zie de Aant. op bladz. 220.

Bladz. 292 reg. 16 v. b.

D'oude avontuer vertrekt. Het oude sprookjen vertelt.

Bladz. 292 reg. 9 v. o.

Een woord sonder weêrgae, is waar geen ander (in 't rijm) mede *paart*.

Bladz. 292 reg. 4 v. o.

Befchaemt den Meester vry, enz. Uitdrukking, ontleend

van

van het toen gebruikelijk Goochelaars formulier, 't geen men nog in mijne kindsheid overal by te pas bracht: *Die de kunst verstaat, beschaam' den Meester niet*; hetgeen de Hansworst aan de toeschouwers richtte.

Bladz. 293 reg. 17 v. b.

Redens reë. De haven van 't gezond verstand, daar men 't op toelei. — *Goën avend.* Vaarwel zou men thands zeggen; men scheidt er dan van af.

Bladz. 293 reg. 9 v. o.

Verruckt is van den wegh. Niemand zal (vertrouw ik) deze naïviteit voor ernst of waarheid houden. 't Is eene fijne *Satire* (mutato nomine) op anderen. HUYGENS wist zeer wel wat hy zeide of schreef; en zelfs zijne woordspelingen zijn geene laffe Fransche *Calenbourgs*, maar fijne en scherpe inzichten in woorden en zaken. Hy is ook inderdaad geen Dichter, die het Rijm zoo wel als de maat niet volmaakt in zijn macht heeft, of die daar door meêgesleept wordt.

Bladz. 294 reg. 5 v. b.

Gefticht. Versta, niet het gebouw dat op Hofwijk staat, maar de plaats-zelve geheel, den gantschen aanleg.

Bladz. 294 reg. 13 v. o.

Betiereliert. Dit *betierelieren* heeft geenerlei betrekking op ons Neêrduitsch *tierelieren*, dat een onomatopoeïomenon van het *vogel-gesier*, 't vrolijk zingen der vogelen is, maar het is het Fransche *tireler*, van *tirer*, *trekken*, en beteekent met pennetrekken omsluiten, of versieren, 't geen men anders plach te zeggen *met bonnetsjens*, dat ook 't Fransche *bon* is; zijnde die schrift-versiersels, met het Italiaansche schrift-zelf, van de Franschen by ons overgebracht. Vergelijk de aanteeke. op *Schoolstrik*, hiervoor bladz. 221.

K 7

Fran-

Bladz. 294 reg. 12 v. o.

Slechten doeck. Doeck voor schildery. — Het ebbenhout, 't zij voor schilderylijsten, 't zij als inlegstukken van kasten, kisten, en kabinetten, was in HUYGENS tijd een byzondere pracht.

Bladz. 294 reg. 6 v. o.

Kuff. D. i. *kuijfe* of *kuijschte*, verbale van *kuijschen*, voor opschikken gebruikt; en dus opschik.

Bladz. 294 reg. 4 v. o.

Zelfkant. Die zelfkant is de rand- of kanteekening door hem by zijn werk gevoegd, bestaande in uitgetrokken plaatsfen van oude en latere schrijvers.

Bladz. 295 reg. 1 v. b.

Geflick. *Flikken* is Hoogduitsch, maar wordt by ons ter verachting gezegd, als vele Hoogduitsche woorden by onze Voorvaders, die deze onbeschaafde taal, en de volkszedes der Duitscheren belachlijk, ruw, en plomp vonden. Dus b. v. *plantfen* ('t geen het Hoogduitsche *pflanzen*, *planten* is) voor ongeregeld neêrwerpen; een *hekel* (dat is *eckel*, *walg*) van of tegen iets hebben, en zoo eene menigte, waarvan ik eenmaal een kort verslag en nitlegging gaf, by de Tweede Klasse des Instituts voorgelezen, ten bewijze van den afkeer onzer Natie, zoo lang zy nog Natie was, van het toen zoo ruw, en nu door een valsche beschaving tevens laf en stijf geworden Hoogduitsch.

Bladz. 295 reg. 12 v. b.

Rijckeliak gekleedt. Jammer is het, dat men deze inderdaad ten meesten deele schoone aanbalingen, hier door 't woord van *kleeding* gemeend, in dezen kleinen Druk achterwege moest laten. Maar het is de smaak der eeuw die zak- en handboekjens wil, tot tijdskorting en een oppervlakkig lezen of inkijken, en meer niet.

Bladz.

Bladz. 296 reg. 4 v. b.

Lippen, tegen over *spreeken* gesteld, is datgene waarvoor men thands *wawelen* zegt, schoon eigenlijk een onvasten tongslag in 't spreken uitdrukkende.

Bladz. 296 reg. 7 v. b.

Nadruk. Versta het woord hier in den zin van *berouw*, druk die achterna kooft.

Bladz. 296 reg. 9 v. b.

Sijn' plicht. T. w. van my voor af te waarschuwen.

Bladz. 296 reg. 10 v. b.

Onderdrukken. Versta dit hier in den zin van *ondergedrukt worden*, bezwijken, lijden, bezwaard zijn.

Het is jammer dat men in *HUYGENS* tijd het *misdruk* nog niet kende als tegenwoordig; dit ontbrak nog aan deze zijn woordspeling met *druk*.

Bladz. 297 reg. 1 v. o.

Besprooken en *belipt*. D. i. tot voorwerp van gesprek en berisping gemaakt. *Belipt* is eigenlijk, met uitgestoken onderlip bejegend, teeken van verachting.

Bladz. 298. reg. 7 v. b.

Steven. Stephanus Byzantinus *πρὸς πολίτων*. Anderen (als Plinius b. v.) berekenen die kosten anders.

Bladz. 298 reg. 10 v. b.

Compeer, Gevader by den doop, naamgever.

Bladz. 298 reg. 7 v. o.

Geraemt', voor romp waar geene beenen aan te zien zijn.

Bladz. 299 reg. 13 v. b.

Brageenen. Vrij gemeene verwarring van het Spaansche *braheno*, de benaming van achter afhangende arm- of schou-

fchouderbanden, als dracht der Paadjen en Kamerjonkeren was, met *bragone*. Welk laatste woord van 't Latijnsche *bracca*, het eerste in tegendeel van 't Latijnsche *brachium* is. *Rijzende* in tegenstelling van *zakkende* bragoenen, noemt hy de traptouwen waar men zich als leuning in het klimmen aan vast hield.

Bladz. 299 reg. 17 v. b.

't Grootst waerom. 't Voornaamste oogmerk.

Bladz. 300 reg. 4 v. o.

Deughd voor *genoegen*. Dus plach men te zeggen by een hartigen dronk: *dat doet my deugd*, d. i. dat doet *my goed op 't gevoel*. En zoo paste men die uitdrukking op alle *genoegen* toe.

Bladz. 300 reg. 3 v. o.

Op mijnen Doop. — Ach! dat afschuwelijk misbruik, van den doop met het naamgeven te verwarren. Doch dit is ontstaan uit het volksbegrip, dat onze namen geschreven zijnde in den Hemel, dit door den Doop geschiedde, die 't kind by den Geloovigen inwijdde. Zoo schijnt ook het *doopen* der klokken, by de Roomsche Kerk, met het naamgeven van die saam te hangen, dat van ouds gebruikelijk was.

Bladz. 301 reg. 2 v. b.

Hofwijck. D. i. *wijk*, *gy Hof!*

Bladz. 301 reg. 3 v. b.

Heldste. Lees: *helderst*, of *helfte*.

Bladz. 301 reg. 6 v. b.

'k *Heb* — *geweest*, als in 't Fransch *j'ai été*. Men verkiest, met het Italiaansche *sono stato*, *ik ben geweest*. Ik ben er in 't geheel niet tegen, doch men moet erkennen dat de verba neutra by ons ook *ik heb* in perfectio aannemen; als: *ik heb gegaan*, *ik heb gewandeld*, en dat het onderscheid tuschen *ik ben gewandeld* en *ik heb ge-*

gewandeld ieder niet duidelijk kan zijn. — In den grond echter deugt *ik heb geweest* niet, om dat het *zijn* geen *daad* is; en om dat ons zoogenoemd perfectum eigenlijk slechts een toepassing van het participium is, welke door middel van het verbum substantivum, of van het bezittende *hebben* uitgedrukt wordt, naar mate dat Adjectivum als met ons vereenigd, of (in tegendeel) als gewrocht van ons, aangemerkt wordt. Men zie voorts hierover mijne Verhand. over de Conjugatien in het III. Deel der Nieuwe T. en D. Verscheidenheden, bladz. 14 en volgg.

Bladz. 301 reg. 14 v. b.

My begeben; *my* - zelven niet bedienen.

Bladz. 302 reg. 19 v. b.

Riem, gordel.

Bladz. 302 reg. 12 v. o.

Kroft, is voor *spleet* zeer oud, en dus ook voor tusschenwijdte, doch het blijkt hier voor drooge of dorre *korst* gebruikt te zijn.

Vruchteloofse is hier *onvruchtbare*; en dit geheel iets anders in betcekenis dan ons *vruchteloos*.

Bladz. 302 reg. 11 v. o.

Ge - elfte, met *elst* beplante.

Bladz. 302 reg. 4 v. o.

Draghbaere. T. w. in staat om te kunnen *dragen*, d. i. vruchten voortbrengen. Anders is *draagbaar*, gedragen kunnende worden.

Bladz. 302 reg. 2 v. o.

Onbevoeght, niet voegende, d. i. niet passende by — niet overeenstemmende met hun natuurlijken aanleg en neiging of strekking.

Drift is hier natuurlijk *aandrijven*. *aanleg*, *zucht*.

Bladz.

Bladz. 303 reg. 3 v. b.

En zijn 't — D. i. En het (gelukkig!) *gevalleu*, (d. i. geworden) zijn, en dit werkelijk tot eer en baat van, enz.

Bladz. 303 reg. 7 v. b.

Noch was 't — Versta: doch schoon ik 't daar mijn *eerste* zorg noemde, 't was echter slechts de tweede, want een overflag maken van de kosten moest voorgaan.

Bladz. 303 reg. 11 v. b.

Of ick's — D. i. Offchoon ik *des* een rîem verkladde. Doch dit *des* heeft hier den zin van *dus* of *derhalve*.

Bladz. 304 reg. 4 v. b.

Sijn' volle stade langh. D. i. zijn volkomen leven door; of misfchien den vollen loop van het te ondernemen werk door. In beide gevallen is *stade* voor *stadie* ('t Latijnsche *stadium*) gebruikt; hetgeen niet na te volgen is.

Bladz. 304 reg. 7 v. b.

Is 't overdencken goed, het over dencken niet. Het eerste *overdenken* kan hier voor *overdenken*, en voor *over* - (andermaal) *denken* staan. Het *over*, *denken* is *te veel*, of *overmatig denken*, 't geen men veelal *t'over* zegt.

Bladz. 304 reg. 8 v. b.

Siet sijn selven uit D. i. put zich uit met *zien*, wordt blind.

Bladz. 304 reg. 9 v. b.

Moed voor *moede*, vermoeid.

Bladz. 304 reg. 1 v. o.

Grootevaer en twee drymaal soo groot. Tweemaal Grootvader is *Oudgrootvader*, een graad boven *overgrootvader*. Driemaal *grootvader* is *Meer-bet-oud-grootvader* of (gelijk men 't dan ook wel duidelijkheids halve plach nit te druk-

drukken) *Meer-bet-oud-oyergrootvader*; d. i. *overgrootvaders overgrootvader*. Adam kon zich nog twee geleedingen meer, toeschrijven.

Bladz. 305 reg. 11 v. o.

Trouw-verlaet. Fideïcommisum, dus door HUYGENS vertaald, maar 't geen onverstaanbaar zou zijn, indien hy 't niet onder aan de bladzijde verklaard had.

Bladz. 306 reg. 15 v. o.

Thiende-penningh-dwangh. Nu ja; maar heeft men nooit tijden gezien, dat men wel een *derde penning*, en meer misfchien, opbracht? — Ja, maar de tiende penning raakte den handel, en dien te belemmeren was harder dan zelfs de Godsdienst te vervolgen. Doch Willem de I. dacht zoo niet, die de wapenen tot behoud der, niet slechts vervolgde maar tot uitroeijing bestemde Godsdienst aanvaardde, en daarom vrijmoedig op zijn verbond met den Koning der Koningen rekenen mocht; schoon dan ook 't hem bekend geworden ontwerp en verbond daartoe, niet aan Roomsche en Onroomsche blootgelegd worden kon, en er punten noodig waren, waar men die beide partyen gelijkelijk belang voor kon inboezemen. En hierin is het dat onze Vader Willem waarlijk voor God en menschen groot is, en zijne afkomst den zegen heeft nagelaten, die haar nooit verlaten zal, zoo lang zijn hart in haar staat. Domkoppen mochten voor Privilegien vechten, hy streed (en dit was en bleef de Hoofdzaak,) voor het zuiver Euangelie, d. i. voor God en zijn Rijk.

Bladz. 306 reg. 5 v. o.

't Is reden. Oude uitdrukking voor *'t is redelijk*, of *het behoort*. Het woord-zelf van *redelijk* drukte voorheen, als nog in het Hoogduitsch, *naar behooren* uit, en het is beklagelijk, dat men 't door veelvuldige toepassing op hetgeen niet *naar behooren*, maar slechts *draaglijk* is, van zijn ware be-

beteekenis in het gebruik derwijze heeft doen vervallen, als thands algemeen is.

Bladz. 308 reg. 19 v. b.

Op 't Kruijs gepast. Zie bladz. 328 reg. 15 v. o. en de Aant. bl. 245.

Bladz. 309 reg. 2 v. b.

Vast and're enz. De zin is: Zoo dat anderen ('t kwaad) beproeven, dat wel tot my kooimt, maar my niet treffen kan. — Thands onderscheiden wy *raken* als *treffen*, van *geraken*, dat niet meer is dan tot iets komen.

Bladz. 309 reg. 8 v. b.

Bezeest. D. i. van *Zee* omgeven.

Bladz. 309 reg. 16 v. b.

Uyt de konst. Latinismus, *ex arte*. Wy zeggen. *Naar de konst.*

Bladz. 309 reg. 14 v. o.

Gangh voor gangh. Reis op reis, keer op keer. Zie hier voor bladz. 223, en 284, en de Aant. daarop, bl. 223.

Bladz. 309 reg. 8 v. o.

Denckt of 't mijn lust verdobbelt, enz. Neen, waarlijk niet. In tegendeel, 't neemt het gevoel voor die weelde gants weg; en die anders zegt, en 't niet slechts uit mode napraat, heeft de menschlijkheid uitgeschud. Elk ga in zijn geweten, en late den afgrijslijken Lucretius daar met zijn:

*Suave, mari magno turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem;*

't geen men hem en elkander onbezonnen napraat, maar
waar-

waarvan het verfoeilijke zich, by HUYGENS uitwerking of uitbreiding van dit zeggen, aan ieder moet opdringen.

Bladz. 311 reg. 17 v. b.

Haer' schaelen, en daer sy groot af gaen. Haar paarlemoër, en haar paalen.

Bladz. 311 reg. 9 v. o.

Sijn' adem om verkracht; zijn borst, zijn longen, verkracht by gebrek van adembare lucht; niet zijn adem, maar zijn ademhaling; en 'dus is het op te vatten.

Bladz. 311 reg. 3 v. o.

Baeren, bruischen, briefchen, razen.

Bladz. 312 reg. 1 v. b.

Misfchen. Hoogduitsch of Onduitsch. 't Is van 't Latijnsche *miscere*. Doch mogelijk zal HUYGENS, als in de vorige regel, *visfchen* geschreven hebben.

Bladz. 313 reg. 4 v. b.

Haer' komst. De komst van boomen en wilde dieren daar in 't boschjen op Utriciaas zang.

Bladz. 313 reg. 13 v. o.

Wel gedeelt, dat is geoordeeld.

Bladz. 313 reg. 10 v. o.

Tweeklank; dis-accoord, hier letterlijk in 't *musfcale*, en tevens ook overdrachtig in het *zedelyke*, en in de burgerlijke samenleving te verstaan.

Bladz. 313 reg. 8 v. o.

Haer' bevallickheden. Versta: 't geen hun bevalt, 't geen voor hun bevallic is.

Bladz.

Bladz. 313 reg. 7 v. o.

De selve reden. De zelfde reden als 't onderling twist zoeken, of in twist leven.

Bladz. 313 reg. 4 v. o.

Te schouwen, te schuwen.

Bladz. 313 reg. 3 v. o.

*** Waarschijnlijk *Tesfel*, namelijk Tesfelfchade Roemers, met wie hy zoo ingenomen was.

Bladz. 314 reg. 1 v. b.

Toon toonsgenoot. D. i. een accoordmakende. — *Snaar op snaar*, is naar elkander in toon gesteld.

Bladz. 314 reg. 2 v. b.

Vermannen, vermaken, veroveren, bekořen.

Bladz. 314 reg. 9 v. b.

Vermuylen. In beteekenis het zelfde als *verpruilen*.

Bladz. 314 reg. 10 v. b.

Vuylen, vuilmaken, ontferen. Zijn eigen lof maakt men *vuil* (bevlekt ze) door zich-zelfen te prijzen.

Bladz. 314 reg. 16 v. b.

Schuppen, schoppen is wel slingen, en hiervan onze boeren of kinderfchop, anders *schemmel*. En *slingeren met vermaak* zou een nadrukkelijke uitdrukking zijn, ware 't gezegd van de tonen ten aanzien van de liefhebbers der Muzijk. Doch het wordt hier van de Muzijkhateren gezegd, en dit *schuppen* is derhalve te verstaan als *verschoppen*, niet willen hooren.

Herbergen, ingang geven.

Bladz.

Bladz. 314 reg. 18—19 v. b.

De blinden die 't niet en zijn als t' huys. D. i. die in 't geen hun-zelfven aangaat blind zijn. Waanwijzen.

Bladz. 314 reg. 16 v. o.

Gestanden. Nu verouderd, schoon goed, en thands verplaatst door *gestand doen*.

Bladz. 314 reg. 14 v. o.

Sion — en dien ick enz. Dit bedoelt zijne Psalmen op muzyk, waarvan hy in zijn Levensverhaal gewaagt, Lib. II. v. 318—338, en te Parijs gedrukt, en waar het blijkt dat hy altijd hoogen prijs op stelde.

Bladz. 315 reg. 13 v. b.

Willenst. De wijze lieden naamlijk, willen dit niet.

Bladz. 315 reg. 4 v. o.

Van sijns gelycken vat. D. i. van 't vat van zijns gelijk. *Vat* voor lichaam als omvatting van den mensch, en zoo voor den mensch-zelfven. Die benoeming is Eybelsch.

Bladz. 316 reg. 12 v. b.

Weyery, Jacht.

Bladz. 317 reg. 3 v. b.

Wie ghy, voor *gy wie my kent*. Germanismus, die nog wel op enkele plaatsen by onze Bijbelvertalers voorkomt.

Bladz. 317 reg. 7 v. b.

Vernam. D. i. hier voor *ontmoette*. Ik heb dat stuk wel fraai (bevallig) bedreven (zegt hy); of (ten minste) 't ontmoette lieden (trof lieden aan) die 't fraai vonden.

Bladz.

Bladz. 317 reg. 12 v. b.

Laeds voor *geladen heeft*, in zich heeft.

Bladz. 317 reg. 18 v. b.

Of s'uyt den Hemel viel. — Doet ze dit dan niet? De tegenwoordige Eeuw zal mischien *neen* durven zeggen; die van HUYGENS zou *ja* gezegd hebben, *zekerlijk!*

Bladz. 317 reg. 12 v. o.

Maecck den wijfen. Den wijzen maken. Fransch: *faire le sage.* Onze taal zegt: *den wijze spelen.*

Bladz. 318 reg. 5 v. b.

Eickens. Eikenduinen's gronden, naby de Haag.

Bladz. 318 reg. 12 v. b.

POST t. w. de Architect.

Bladz. 318 reg. 17 v. b.

VAN CAMPEN, desgelijks.

Bladz. 319 reg. 9 v. b.

Moeten, ontmoeten, gemoeten.

Bladz. 319 reg. 13 v. b.

Groene wambas - kalyen. D. i. jonge knapen. De kleeding der jonge lieden was in dien tijd veelal *groen*.

Bladz. 319 reg. 15 v. b.

De Berghjens die ghy vleidt. D. i. De meisjes die gy vrijt.

Bladz. 315 reg. 15 v. o.

Verkroocht. Verkreukeld zegt men thands in 't frequentativum.

Bladz. 319 reg. 11 v. o.

Stal-lichtjens. Verleidsters.

Bladz.

Bladz. 319 reg. 9 v. o.

Tot onsent. D. i. by ons, mannen.

Bladz. 319 reg. 7 v. o.

Van sterven, enz. Van minnaars klachten. — *Uer voor uer te bestrijken*. Ik mag niet voorby, hier aan te merken, dat HUYGENS hier kwalijk aan *voor* den accent geeft. Schoon *voor* (*ante* in 't Latijn) regelmatig den accënt vordert, in tegenstelling van *voor* (*pro*), maakt dit uitzondering in de spreekwijze *uur voor uur*, *man voor man*, *duit voor duit* enz. om dat het daar de kracht van *ante* niet heeft, maar eenvoudig een toevoeging aanduidt, even als b. v. *uur AAN uur*, *uur BY uur*, *van uur TOT uur* enz. waarin 't voorzetfel, geen emfasis hebbende, toonloos is.

Bladz. 319 reg. 5 v. o.

Het beter wist. D. i. dat het beter voor u zijn zou, dit gescheiden (ongehuwd) dan getrouwd (*versta*: beter voor dan na en door het Huwelijk,) te vernemen.

Bladz. 319 reg. 1 v. o.

Kijkers, Wat is dit? Kijkers, die zich vroegen: Wat mag dit zijn?

Bladz. 320 reg. 5 v. b.

Dat antwoord moght verstrecken: dat de kracht van een voldoende antwoord had; naamlijk, van het vragen te doen ophouden, 't vragen af te slaan.

Bladz. 320¹ reg. 6 v. b.

Daar een 's enz. D. i. terwijl iemands nieuwsheid al meer en meer vragen kon. *Een* voor *iemand* gezegd.

Bladz. 320 reg. 17 v. b.

Gods hand-meid. Engelsche uitdrukking, voor de Natuur.

Bladz. 320 reg. 11 v. o.

Klutsen is kloppen, schoon eigenlijk *stooten*.

HUYG. V.

L

Bladz.

Bladz. 320 reg. 3 v. o.
Heillgh blad in 't Grieksch. D. i. 't Nieuwe Testament;
doelende op Matth. VII, 26.

Bladz. 320 reg. 2 v. o.
Den koker enz. De stellaadje ter opbouwing. *Besleer* is omtrekking, omgeving. 't Is: toen het uit den koker der daarom staande stellaadje kwam. 't Woord is verwant met *fluier*, als besluiering, bedekking.

Bladz. 321 reg. 10 v. b.
Schots, enz. Woordspeling tusschen *schots* en *schotsch*. 't Eerste *schots* (ook beter *schotsch*), door KILIAEN met *ineptus* vertaald naar het gebruik van zijn tijd, en dat nu *stug* beteekent, is eigenlijk *schotsgewijze* in 't wilde, zonder doel of oogmerk. *Hy slaat er naar*, zegt men nog voor *hy raadt in 't wilde*; zoo zei men voorheen ook, *hy schiet er naar*; 't een en ander verstaan wordende van een onbedrevene.

Bladz. 321 reg. 14 v. b.
Sulcke Bakens. Naamlijk pyramiden, naalden, of spitszuilen, zoo men 't heeten wil.

Bladz. 322 reg. 2 v. b.
Stonden 't toe, lieten 't zijn.

Bladz. 322 reg. 6 v. b.
Slinden. Nu geheel ongebruikbaar, behalven in de samenstelling met *ver*, tot *verslinden*. Van dit *slind* is het praeteritum *slond*, 't geen het Hoogduitsche *schlund* voor kolk heeft opgeleverd. — Voor 't overige is 't verwant met *slikken*, en met *slingeren* als frequentativum van *slingen*; enz. enz.

Bladz. 323 reg. 10 v. b.
Lull, klein zeil; anders *breede* of *kluis-fok*. Het woord is van *luën*, als zacht waaien, meer labberen, dan waaien.

Bladz.

Bladz. 323 reg. 13 v. b.

Een staeltjen, een brokjen (overblijffel) waar men 't aan erkennen kan.

Bladz. 324 reg. 4 v. b.

Het Noorder Silt sijn' golyen. De golven der Noorderzee.

Bladz. 325 reg. 3 v. b.

Doorgesthroeft. Op den wenteltrap doorgebracht, als door een holle schroef heen. Doorgewurmd, zou men thands zeggen, doch niet zoq eigenaartig.

Bladz. 325 reg. 8 v. b.

Mes den arm in 't krays. Met de armen over elkaar, zegt men dagelijks. 't Is het Fransche: *les bras croisés*.

Bladz. 325 reg. 10 v. o.

Gefoolt, vermoeid. 't Is het Fransche *fouler*, in den zin van *havenen*. — Onze Voorvaders gebruiken 't voor 't latere *knuffelen*, dat een frequentativum is van *knaauwen* als men thands zegt, maar inzonderheid zeiden zy 't van het *Koeien* met een meisje. Dus *cate* in zijne *Alleght*:

*Als 't meisje giet met eenig nat,
Dat is te zeggen: foolt my wat.*

't Fransche *fouler*, is met het Latijnsche *fullo* verwant, en met ons *vollen* der wollen dekenen, enz. 't geen niet *vol maken* beteekent, maar *stampen*. — Hoe na het met ons *voet* en ons *vuil*, (dat eigenlijk *vo-el*, fommel, samendrukking zou zijn, en mischien vertreding, gelijk *voet*, *vote*, van het zelfde onbekend geworden *vo-en*) samenhangt, verdient nadenken. — 't Een en ander is zichtbaar verwant met *voewen*, dat ook eigenlijk *vo-en* is, uit welk *vo-en* dan regelmatig *vo-e-ten*, *soeden* (ons *vollen* van den volder) voortspuit,

L 2

Bladz.

Bladz. 325 reg. 7 v. o.

Naeld. Woordspeling met *naald* in den zin van pyramide en in dien van naainaald.

Bladz. 325 reg. 1 v. o.

Neer-Hof, nederhof, 't Fransche *basé-cour*. — Zoo plach oudtijds ook de geheele onderverdieping van een gebouw, naderhand nog lang het ruime voorhuis, toen ingericht als die men nog in Duitschland vindt, en met bakken geplaveid, de *neër* genoemd te worden.

Bladz. 326 reg. 10 v. b.

Schutters voor *beschutters*, beschermers. Zy slaan, zegt hy, *ten scherme*, 't geen wy thands *tot schuts* zouden zeggen.

Bladz. 326 reg. 10 v. o.

Wel. Voeg dit by *gerechtelick*, en versta: *wel te recht*, of *wel met recht*.

Bladz. 326 reg. 9 v. o.

Stijve jeughd. *Stijf* voor *stevig*. Men zou thands *stevige jeugd* (niet *stijve*) zeggen.

Bladz. 327 reg. 1 v. b.

Toe, boven dien.

Bladz. 327 reg. 6 v. b.

Honflaerdijck. Helaas! allerbelangrijkst gedenkstuk van gelukkige tijden, en waarvan ik by mijne te rug komst uit mijne ballingschap den roof by Uitdragers in Amsterdam en elders verspreid zag; de hoogstbelangrijke Portretten zelfs, zoo van den Nassauschen stam als van andere Vorsten en Vorstinnen, niet uitgezonderd.

Bladz.

Bladz. 327 reg. 17 v. b.

Veiler is beter koop; doch voor *veiliger* (als elders) schijnt het hier te zijn, en beide kan het, des noods, bestaan.

Bladz. 327 reg. 14 v. o.

De tweede straf, het naberouw.

Bladz. 327 reg. 7 v. o.

Bouwen. Dit woord is eigenlijk van *be-ouwen*, en zoo is ons adjectivum *boud* (voor *stout* gebezigd) als zijnde *gegrond*, en hiervan (by overdracht) *vast staande*; beide van *oue*, grond. Men kent het spreekwoord: *Wie aan den weg timmert, heeft veel bedils*, en hier doelt HUYGENS op.

Muylen. *Muil* is *mond*. De zin is dus: Men moet, aan den weg plantende, zoo min bevreesd zijn voor 't *snoepen*, als die daar timmert het zijn moet voor 't *bedillen* der voorbygangeren.

Bladz. 327 reg. 3 v. o.

Het minste melden. Wederom woordspeling. 't *Minste* in getal, of 't *minste* in waarde, wordt hier opzettelijk verward, en hierin bestaat de geestigheid.

Bladz. 328 reg. 14 v. b.

Tijd-verdrijver. Een *uitzift*, gelijk men 't toen noemde, dat is een open zitplaats, als een steiger in 't water uitgebouwd.

Bladz. 328 reg. 15 v. b.

In 't kruys. D. i. dwars, 't geen men nog by de timmerlieden zoo noemt. — Iets anders is 't (bladz. 308 reg. 19 v. b.) *op 't kruys gepast* gelijk 't de Disch-kunst noemt. Dat is wat men in later tijd *flankaeren* noemde, en in het over en weder met elkander doen overéénstemmen van de zijden, bestond; waarin ik ook velerlei veran-

deringen beleefd heb. — De Dischkunst is de kunst van een *Tafel wel in te richten*, waar inderdaad meer toe behoort, dan men tegenwoordig, nu de *paryenus* den toon geven, betracht of begrijpt; en waar in oog, smaak, en reuk, tevens voldaan behooren te worden, by gebrek van het welke een feestmaaltijd tot een pijnbank voor goeden smaak en gevoelige zenuwen wordt. Doch onze tegenwoordige Pijpijnsrookers en Snuivers zijn zoo fijn-gevoelig niet, als men in mijn jongen tijd was.

Bladz. 328 reg. 5 v. o.

't *Oneens* enz. Het ongelijk en onregelmatig gebloemde der Japonnen, toen versch uit het Oosten in gebracht.

Bladz. 329 reg. 4 v. b.

Onverhoeds. Zonder vooroverleg of ontwerp. — *Hergens* argument echter vervalt, daar, op een plaats of Hofftede, nergens overzicht van 't geheel is, en ook noch evenwicht, noch vervanging van 't linker door 't rechter lid, noch gelijkmatig en samenwerkend gebruik van die, noodig kan zijn. — Hier dacht hy niet aan. Maar wat zou hy van den Sinoeschen, nu Engelfchen, aanleg van een wildernis voor een lustplaats gezegd hebben?

Bladz. 329 reg. 13 v. b.

Post. Den Architect, wiens graffchrift men in de Snel-dichten vindt.

Bladz. 329 reg. 16 v. b.

Vergaderde. In de allegorie van huwelijk blijvende, en in dien zin op te vatten.

Bladz. 329 reg. 19 v. b.

Maugh, lust-, etenstrek.

Bladz. 329 reg. 16 v. o.

Stael voor pronk of puik, naamlijk van weiland.

Bladz.

Bladz. 329 reg. 11 v. o.

Dat 's reden, voor *redelyk*. Zie boven bladz. 306 reg. 5 v. o. (Aant. bl. 235).

Bladz. 329 reg. 9 v. o.

Verheischt. Oud. Inderdaad heeft ons *eischen* uit den aart der zaak de adspiratie, even als *haken*, *halen*, *hebben*; het is, naar iets grijpen om het te vatten. Maar die *h* is in *eischen* lang afgesleten; en daartegen zeggen wy met de Zeeuwen, *verheerlijken* voor *vereerlijken*.

Bladz. 330 reg. 5 v. b.

My God, en 't Vaderland. Versta: Heeft God (aan) my en (aan) het Vaderland geschonken.

Bladz. 330 reg. 11 v. b.

Sus. Eene dochter, hunne zuster.

Bladz. 330 reg. 12 v. b.

Daar — voor. Voor die dochter, die zuster, bid ik alle die vier zonen, gelijk ik (God) voor alle vijf die kinderen bid.

Bladz. 330 reg. 16 v. b.

Hem. Wien? God, of zich-zelven? Want *HUYGENS* zegt ook *hem* voor *zich*. — 't Slaat op beide, en is ook inderdaad één. Die God begeeft, begeeft zich-zelven; doch rechtstreeks ziet het op God.

Bladz. 331 reg. 15 v. b.

Welyverdedigd. Naamlijk, door de gegeven verandwoording.

Bladz. 331 reg. 20 v. b.

Het groene gaef. Voor *het gave groen*, 't ongeschonden blad.

Bladz. 331 reg. 15 v. o.

Als wasche tootsen. Zoo recht als een kaars, zegt men in lager toon.

Bladz. 331 reg. 12 v. o.

Staet te pijpen. D. i. gepijpt, geroemd moet of mag worden.

Bladz. 332 reg. 6 v. b.

Te bergen. Kwalijk voor *te berge*. Maar HUYGENS neemt *berg* in deze spreekwijze voor een adjectief en synonymum van *hoog*. Te onrecht.

Bladz. 332 reg. 13 v. b.

Rack, rij, reeks.

Bladz. 332 reg. 12 v. o.

Sluyfen als werkwoord, van *sluis* gemaakt. Kwalijk. Men zegt niet *kokeren*, *pijpen*, *trechteren*, *zeven*, *kranen*, voor door een *koker*, *pijp*, *trechter*, *zeef*, of *kraan*, loopen.

Bladz. 332 reg. 9 v. o.

Verboeten, verbeteren. Zonderling is het, dat dit *boeten* nevens het beteren van een misdrijf door straf, thands alleen van *koper* (en wel bepaaldelijk van *ketels*) en van *vuur* wordt gezegd. Van het oude gebruik zal mijn vermeerderde Geslachtlijst opheldering geven.

Bladz. 332 reg. 4 v. o.

Stoven, voor *haardbrand*.

Bladz. 333 reg. 2 v. b.

Bshouwen en behouwen. Woorspeling. 't Is rondom, ja geheel, afkappen, en echter in stand houden of voor my bewaren.

Bladz. 333 reg. 12 v. b.

Boeck, beuk (*fagus*); *Haegh*-en *Meijenboeck*, haag- en snoei- of hak-beuk.

Bladz.

Bladz. 333 reg. 5 v. o.

De konst is in 't verlangh. D. i. bestaat in het pad, door heen en weer slingerende bochten laager te maken.

Bladz. 333 reg. 3 v. o.

Versnipt. Werkwoord, door zijn frequentativum, *versnipperen*, gants verdrongen.

Bladz. 334 reg. 9 v. b.

Dreef, laan.

Bladz. 334 reg. 14 v. b.

't Langh Achterom en *het korte.* 't *Lang* en *kort achterom* zijn kromme straten in 's Gravenhage. Met de *Merckt* is die gemeend, waar de Grootte kerk op staat, en de kleine groenmarkt en ook de rivier-vischmarkt gehouden wordt.

Bladz. 334 reg. 11 v. o.

't Verschoonen is wat men *vacantie* heet. Het gehoor wordt ondersteund door verpoozing.

Bladz. 335 reg. 12 v. b.

Ontplant: ontaart, verdroogt, en geen wasdom meer heeft.

Bladz. 335 reg. 17 v. b.

Gedolt. D. i. dol geweest. *Furoris fat est.*

Bladz. 335 reg. 13 v. o.

Ons gebuerigh volck, Engeland.

Bladz. 335 reg. 2 v. o.

Quaed, passivè te verstaen. Lijden.

Bladz. 336 reg. 6 v. b.

Geschreden. *Schrjden* voor gaan of wandelen? — Of als werkwoord van 't naamwoord *schrede* gemaakt? — In 't laatste geval moest het *geschreed* zijn. *Schrjden* is de beenen verwijderen (*divaricare*), en zoo kan het op alle

gaan toegepast worden, schoon geheel tegen 't gebruik. Doch *huygens* sloorde zich niet zeer aan 't gebruik: *Qui sibi fidit, dux regis examen.*

Bladz. 336 reg. 11 v. b.

Hooch gebouw. Naamlijk het Hof, door onzen Graaf Koning Willem den II. gebouwd, welks balken Cederehout zijn, door zijn voorzaat uit Palestina medegebracht, waaraan geen spin zich hecht. Toen het gebouwd werd, het schoonste paleis in Europa. Een nette geschiedenis van dit gebouw gedurende de byna zes eenwen met al de veranderingen die het ondergaan, en al de gebeurtenissen die het in zijn omtrek gezien heeft, zou zeer aanmerkelijk zijn.

Bladz. 336 reg. 13 v. o.

In broederlijk verbond. Ja een broederlijk verbond was die Groote Vergadering van 1652! Zy, die 't Vaderland, door hare gevolgen en den geest die er in heerschte, duur te staan kwam, en met algemeen ongenoegen scheidde.

Bladz. 337 reg. 16 v. o.

Gods man, van wien Paulus spreekt II Kor. XII, en ie men veelal onderstelt dat hy-zelf was, schoon de ext het tegendeel schijnt aan te duiden.

Bladz. 337 reg. 10 v. o.

Tommelen. Verbum activum (transitivum) waarvan *tuimelen* het verbum neutrum is. Keeren, wenden.

Bladz. 337 reg. 1 v. o.

Pijnelick. Met moeite, even als *pijn* in *de pijn* waard zijn, en in zich *verpijnen* tot iets. Het Franach zegt *peine*.

Bladz. 338 reg. 2 v. b.

Tabernakelen, enz. als Petrus op Thabor, bedwelmd zijnde door de heerlijkheid.

Bladz.

Bladz. 338 reg. 7 v. b.

's *Mannetjen*. Zacheus. Luc. XIX.

Bladz. 338 reg. 15 v. b.

— *Slaven*. Naamlijk die in 't Oosten den *parasol* boven 't hoofd hunner Heeren en Vrouwen dragen.

Bladz. 338 reg. 19 v. b.

Bruyne Mannetjens. *Abietes masculae* als de Ouden den rooden (bruinen) denneboom, noemden; de witte nog *juffers* genoemd wordende, voorheen *wijffjens*. Ἐλάτῃς θάλασσα, by Theophrastus. Vergelijk XVIII Boek, 80.

Bladz. 338 reg. 5 v. o.

Die onsen naaften smert. Vergelijk hier voor bladz. 309 reg. 8 v. o. (Aant. bl. 236). Ook (359 reg. 12 v. o.)

Bladz. 339 reg. 15 v. b.

Neempr. Op gelijke wijze schreef men oudtijds ook *kompt* en al dergelijken. Zoo komt men aan *hembd* voor *hemd*, dat eenvoudig *hemend* (dekkend) is; en van daar is ook dat laffe *bloempjen*, voor *bloemtjen*, waar even zoo de *p* tuschen de *m* en *t* ingedrongen is, die ex de noodzakelijke *t* uitdrongen heeft. Het is zeker, dat de uitpraak van *mt* de lippen noodwendig naar de vorming der *p* doet trekken, maar dit maakt geen letter. Doch de domheid wil [of kan niet begrijpen, dat *mt*, niet *m* en *t* maar een gemengelde en derde klank is, waarin de *m* even zoo weinig *m*, en de *t*, *t* blijft, als in *ding* de *n* en *g* ieder haar afzonderlijken klank Behouden.

Bladz. 339 reg. 17 v. b.

Achterbak. Van de scheepsinrigting ontleend. *Achterbaks* is *achter den bak*, naamlijk den *atensbak*. 't is ook *achter den rug*, en dan is *back* Engelsch.

Bladz. 339 reg. 13 v. o.

Dat soo sterft. Versta, by herhaling van *dat*: Dat hergeen zoo sterft nog ongeboren ware.

Bladz. 339 reg. 4 v. o.

Magh de gebroodde knecht enz. Dit ziet op het jachtrecht, in toespeling op 't welk hy spreekt.

Bladz. 340 reg. 2 v. b.

Mijn, lees men.

Bladz. 340 reg. 8 v. b.

Is 't morgen mogelijk. Zoo men mischien morgen krank is van 't snoepen. — *Rhabarbertje* enz. zijn woorden die hy den snoeper in den mond legt. 't Is: Roept men dan, *Rhabarbertjen* enz.

Bladz. 340 reg. 12 v. b.

Past. Past (betaamt of voegt) *te zeggen, Dit* enz.

Bladz. 340 reg. 15 v. b.

Schielick wittebrood, de kampernoelje (*champignon*), anders *Duivelsbrood* genaamd.

Bladz. 340 reg. 18 v. b.

Geen vijanden.* Zelfs geen en vijanden.

Bladz. 340 reg. 15 v. o.

Raeckt dat. ter wereld uyt. D. i. Zoo dat *te veel eten* enz. (het onmatig zijn,) dat zoo veel kost, en overal met gulde letteren ter waarfchouwing aangeschreven moest staan, ter wareld uit raakt, dan moogt gy alle Geneeskunst missen.

Bladz. 340 reg. 14 v. o.

't Ambacht, van Doctor en Apotheker. *Ambacht* was toen HUYGENS schreef, nog aan geen laag denkbeeld verknocht; 't beteekende alle beroep. *Al waar hy een Prins van zijn hals, of een Koning van zijn ambacht,* zei men.

Bladz.

Bladz. 340 reg. 5 v. o.

Tucht, in tucht houdt. Tuchten, regelen, bedwingen, in ontzacht houden.

Bladz. 341 reg. 14 v. b.

Meer, meer dan ik kan of moet. Nimium.

Bladz. 341 reg. 11 v. o.

Over-vall. Oppresie, van winden of anderzins. Een overval krijgen was voorheen aan dit toeval en geen ander geeigend.

Bladz. 341 reg. 4 v. o.

Portier. Mond en keel.

Bladz. 341 reg. 1 v. o.

Maeckt. Het koppelwoord en vorderde hier, in de zelfde woordvoeging: van een lijf een lijf maakt.

Bladz. 342 reg. 8 v. b.

Overspel, onechte paring. Enting. — Soo veel keurs. Zulk eene uitnemendheid, keurlijkheid; of ook verscheidenheid.

Bladz. 342 reg. 11 v. b.

Aloës, vol bitterheids.

Bladz. 342 reg. 17 v. b.

Ik ken, voor ik erken, ik beken, naar het toenmalig tijdgebruik.

Bladz. 343 reg. 15 v. o.

Paeren, rijen van twee aan twee.

Bladz. 343 reg. 2 v. b.

Overheerigh volck, dat overheeren, regeren wil.

Bladz. 343 reg. 7 v. b.

Krabben d'oude reev' enz. Waar hebben de zoogenaamde Gommaristen (om hen als een factie voor te stellen, dus aangeduid) dit ooit gedaan? Maar zoo moest het heeten fins de valsche staatkunst van Frederik Hendrik den wreveligen Arminiaanen den toom vierde, wanneer men tegen hun broodddronken aanmatigingen en sofismen naar plicht en geweten waakte en waarfchouwde. Zeker, Gods eer en de waarheid te handhaven vergalt geen genoeg voor wien zy het hoogste genoeg moet zijn, den Christen. En die de roof opkrabt, is die 't oude en uitgesneden zeer van valsche en onwettig opgedrongen Leer weder vernieuwt en inplant; niet die dit afweert. — Huygens-zelf wist en gevoelde beter, maar affectie van onpartijdigheid, juist daar, waar men niet onpartijdig mag zijn, is en was (God beter 't) ten allen tijde zeer algemeen.

Bladz. 343 reg. 18 v. b.

Gerockten. Gerokt, voor *gesponnen*. Huygens verwacht dit meer; een blijk, dat het spinnen toen reeds vreemd in Holland geworden was.

Bladz. 344 reg. 9 v. b.

Stee beest'lickheden. Voorzeker; zoo was 't met de fraaie Staatsresolutien van Oldenbarneveld ten behoeve der zich met list en geweld indringende Remonstranten, en ter verdrukking van de Rechtsinnigen. Eindeloos onverdedigbarer dan Filips inquisitie.

Bladz. 344 reg. 10 v. o.

Ik schoom hem, enz. Maar als hy u en uw' kinderen die doodelijke, die vergiftige spijs met geweld op- en indringt, zweelgt gy dan en laat uwe kinderen zweelgen? of waarfchuwt gy de uwen daartegen, en betemt hem, of, kan het niet anders; drijft hem uw deur uit? Wat is hier plicht? En wanneer gy het gedurig indringeh van dat vergift

gift tot uwent ziet, houdt gy op uwe kinderen deswegens te vermanen. Wee den Vader die zoo laf, zoo godloos is!

Bladz. 345 reg. 14 v. o.

In plaats van rad en galgh. En waar is tegen het Arminiaansche misverstand dan ooit rad en galg aangewend? — Waren die tegen hun feitelijke geweldenaaryen beter gebruikt, het ware beter, en 't gantsche Nagelacht gelukkiger geweest.

Bladz. 345 reg. 10 v. o.

Het boeck van alledingh. De wereld.

Bladz. 345 reg. 5 v. o.

En laet de wereld blind. Het koppelwoord *en* moest de constructie voortzetten. Daar zy slapen gaat en *de wereld blind laet* moest het zijn. HUYGENS vergrijpt zich telkens hiertegen, doch in zijnen tijd schijnt men dit niet gevat te hebben. Echter daar de *inversa constructio* by ons den modus subjunctivus uitdrukt (dien 't Latijn met den optativus verward) is 't het zelfde als of men in die taal zeide: *cum edas ac bibis*.

Bladz. 345 reg. 2 v. o.

Te pasfen, af te pasen, te meten

Bladz. 346 reg. 6 v. b.

Lieght. Lees: *light*. 's *Ligt aan dit of dat*, is: De oorzaak of hapering is daaraan (daarby, daarin) gelegen. Echter heeft men dit *ligt* wel met *liegt* verward, hetgeen *te loor stelt* en *bedriegt* is. Als by voorb. wanneer men in gewone spreekwijze zegt: *Het liegt er niet om*, tot lof of goedkeuring van iets. 't Zeggen is: *Het LIGT er niet om*, d. i. 't is niet omme en by, 't is *de zaak-zelve*, het juiste punt waar 't op aankoomt.

Bladz.

Bladz. 346 reg. 13 v. b.

Ronsfelen: Beter *rondfelen*, 't zijn rollen, breeder dan raderen, maar ten zelfden einde dienende. — *Snecken*, spiraalvormige rollen. *Snak* is flek, flak, cochlea.

Bladz. 346 reg. 14 v. o.

Wraeckt. *Wraken* als verbum neutrum is *falen*. Doch als zoodanig niet gebruikelijk. HUYGENS neemt deze vrijheid van de verba neutra en transitiva te vermengen, wat veel; en hy heeft dit uit zijn Engelsch.

Bladz. 346 reg. 5 v. o.

Noyt gefond. Dat is: Dit doende, dan ook altijd min of meer giftig is.

Bladz. 347 reg. 6 v. b.

Bynaest. *Byna* zeggen wy. Dat is niet, *naby*; maar *by* (dicht) *na* (tot, of aan) *den mensch*. Even zoo zei men voorheen: *by naast den mensch*. 't Een is *prope*, 't ander *proximè homini* met *ferè* daarvoor. Thands is men deze uitdrukking ontwend, die een byzonderen nadruk had tot zy door gebrek aan 't innig versland der woorden ('t beginsel van alle taalverval, en daardoor van algemeene valsche Logica) in den mond van die ze gebrnikte niet meer dan 't positive *byna* was. Van daar ook *bynaast* voor *omtrent*, als bladz. 352 reg. 11 v. p.

Bladz. 347 reg. 17 v. b.

Die de dese. De tong, de lippen en tanden. *De dese*, naar 't gebruik van zijn tijd, doch kwalijk. *De*, aanwijzing, is reeds en onaffcheidelijk in *dese*, en er koomt dus geen lidwoord ter aanwijzing te pas. Zie mijne T. en D. Verscheidenheden III D. bladz. 90.

Bladz. 347 reg. 4 v. o.

Dit boeck. De wareld.

Bladz.

Bladz. 347 reg. 10 v. b.

Verhoetelen. *Hoetelen* is eigenlijk van *hotten*, dat stremmen is, en van de melk gezegd wordt. De melk *verhotten* met haar door teenen korfjens of zeven te gieten, was van ouds overal bekend, en dit *hotten* was het uitwerksel der adstringeerende eigenschap van die soort van teenen, die daartoe gebruikt werd. Hiervan leest men ook by de Ouden van kaas in korfjens; daarin naamlijk, stremde zy. Maar om boter te maken tapte men haar af ten einde de room zuiver te houden. Geschiedde dit te langzaam of te onhandig, zoo dat zy daardoor stremde, zoo was zy voor 't boter worden bedorven, en in dezen zin is het dat *verhotten* en het frequentativum *hottelen* (nu *hoetelen*) bederven beteekent.

Bladz. 348 reg. 14 v. b.

Eenigheit, eenzaamheid.

Bladz. 348 reg. 18 en 19 v. b.

Maeyeman, en *maenen*, even als in de twee vorige regels *buycken* en *boecken*, een woordspeling. De *maayeman* (d. i. maaier) is de dood, zijn *manen* is zijn *aankloppen*, of aangrijpen. Maar hoe is hy *schuld-eischer van de Sotten*? Maant, of eischt hy de schuld der Natuur ook niet aan de wijzen? — Neen, die manen zich-zelven, en staan altijd gereed ter betaling, en bieden ze aan, zoo dat er geen manen of eischen voor den juisten vervaltijd te pas koomt. — Schoon, alhoewel wat langdradig, heeft Cats dit uitgewerkt in zijne *Samenspraak van den Dood en een Oud man*, maar die ook *jongen dienen kan*, als de titel luidt.

Bladz. 348 reg. 11 v. o.

Belocken. Verlokken, of simpliciter lokken, of lokken my aan.

Bladz.

Bladz. 341 reg. 8 v. o.

Mahomet fijn' beenen. Mahomets gebeente.

Bladz. 349 reg. 1 v. b.

Memme-bloemen. Caprifolium, van ouds by ons *memmekens kruid*. Nu zeggen we *kamperfoolie*: want de Tuinlieden en Bloemisten kennen de Hollandfche namen niet meer van het geen zy telen. Ja dikwijls de eigen Hollandfche bloemen niet meer. De Hollander werd vreemd aan zijn Vaderland.

Bladz. 349 reg. 8 v. o.

Kerfow. „, 't Woord is *Ker-fouw*, d. i. *vet varken*, dat van vetheid niet loopen kan, en daarom gekruid of gereden moest worden. En gelijk een *vet varken* een gantsche fchat en juweel voor een boer is, is het een naam van liefkozing onder hen, als in 't Franfch *mon bijou*, en *fchat* in de burgerklaffe.” — Wel en vernuftig gevonden! maar neen; het woord beteekent *Madelief*, en is eigenlijk *gers-ooge* (dat is *grasbloem*), haar oude naam. Doch ik wilde dit voorbeeld van een vindingrijk Etymologift niemand onthouden. By Tuinman kan men op gelijke wijze klaar raken.

Bladz. 350 reg. 1 v. b.

Voet by fteek. Nog gebruikelijke uitdrukking, maar thands van onzekere meening. Het is: *den voet by het paaltjen* zetten om den grond recht vast te maken, dat het, versch ingestoken zijnde, niet omgestooten, en de landfcheiding dus niet onzeker worde.

Bladz. 350 reg. 2 v. b.

Twer is tier, voor vreugde genomen.

Bladz. 350 reg. 8 v. b.

Erecht. *Gerocht*, participium, overeenkomstig 't praeteritum *rocht*, van *raken*. In Zuid-Holland nog gebruikelijk, maar in Amfterdam, enz. onbekend.

Bladz.

Bladz. 350 reg. 16 v. o. '

Je deed me gien spelsrecht. Geen spelsrecht doen is eigenlijk valsch spelen, maar, in zachter zin, verongelyken.

Bladz. 350 reg. 14 v. o.

'k Heb mè kley an me gat. Boeren nitdrukking, eigenlijk beteekenende: *Ik zit op mijn eigen vetten of vruchtbaren grond*, maar uitgebreid door 't gebruik tot alle bezitting of rijkdom. 't Woord *bezitting*, beteekent inderdaad dat *zitten* ook, zoo wel als 't Latijnsche *posfessio*; maar niets drukt de aankleving van 't goed aan de persoon, zoo duidellijk uit als dit Boerenwoord.

Bladz. 350 reg. 11 v. o.

Niet toe. Lees: niet of ('niet af).

Bladz. 350 reg. 6 v. o.

'Get, thands verbafterd in *git*. Men zei ondtijds *get*, en *aget*, dat ons *agaat* is, 't een en ander, zoo wel als 't tegenwoordige van *gagates* en *gagitis*, van *Gagas* of *Gagis*, het eene stad, het ander, stviet van Lycie, als gemeend wordt.

Bladz. 351 reg. 5 v. b.

Swarte lap voor 't hoofd. Men ziet dit Hoofdhuisel met een zwart fluweelen voorhoofdslapjen, ter bewaring van het opgekemde hair der vrouwen, in de oude afbeeldingen genoeg, b. v. in Cats (pag. m. 162 van de Trouwring). Nafes is des vrijers vergelijking daar van met een vliegenlap; zoo wel als zijne opvatting van den hoepelrok.

Bladz. 351 reg. 9 v. b.

Eretoryckt. Retorijken was toen wat het Gemeen naderhand *poëtizeren*, noemde. 't Is eigenlijk niet anders dan *gerijmd*. Men zie hiervan mijne T. en D. Verscheide. 11. D. bl. 171.

Bladz.

Bladz. 351 reg. 10 v. b.

Spelle O. N. on. Onze tegenwoordige verlichte leeftijd, die de kinderen van gebed en Godsdienst meent af te moeten houden, verstaat dit zekerlijk niet meer. Men wete dan, dat voorheen 't leeren spellen altijd en overal begon met het *Onze Vader*, en dat het dus genoemd werd het *o, n, on.* — *Leert ge braaf*, vroeg men een kind, *Ja*, was 't antwoord, ik leer *o, n, on.*

Bladz. 351 reg. 11 v. b.

Krots, bedorven woord in navolging van de Boeren uitspraak. 't Is, denk ik, eigenlijk *kruis*, en verkort van *kruisboek*, d. i. kerkboek, in leer gebonden en met spijkertjens tot sieraad (als men plach te doen eer de *muiters* op kwamen,) op het plat, in form van een *kruis* bestoken; hoedanige men nog enkele vinden kon, zoo lang een zekere *devotie* de oude bybeltjens van groot- en overgrootvader en moeder in waarde hield. —

Hakkelen is insnijden, maar hier, voor *beslagen* gebruikt, en in 't algemeen gebruikte men 't voor metaalen figuren *drijven*.

Bladz. 351 reg. 15 v. b.

't *Schayot om.* 't *Groene zoodtjen* noemde men dit, welke naam nog aan de plaats waar het gebouwd was, gebleven is na het wegruimen daarvan. Doch het is hier de plumpe boerenbenaming die niets verbloemt?

Bladz. 351 reg. 18 v. b.

Besucks. Beleeftder term voor *bezocht*, dat is, als men nu wel hoort zeggen, *verduiyeld*.

Bladz. 351 reg. 13 v. o.

Enter deus. Plumpe uitspraak van 't *Franche entre deux*.

Bladz.

Bladz. 351 reg. 10 v. o.

Ceeltjes. *Ceeltjen* en briefjen noemde 't Gemeen in mijn tijd nog altijd een *Rekening*.

Bladz. 351 reg. 8—7 v. o.

Borgers, *borgers*. Wederom woordspeling tusfchen *burger* (toen meestal *borger* gezegd) en die *borgt*.

Bladz. 351 reg. 5 v. o.

Voys, de zangmaat van een lied.

En voor een, 't lidwoord, en dus uit te fpreken; niet met de *helle e* van het koppelwoord, maar met de *doffe*.

Bladz. 352 reg. 2 v. b.

Emens. Saamgetrokken uit *een mensch*.

Bladz. 352 reg. 2 v. b.

In voor *indien*. Echte boeren dialekt. 't *Lock*, voor *het geluk*.

Bladz. 352 reg. 8 v. b.

De witte mosten uyt. Nog voor weinige jaren gebruikelijk by de mindere volksklafte voor: 't *zilver geld uit den zak!* Het werd na HUYGENS tijd meê een woordspeling tegen de *De Witten*. Men zei naamlijk, in het ongelukkige jaar van 1672, by de algemeene verbittering tegen deze vijanden des Vaderlands, gelijk men ze aanmerkte, *de Witten uit* of *her uit!* als te voren *Papen her uit!* 't geen nog in mijn tijd, aan de Papegaaien geleerd werd; en later, *Kees de hal uit!* Welk laatste zijn oorsprong by de Haagfche flachters had (die in de beroerten van 1782 tot 1787, allen en zonder onderscheid Oranjegezind waren), maar algemeen aangenomen werd. En deze fprekwijsen hielden langer aan, naar mate die verbitteringen langer voortduurden.

Bladz.

Bladz. 352 reg. 18 v. b.

Lyfter-bey. Lijfter-bezie.

Bladz. 352 reg. 11 v. o.

Hier naeft. Naast by, in den omtrek. Vergelijk bladz. 347 reg. 6 v. b. (Aant. bl. 256).

Bladz. 352 reg. 8 v. o.

Nu by de Boeren. D. i. gelijk de waarheid by de Boeren gaat, namelijk *naakt* en bloot, terwijl zy in de steden (by de beschaafde wereld) niet toegelaten wordt dan opgeschikt.

Bladz. 353 reg. 12 v. b.

En viel ick noyt van my. Van my, van my-zelfen, van mijn gezond verstand af.

Bladz. 353 reg. 14 v. b.

Of 't staet u vry te wreken. Wat? *Wreken* is een verbum mere transitivum, en eischt dus een accusativus by zich: en deze ontbreekt: want het 't, voor 't *staet*, is hier de nominativus waar *staet* van afhangt. 't Moest dus zijn: *het staet u vry HET te wreken*, dat uitspreken naamlijk van zijn hart. Maar wy hebben reeds meer aangemerkt dat onze Dichter de tweederlei verba, de neutra en de transitiva, verwarde, en nu en dan, tegen den aart van ons Nederduitsch, Anglificeerde. Even zulk eene onderdrukking van *het* merken wy hier boven reeds op in onze Aanteeken.

Bladz. 353 reg. 18 v. b.

Betrocken, aangetrokken, bekoord en verstrikt.

Bladz. 353 reg. 14 v. o.

Dat alle — Zouden wy dan zoo ook de apen niet moeten beninnen, om dat zy Raarten hebben, en wy niet? Dit klinkt wonderlijk.

Bladz.

Bladz. 353 reg. 10 v. o.

Styve — onbuigzame, of onkrookbare deugd zouden wy thands liever zeggen.

Bladz. 354 reg. 11 v. b.

Van kant. Aan kant zegt men voor *weggeruimd*. *Van kant* is *overhoep*. Ik vermoede hier een Druk- of schrijffeil.

Bladz. 354 reg. 19 v. b.

Zijn ze noch te soeken, is, *zijn er niet*. Men zegt even zoo: *nog te vinden*. 't Een en ander staat even zeer aan tegenstrijdige opvattingen bloot.

Bladz. 354 reg. 13 v. o.

Tot Mann. 't Woord *geseeld* dat dit vers fluit, past ook hierop. De zin is: *Vrouw, geseeld tot* (d. i. voor, ten behoefte van) *den man*, zoo wel als *zy uit den man* geseeld is.

Bladz. 354 reg. 4 v. o.

Mijn voordeel, mijne meerderheid als man.

Bladz. 354 reg. 3 v. o.

Dat Vrouwen eerbaerheit, enz. Dat de maagdelijke staat der Vrouw afwachten moest des mans *fantaisie*, als men 't noemt.

Bladz. 354 reg. 1 v. o.

Dat schadelick beginn, enz. Waar ziet dit *dat* op? Is het op der vrouwen verplichting van af te wachten tot zy gevraagd worden? Of, is het op het spreken van den man? Ik denk op het eerste; doch zou het niet behoeven te wachten, niet nog oneindig grooter ongemakken meêbrengen?

Bladz.

Bladz. 355 reg. 10 v. b.

Aen de pley te vinden. Op of door middel van de pijnbank (met plagen en folteren) af te dringen.

Bladz. 355 reg. 18 v. b.

Waerscheijn. Dit woord maakt het hemistichie tot twee trocheën van een amphibrachys gevolgd. *Die waerscheijn doorgebroken* zou een half Alexandrijnsch vers zijn. — Maar men had geen besef van het kort worden *positione* in onze taal, en hoe de quantiteit van den accent afhangt. — En heeft men 't nog? — Zeker is de versificatie die men zich voorstelt, valsch, en het is alleen het duister gevoel van een melodie, die men niet weet te verklaren, waar door men, tegen zijn aangenomen theorie aan, zoo veel goede of draaglijke verzen maakt.

Bladz. 355 reg. 19 v. b.

Te voorschijn heeft gebracht. Opgedekt, aangetoond, doen kennen voor 't gene het is. 's Dichters uitdrukking is hier wederom dubbelzinnig.

Bladz. 356 reg. 8 v. b.

Der Gecken. Die in het Schaakspel naast de koningin en naast den koning staat, noemen wy *Raadsheer*; maar de Franschen *fou*. Hun koningen hebben zeker, zou men hier nit opmaken, meer met Hofnarren, dan met Raadsheeren aan haar zij' gezeten. Doch 't zij zoo; HUYGENS vertaalt den Franschen naam van dat stuk. Dit was Hoftrant.

Bladz. 356 reg. 11 v. o.

Qualfteren. Wilde Eschenboomen, als men ze heet, (*orni*), die de lijsterbeziën dragen, welke beziën de bloed-droppeltjens zijn, waarvan HUYGENS hier spreekt.

Bladz.

Bladz. 357 reg. 2 v. b.

Kelderlick geboomt. Dat, of 't ware, een koelen en donkeren kelder door zijn dicht loofverdek maakt.

Bladz. 357 reg. 9 v. b.

Gestutt voor *gestuit*. Onnaauwkeurig, maar niet ongebruikbaar.

Bladz. 357 reg. 14 v. o.

Vlieder-diep. Lees: *Vlieter-diep.*

Bladz. 357 reg. 13 v. o.

Booner-fluyfen. Kleine fluisjens waar alleen *bonen* door kunnen. Zie van dit *boonen* of *bonen* mijne Geslachtlijst bladz. 321.

Bladz. 358 reg. 9 v. o.

Voor-oordeelt. *Vooroordeelen*, praejudicare, sine in favorem, sine in detrimentum rei.

Bladz. 359 reg. 2 v. b.

Gebortel. Niet *geborrel*, dat een soort van bruischen beteekent, maar *gebortel*, dat is *beroering* op allerlei wijze. CATS echter verwacht die twee woorden, in:

—— *losse vreugt*

Die van de weelde spruyt of bortelt uit de jeugt. (Vrouwe).

Bladz. 359 reg. 10 v. b.

Bitterlingh. Verbastering van *botterling*, slootschuttsel, Rabat zegt men thands. Het woord is van *botten*. Echter zei men ook wel, maar oneigener, *bÿterling* of *biterling*, gelijk men *het spits afbijten* zegt, en in dezen zelfden zin.

Blad. 359 reg. 16 v. b.

Veil, voor *veilig*, als meermalen.

Bladz. 359 reg. 12 v. o.

Het vermaeck van naestgelegen lÿden, enz. Vergelijk bladz.

MURG. V.

M

309

309 reg. 8 v. o. (Aant. bl. 236). Ook bladz. 338 reg. 5 v. o. Hier komt hy vrij dikwijls op te rug.

Bladz. 359 reg. 7 v. o.

Vyvelinghs. Zijn *vijvelingen* zijn zijn vijf kinderen, met wie hy in de kegelbaan speelt.

Bladz. 359 reg. 5 v. o.

Savel-kley, grove zandklei. 't Woord is van *sabel* Fr. *sable*.

Bladz. 359 reg. 2 v. o.

Gespeekt. Gespikkeld zegt men thands. *Spek* is wat men nu een *spikkel* noemt en hier van is ook de naam van *het spek* (*Lardum*).

Bladz. 360 reg. 3 v. b.

Niet op de Caert. D. i. niet tegen de Kaart. *Op* is tegen. Hiervan in de Rechtspraak: *A, B, op ende jegens x, y*. 't Oude Fransch zei *contre et envers*.

Bladz. 360 reg. 4 v. b.

ICK houw. D. i. ik acht, ik meen, of oordeel. Thands eischt *houden* in dien zin, dat er *dat* enz. op volgt.

Bladz. 360 reg. 5 v. b.

Kan beter zijn gespaert, als soo te lore gaen. D. i. met een oude wijze van uitdrukken, 't mocht, of kon beter zijn, den tijd te sparen, dan zoo te verwoesten. — Ook acht ik, dat men beter *ken* voor *kan* laze; 't geen echter niet noodzakelijk is.

Bladz. 360 reg. 9 v. b.

En flag. Lees: *een*; want het is geen boeren tongval, als op bladz. 362. *Slagh* is hier *feert*.

Bladz. 360 reg. 15 v. o.

Bedaeren. Bezadigen (eransfeif).

Bladz.

Bladz. 360 reg. 4 v. o.
Ambacht, voor oefening.

Bladz. 361 reg. 6 v. b.
Dry Kroonen. Dit ziet op Koning Karel den I. van Groot-brittanje.

Zeffens, teffens. Uitheemsche uitspraak van 't woord. — Laat ik te dezer gelegenheid aanmerken dan ons *vertfagen* even zoo niet anders is dan een Duitsche uitspraak van *vertagen* als men oudtijds zei, 't geen *vertoogen*, aarzelen is.

Bladz. 361 reg. 17 v. b.
Stelle-man. Nu alleen gelaten of liever, overgebleven man. — *Stel* of *stello* is 't Engelsche *stale*, en van *staan*. Men zou dat Engelsche *stale* door *verftaan* [bier of brood] uit kunnen drukken; doch 't rechte woord, na 't verlies van dit adjectif, *stel*, ontbreekt ons. 't Geen van gisteren of vroeger overgebleven is, is dus *staal* of, als men zei, *stel*.

Bladz. 361 reg. 14 v. o.
Het opperije, de aanspoeling van den grond, en dus, in de luwte der reë, in 't *flechse* (dat is; *effen*) *water* geraakt.

Bladz. 361 reg. 9 v. o.
De andere keers. De Maan, 't andere hemellicht.

Bladz. 361 reg. 6 v. o.
Fals my toe. D. i. kooft my voor, vind ik te doen. — De zelfde uitdrukking beteekent nu ook, *het voldoet my boven mijn verwachten*. In dit laatste geval is *toe vallen* 't zelfde als *bevallem*, 't geen oorspronkelijk en eigenlijk ook slechts een onverwacht behagen is en in den tweeden algemeenen zin, treffen ('t Fransche *frapper*) met een voldoening aan verwondering gepaard. Doch alle deze nuances, innig in 't woord gelegen, zijn in een gebruik zonder gevoel,

en dus zonder denken, (want zoo spreekt men thands), verloren gegaan.

Bladz. 361 reg. 4 en 3 v. o.

Te lande waert, te waterwaert, is naar het land of water toe (gaande), maar drukt niet uit het werkelijk zijn in dat land of op dat water. — Dit wezendlijk onderscheid is meermalen voorby gezien.

Bladz. 362 reg. 11 v. b.

Geweven. Overkruisd. Dichterlijk gezegd.

Bladz. 362 reg. 15 v. b.

De bleinen die hy rýdt. D. i. de blaaren die hy zich met rijden verwekt.

Bladz. 362 reg. 14 v. o.

Wraakt, faalt. Doch zie bladz. 346 reg. 14 v. o. (Aant. bl. 256).

Bladz. 362 reg. 9 v. o.

Verpocchen, tegen elkander roemen, elkander uitdagen of tarten in helderheid.

Bladz. 363 reg. 4 v. b.

Krijge we dan slijp. Men zegt *slijp vangen*, en *slijp krijgen*, van de Visfchers ontleend, als zy 't leege net met slijp bezet ophalen; en van daar is 't by overdracht, 't geen waar op men doelde niet erlangen.

Bladz. 363 reg. 14 v. b.

Al stond ick s' aen en hoorden. *Al* voor *als*. *Als of*; gelijk meer. — *Stond ick s' aen*, enz. Oud taaleigen, van 't hulpwoord *staan* en dergelijke met het eigenlijk werkwoord *te* verbinden. Zoo zegt CATS b. v.

Een

Een Waterlandfche Trÿn zat eens ajuin en fchelde;

Voor, *zat eens ajuin te fchillen*, of, *zat en fchilde eens ajuin*. Dus:

Zy zit den draad en breekt, in plaats van te naaien, enz. —

Voor: *Zy zit den draad te breken*. En even zoo, als het eigenlijk werkwoord daar het op aankoomt, een praepositie heeft die affcheidbaar is, als hier:

Ik ftond haar aan en hoorde, voor ik ftond haar aan te hooren.

Vergelijk ook bladz. 373 reg. 13 v. o. (Aant. bladz. 277-).

Bladz. 363 reg. 17 v. b.

Lays leegs, adverbialiter voor *lui* en *leeg*. Waarvan hier boven, bladz. 213 reg. 8 v. b. (Aant. bl. 167).

Bladz. 364 reg. 3 v. b.

Troortje, famentrekking uit *trafoortje*, kastjen, of doosjen waar men iets in bergt, in mijn jongentijd nog gebruikelijk by onze grootouders. — *Tot het barst*, enz. is tot het uitzet, grooter wordt en verandert in (of plaats maakt voor) *een ijzeren kist*. — Men zie over dit woord den Heer VAN HASSELT in zijne Verh. over de Vaderl. Kluchtspelen.

Bladz. 364 reg. 3 v. o.

Vuyf ondanckbaerheden. En hoe kon het anders in die tijden van hoofdeloos factiebewind?

Bladz. 366 reg. 16 v. o.

Met kinderen die weten. *Weten*, absolute of als verbum neutrum, voor *kennis* of *kundigheid hebben*. Geheel buiten gebruik, en wellicht zonder eenig aannemelijk voorbeeld meer.

't Eischt altijd een vierden naamval by zich, ten zij het als naamwoord genomen wordt. *Scire suum nihil est, nisi te etc.*

Weet niemand dat gy weet, wat is er van uw weten?

is niet te verstaan als *nisi te scire, sciat alter*; maar drukt uit, *nisi ea sciat quas scis*, en men kan het *dat* hier niet als een particula opvatten, maar neemt het noodwendig voor het voornaamwoord. Het is dus de uitdrukking van het Latijnsche zeggen niet. Zegt men: *Weet niemand dat gy 't weet*, of *dat ge inte weet*, zoo is 't anders.

Bladz. 366 reg. 5 v. o.

Verbeent, d. i. *bedwelmt*. *Etourdi* zegt men in 't Fransch, welk woord met *étourneau* samenhangt, dat van het Latijnsche *sturnus*, de *spreeuw* is, welke men met beenen fluitjens wier geluid hen bedwelmt en stil doet zitten, plach te vangen, en, gevangen, te leeren snappen. Die liefhebbery van het vogelfluiten plach hier te lande algemeen te zijn, en 't *verbeenen* is uit dien tijd overgebleven. — In mijn kindertijd zei men nog een beentjen voor een kinderfluitjen. — Deze verklaring, van 't fluiten ontleend, is lang aangenomen, en ik heb er my in mijn tijd mee vereenigd; maar is de zaak niet eenvoudiger? Is *verbeenen* niet *doen verstijven als een been*, gelijk men by ons plach te zeggen? My dunkt zoo. 't Geen men verr' zoekt, ligt dikwijls vlak voor onze voeten. En HUYGENS-zelf gebruikt het voor *op de plaats vast maken*. Zie zijn XVII. Boek, 33. En als zoodanig dient het ook voor *verbazen*. Vergelijk XXV. Boek, 12.

Bladz. 366 reg. 3 v. o.

Funnen. *Fun*, in HUYGENS tijd een zeer gemeen woord, in mijn kindsheid niet meer dan zeldzaam gehoord, doch by CATS meer dan eens voorkomende. B. v. waar hy van de ondeelbaarheid des huwelijks spreekt:

Als

*Al is uw echte man, bedrieger, fun, of dief,
Hy is al niet te min, hy blijft uw waarde lief.*

Het woord is eigenlijk 't Fransche *foin*, en beteekent een *wazel* of *bonzing*, en dus, by overdracht, een bedrieger, of vuilaart, of beide tevens.

Bladz. 366 reg. 1 v. o.

Meer. Versta: nog meer *onvoorsien*.

Bladz. 367 reg. 3 v. b.

'k Schick is hier, *ik denk*, *ik verbeeld my*. Deze uitdrukking was nog langen tijd in zwang.

Bladz. 367 reg. 11 v. b.

'k Magh heugen. Gemeenen volks dialect. Het Taaleigen eischt: *dis* of *dat heugt my*.

Bladz. 368 reg. 17 v. b.

Binnen Delft. In 't Prinselijk Hof. Nu voorlang reeds al mede veranderd, en waarin zelfs by mijn tijd reeds de bruine Eikenhouten bedstede weggebroken was, waar Willem de I. gewoon was te slapen, en ook (zoo men daar plach te melden) toen hy van elk verlaten, aan een heete ziekte, die men de Pest achtte, lavingloos en zonder oppassing lag, dobt den Ontfanger VAN MIEROP gevonden werd, zonder dat deze in zijn doorgang tot hem iemand ontmoetede, wanneer deze Vader des Vaderlands met stamelende lippen niets anders vroeg dan: *Hondt het Leyden nog?* Alhoewel sommigen dit in Rotterdam stellen, hetgeen veellicht meerder schijns heeft.

Bladz. 368 reg. 19 v. b.

Borden en — leer. *Lambrisceering* en *goud-leer*, toen 't Ha-
gelijkt, om MUXGENS woord te gebruiken, voor *meest op*
zijn Haagsch. — *Lambrisceeren* is van *lambris*, en dit
Fransche woord *lambris* is eigenlijk *fenbris*, en dit *en*
bris is in *panneelen* (gelijk wy die thands noemen) ge-

broken; en in dien zin is ook eigenlijk *porte-brisfe* te verstaan, als een deur in panneelen. HUYGENS noemt de *panneelen* te recht *borden*.

Bladz. 368 reg. 12 v. o.

Riep de Schipper. Naamlijk den Jager toe. De trekvaart-schippers moesten toen met den zandlooper op de roef varen, (waarvan de Ordonnantien sedert die invoering verscheiden malen vernieuwd zijn geworden,) en op 't slaan van 't bepaalde uur aankomen, of vervielen in boeten; en zy lieten dus niet af, den jager aan te drijven.

Bladz. 368 reg. 6 v. o.

Waer. D. i. ik wenschte, *dat hy ware*.

Bladz. 368 reg. 4 v. o.

Daer. Dan. Zoo hy dit ware.

Waer noch waerachtigheden. D. i. *De Waarheid* of *waarschijnlijkheden* die hy uit. — Elders speelt HUYGENS ook met dit woord *waarachtig*, en zegt:

Zoo dat ons waer; waer-achtig,

En klaer klaer-achtig is;

Zeer goed voor een woordspeling, mits men 't daar naar uitspreekt, naamlijk met een accent op *waar*, en tweeden accent op *achtig*, of het twee woorden, en wel van gelijk belang en nadruk waren. Doch geheel iets anders is ons *waarachtig* in één woord, en in den bekenden zin van volstrekte waarheid. HUYGENS *waar-achtig* drukt *zwemende naar waarheid* uit. (Zie mijne Verh. over de Gesl. § 15); maar ons Neêrduitsch kent, of gebruikt dit niet, en ons algemeen woord van *waarachtig* is *waaryast*. Het is (onverbasterd) *waarhachtig*. De Duitscher zegt *wahrhaft*, gelijk hy *kraft* voor ons *kracht* zegt, en gelijk wy-zelf hog *heft* en *hecht* van een mes zeggen, ook van een draad *heften* voor *aanhechten* spreken, en voorheen *locht* en *loft* zeiden, en zoo duizend anderen. *Hachten* en *hasten*,

ten, en hechten is 't zelfde; 't is vasthouden, aankleven, enz., en waar-hachtig is dus 't ware vasthoudende, de waarheid aanklevende. Om de woorden en hunne betekenis te doorgronden, en daar waarheid uit af te leiden, behoort meer en dieper taalkennis dan men in HUYGENS eeuw bezat. Doch thands is het onverandwoordelijk, zich aan zulke oppervlakkigheden te hechten, en de taal te — — —? *calumniari* zegt het Latijn, en dat is het echte woord, en drukt nog vrij meer uit dan lasteren.

Bladz. 369 reg. 1 v. o.

Niet schicken. Versta: niet zoo (maar anders) schikken.

Schickten 't. De *n* paragoricum toont hier dat men 't niet als een bloote letter, maar met een zachte *spiritus* ('t zij dan *lenis*, of *asper*) uitsprak, gelijk ik 't in mijn vroege jeugd ook hoorde. Maar nu weet men van de Schevaas niet; want de Latijnsche Grammatici hadden er geen kennis aan; en het schijnt wel, nu men van dien *boom der kennis* (daar voor houdt men 't toch) geproefd heeft, durft, of mag men naar die der waarheid (waar 't leven in is) niet omzien. Dit is zoo in alles; Alles draagt er de blijken van. Zag men nu slechts ook zijne naaktheid!

Bladz. 370 reg. 11 v. b.

Respijt. Woord uit de Bourgondische Rechtspraktijk, en dus, verouderd Fransch. Doch daar beteekende het *uitsfel*, en hier gebruikt onze Dichter het voor *rust* of *verpoozing*? — Hy gebruikt het wel, en 't is het Italiaansche *respitto* of *respite*, 't geen *rust* beteekent, en dit is ook de ware zin dien het in de Praktijk had. *Brieven van respijt*, deden alle gerechtelijke aanspraken *rusten*; en hierin ligt de kracht van den naam.

Bladz. 370 reg. 15 v. b.

Kouw, koude, verslijving.

M 5

Bladz.

Bladz. 370 reg. 14 v. o.

Te roeft. Men denke niet dat dit een druk- of schrijffeil voor *te rust* zij. Neen, het is een metafora even als wanneer wy zeggen, *met de hoenders op stok*, voor *naar bed*. *Roest* is een hoenderkot, en de geestigheid bestaat in hetgeen hy een *kasteel* betyfelt tevens een *hoenderkot* te noemen. Dit is, innig de ijdelheid en trotsheid bespotten, waar hem de woordspeling wederom aanleiding toe gaf.

Bladz. 370 reg. 6 v. o.

Die ghy, voor *gy die*. Zie boven bladz. 198 reg. 11 v. o. (Aant. bl. 154).

Bladz. 370 reg. 4 v. o.

Sycomoren. Eschdaren. Zie bladz. 338 reg. 7 v. b.

Bladz. 372 reg. 16 v. o.

Verborgen slinger. Waardoor de keten die binnen de Buit-en-waterpoort is, opgewonden wordt.

Bladz. 372 reg. 6 v. o.

De spil, waar de keten op gewonden wordt. *Roest*, d. i. zit onbeweeglijk: *in de pan*, in de holte waarin hy draait.

Bladz. 373 reg. 12 v. b.

Heeft gevoelt bejegent met bescheid. Versta: die zijn boosheid met bescheid bejegend voelde, of gevoeld heeft. *Bescheid* is hier niet *andwoord*, als waarvoor men het veel gebruikt, maar *bescheidenheid*. Even zoo zegt men nog wel, of liever, plach men te zeggen, (want wat weet men thands wat men werkelijk zegt of niet zegt, en wat doet het ter zaak!) *met bescheid!* voor: *niet driftig, maar bedaard!* 't geen inderdaad gezegd is, met verstand, met oordeel des onderscheids, en niet in het wilde. — Doch, iemand
be-

befcheid (op een boodſchap) *geven* is een ander woord. Dit is 't *Reces* der Duiſche Rijksdagen, *aſſcheid* (*recusus*).

Bladz. 373 reg. 14 v. o.

Over kunſt, meer dan kunſt, en zekerlijk dacht hy, dit ſchrijvende, aan *tooverkunſt*.

Bladz. 373 reg. 12 v. o.

Buſſ, buidel, maal, reiszak.

Bladz. 373 reg. 5 v. o.

By der Nacht meer. *Meer by nachts* dan by dag. Want dan lig ik er op, en bewaar het dus van naast by.

Bladz. 373 reg. 3 v. o.

Verduyſſen, verbergen kunnen, zonder dat de Boeren 't bemerkten.

Bladz. 373 reg. 1 v. o.

Laſſigh, moeilijk. In 't donker zou de dief het niet zien, en by dag zou hy 't te bezwaarlijk vinden om mee te nemen.

Bladz. 373 reg. 3 v. b.

Tuſſchen, dobbelen.

Bladz. 374 reg. 4 v. b.

Om lood. De looddievery ſchijnt toen zoo gemeen niet te zijn geweest als thands. Trouwens, men vorderde ſedert zeer vert' in verlichting, en 't geen toen te donker was ziet men nu; 't geen te zwaar, tilt men gezamenderhand, of men weet er middel toe. — *Op de leer*, is *op de ladder*, naamlijk, naar de galg klimmende.

• Bladz. 374 reg. 11 v. b.

Lapp-hoer, of *lappenhoer*. Smaadlijke benoeming voor een gemeene Uitdraagster, nog voor vijftig jaar te Amsterdam in sommige buurten in zwang; echter maar alleen voor die rondloopsters, die daar aan de kelders der geringelieden linnen en wollen voddens te koop vroegen voor de papiermolens.

Bladz. 374 reg. 14 v. b.

Kluyver, benaming, toen in omloop voor een Gerechtsbode de Executie der vonnissen doende. Reden van deze benaming geeft KILIARN, doch (meen ik) kwalijk. *Kluiyven* is in de *kluiven vatten*, als men algemeen voor *aangrijpen* zei, en *kluiver* is dus niet anders dan *aantaster*, en dus *pander*, pand-afhaler.

Te panden. Oudtijds bestond het *panden in Executions* in het uit den huis halen van 't goed. Naderhand in het simpel in arrest nemen (in bewaarderhand der Overheid stellen) van het goed zonder vervoering. Dit *panden* is hier 't geen HUYGENS op 't oog had.

Bladz. 374 reg. 16 v. b.

De Keiser. Alexander. Maar hy Keizer? Ja, zoo is Cyrus ook by cats en elders. Men begreep dat Koning te gering voor zulke groote Vorsten was, en 't is in allen gevalle slechts eene anticipatie van ruim driehonderd jaar.

Bladz. 374 reg. 14 v. o.

Kerf die noyt van yser wordt. Voor *kerffstok* waar de kerfven niet vast in blijven, maar telkens weer (als men 't plach te noemen) weg geschild worden. Hy wil zeggen; dien ik het geen zy halen telkens kwijtschelde.

Bladz.

Bladz. 374 reg. 1 v. o.

't *Achterom*. Enge straat in de Haag, door den veelvuldigen doorloop zeer woelig. Zie bladz. 334 reg. 14 v. b. (Aant. bl. 249).

Bladz. 375 reg. 1 v. b.

Uyt den Polder. Uit de boerdery, in den Polder gelegen.

Bladz. 375 reg. 4 v. b.

Jan Maertsen, HUYGENS Vischschuitvoerder.

Bladz. 375 reg. 9 v. b.

Segen, *fagena*, en *segen*, benedictio. Woordspeling.

Bladz. 375 reg. 12 v. b.

Tuschen slibb en kroost. Tuschen den slibbigen bodem des waters en 't kroos dat boven op 't water drijft, *leeft*, d. i. *voeds* het net zich de buik met waterschatten.

Bladz. 375 reg. 15 v. b.

Rijzen, voor *doen rijzen*, verhoogen. Zie bladz. 160 reg. 2 v. o. (Aant. bl. 123).

Bladz. 375 reg. 13 v. o.

Staan d'uytkomst aen en sien. Zie boven, bladz. 363 reg. 14 v. b. (Aant. bl. 268).

Bladz. 375 reg. 10 v. o.

Stadige gevaer. Het onophoudelijk drok *beyaren* en *doorvaren* van den Vliet. Wederom een woordspeling en die federt zeer gemeen is geworden.

Bladz. 376 reg. 8 v. b.

't *Gevierde bedd*, 't heetgemaakte. Het bed boven 't kolenvuur, roofter of pan.

Bladz. 377 reg. 6 v. o.

Verboent, verbluft, verschrikt. Zie boven bladz. 366 reg. 3 v. o. (Aant. bl. 270).

Bladz. 378 reg. 6 v. b.

Quaed met quaed. D. i. boek met boek. *Liber magnus, magnum malum*, zei men in HUYGENS tijd. Van 't zijne echter kan niemand die hart heeft het zeggen.

Bladz. 378 reg. 14 v. b.

Daerom ick. Waarom ik. —

Bladz. 378 reg. 15 v. b.

't Kindermael. De maaltijd waarop hy zijn kinderen toetst. Zie boven bladz. 375 reg. 1 v. b.

Bladz. 378 reg. 17 v. b.

Peijf'ren. Pleijfteren zeggen wy thands, d. i. *plaatseren* van plaats; *plaats houden*, voor *stilstaan*, zich ophouden. *Peijf'ren* daartegen is een verfnasering nemen, van *pascere*. Munnikenwoord, van die gaafte onder weg eens intraden *pascendi causa*: en zoo zijn er vele woorden by ons in zwang geraakt, en door valsche uitspraak verbasterd.

Bladz. 378 reg. 6 v. o.

In de votten, voor in de kleiren. Gemeenzame uitdrukking nog in mijn tijd.

Bladz. 378 reg. 3 v. o.

Keeren, draaien. De wicken draaien, de happen der molens keeren naar den wind. Maar daar zijn nog, en voorheen waren er molens die keerden. — *Keeren* is meer eigen aan 't omwenden in eene lijn die waterpas is, en dit verstaat

staat men als de molens gezegd worden te *keeren*; maar *draaien* is omwenden in allerlei vlakke of lijn, en onderstelt een zekere geduurzaamheid in dat omwenden. Een weerhaan *draait* naar den wind, is in 't algemeen zeer goed gezegd, maar hy *keert* naar de wind is, nu by de verandering van den wind.

Bladz. 379 reg. 13 v. b.

Nieuw Roomsche, Italiaansch.

Ronde lett'ren. In onderscheiding van de *litterae Toletanae*, dat onder schriftform is.

Bladz. 379 reg. 14 v. b.

Quett'ren. Van het oude Engelsche woord *toquet* voor *spreken*, waarvan in die taal nog overig is *quoth he*, voor sprak hy. Het is even zoo als of men van der Franschen *parleeren* sprak.

Bladz. 379 reg. 17 v. b.

Besaeit papier met, enz. Versta: *papier, bezaaid met* — Wellicht meent hy Arabische of Maleitsche schriften.

Door *de Taal van alle Taal* enz. schijnt hy 't *jargon* (als de Franschen het noemen,) te meenen.

Bladz. 379 reg. 19 v. b.

Veelen. Vedels, fiolen.

Bladz. 379 reg. 5 v. o.

Ja (segh ick suchtende) maar — Zeker was het een zoet verblijf onder Maurits en Fredrik Hendrik; maar wat kon het zijn, en wat moest het worden in Stadhonderloozen tijd! En hoe moeten wy dit thands HUYGENS even zoo zuchtende nazeggen!

Bladz. 379 reg. 2 v. o.

Moe, moede, vermoeid van mijn lang vers.

Bladz.

Bladz. 379 reg. 1 v. o.

Voor d'eerste groot. — *De groot*, waarmee ik den Lezer by den aanhef van dit mijn gedicht het eerst aansprak. Zie bladz. 301. De woorden waar 't stuk mee begint.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
SESDE BOECK.

AAN-

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

T W E E D E D E E L,

S E V E N D E B O E C K.

D E Z E E - S T R A E T.

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

T W E E D E D E E L ,

S E V E N D E B O E C K .

D E Z E E - S T R A E T .

Bladz. 3 reg. 11 v. o.

Helders genucht. Voor genot van het licht.

Bladz. 3 reg. 7 v. o.

Waer door en wat sy doen. Men ziet dat de *Astrologia judiciaria* in HUYGENS tijd nog zeer in zwang ging. Inderdaad was het toen ook zoo heel verr' nog niet van den tijd dat zy in vollen bloei was. — Hy was echter nog zoo verr' niet gegaan, van de mogelijkheid eener invloeiing van alles op alles in 't Heelal te verwerpen, als men sedert gedaan heeft.

Bladz.

Bladz. 4 reg. 5 v. b.

Wand. Want, touwwerk.

Bladz. 4 reg. 6 v. b.

Slechte Zee, d. i. effen *Zee*. *Scheepsterm*.

Bladz. 4 reg. 8 v. b.

's *Stormige gerucht*. 't Geraas van den storm. Niet on-dichterlijk, het epitheton in subject, en dit in epithe-ton om te keeren.

Bladz. 4 reg. 9 v. b.

Uyt mijn' arme kist, met — met nuttige geldopbrengst.

Bladz. 4 reg. 11 v. d.

Den Man te roer. D. i. den Stuurman. Prins Fredrik Hendrik.

Bladz. 4 reg. 12 v. b.

Te schepen of te landen, ter zee of te land.

Bladz. 4 reg. 14 v. b.

Leeften, 't Hoogduitsche *leiffen*, praestare. *Ons verleenen* is minder bestemd van zin.

Bladz. 4 reg. 15 v. b.

Sijn Kind: WILLEM den II.

Bladz. 4 reg. 16 v. b.

Het Kinds-kind: WILLEM HENDRIK, die de groote WIL-LEM DE DERDE is geworden.

Bladz. 4 reg. 17 v. b.

De Peerel van fijn' Erf. Het Prinsdom Oranje, in 't welk aan zijne Vorsten te rug en in rust te brengen

HUY-

HUYGENS onvergelykelijke diensten heeft bewezen, waarin zijn beleid, doorzicht, kennis van menschen en zaken, onvermoeidheid, trouw, en moed, gelijkelijk uitblonken. Waarvan ik wel eens voorhad eene nette geschiedenis te ontwerpen, in welke de eeuwige Fransche trouwloosheid recht kenbaar zou worden.

Bladz. 4 reg. 14 en 13 v. o.

Loonen en kroonen. Ja, met een gelukkigen uitslag: Maar het vers:

God heeft het midden op den middagh willen kroonen,

zegt nog iets meer. Het ziet op het heerlijk luchtverschijnsel dat, by de plechtige huldiging welke HUYGENS te Oranje voor Willem Hendrik ontving, ieders oogen trof, en de glorieijke driedubbele kroon deed zien, tot welke de Voorzienigheid den jongen Vorst bestemd had.

Ik weet hoe men thands met zulke verschijnselen spot, maar het feit is onloochenbaar; en, wat de toepassing of overeenstemming met de latere gebeurtenissen aangaat, 't verband der zaken in te zien is boven ons, maar het te ontkennen is Duivelenhoogmoed die zich Gode gelijk maakt, en den mensch niet toelaat in te zien wat hy ten minste van Sokrates leeren kon: *Dat hy niets weet.*

Bladz. 4 reg. 4 v. o.

't *Quecksfel.* Zy die ik gekweekt heb, mijne kinderen.

Bladz. 4 reg. 1 v. o.

Smachten. *Smachten* is als verbum neutrum *honger en dorsten*, en dus als transitivum, *honger of dorst opwekken*. Docheigenlijk is het een frequentativum van *during* (zie mijne Verhand. over de Geff. §. 70 en Aant. 00) van *smakken*, dat van *smaken* (of liever van *smaak*, of van zijn thema *sma*) is.

is. Welk *smakken* eene natuurlijke werking der tong in den mond is by uitputting van vochten, en dienende om die van de klieren ter bevochtiging uit te trekken. Hiervan is het een gevolg der spijs- of drankbehoefte, en op deze wijs beteekent het (sui natura) *honger* en *dorst*. Doch HUYGENS gebruikt het hier in den zin van *smakelijk maken* of *doen smaken*. Verkeerdelijk.

Bladz. 5 reg. 3 v. b.

Lefigh, Adjectivum voor *leeszuchtig*, geschikt of lustig tot lezen. Het woord is even zoo goed als *woelig*, *lustig*, *begeerig*, enz. en in mijn tijd maakte men er dagelijks zulke in 't gemeen gesprek zoo van werkwoorden als van naamwoorden. Zoo zei men b. v. ik ben niet *gastereerig*; ik ben niet *Catfig*, voor: ik hou niet van *gastereeren*, ik hou niet van *Cats*. — Doch zulke woorden worden dagelijks gemaakt en sterven ook dadelijk. Niet te min toonen zy een levende taal, gelijk ik haar gekend heb. Sedert heeft men haar met zijn spelleboekjens, en wat er by kwam, doodgeflagen.

Bladz. 5 reg. 7 v. b.

Opent my de Milt, d. i. vervrolijkt my. Aan verstopping der milt schreef men de treurigheid toe; aan hare heropening, het herstel van welgemoedheid en vrolijkheid.

Bladz. 5 reg. 14 v. b.

Mijn snoer gevallen was. Uitdrukking die van onds (ook in de gewijde schriften) grondeigening en bewoning te kennen gaf. *Mijn snoer gevallen* is hier mijn woon- en geboorteplaats gevestigd. Zie Jesaja XXXIV, 17, en Psalm LX en CVIII.

Bladz. 5 reg. 20 v. b.

Niet, Lees of versta: *niets*. — *By* is in *vergelijking* van haar.

Bladz.

Bladz. 5 reg. 5 v. o.

Waer zijn, enz. — Naamlijk, door het opruimen der duinen met daar den straatweg naar Scheveningen door te banen.

Bladz. 5 reg. 3 v. o.

Men stonde Toren-hoogh. D. i. of men moest toren-hoog staan. Zie boven I. Deel, bladz. 70 reg. 6 v. o. (Aant. bladz. 48).

Bladz. 6 reg. 12 v. b.

Mijn Haar. Mijn vergrijsd hair.

Bladz. 6 reg. 14 v. b.

Hoe naer, hoe na, naby. *Naar* is ook een adjectif en beteekent *akelig*; deze dubbelzinnigheid moest, hier vooral, vermijd zijn geweest.

Bladz. 6 reg. 18 v. b.

Omsleven, voor *serven*. Dichterlijk, en beter dan het Latijnsche *denasce*.

Bladz. 6 reg. 19 v. b.

En is. Lees: 't *En is*.

Bladz. 6 reg. 15 v. o.

Vol adems, d. i. Zonder van afmatting naar den adem te moeten hijgen. — *Koel en droegh* D. i. zonder verhit of bezweet te zijn. — *De Zy*, voor *de zeekant*, het strand.

Bladz. 7 reg. 4 v. b.

Noch soecken, noch *behoeven*. Of *zoeken*, of *behoeven*, maar het voorafgegane *en* (door *geen* by zich vereischt) maakt hier of tot *noch*. Zie mijne T. en D. Verscheidenh. III. D. bl. 28 en 29.

Bladz.

Bladz. 7 reg. 15 v. o.

Kon leven sonder hand, enz. Ja zeker, die Drukkunst heeft het monnikswezen, 't geen er van zijnen dagelijkschen en zoo nuttigen arbeid door beroofd werd, in luiheid, en al het verderf daaraan verknocht, doen verzinken. 't Kon niet anders. En zoo ook, duizend Handschriften, die in de kloosterboekeryen anders ten nut gemaakt, en van tijd tot tijd aan het licht gebracht zouden zijn, doen verstikken in 't duister en naderhand in oorlogen en heroeringen verwoesten. — Inderdaad, die zoo geroemde Drukkunst heeft, ook uit dit oogpunt zoo wel als in hare later gevolgen, eenen zeer zwarten kant, en vrij meer verwoesting dan het buskruid aangerecht, waar men eeuwen lang zoo op gevloekt heeft.

Bladz. 7 reg. 7 v. o.

In den Druck. Ja wel, in den druk. De verdrukking onder den algemeenen waan, en den Volken voor waarheid opgedrongen valscheden, door dit middel ten throon gevoerd. Een kwaad, waarvan HUYGENS niet dan het eerste begin by ons heeft gezien, zonder te kunnen begrijpen hoe verr' dit voortgaan en alles verkankeren zou.

Bladz. 7 reg. 3 v. o.

Alle verr, al wat verr' is. *Naby gedwongen*, als met geweld dicht voor 't oog gehaald.

Bladz. 7 reg. 2 v. o.

Befcheiden, plaats stellen, plaats beteekenen.

Bladz. 8 reg. 2 v. b.

Schier. — Zie daar het rechte voorbeeld van een *hyperbole*!

Bladz. 8 reg. 16 v. b.

Verfimmers, uitvinders.

Bladz.

Bladz. 8 reg. 14 v. o.

's *Hist.* Het ware en echte praeteritum imperfectum, zoo het by de Grammatisten heeten moet (maar inderdaad *perfectum*) van *heeten*, dat is *genosmd worden*, waarvoor men nu veelal *heette* zegt.

Bladz. 8 reg. 9 v. o.

Geen deegh, niets goeds, geen baat. Uitdrukking, in mijn tijd algemeen in 't gebruik, nu verouderd.

Bladz. 8 reg. 8 v. o.

Gebacken baan. Baan van gebakken steen.

Bladz. 8 reg. 7 v. o.

Bestaen. Woordspeling uit tegenoverstelling van *gaan* en *staan*, en de tweederlei beteekenis van *bestaan*. *Ijdel om bestaan*, is ijdel om te ondernemen.

Bladz. 9 reg. 8 v. b.

Gescheiden waren, afgescheiden zouden zijn. In dat geval naamlijk, zoo 't zand als steen of staal, niet los, en dus vluchtig, maar vasthoudend ware, gelijk die lieden beweerden.

Bladz. 9 reg. 9 v. b.

Spjrtiger, dichter, vaster. Gelijk *KILIAEN* ook onder de verscheiden beteekenissen van *spjrtig*, *densatus* opteekent. 't Is dan *spitting* (meer dan een bloot opscheppen) *vereischende*.

Bladz. 9 reg. 10 v. b.

Dan daer — dan de Alpen, door Hannibal overgetrokken.

Bladz. 9 reg. 16 v. b.

Sinnelickst, bevattelijkst? Ik versta er door: 't meest dat men ter overtuiging uitsdenken (verzinnen) kon.

HUYG. V.

N

Bladz.

Bladz. 9 reg. 18 v. b.

Te weke, niet genoeg krachtige. — *Onreden*, onvatbaarheid voor reden.

Gelyk. Het een zoo wel als het ander. *Te gelyk*.

Bladz. 9 reg. 16 v. o.

Onmondigheid. Gebrek aan *welsprekendheid*. Eigenlijk *spraakgebrek*.

Bladz. 9 reg. 5 v. o.

Coperrood. *Koperrood* zeggen wy, maar kwakijk. 't Is geen *koperrood* (waarvan de Franschen hun *couperose* gemaakt hebben) maar *kopergroen*. Wat dan? Is het *kopperroet*, *roesfel* van koper? Of mischien *kopperroet*, als aanzetsel, even als het roet in den schoorsteen? Ook niet. Het is *kopperroet*, d. i. *kopperroede*, om dat men 't koper in *roedjens*, smalle strookjens sneed, ten einde het te beter aan de doordringing van 't zuur bloot te stellen; en dus noemen de Duitschers het, *groen spaan*; 't geen wy omgekeerd hebben in *spaan-groen*, in zich-zelft ook goed, maar belachlijk in *spaanisch groen* verbasterd.

Bladz. 9 reg. 1 v. o.

Uw goed, uw wetenschap, uw wijsheid.

Bladz. 10 reg. 1 v. b.

Het goed, dat goed, die wetenschap, waar duizenden zich meê verrijken.

Bladz. 10 reg. 4 v. b.

En soo gemakkelick — En (waar ik) — meê verkeere.

Bladz. 10 reg. 17 v. b.

En doen, en ~~te~~ doen.

Bladz. 10 reg. 18 v. b.

In 't Witt gestaan, hy zou het dan ook op 't papier gebracht hebben.

Bladz.

Bladz. 10 reg. 9 v. o.

Vertieren, aan den man brengen, als men zegt. *Vertieren* is in 't klein verkoopen.

Bladz. 10 reg. 8 v. o.

Stae, *stade*, *opportunitas*, voegzaamheid, pas, plaats.

Bladz. 11 reg. 1 v. b.

Scherpe kakelaers. *Scherp* is hier niet *fijn*, noch ook *zuinig*, maar *acuta voce* rammelende.

Bladz. 11 reg. 7 v. b.

Bei. *Beu* zeggen wy thands. Interjectie (anders *ba!* d. i. foei) als adjectivum gebruikt, en walging te kennen gevende. Hier meê is ook *boos* verwant. — Maar wellicht meent HUYGENS *beide*, namelijk *kwaad en moê*.

Bladz. 11 reg. 9 en 10 v. b.

Onderen en *donderen*. Een staande regel, maar om 't vers te doen gelden moet men de laatste greep lang maken in de uitspraak, en dit strijdt tegen het Taaleigen. Even zoo rijmde de Dichteresse van den DAVID, *Iſaï* op *Abiſaï*, hetgeen by hare vrienden in dien tijd afgekeurd werd. *Ithaï* op *Abiſaï* vond genade als rijm van *sha* op *sa*, schoon inderdaad het eerstgemelde beter rijm was, maar geen staande regel kon vormen, waar het echter voor strekken moest.

Bladz. 11 reg. 18 v. b.

Niet nood, niet *nede* of *nood*. Niet *ongaarne*. 't Is eigenlijk *on-ede*.

Bladz. 11 reg. 19 v. b.

Slagheerden, voor *slag-orde*. Dit klinkt vreemd, maar wat is ons *orde* dan *end*, 't zij het voorste of achterste (boet in het Fransch), en wel, eigenlijk het meêrvoud

daarvan, *orden*? (Zie mijne Geslachtlijst op *orde*.) Doch ook dit *ord* werd *oort* gezegd en geschreven. Eigenlijk is *orden* een werkwoord, en beteekent *verdselen*, en zoo wordt *ord* of *oord* (als *ge-ord*) een deel; somtijds in toepassing onbepaald, somtijds een *quart* als het Fransch zegt, waarom het dan ook onzijdig is.

Bladz. 14 reg. 13 v. b.

Wel zij de wijse Raden. Versta: *den wijzen Raden* in den derden Naamval. *Salût aux sages Conseillers!*

Bladz. 15 reg. 7 v. b.

Pand, gallery, en zoo, *weg*.

Bladz. 16 reg. 15 v. b.

Versaft voor *verzacht*; omgekeerd zeggen wy *gracht* voor *grast*, en zoo meer.

Bladz. 16 reg. 9 v. o.

Verboett, tot boete verbeurd.

Bladz. 16 reg. 1 v. o.

't *Strangh*, voor *het strand*. Inderdaad even goed zoo het even gebruikelijk ware. De verwarring tusfchen *nd* en *ng* is natuurlijk en oud. Vergelijk onze Verhand. over de Geslachten, en de Aanteek. *n*, en *o*, en *ii*², aldaar. In de oud Amsterdamsche dialect werd deze uitgang t' allen tijde veel verwisfeld. By BREERO vindt men het veelvuldige malen.

Bladz. 17 reg. 12 v. b.

Bekommeringh. Verouderd adverbium, even als *ijling*.
't Is haastig, met aandrang.

Bladz. 17 reg. 14 v. b.

Buert, nabuurschap tusfchen ons en Engeland.

Bladz.

Bladz. 17 reg. 10 v. o.
Nu soo leegh. Door den Brand in 1666?

Bladz. 17 reg. 3 v. o.
Oortjens. Men mag hier wel aanmerken dat *een oortjen* twee duiten (een vierde van een stuiver) was: want onze kleinkinderen zullen 't zekerlijk niet meer weten, na de invoering van 't verstand-verstompend decimaal stelsel in *munt*, enz.

Bladz. 18 reg. 9 v. b.
Danten, Zie mijne Geslachtlijst op *tante*, over dat woord; en zie desgelijks het artikel van *kwant* over het volgende *quanten*.

Bladz. 18 reg. 10 v. b.
Lanterfantten. Den *landtrawant* (d. i. *landdrabant*) *spelen*. Versta den *landdoordraver*, anders *landwachter*. Zie het woord *trawant*, in mijne Geslachtlijst.

Bladz. 18 reg. 15 v. b.
Geffrekte, rechte laan.

Bladz. 18 reg. 16 v. o.
Gelassen kassen. Koetsen. Zie boven, I Deel, blad- 113 reg. 11 v. b. (Aant. bl. 78).

Bladz. 19 reg. 14 v. o.
Evenstandigheit. Gelijksstandigheid, maar hier *bestendigheld*. Even zoo zeggen wy *gelijkmatic*, 't geen men betrekkelijk of volstrekt verstaat.

Bladz. 19 reg. 11 v. o.
Verwoeds, voor *verwoeste*. Kwalijk: behalven het onderscheid in beteekenis, is *verwoeden* een verbum neutrum en nooit transitivum.

Bladz. 19 reg. 4 v. o.

Gekruyt, voor *gereden*. Eigenlijk moest men *gekroolen* zeggen, als ook hier en daar nog plaatselijk is.

Bladz. 20 reg. 7 v. b.

Wits' sand, enz. Zoo was 't in *HURGENS* tijd, en ik heb den tijd gekend, dat het by Burgerlieden algemeen, en voor al in 't benedenhuis, en op Land- of Buitenhuizen, Lusthuizen, enz. desgelijks de stijl was, ook zelfs by de aanzienlijksten des Lands. — Nu moeten 't overal tapijten zijn. Uit weelde? Neen, uit spaarzaamheid: want ik eens hooren betoogen, dat, van alles wat men op den vloer kon hebben; zand, beverving of schildering met de geringste effen kleur, zeildoek, matten, vloerkleeden, tapijten, en onder deze de kostbaarste, deze laatste het best koop uitkwamen, en de rekening liet zich goedmaken. — Over het aaloude *biezen strooien*, waaruit de *matten* naderhand ontstaan zijn, heb ik my elders uitgelaten. Hiervan echter kan ik niet nalaten eene plaats uit *MAERLANT* aan te halen, betreffende Willem van Normandye, den Veroveraar van Engeland:

<i>Doe die moeder sijns genas,</i>	d. i. van hem gelag, verlost.
<i>Eñ bestroyt was dat pavement</i>	de vloer.
<i>Met groenen biesen ommetrent,</i>	rondom.
<i>Eñ dat kind up die biesen vel,</i>	viel.
<i>Ontdeckt sine aermen also wel,</i>	Ontdekte het, sloeg ze uit.
<i>Eñ hevet die biesen them getrect.</i>	naar zich toe getrokken.
<i>Dat vroede wijf die daer opmeckt,</i>	dat bemerkte.
<i>Riep: dit es een tekijn scone;</i>	is een schoon voortteeken.
<i>Dit kint sal nog dragen crone.</i>	

Spieghel Historiael, fol. 243. r.

Zie daar de Vorstenpracht van voor duizend jaar, en die in Engeland nog zes honderd jaar daarna in de Konings-
za.

zalen stand hield. Men vergelijke HENTZENERS Beschrijving van het Paleis van Greenwich, in 1598.

Bladz. 20 reg. 12 v. b.

Vrouwen-spoelery. Zie deze by CATS met echte kleuren geschilderd in zijnen *Spiegel van den ouden en nieuwen tijd*, op 't Rubrick: *Een Esel die vrijt, Die schopt of smijt*. Hetgeen HUYGENS hier eerst recht verstaanbaar zal maken.

Bladz. 21 reg. 2 v. b.

De Konst, der Dioptrica naamlijk.

Bladz. 21 reg. 14 v. o.

Be'tre lessen veel. Veel betere lessen.

Bladz. 21 reg. 11 v. o.

Spiegel-wijs. D. i. Wijs, door die schelpen-omkleeding u tot een spiegel te doen strekken. Leerdet gy u daar nooit in spiegelen, of zaagt gy de Wijsheid van God in de Natuur nooit, daardoor als door een spiegel tot u te rug gekeerst?

Bladz. 21 reg. 5 v. o.

Soo, in de zelfde kleeding als waar in gy, enz.

Bladz. 22 reg. 13 v. b.

Wisfel-brieven. Verwisfelende (veranderlijke) berichten.

Bladz. 22 reg. 15 v. o.

Noch. Echter. Wy zeggen tegenwoordig *toch* in dien zin.

Bladz. 22 reg. 7 v. o.

Jonge Schoonsje, jeugdig Schoonheidtjen, jong meisjes.

Bladz. 22 reg. 6 v. o.

Wat sitt ghy daer en krult. Zie boven, I. D. bladz. 373.

Bladz. 23 reg. 1 v. b.

Oneigen vlechtjens, in tegenstelling van *eigen hair*. De toon moet op *on* vallen.

Bladz. 23 reg. 10 v. b.

Plaester-Vlieghjens. *Mouches* die ik nog even gekend heb, maar die echter ook voor eenwen in gebruik waren. Men vindt ze reeds in het oude HS. *Pilgrimmagie visioen* (waarvan ik elders gewaagde), dat zeker niet later dan van de helft der 15de eeuw (en naar alle waarschijnlijkheid veel ouder) is, vermeld, en onze Ouden noemden ze *maschelen*, d. i. mazelen. Want dit woord beteekent niet meer of minder dan *vlakken*.

Bladz. 23 reg. 12 v. b.

Boekwey voor *boekweits*.

Bladz. 23 reg. 8 v. o.

Beid, beide. Zoo de *maag* als de *buidels* noemt hy *beurze*.

Bladz. 23 reg. 6 v. o.

Mijnt. Hy stelt zich hier den afflag van den Visch op het strand voor, gelijk men dien ook by *CATS* afgebeeld ziet.

Bladz. 23 reg. 5 v. o.

Paff'er op, dat gy wat duur koopt, wat vroeg *mijnt*, om u mild en niet karig te toonen.

Bladz. 24 reg. 1 v. b.

De zoo. *De zoo visch.* Zie van dit woord mijne Geslachtlijst.

Bladz.

Bladz. 24 reg. 9 v. b.

Gelegen. D. i. in de kraam bevallen.

Bladz. 24 reg. 10 v. b.

Verveten. Naamlijk, in de fabel, en in 't spreekwoord:
Mons parturiens.

Bladz. 24 reg. 11 v. b.

De soete Mann. Cornelis Michiel Soetens, die 'aan zee omtrent Scheveningen een lusthuis boven op het duin had gebouwd en bewoonde, 't geen hy *Soetenburgh* noemde.

Bladz. 24 reg. 19 v. b.

Aen d' over zij. Namelijk, van *Soetenburgh*. Tegen over die plaats.

Bladz. 24 reg. 20 v. b.

Vloed- of Ebbe-wijn. Morgen- of middagwijn verfond men daardoor.

Bladz. 25 reg. 1 v. b.

Die. Versta: *Uw sonnen.*

Bladz. 25 reg. 15 v. o.

Te vermaestieren. In de maag *te vertoeren* heeft.

Bladz. 25 reg. 12 v. o.

Ja Spagnen — de Spaansche wijn was toen de algemeene Tafelwijn.

Bladz. 25 reg. 4 v. o.

Begloommen. Warm geworden.

Bladz. 25 reg. 2 v. o.

Sonnen. Vlaamsch woord voor 't *zoenen* by den wijn,

en daarvan het Vlaamsche of Brabandsche *op een sommige drinken*. Vergelijk III. Deel bladz. 162 waar *May of Marie* dat spelletjen invoert om de onnoozele Trijn Cornelissen volslagen dronken te maken.

Bladz. 26 reg. 18 v. b.

Straff van Kerck en Ouderlingen. Het dansen werd altijd by de Hervormde Kerken veroordeeld, en wordt het nog by die verstand en gevoel onbedorven hebben. Inderdaad heeft het voor den onvooringenomen toeschouwer iets zoo vernederends dat ik-zelf het nooit, toen ik, in verwerping van alle naauwgezetheid omtrent dergelijke aangenomen gebruiken opgevoed, het eerstmaal zag, en zoo dikwijls het my sedert voorkwam, zonder verondwaardigend schokken der ziel en diepe weemoedigheid, bywonen of aanzien kon. Ook heb ik altijd een jong onbedorven kind als het zijne moeder of vader zag dansen, in schreien zien nitbarsten. Dit zijn seiten. — Wat ligt er dan in den dans dat zoo treft, en de Godvrucht even als de onnoozelheid daar zoo tegen inneemt? — Dit hier te ontwikkelen is de plaats niet. Maar elk denke daarover na. — Zeker is het een dartelheid, die in jonge kinderen natuurlijk en onschuldig is, maar zoodra de kunne zich ontwikkeld heeft, geheel van aart verandert, en — — — doch wie zal my willen verstaan, die geen booze Geesten gelooft? En wie kan het, die het Fyzike van het Geestelijke afzondert, en het eene niet in het andere beschouwt? — Maar zouden er dan geene heilige of Godadienstige dansen zijn kunnen? — Zijn kunnen, — ja, mits men wel ontwikkelt wat dansen zou kunnen zijn en beteekenen, en dit wel onderscheidt van hetgeen het is. Doch zoodanige dans zou dan ook heiligheid in ons vorderen; en, om het dus uit te drukken, eene zwevende Procesfie van Engelen en nitschieting ten Hemel zijn.

HUYGENS noemt het dansen *eene insinua* (in zijn Leven),

ven), en verdedigt het naar het algemeen begrip als een goede houding en *figuur* (zegt men) bybrengende: maar waarvan is dan een onde dansmeester zelf zoo belachlijk een figuur? Alle lichaams oefeningen zijn tot dit einde heilzaam en bevorderlijk, maar waarlijk het dansen minst, daar het niet dan de stijve bewegingen nabootst die men een werktuig geven kan. De ziel wordt er by onderdrukt en de mensch ontmenscht, en wat is de ontmenschte mensch dan de speelbal des Duivels?

Bladz. 27 reg. 3 v. o.

Wier aan te gaen. D. i. te rug te keeren.

Bladz. 28 reg. 16 v. o.

Lincken, voor leeren.

Bladz. 29 reg. 6 v. b.

Defen Tuysch, dat gedobbel. — Onstleggen; afweeren.

Bladz. 29 reg. 12 v. o.

Dieren. Jonge meisjes. Zie mijne Geslachtlijst op het woord, en in de Byvoegfels.

Bladz. 30 reg. 3 v. b.

Aen een, aan malkander. D. i. dat die te samen tegen elkander aan den gang raakten.

Bladz. 30 reg. 4 v. b.

Daer mi streek ik heen. Zoo maakte ik my uit de voeten.

Bladz. 30 reg. 9 v. b.

Uytgelsfen en nyt gelsfen. Het eerste, *voortreffelijk*, het laatste *doorgelezen, perlectus.*

300 AANTEEK. OP HET II. DEEL, VII. BOECK.

Bladz. 30 reg. 16 v. o.

Groote Mogensheit, de Staten.

Ghy Heeren, die, enz. de Rekenkamer van Holland.

Bladz. 30 reg. 12 v. o.

Ghy trouwe Memberen. De Magistraat van 's Gravenhage.

Bladz. 30 reg. 8 v. o.

Mijns. Dat ik *my* 't uwe *eigens*, door *mijn* *straat* te zeggen.

Bladz. 37 reg. 6 v. b.

Kantelingen. Zijn steenen die op den kant (niet op hun breedte of vlakke) gelegd worden, als op alle straatweg gebruikelijk is.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
SEVENDE BOECK.

AAN-

AANTEKENINGEN

OP HET

TWEEDE DEEL,

ACHTSTE BOECK.

MENGELINGH.

A A N T E E K E N I N G E N

O P H E T

T W E E D E D E E L.

A C H T S T E B O E C K.

M E N G E L I N G H.

Bladz. 49 Opschrift.

Als. Voor *alles*. — *Als* is eigenlijk, zoo men in de nasporing diep wil gaan, een genitivus, en dus een adverbium. Gelijk wy reeds dikwijls opmerkten dat niet alleenlijk vele adverbia by ons genitivi absoluti zijn, maar dat men zelfs (*generaliter*) den adverbiën die *s* toevoegde als kenmerk, indien niet *en*, een anderen uitgang van genitivus. Van adverbium heeft men het wederom als substantivum gebruikt; of men heeft het als een genitivus dus aangenomen voor eene uitdrukking, gelijk in 't Latijn *domi*; en toen ook even zoo *van alles* gezegd, of men in

in die taal *a domi* zeide voor *a loco ubi domi sum*. Men merke op, dat dit alles indeclinabel is (als men 't noemt), en er geen genitivus, als van een nomen in casu recto, van zijn kan; maar dat men voor den genitivus noodwendig den ablativus cum praepositione *van* gebruiken moet. Zoo als men er ook geen adjectivum van maken kan.

Bladz. 49 reg. 6 v. o.

Stayten is pochen, roemen.

Bladz. 50 reg. 1 v. b.

Daer ick staas. Versta: uit het onbenijde duistler getogen hebt tot uwen luister, waar ik nu, ieder in 't oog stekende, ten doel van de ongenade aller tongen, ten doel van elks gisping, sta.

Bladz. 50 reg. 4 v. b.

Begripen is berispen, gispen.

Bladz. 50 reg. 5 v. b.

Quaps (het geen cats gewoonlijk aan eene zwangere vrouw toeschrijft) is *walgend*. *Quaps verwijt* is verwijt van den meerderen, wien, als zoodanig, het mindere of slechtere walgt.

Bladz. 50 reg. 6 v. b.

Quellick spijt. *Spijt* is hier Onzijdig gebruikt, of het moest *quellicke* zijn.

Bladz. 50 reg. 12—14 v. b.

Trommelen als een' nieuwe wan-geboort, als op de kermisfen geschiedde met hetgeen er wonders te zien was.

Bladz. 50 reg. 8 v. o.

Geyrooyroont en *gelaert*, ter wereld geholpen en opgebakerd.

Bladz.

Bladz. 50 reg. 6 v. o.

Ken ick. Erken ik. Een schuld of handteekening *kennen* of *ontkennen*, was steeds by ons een term in de rechtsvordering.

Schuld van lange Jaeren. Oude schuld, nog onbetaald.

Bladz. 50 reg. 4 v. o.

Uit den Westen. Uit Grootbritannien. Toen ik my in Engeland, door mijn plicht verbonden, onthield.

Bladz. 51 reg. 7 v. b.

Mijn' verduste schatten. Mijne door 't lang bewaren duf geworden schriften. 't Blijkt dat dit Dichtstukken ter geleiding van eenige voorheen gemaakte verzen moest strekken, en die verzen ook maken dit boek van *Mengelingen* uit, waarvan het de Opdracht, of (als men plach te zeggen) de Toeëigening is. — Immers zijn *Kostelyk Mal* en *Voorhont* waren toen door Zeeuwsche Vrienden reeds uitgegeven, waarvan 't eerstgenoemde 't jaartal van 1622 draagt, en het geen hy hier geeft is van 1623, enz. en alles was ook (zegt hy) lang bewaard, en hy zend het *na lange dagen* ter spade betaling voor de hem door die uitgave opgeladen verplichting, hun eindelijk toe.

Bladz. 51 reg. 9 v. b.

Jongeren, voor *jongen*.

Bladz. 51 reg. 10 v. o.

Gellen, voor *gelden*. Zoo zei men voorheen *mellen* voor *melden*. Dit is oud.

Bladz. 51 reg. 8 v. o.

Vrijdt, voor *bevrijdt*, *stelt vrij*.

Bladz.

Bladz. 51 reg. 7 v. o.

Verhaelt het op — D. i. *Schrijf het toe aan het bijten enz. Wyt het daaraan.*

Bladz. 51 reg. 5 v. o.

Vasten-avond. Catachresis van het woord. Een avond waarop zy vasten moeten, meent het; maar *vasten-avond* is de dag of avond voor 't vasten, gelijk ieder heilige avond de avond of dag voor den heiligdag is. Hy neemt het hier, als hy meer doet, in een byzonderen zin, niet als *vastelavond* (gelijk men plach te zeggen, en zeer wel en taalkundig zei,) maar als eigen samenstelling der twee woorden *vasten* en *avond*, en dus *avond van vasten*.

Bladz. 51 reg. 4 v. o.

Spø; spade, laat.

Bladz. 52 reg. 12 v. o.

't Noorder-nau. Het kanaal. — Uit Engeland schrijft hy. — *Buyten slinger.* Buiten het bereik van zijn bliksemelingen. Dit *buiten slinger* behoort niet tot *Roemen*, maar tot *doer*.

Bladz. 52 reg. 4 v. o.

Den inckt onkent. Inckt voor 't schrift, de hand.

Ontkent, onbekend geworden.

Vertwijffelt u. — *Bringt hy u in twyfel* wie hy zijn mag. Een byzondere Catachresis onzes Dichters.

Bladz. 52 reg. 3 v. o.

't Geswell enz. Zijnen ijver, die door 't lang versparen al meer en meer gezwollen (grooter geworden) is, gaat uitdrukken. Men denke hier aan geen eigenlijk gezwel, *ulcus*, *abscesus* ('t geen walgelijk zijn zou), maar aan de zwelling van

van 't tij, van zwangerschap, of van 't gene door gisting opzet.

Bladz. 52 reg. 2 v. o.

Gift van — gist, DAT *van* uw gedachtenis enz. *Gedachtenis* voor *aandenken*; namelijk, *uw aandenken aan my*.

Bladz. 53 reg. 2 v. b.

Paeren, voor *gelijk stellen*. — *All en all* is *geheel en al*.

Bladz. 53 reg. 3 v. b.

De print. Het beeld in zijn gedachten.

Bladz. 53 reg. 5 v. b.

Doet vieren, doet vereeren. Door zijn verzen naamlijk, die telkens van hun gewagen.

Bladz. 53 reg. 10 v. b.

Aen-gefen het wolcken water schuymen. Kwalijk. *Aangezien* is geen hulpwoord, noch kan daartoe gebruikt worden. Men zegt (en dit is de zin) den boord (de punten) uwer wieken het wolckenwater (de waterwolken des hemels) heeft zien schuimen; even als men *heeft doen schuimen*, *heeft moeten*, *heeft hooren*, *heeft kunnen*, *heeft mogen*, *heeft willen*, *heeft zullen*, *heeft durven*, en *heeft laten schuimen*, ja ook *heeft voelen schuimen*, kan zeggen. Maar *aangezien* eischte het participium *schuimende*. En het is even zoo wat (het volgende) *ontleenen* betreft, als met dit *schuimen*, en zoo ook met alle werkwoorden zonder onderscheid.

Bladz. 53 reg. 12 v. b.

Sperr, voor *bereik*. Oneigen, maar te dulden als eene Redefiguur.

Bladz.

Bladz. 53 reg. 14 v. b.

Slobber-fleggen, modderwegen, modderkuilen, grachten.

Bladz. 53 reg. 12 v. o.

Mallooten, dat is (lang) gehairde (t. w. vrouwen). Van het Griekſche *μαλλωτας* denk ik. Hy ziet hier blijkbaar op de *Sireenen*, maar meent zekerlijk de *ambubaias*, in Engeland talrijk. — *De Griekſche Vos* kent ieder, als Ulyſſes.

Bladz. 53 reg. 4 v. o.

Pijnas, foort van galei, uit den Spaanſchen naam *pinaza* verbasterd, verfrancht tot *pinasſe*. Maar HUYGENS gebruikt het hier kwalijk onzijdig, zekerlijk om dat hy er *ſchip* by denkt. Het woord is Vrouwelijk.

Bladz. 54 reg. 1 v. b.

's *Graveſander ſpits*. De kerktoeren van 's Gravenzande, waar op men, uit Londen naar de Maas ſtevenende, het oog veſtigde.

Boet, hoofd, landpunt. Of, zoo het voor *vuurboet* is, 't zelfde als vuurtoren.

Bladz. 54 reg. 3 v. b.

Ontſwellen, uitblazen.

Bladz. 54 reg. 6 v. b.

Voor en achter-hout enz. Het *Voorhout* wordt gezegd ten opzichte van het Haagſche bosch, en dit noemt hy hier, in betrekking tot het Voorhout, het *achterhout*. Deze beide noemt hy zijn *Myrt- en Lauwer-meyen*, als waarin of waardoor hy deze geplukt of verkregen heeft. — In zijn *Voorhout* is dit klaar; maar ten aanzien van 't Bosch is het my duister; doch hy mag beide te ſamen omvatten.

Bladz.

Bladz. 54 reg. 12 v. b.

Slechtigheit is eenvoudigheid.

Bladz. 54 reg. 14 v. b.

Verdommelt, door één gemengeld. Schilders kunstwoord, voor zacht in een smeltend.

Bladz. 54 reg. 19 v. b.

Om her. Beter herom. Her is tot hier, herwaart. Maar *her* in *herom* is het *hier*-zelf, waarin de tweeklank *ie* door den sterker accent van *om* verzwakt is.

Bladz. 54 reg. 8 v. o.

Vernacht, nachtverblijf, doch hier eenvoudig voor *verblijf*.

Bladz. 54 reg. 6 v. o.

Visscher-meyd. Roemer Visschers dochter. De jongere, d. i. Tesselchade.

Bladz. 54 reg. 5 v. o.

Van huys gefonden huys. Schip.

Bladz. 54 reg. 4 v. o.

Besegent en bewenscht, haren wensch van *behouden reis* geeft, en, *gevaarloos*, dat is buiten gevaar, en *vry van kerven en pompen*. Dat is: van maskappen en pompen, nit vrees van omslaan of zinken door storm of lek.

Bladz. 54 reg. 1 v. o.

't Schadelick geval daer ick den naem af draegh. Haar vader noemde haar *Tesselchade*, om dat hy by haar geboorte, eene aanmerkelijke schade in Texel leed.

Bladz.

Bladz. 55 reg. 3 v. b.

Te trouwen, in verband, vereeniging.

Selyer hands-gemeen, zelve door de hand der vriendschap verbonden.

Bladz. 55 reg. 5 v. b.

s' Achterheden. Achterlijkheid in u te schrijven? — Veellicht: *van zijn* te kort schieten by u; of mooglijk: van zijn te kort komen (in genoeg) door zijn lange achterblijven (wegblijven) in Engeland.

Bladz. 55 reg. 7 v. b.

Rotz-roerens kracht — *steenens-slepens konst*.

*Saxa movere sono testudinis et prece blanda
Ducere. —*

Bladz. 55 reg. 9 en 10 v. b.

d' Emmer-onbewogen besitters van de ziel. De Hellegoden.

Bladz. 55 reg. 13 v. b.

Van 't hoog' en middel-huys, van hemel en aarde.

Bladz. 55 reg. 14 v. b.

't Winden wind-aes. Kwalijk voor *wind-as* (*axis in peristrochie*): en dit voor *windgedraai*.

Bladz. 55 reg. 8 v. o.

Vreedsamige. Hier moet men 't zelfde opmerken, wat boven van *waardiglijk* gezegd is. Zoo de laatste bygevoegde uitgang geene verzwakking van het adjectief in beteekenis moet te kennen geven, zijn zulke verlengingen en koppelingen van uit- aan uitgang belachelijk en alains te verwerpen.

Bladz.

Bladz. 55 reg. 4 v. o.

De Griekſche hoeren-ſoon. Amſion. Maar de uitdrukking veredelt het kompliment hiermee gemaakt, in 't geheel niet!

Bladz. 56 reg. 4 v. b.

Onwetens. Wat wy omtrent *doorgaans* aanmerkten, geldt hier ook. Een verbum heeft geen genitivus. 't Moet een nomen (en dus een participium zijn), dat dus tot een adverbium (eigenlijk een genitivus absolutus by ons) gemaakt wordt. Zie het I. Deel mijner Taal- en Dichtk. Verſcheidenheden.

Bladz. 56 reg. 9 v. o.

Na den geldſack hinckt. D. i. door 't gewicht van den geldzak. Wiens hinken een gevolg, een uitwerksel is van den geldzak; en even zoo is 't *die krom gaat na de weelde*, namelijk, uit hoofde, ter oorzaak van de weelde.

Bladz. 57 reg. 6 v. b.

Velen achter loop. Een zeer ſchoon en nadrukkelijk zeggen, mits men *velen* in den dativus verſta. Het is noch *na loopen*, noch *achter na loopen*, maar in 't loopen achterblijven, in vergelijking van die *velen*.

Bladz. 57 reg. 12 v. b.

Onverſuft, nooit bedaard, nooit verzadigd, nooit verpoosd.

Bladz. 57 reg. 13 v. b.

Kendingh, bekend, publicè notus.

Bladz. 58 reg. 3 v. b.

Bayten alle reden. Zonder u met een beleefdheid aan te ſpreken.

Bladz.

Bladz. 58 reg. 9 v. b.

Veel minder. Ik, veel minder enz.

Bladz. 58 reg. 17 v. b.

Van bijds, van naby. Als boven te meermalen.

Bladz. 58 reg. 19 v. b.

Begriffen. Waarvoor wy thands *begrinzen* zouden zeggen, d. i. *begrimmen*. — *Gerechteslick* is met recht, billijker wijze.

Bladz. 58 reg. 13 v. o.

Mijn' handen te betrouwen, door met een handkrukjen of rotting te gaan. — Maar hoe dient dit *om* (als hy zegt) *den haat te fchouwen*. Het is, om den haat over het *niet groeten* voor te komen door een uiterlijk teeken van niet wel te zien; 't geen een stok is by hem die rap ter been is. Want men ging toen ter tijd met geen stok, dan om flechte beenen of slecht gezicht.

Bladz. 58 reg. 10 v. o.

Smalle fireken zijn *letters*. Deze *getogen* is ze *geschreven*; — *befternt*, ze tot vermoeyenis der oogen toe beschouwd en gelezen, te hebben, enz.

Bladz. 58 reg. 2 v. o.

Moet, wenschenderwijze.

Bladz. 59^e reg. 4 v. b.

Krick, kruk.

Bladz. 59 reg. 8 v. b.

Deeligh. Hiervoor zeggen wy thands door een algemeen gebruik altijd *deelachtig*, en dit woord heeft de zelf-

zelfde famenstelling als *waarachtig*, waarvan boven. 't is *deelhechtig*, het *theilhaft* der Duitschers.

Bladz. 59 reg. 11 v. b.
Des, deswegens.

Bladz. 59 reg. 16 v. b.
Groen is onrijp. Licht en holl, ledig.

Bladz. 59 reg. 20 v. b.
Als ick wensch noyt van te mogen scheiden. Als waarvan, of van wie ik wensch nooit te mogen scheiden. Van deze constructie spraken wy vroeger.

Bladz. 59 reg. 16 v. o.
Rouwe. Niet genoeg geslepen door oefening.

Bladz. 59 reg. 6 v. o.
Vertiert, voor *verdeelt*, verspreidt. Het woord is van 't oude *tier* (boom), Engelsch *tree*, en beteekent hier in takken uitschieten. De Etymologie van het woord *tier* zie men in mijne Geslachtlijst der Naamwoorden. — *Giets* — *verstuysst*. — Verspreidt ze hier by stroomen, als uitgietende, elders by stofjens, als ziftende. Men merke hier de nette en Dichterlijk schilderachtige onderscheiding op van de verschillende wijze van *verspreiding*.

Bladz. 59 reg. 4 v. o.
D'eenes, voor *des eenen*. HUYGENS gebruikt hier *één* als substantivum. Maar, daar het een adjectivum is, moet het, schoon als substantivum gebruikt, zijne wijze van verbuiging behouden. Niet echter, zoo het daarvoor algemeen in de taal aangenomen is: immers zeggen wy *des vriends*; *des vyands*, enz.

Voor 't overige moet men ten aanzien der verbuiging het lidwoord *één* van het talwoord onderscheiden. B. v. *Eens*
HUYG. V. O *onver-*

onverstandigen stem, mag niet voor *éenen mans* stem, ja naauwlijks voor *eens halyen mans* stem gerekend worden.

Van *de* of *den*, voor *des*, hebben wy reeds vroeger gesproken.

Bladz. 60 reg. 1 v. b.

Aller macht, voor *met alle* macht, Genitivus absolutus.

Bladz. 60 reg. 3 v. b.

Sien, te zien? — Neen, het hangt onmiddellijk aan *sal ick*.

Bladz. 60 reg. 4 v. b.

Naer mijnen dienst te hincken. Ter zake van mijne (zwakke) dienst mank te zien gaan. Vergelijk II Deel bladz. 56 reg. 9 v. o. (Aant. bl. 311).

Bladz. 90 reg. 8 v. b.

Alleen, en *all*, alleen en geheel.

Bladz. 60 reg. 14 v. o.

't *Ende*, het doel of eind dat hy zich in dat reizen voorgesteld had.

Bladz. 60 reg. 10 v. o.

Met dat bespreck, onder die *mits*.

Buerige landouwen. Die Italie mocht bereizen, al zag hy ook den Paus niet. 't *Plach* van ouds by ons een spreekwoord van 't *onverrichter zake weêrom* komen te zijn. „Naar Rome geweest en den Paus niet gezien!” Hier schijnt onze Dichter op te spelen.

Bladz. 60 reg. 7 v. o.

Sool voor *pantoffel*. 's Pausen pantoffel te kussen, was 't uiterste, 't hoogste voorrecht, op de reis naar Rome te halen.

Bladz.

Bladz. 61 reg. 1 v. b.

Dus jongh. HUYGENS was toen slechts 27 jaar oud.

Bladz. 61 reg. 11 v. o.

Dat mondigh was, voor dat een mond had. D. i. die *smaak* had. Dus zegt men *monden* voor smaken.

Bladz. 16 reg. 9 v. o.

Den Tempel-bouw. Het Tempelgebouw, meent de Dichter; en hierdoor verstaat hy waarschijnlijk het lichaam als tempel der ziel.

Bladz. 62 reg. 3 v. b.

Lievers. Liever met de adverbiale *s.* Zie vroeger. — Door *de hand* verstaat hy de hand van Roemer Vischer, en zoo ook te voren door *de zon*, zijn oog, zijn voorlichting, die hy *zon* noemt.

Bladz. 62 reg. 4 v. b.

Van uwer dry. t. w. van *de slijst, de naald, en de pen*, zoo daadlijk opgenoemd.

Bladz. 62 reg. 5 v. b.

Troost'loose Weesen-hert. Troostloos hart van my die nu een wees ben. Of, van ons, nu weezen.

Bladz. 62 reg. 13 v. b.

Roept eeuwen achterwaerts. Eeuwen achterwaarts roept, landen in zijn land brengt, steden in zijn stad sleept, scepters in zijn hand dwingt. Alles in de zelfde constructie met *den koningen en keizeren zijn spraak doet leeren*; als hangende alles af van het voorgegane relatief *die*. Hier faalt onze Dichter meer in.

Bladz. 62 reg. 18 v. b.

Op een ander (anker) rijdt. Scheeps uitdrukking.

Bladz. 62 reg. 20 v. b.

In plaats van zijn sterven. 't Moest (dunkt my) in plaats van zijn leven zijn. Maar HUYGENS meent in vergoeding van zijn sterven. Dan, *verplaatsen* en *vergoeden* is niet altijd het zelfde, en *in plaats* zijn, niet altijd eensbeteekenend met beide.

Bladz. 62 reg. 7 v. o.

Ontkent, vreemd geworden. Zie hiervoor, II Deel bl. 52 reg. 12 v. o. (Aant. bl. 307).

Bladz. 62 reg. 1 v. o.

Monden is *smaken*.

Bladz. 63 reg. 3 v. b.

Te gewilden waer. Voor *te gewild een waar.* Zie HUYDECOPER. Zoo zei men *wat groeten vrouw, wat voorspoedigen kind*, enz.

Bladz. 63 reg. 20 v. b.

Verlieven, tegen over *verliefen* gesteld, is verrijkt worden, beter en liever worden.

Bladz. 63 reg. 7 v. o.

Verwaerden. *Verwaard* voor *bemind*. Woord van HUYGENS maakfel. 't Is van *verwaarden* voor *waard rekenen, verdierbaren, verkostelijken* door de hartelijke zucht hem toegedragen.

Bladz. 63 reg. 5 v. o.

Der Landen luyffer-bloem. D. i. *aller landen*. Zoo mocht men met recht in de zestiende eeuw de gezamenlijke Nederlanden (als zijnde het bloeiendste gewest van geheel de Christenheid) noemen. En van dat Nederland (de naam-zelf beteekent *lager land*,) zijn onze Noorderlijke gewesten, en Holland inzonderheid, de laagste.

Bladz.

Bladz. 63 reg. 3 v. o.

Beworpen, dus in praesenti gezegd, by HUYGENS tijd. 't Is of wy (om hare dichtheid by een te kennen te geven) zeggen wilden, die *op malkander gestapeld* zijn.

Bladz. 63 reg. 2 v. o.

Heckens. 't Enkelvoudige was toen een *hekken*, en 's meervoud dus, *hekkens*, en nog spreekt men zoo op verscheiden plaatsen.

Bladz. 64 reg. 3 v. b.

Na den tijd, naar gelange, naar het onderscheid van den vroeger tijd en dien van tegenwoordig.

Bladz. 64 reg. 18 v. b.

Mutsaerden. Brandstapels. Doch men zegt *op* de brandstapels, en *in* de mutsaarts, als zijnde dit eigenlijk de takkeboschen, waar de brandstapels uit saamgesteld werden, en die om den staak, waar de lijdende aangeboeid was, heen gelegd werden.

Bladz. 64 reg. 14 v. o.

Gewis. *Gewisfe*, geweten, gemoed.

Bladz. 64 reg. 5 v. o.

De dorpels, de verslibte monden der rivieren.

Bladz. 64 reg. 3 v. o.

Verlaten, overgelaten.

Bladz. 64 reg. 1 v. b.

Scholen, schuilen.

Bladz. 65 reg. 3 v. b.

Buytens vest. Buiten stads-wal, in 't vrije veld. Doch 't zij *buiten* hier als *adverbium*, 't zij als *adjectief* aangemerkt zoude worde, 't substantivum moest in genitivo staan, en dus ware 't beter: *buitens wals*.

Bladz. 65 reg. 8 v. b.

Timmer, Gebouw.

Bladz. 65 reg. 9 v. b.

Teere Maget. Maagd van Nederland.

Bladz. 65 reg. 10 v. b.

Verslingert, geschokt.

Bladz. 65 reg. 19 v. b.

Afgevoedt, beteekent eigenlijk *gespeend*, en is van 's voedsel afgebracht. Hier beteekent het uitgemergeld en beroofd van 't noodig onderhoud. 't Is letterlijk: Zelf gespeend, zoogde hy u echter. — Ik laat de juistheid der overdrachtige uitdrukking in het midden, maar HUYGENS greep de *antithesis* aan.

Bladz. 65 reg. 16 v. o.

Te stijgen voor opheffen. Zie men hier, wat wy elders van *rýzen* voor *doen rýzen* opmerkten.

Bladz. 65 reg. 15 v. o.

De wangen — die, daar zy zoo lang in slaauwte lag, verbleekt en ingevallen waren.

Bladz. 66 reg. 18 v. b.

Vanden is bezoeken.

Bladz. 66 reg. 20 v. b.

Een' anderhalf Soldaat. Hy wil te kennen geven van een die zoo groot was als een en een half sol-

daat, t. w. Goliath. Maar de uitdrukking is klein en inderdaad belachlijk. — De el op anderhalf voet gesteld, koomt echter de rekening tamelijk uit.

Bladz. 66 reg. 15 v. o.

De hoogde, met haar hoogte trotsen. Hoe vernedert gy die! — *Hoogde*, hoogte. Vergelijk mijne Verh. over de Geslachten § 95. Even zoo zegt hy *engde* voor ons tegenwoordig *engte*, en zoo meer.

Bladz. 66 reg. 8 v. o.

Min niet gediiden. Niet minder zaagt gy u (ten goede) gebeuren.

Bladz. 66 reg. 1 v. o.

Der aerden plass. Het vlak der aarde.

Bladz. 67 reg. 8 v. b.

Een teere David. Een David nog in tederste jeugd. Maurits! Ja, echte David.

Bladz. 67 reg. 10 v. b.

De memme, de zogende borst. De Hoogeschool.

Bladz. 67 reg. 11 v. b.

Stollende gebeens. Nog week gebeent, dat nog eerst in 't hardworden was. — Men moet bekennen dat dit alles, hoe wel samenhangende, en schoon vernuftig, de echte Poëzy niet is, en zonder verheffing.

Bladz. 67 reg. 18 v. b.

Voorbaet. De voorbaet van iets is wat het Latijn noemt *praerogativum*. 't geen 't overige voorgetrokken wordt.

De voorbaet der slagen, moet dus zijn waar men den meesten prijs op stelt. Iets anders is *in de voorbaet zijn*, d. i. zich vooraf in de baat willen stellen.

Bladz. 67 reg. 14 v. o.

Na rent. *Ná rent* moest het zijn, met den klemtoon op *na*, doch waardoor *rent* zijn rijkkracht verliezen zou. De uitdrukking *na de paarden*, voor *met de paarden* die den kar trekken, is ook gezocht.

Bladz. 67 reg. 13 v. o.

Het Avond-end. Het Westen, Amerika.

Bladz. 67 reg. 12 v. o.

De Zuyder Enghde, voor *engts* even als *hoogde*, *langde*, voor *hoogte*, *langte*. De straat van Gibraltar.

Bladz. 67 reg. 11 v. o.

De ronde lenghde van den gulden Wereld-kluys, tot enz. Den aardkloot om, tot de Pool, waar de kompasnaald niet meer wijst. Doch waarom de wereldkluys *gulden* moest heeten, erken ik dat my niet invalt.

Bladz. 67 reg. 8 v. o.

Dien de menschen bouten monden. *Monden* is *smaken*, zie boven op bladz. 61 en 62. Men ziet dat hy hier op *Menschenēters* doelt.

Bladz. 67 reg. 4 v. o.

De hooge maeren, de verheven roem. *Maar* is *gerucht*.

Bladz. 68 reg. 2 v. b.

Gedragen, verbreid. 't Is 't Latijnsche *ferre*, *ore ferri*. Ook in 't gemeene leven is *Iemand dragen* waar zijn voeten hem niet brengen kunnen, bekend, voor *vermaarden*, *beruchten*, *doen kennen*, den naam met de persoon veréenzelvigende. Iets, 't geen op de Geestelijke bevatting van wat *naam* eigenlijk is, *berust*, welke men vruchteloos door bloote en abstracte verstandelijkheid tracht te verduisteren, als in een tijd, waarin men woorden voor willekeurige teekens houdt, natuurlijk is.

Bladz.

Bladz. 68 reg. 3 v. b.

Geschiedt, geschokt.

Bladz. 68 reg. 15 v. b.

Ebbelingh vertogen sen. De ebbe op de Vlaamsche kust gaat westelijk. *Ebbeling* is dus, *westelijk* heen. Zoo verri derhalve zullen zy Oostelijk heen trekken.

Bladz. 68 reg. 16 v. b.

De tegenstaende Liën. De tegenvoetelingen.

Bladz. 68 reg. 17 v. b.

Die in onsen winter sweeten; by wie 't ten tijde van onze winterkoude, zomer is. Die van de Zuidelijke hemisfeer.

Bladz. 68 reg. 20 v. b.

Den voor-slagh. De voorfpits in den slag; hoe hy daar aan 't Hoofd was en het front zelf aanvoerde.

Bladz. 68 reg. 16 v. o.

Blacker-mannen; commilitones.

Bladz. 68 reg. 13 v. o.

Grauwe pannen, zandkuilen; die tusfchen de duinen liggen.

Bladz. 68 reg. 13 v. o.

Wanhopen dt. Hen het wijken onmooglijk makende.

Bladz. 68 reg. 12 v. o.

Verenghde, door fchepen of vloten.

Bladz. 68 reg. 11 v. o.

Sijn' bobbelen versfenghde, de golven der Noordzee blaakte door het vuur van zijn geschut.

Bladz. 68 reg. 9 v. o.

Verstremmelen, stollen, dik worden van *bloed*.

Bladz. 68 reg. 7 v. o.

Weder-oogen, onder de oogen dorsten zien, als men thands zegt; voor bevechten of tegenstaan.

Bladz. 68 reg. 4 v. o.

Albert van Oostenrijk, de Aartshertog; als naamgenoot en naneef van dien *Albert*, door wiens hand Keizer Adolf van Nassau in een veldslag omkwam.

Bladz. 69 reg. 3 en 4 v. b.

Wonderen en verdonderen. Zie hier voor, bladz. 404, van dit rijmwoord als staande rijm.

Bladz. 69 reg. 6 v. b.

Onvervaecte, niet influimerende.

Bladz. 69 reg. 8 v. b.

Aerden rots. Verschanfing.

Bladz. 69 reg. 12 v. o.

De bosch-gelyke Reeden. *De havens* die, door de menigte masten, bosfchen gelijken, waar men niet doorzien kan.

Bladz. 69 reg. 9 v. o.

Cingelen met swart geboomt. Omringen met zwart getopte of geteerde masten als boomen. Ja zoo heb ik Holland nog gekend onder den braven Willem den Vijfde, eer het vrijheidagekwaak uit de opgezwollen Amerikaansche Vorscheibalgen opging, en de Loevensteinsche factie den slangenkop weér opstak, om door het verdwa-
zen

zen des volks, de in 1747 door God herstelde Staats-
vorm weer om te keeren.

Bladz. 69 reg. 5 v. o.

All-vermogen gruyt. Goudsand of stofgoud. — *Schijyen*
verstaat zich van zelfs.

Bladz. 70 reg. 5 v. b.

Ruchtigh roncken, luid pochen.

Bladz. 70 reg. 8 v. b.

Gebooght, niet voor *gebogen* (dat kwalijk, en geheel on-
gerijmd zou zijn), maar voor *geroemd*; in welken zin
bogen bekend en gelijkvloeiend is, zoo dat by de Taal-
leeraars heet. *Voor* is *coram* of *tegen over*.

Bladz. 70 reg. 9 v. b.

Haer' scheeden enz. *De scheden* der Spaansche zwaarden
(zegt hy) joegen de klingen van hun tegenstrijders
vrees aan. Eene uitdrukking van groote kracht en in-
nige waarheid.

Bladz. 70 reg. 15 v. b.

Geyelt, vernederd.

Bladz. 70 reg. 16 v. b.

Tot een, Vrede, enz. „Vrede, groote Held, vrede, vrede
vrije Volcken” is hier de taal der Spaanjaarts, en wordt
even zoo gezegd, als men b. v. zegt: Hier baat geen
lieve moeder; hier helpt geen *genade*, *genade*; hy moest
tot het *paccavi pater* overgaan; de papegaai rammelt
zijn *heruit paap*, en al dergelijke.

Bladz. 70 reg. 18 v. b.

Te vertolcken, van taal veranderen. De zin is: Doe (toen) zy zich niet schaamden, hunne trotsche tong, nedergeveld zijnde, haar pochen te veranderen in 't ge-roep van *vrede*, enz.

Bladz. 70 reg. 19 v. o.

Der knijen holle bocht. De kniebuiging, 't beleefde eer-betoon, bracht by dit vredeverzoek het nederigste ge-baar, de vernederendste houding, by.

Bladz. 70 reg. 10 v. o.

Haer, zich. — *Sulcke*. Eene zoo groote, van eene zoo geringe macht.

Bladz. 71 reg. 1 v. b.

De feyen trouwe handen. De zeven verbonden Gewesten.

Bladz. 71 reg. 2 v. b.

De twee en acht, de tien Spaansche Gewesten.

Bladz. 71 reg. 9 v. b.

Blijen, blijde zijn. Eeuwige blijdschap en voorspoed. — *Min*, minder.

Bladz. 71 reg. 14 v. b.

Glimp, schijnsel. Zie Boek XXIV, 146.

Bladz. 71 reg. 11 v. o.

Schemerigh gedacht. Een schemerend (sjaanw) aandenken.

Bladz. 71 reg. 10 v. o.

Gilde, voor *gezelschap*.

Bladz.

Bladz. 71 reg. 9 v. o.

Bepaelingh, voor omtrek.

Bladz. 71 reg. 7 v. o.

T'achter is te veel achter, doch HUYGENS meent hiers minder afgelegd had. Men moet echter aanmerken, dat men zoo ook sprak, schoon onnaauwkenrig. — Het *dry-mael buyt' lens*, moet *drie jaren* meenen, want *dagen* zijn het niet, als uit het vervolg blijkt.

Bladz. 71 reg. 6 v. o.

Delft, graaf. De zin is: Zoo gy van die zoete uren, enz. nog eenig aandenken hebt, zoo bid ik u, begraaf binnen uw gewelven deze mijne woorden. — *Adem-togen*, voor woorden, of mischien eenvoudiger, zuchten: want het ging hem diep aan 't hart, niemand daar t'huis te vinden.

Bladz. 72 reg. 3 v. b.

Hem, Hooft.

Bladz. 72 reg. 5 v. b.

Waerdeloofte, geringste, onwaardigste. — *Begunst*, gunst toegedragen, of betoond.

Bladz. 72 reg. 16 v. o.

Honck, verblijft. Zie mijn Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 72 reg. 15 v. o.

Gebleken, verschenen, voor den dag gekomen, geboren. *Schijn* en *blijk* werd oudtijds als synonymum gebruikt, en nog is *schein* in Duitschland een blijk en bewijs.

Bladz. 72 reg. 7 v. o.

Waerdeloos, zonder er prijs op te stellen.

Bladz. 72 reg. 5 v. o.

Tuchtigh, leerzaam, verbeterend.

Bladz. 73 reg. 4 v. b.

Vellen, laten hangen. *Does vallen*, naar de eigen betekenis van het woord.

Bladz. 73 reg. 8 v. b.

Heeft Paleijen, enz. Dit *heeft* moest achter de accusativen, of achter het werkwoord, waar het als hulpwoord by behoort, geplaatst zijn, uit hoofde dat het van 't woord *die* afhangt; en even zoo is het met het volgende *vindt*. Doch in dien tijd was men in de Constructie zeer onvast. Voor *die* leze men *dien* in den derden naamval.

Bladz. 73 reg. 15 v. b.

Dallen, voor *dalen*. Oud. De spelling van *l* of *ll* was toen onverschillig, wanneer men de *a* van *dal* en dergelijke niet scherp uitsprak als thands, maar zoo wel in het Meervoud als in 't Enkelvoudige, mollig helder.

Bladz. 73 reg. 18 v. b.

Scheen. *Zich scheen*, naamlijk in verbeelding van Hooft op het Slot te vinden. *Des* is *deswegens*, daardoor alleen.

Bladz. 73 reg. 13 en 12 v. b.

Nachten, *dagen*. Uw gesloten vensters geopend, of de *zon*, zoo hy *hoort* hier noemde, weér zien zult.

Bladz. 73 reg. 7 v. o.

Heeft gelaen (geladen) voor *draagt*. — Voor het voorhoofd *slaen*, de aandacht treffen.

Bladz.

Bladz. 73 reg. 6 v. o.

Sijn bewegen, zijn gemoed. — *Tet medoegentlicks*, eenig mededogen, ten minste een zweemfel daarvan.

Bladz. 73 reg. 2 v. o.

Baylen, voor *buil krügen*, een *buil halen*, hier aan 't slooten van de scheen toe gefohreven.

Bladz. 74 reg. 2 v. b.

Een' witter dagh. Op een gunstiger dag. *Candidiore die*.

Bladz. 74 reg. 4 v. b.

Achterstell. Men zegt *achterstal* voor te rug zetting in tijd. — Doch *achterstel* is een *stel* dat in plaats *achter* is, als b. v. het *achterstel* van een koets of wagen.

Bladz. 74 reg. 11 v. b.

Van gewoont, uit gewoonte.

Steilen steen. D. i. steile steen zijnde. De Gewoonte noemt hy dus, als een hindernis waar men moeilijk over heen stept. *Steil* voor *stijl*.

Bladz. 74 reg. 12 v. b.

Kallen nae. De constructie is: hoorde ik de lippen die gerijmde reden na-kallen, na praten.

Bladz. 74 reg. 14 v. b.

Lajen, voor *leien*. En dit is in dit woord geene Leydsche uitspraak, maar de echte, dewijl het eigenlijk *lage* is; gelijk *klei* ook *klai* is, en aan *klad*, zoo wel als aan *kleyen* verwant.

Bladz.

Bladz. 74 reg. 16 v. b.

Langhtonght. Langtongig, ge-langtongd. Dat is praas-
of klapziek.

Bladz. 74 reg. 12 v. o.

Klufstigh, 't zelfde als *kluchsig*, van klucht, in den zin
van *facetiae*, *salet*, genomen.

Bladz. 74 reg. 11 v. o.

Vonds' er — Vond zoo vernuftige steenen, enz.

Bladz. 74 reg. 8 v. o.

Vasthart (*Vastaart*), Constantijn. Dus vertaalt hy zijn naam.

Bladz. 74 reg. 7 v. o.

Golf sijn Bruidt ontyrjde, enz. Wie is die *golf* in tegen-
stelling van *Oceaan*? En wie de *bruid*? — De golf zou
ik voor den Haagfchen vliet houden, en de bruid voor
's Gravenhage, door hem met den *oceaan* door den sche-
veningschen weg verbonden. Maar ik kan dit niet wel
met den vroeger tijd van *de mislukte reise*, waar dit
vers op andwoordt, gelijk ik my voorstelle, vereenigen.
Misfchien is die *mislukte reise*-zelve van later tijd. Hy is
verscheiden malen in Engeland geweest, en ook na het tot-
stand brengen van de Zeeftroat. Doch zie II. Deel, op
bladz. 80 reg. 18 v. b. (Aant. bl. 334), enz.

Bladz. 74 reg. 4 v. o.

Trouwe. *Trouwens* zegt men, *scilicet*.

Bladz. 75 reg. 5 v. b.

Moppen weet men dat gebakken metselsteenen zijn.

Bladz.

Bladz. 75 reg. 10 v. b.

's *Onfichtbaer bes — met sijn toppen overecht.* Amsterdam.

Bladz. 75 reg. 13 v. b.

Voor, schijnt my een druk- of schrijffeil te zijn, en ik zou lezen:

Hefselicken VOER het weenen, enz.

Tegens windt en tegens stroom

MY TE MOET (te gemoet). —

En dus zie ik ook dat het inderdaad, in HOOFDTS Werken (Van der Burghs uitgave) gedrukt staat.

Bladz. 75 reg. 17 v. b.

Bastart. Rozijnwijn, een zoete morgen- en desfertwijn, toen zeer in gebruik.

Bladz. 75 reg. 20 v. b.

Duyts voor *Duitscher*, of liever, voor *Duitsche*. Want men onderdrukte oudtijds de *e* achter de adjectieven, wanneer zy van een man als substantif gebruikt werden; en hiervan zijn zoo veel Geslachtsnamen, als: *de Groot, de Rijk, de Zwart, de Wijs, de Wit*, enz.

Bladz. 75 reg. 14 v. o.

Klock, keel; stem.

Bladz. 75 reg. 10 v. o.

Over-stuyr is *achteruit*, als Winshoten aanmerkte.

Bladz. 75 reg. 8 v. o.

Ongedulden, ongeduldigen, driftige woestaarts. Velzen volgende als hoofd des vloekgespans.

Bladz. 75 reg. 3 v. o.

Kemmem, voor *stroken*.

Bladz.

Bladz. 75 reg. 1 v. o.

Overnoest, befludeerd, ter harte genomen; van *noest*, vlijt. — Maar wellicht sterker: dat zy dat *streeken en stroken* *OVERNOEST* hebben, door hun vlijt overwonnen hebben. Men sprak in mijn tijd veel van *in de boeken genaemd*. Dit was een verbastering van *genoest*. En by misvatting hiervan maakte sommigen ook het *neuzen* in de boeken tot een zeggings.

Bladz. 76 reg. 3 v. b.

Geroos, geruisch; *geroezemoes* zeggen wy nog wel. *Die* moet *dien* zijn, in dativo.

Bladz. 76 reg. 8 v. b.

's *Was*, cera, wasch. 't Gooiland plach rijk in het winnen van honig en wasch te zijn.

Bladz. 77 reg. 11 v. b.

Drogh, bedrieger. Oud zelfstandig woord, waarvan mijn Geslachtlijst. Hy meent Ulysses.

Bladz. 76 reg. 15 v. b.

Staan — *still*, voor *stil staan*, rusten, slapen.

Bladz. 76 reg. 16 v. o.

Circes haven, *Zieriks-es*, dat men van *Circo*, even als *Vlissingen* van *Ulysses*, *Medemblik* van *Medea*, (en waarom *Amsterdam* met de *Amstel* niet van *Amasis*, en *Diemen* van *Diomedes*?) plach af te leiden. — De Zeeuw-sche dartelheid was al vroeg in ons land bekend, en had uit de Vlamingen oorsprong.

Bladz. 76 reg. 11 v. o.

Het oorlogh. De oorlog die daar gevoerd wordt.

Bladz. 79 reg. 8 v. o.

Had ick mijnen ooren *watertanden*. Nog sprak men wel eens zoo te Amsterdam in mijn vroege jonkheid, doch de echte constructie is *watertandend*, met een participium,

pium, geen infinitivus. — *Watertanden* is niet anders dan *verlangen* (effectus pro causa), even als ergens naar *hogen*, *deperire*, en dergelijke meer, in alle talen. —

Bladz. 76 reg. 2 v. o.

Bruylofts staarten, wedbrailloften, als men 't plach te noemen, *reposita*.

Bladz. 77 reg. 3 v. b.

Loopen aen, voor *aanloopen*. *Pal loopen*, als men zegt.

Bladz. 77 reg. 13 v. b.

Moppen zijn gebakken steenen, als boven.

Bladz. 77 reg. 14 v. o.

Mijn' weening. Mijn bedroefdheid, mijn weenen.

Bladz. 77 reg. 12 v. o.

Klapperachtigh ried. Het *riet* uit den kuil gegroeid die de barbiër van Midas Koning gegraven had, om zonder iemands beluisteren eens uit te storten 't geen hem op 't hart brandde; naamlijk dat de Koning Ezelsooren had, doch hetgeen door dat riet, als de wind er in blies, herhaald, en dus wijd en zijd bekend werd.

Bladz. 77 reg. 10 en 9 v. o.

Klinckaert en *klack-aerd*. Woordspeling. *Klinkaart* of *klinker* is de steen, die door den klank plach beproefd te worden, en daarvan den naam heeft. — *Klink-aard* of *klinkaart* is snappende aart, *garrulitas*.

Bladz. 77 reg. 8 v. o.

Toegedocht, in 't *verholen gedacht*, of gemeend om befloten te blijven. Doch 't volgende

Toegedicht is u toegezongen ter mededeeling. Woordspeling met *toe* in de zin van *befloten* of *bedekt*, en in dien van *tot*.

Bladz.

Bladz. 78 reg. 2 v. b.

Verſin, aftrekking des gemoeds of der aandacht, distractie:
Iets van verzin, is tot verandering van *zin* of aandacht
ſtrekkende.

Bladz. 78 reg. 8 v. b.

De marmer-hacker, beeldhouwer. Pygmalion naamlijk.

Fluytten, voor *zongen*, of zingend vermeldeden.

Bladz. 78 reg. 9 v. b.

Vrijſter van zijn ſné. Door hem geſneden (d. i. gebeitelde) vrijſter.

Bladz. 78 reg. 13 v. b.

Tras, kalk.

Bladz. 78 reg. 14 v. b.

Rijcke letter-kaſ. Slot vol geleerdheid! Geheel Slot van
Muyden, met al wat daaraan vaſt is!

Bladz. 78 reg. 18 v. b.

Onder ven, ondergegaan (voor afwezig) vond.

Bladz. 78 reg. 15 v. o.

Haer' volheit. De volheid der ſchaduw! Wonderlijke ſamenhang, een ſchaduw die een leege ſtad vervult! Maar
HUYGENS ſchijnt hier voorbedachtelijk het *grotesk* te zoeken.

Bladz. 78 reg. 8 v. o.

Van te veren' las, uit dat voorteecken (het ebben des waters) ſpelde. Dit vertraagde zijn aankomſt en was dus het begin van den tegenſpoed.

Bladz. 78 reg. 5 v. o.

Beknijpen — *van de ſtem*, 't buigen, 't articuleeren als men zegt.

Bladz.

Bladz. 78 reg. 3 v. o.

Gehem, voor *geluid* in genere. *Stemmen*, geluidgeving zonder bestemming. Men zei in de middeleeuwen ook *hemme* als Latijn, en als wy eenvoudig geluid willen geven, om ons slechts te doen hooren (by voorb. om iemand wien wy wenken willen, te doen omzien) is het woord: *hem*!

Maar *krakend gehem*. Dit is zeker niet keurlijk uitgedrukt, en de stem van *hoort* niet gevleid.

Bladz. 79 reg. 8 v. b.

Leent — *leenen*. 't Eerste is hier *ontleent*, ontfangt; het laatste is *uitlenen*, uitgeven.

Bladz. 79 reg. 13 v. b.

Bijen fuyck, overdrachtig voor *korf*. Bijennest.

Bladz. 79 reg. 14 v. b.

Smodd'ren is *brasfen*, 't hart met eten en drinken op halen.

Bladz. 79 reg. 15 v. b.

Raeden voor *raten*. Het blijkt dat men de *r* toen zoo stuitend hard niet uitsprak, als ik heb zien of hooren opkomen, en dat dus de verwarring lichter was.

Bladz. 79 reg. 17 v. b.

Snacken, begeeren. Ergens naar *snakken* zegt men, d. i. met het hart even zoo trachten te vatten, als er naar *snappen*, 't met den mond, en naar *grèpen*, 't met de hand is.

Bladz. 79 reg. 18 v. b.

Op het gaen. By het heengaan.

Bladz. 79 reg. 11 v. o.

Wenscheliker, vorm die men algemeen aan den genitivus pluralis der adjectiven plach toe te eigenen, maar verouderd,

derd, behalven in weinige wanneer zy afzonderlijk staan, als b. v. *andrer meening is dus of zoo*, of wanneer het lidwoord ontbreekt, als: *veler lieden gevoelen is dat; sommiger, of eeniger schrijvers voorbeeld*.

Bladz. 79 reg. 8 v. o.

Heil en segem. Versta: heil- en zegenwensch.

Bladz. 79 reg. 4 v. o.

Steuken, in bezigheden verhinderen. — Niet *verstoren*, vergrammen. Vergelijk bladz. 81 reg. 11 v. o.

Bladz. 80 reg. 7 v. b.

Rijmpjes. Zie over dit *mp* voor *mt* boven. I. Deel, bladz. 339. reg. 15 v. b. (Aant. bl. 251).

Bladz. 80 reg. 18 v. b.

Besaeft met lijken. Deze sterfte toont den tijd waarin dit vers geschreven is. Zy had plaats in 1664, en woedde ook elders, doch in Leyden zeer sterk, schoon WAGENAAR ons vertelt dat zy in Amsterdam *naar gelang*, *grootst* zou geweest zijn; dit *gelang* diende uitgeschrapt, maar in WAGENAAR uit te schrappen, wat valsch of verdraaid is; zou een ondoorkomelijk werk zijn. — Indien dit vers, als te vermoeden is, kort na dat van HUYGENS, waar 't op staat, gemaakt is, zou het dus kunnen zijn, dat HOORT in zijn vers op bladz. 74 reg. 7 v. o. van de Zeestraat gewaagd hebbe. 't Zelfde wordt bevestigd door bladz. 82 reg. 6 v. b., waar hy dit vers onder de *Dichtery van zijn laatste wintersijd* stelt.

Bladz. 80 reg. 15 v. o.

Deelen van. Wy zeggen thands: *in iets deelen*, voor *deel hebben*. 't Laatste schijnt minder dubbelsinnig en deelen in die zeggung als verbum neutrum te doen kennen.

Bladz.

Bladz. 80 reg. 14 v. o.

Smekelicks, aangename, zachte, vleierende. Van *smeecken*, oudtijds *vleien*. 't *Obsequium amicos, veritas odium parit*, werd voor eenige eeuwen uitgedrukt door:

Smeecken mach wel vrienden maken;
Haetschap komt van ware spraken.

Vergelijk Bladz. 486.

Bladz. 81 reg. 11 v. o.

Soo soeten steuren. D. i. zoo zoet een verstoren (interrumpere.) Zie op bladz. 63 reg. 3 v. b.

Bladz. 82 reg. 2 v. b.

Rapenburger Linden. De Lindenrij langs de gracht van het Rapenburg te Leyden, na de intrekking van dit gedeelte der Stad, van knoltuinen, waarvan het den naam nog bevaart, tot de aanzienlijkste buurt geworden.

Bladz. 82 reg. 3 v. b.

Buerigh Borger. Woordspeling op den naam van den man en van de buurt.

Bladz. 82 reg. 9 v. b.

Sijn' jeughd, den jongman-zelven.

Bladz. 82 reg. 11 v. b.

Laken van uw' Lijcken. Woordspeling, gelijk *Leid-sterf* dit ook wederom op *Leyden* is. 't *Laken*-zelf is dubbelzinnig. De *Lakens* maken Leydens roem, maar het woord speelt tevens op doodkleed, ook *laken* genoemd, en ziet op de sterfte, waardoor VAN DER BURGH de straat aldaar met *lijken bezaaid* noemt.

Bladz.

Bladz. 82 reg. 13 v. b.

Kijcker. Gy, VAN DER BURGH, *Spaert uw oogen-schelen!* dat is, uwe *oogen*-zelve, die gy zoo gericht houdt op die Leidster (zijn minnares).

Bladz. 82 reg. 15 v. b.

Haer, hun *weketick geluyt*.

Bladz. 82 reg. 16 v. b.

Onvergaerde, *verspreide* door uw afzijn, waarmee hun *concert* gebroken is.

Bladz. 82 reg. 18 v. b.

D'uwe, uwe tonen, uwe verzen. *Weer ontsluit*, weder mededeelt, en niet langer onder uw papieren opsluit.

Bladz. 82 reg. 20 v. b.

Darmen-nijpers, snarendrukkende vingers.

Bladz. 82 reg. 16 v. o.

Doorgedommelt —, vermengd met — Zie hiervoor op bladz. 54 reg. 14 v. b. (Aant. bl. 309).

Bladz. 82 reg. 15 v. o.

Houdt, interjectio als *hei!* — *Age!* *En!*

Bladz. 82 reg. 10 v. o.

Gestramp, wat lomp uitgedrukt voor, *vingerdruk* op de snaren. Doch hy verwacht dikwijls opzettelijk vedel of luit, met fluit en tromp, of trompet, en 't beteekent dus eenvoudig, *muzijk*.

Bladz. 82 reg. 9 v. o.

Verdwijnen, vergaan.

Bladz.

Bladz. 82 reg. 2 v. o.

Lycorelicke bloosjen, voor *blosjen* of *bloosjen* van *Lyfoor*. Latinismus, by de Duitschers in hun taal overgenomen, maar by ons afschuwelijk. Geen eigen naam eener persoon lijdt dit by ons, ten zij die door 't gebruik, als 't ware, den aart en kracht van een appellatif heeft gekregen, gelijk by voorb. *Boerhaaffsche suiker*, *Boerhaaffsche praktijk*; en dan beteekent het nog geen genitivus, en drukt niet uit VAN *Boerhave*, maar NAAR *Boerhave*.

Bladz. 82 reg. 1 v. o.

Springht — voor *onse schein*. Komt ons te veel in den weg, belet ons te veel u te bezitten of by ons te hebben.

Bladz. 83 reg. 2 v. b.

Tae, voor *traag*. *Taai* is *vasthoudend*, *traag* is *trekken*, en deze twee hoedanigheden loopen in elkaar.

Bladz. 83 reg. 8 v. b.

Onlancks, *onlancks*. Woordspeling. *Onlangs* in den zin van *niet lang geleden*, en in dien van *sedert kort*. De laatste beteekenis hangt met de eerste samen, maar 't woord wordt daar thands niet in gebruikt, dan wanneer de zaak afgeloopen, voorby is. Dus, *onlangs getrouwd* waar goed, even als *onlangs maagd*; maar *onlangs vrouw* deugt niet, om dat zy nog vrouw is. 't Kan niet goed zijn, dan na de dood van haar man.

Bladz. 83 reg. 13 v. o.

Gepacht, in huur; voor een tijd.

Bladz. 83 reg. 8 v. o.

De Jongens toortsen. De toortsen van *Kupido*.

HUYG. V.

P

Bladz.

Bladz. 84 reg. 3 v. b.]

Lauren - Hoofd, dat enz. Gelaurierde hoofd, waar ik 't mijne by verlieze. Men denke hier aan geen woordspeling op *HOOFD*, (als de Kapitale Voorletter wel kon doen denken,) maar op een begaafd meisje, naderhand aangeduid met de letters *M. V. K.* waar hy te Amsterdam, eer gelegenheid van *TESSELSCHADES* bruiloft, op verliefd was geworden, in dit vers met verbloeming (naar 't schijnt) *Laura* genaamd. Zie van haar eenigē bladzijden verder.

Bladz. 84 reg. 5 v. b.

't *Eau en 't ander haeckou. Baken*, voor *vrouwelyk oog*, als meer by onzen Dichter.

Bladz. 84 reg. 9 v. b.

Seght haer. Dat meisje, dat gelaurierde of lauwrēn-hoofd.

Vraecht niet verder. D. i. ik durf het niet wel uiten. Beschroomdheid, als by de liefde t' huis behorende.

Bladz. 84 reg. 11 v. b.

Overrompelt, eenklaps en onverhoeds overwonnen. *Uc vidi, ut perii!*

Bladz. 84 reg. 15 v. o.

Van haer' — lichten. Van de oogen van dat meisje.

Bladz. 84 reg. 8 v. o.

Daer. 't *Af*, van vier regels hooger, behoort ook by dit *daar*, of het *om* van vijf regels lager. 't Is *daaraf* (daarvan) of *daarom*.

Bladz. 84 reg. 2 v. o.

Kaden (eigenlijk water-keeringen) hier voor *grachten*, als wy 't noemen. — *Schaars* is hier *smal*, bekrompen.

Bladz.

Bladz. 85 reg. 7 v. b.

By Zuyden , ten zuiden van — ; bezuiden zeggen wy thands. — 's *Zuyder Meer*, het *Haarlemmer meer*, dat hy van Amsterdam naar Leyden is overgevaren, alstoen de gewone overtocht, wanneer de trekvaarten niet overal gelijk thands bestonden. Inzonderheid bestond die tusschen Leyden en Haarlem toen nog niet. Zie II. Deel bladz. 112 Couplet 6 en 7.

Bladz. 85 reg. 20 v. o.

Niet, geen mensch.

Bladz. 85 reg. 15 v. o.

Beyloecken, betooveren. — *Haer* ziet op de helft die hy te Amsterdam verloren heeft, zijn hart.

Bladz. 85 reg. 14 v. o.

Nederflagh, wenk, lonk. Doch met toespeling op manslag.

Bladz. 85 reg. 12 v. o.

Heeten scheiden. Doen scheiden.

Bladz. 85 reg. 8 v. o.

Schaedigen, verkleinend woord voor *Tesfelfchade*, als *Gondsjen* voor *Hillegonds*.

Bladz. 85 reg. 6 v. o.

Kont gy. D. i. kunt gy (in praesenti).

Bladz. 86 reg. 4 v. b.

Van allen. D. i. door die allen (t. w. dat rijmen, dat minnen, die zinnen, dat gemoed, dat bloed, en die oogen) te samen. *Alleen*, hy, *alleen* tegen zoo vele. Dat al te samen moet iemand wel gek maken.

Bladz. 86 reg. 9 v. b.

Veile, voor *veilige*, als doorgaande by HUYGENS.

Bladz. 86 reg. 11 v. b.

Houwelickfen troon. Huwlijks-throon. Men herinnere zich, dat in dien tijd de stoel van de bruid onder een verhemelte geplaatst werd; waarvan naderhand overbleef een bruid altijd onder den spiegel te doen zitten, als vervangende het verhemelte. En dit te meer daar de spiegel toen in de vertrekken zeer hoog aan den muur, en zeer schuin en overhangende werd geplaatst, als nog op eenige dorpen by de Boeren geschiedt. 't Adjectivum *houwelijksch* deugt echter niet, doch plach voorheen in algemeen gebruik te zijn. — Men zie de oorzaak daarvan in mijne *Nieuwe T. en D. Verscheid*. II. Deel, bladz. 29 en 75.

Bladz. 86 reg. 18 v. b.

Blooten, treffen. 't Is hier van *blowwen*, slaan, als in 't *wol blooten*.

Bladz. 86 reg. 12 v. o.

Die hooger' sraelen, stralen van die oogen, die 't my gedaan hebben. *Hooger*, als Goddelijk. Hyperbole amatoria.

Bladz. 86 reg. 7 v. o.

Nijdigh onderrecht waer. Wangunstig, ongunstig voorgekomen, door kwaadwillige berichten, haar ingeboezemd; *maligne inducta ac praeoccupata*.

Bladz. 86 reg. 6 v. c.

Wetens-willigh, willende weten.

Bladz. 86 reg. 5 v. o.

Dervens, durvens. Zoo veel betrouwd heeft te wagen.

Bladz. 87 reg. 6 v. b.

Morgenstondse. Eigendunklijk gemaakt adjectief, op zijn Latijnsch. Zie boven op bl. 86 reg. 11 v. b. op *Houwelijksfen*.

Bladz.

Bladz. 87 reg. 16 v. b.
Sijn' sierr, geboortester, noodlot.

Bladz. 87 reg. 19 v. b.
Dat middelmaestigh veel. Dat veel dat in middelmaat be-
 staat. Beter ware 't uitgedrukt door 't *veel der middelma-*
tigheid. Doch de meening is de zelfde.

Bladz. 87 reg. 16 v. o.
Maer sijn' nieuwe Min-gedachten. D. i. maar zijn nieuwe
 verliefdheid houdt geen middelmaat; zy vloeit over.

Bladz. 87 reg. 11 v. o.
Overschett'ren is overrammelen, overkwaken, met babbe-
 len overschreeuwen, of overpraten.

Bladz. 87 reg. 5 v. o.
M. V. K. De voorletters van des meisjens naam. Zie op bl. 90.

Bladz. 87 reg. 4 v. o.
Sterrestocken, voor *fakkelsfokken*, en *fakelen* voor *stier-*
ren. Geene onaartige vernooming. Maar *keerffen* in 't
 volgende vers is ongelukkiger, om het kleine en vieze,
 by ons tegenwoordig het denkbeeld van *kaers* aanklevende.

Bladz. 88 reg. 5 v. b.
Helderer Planeten, de starren van haar obgen.

Bladz. 88 reg. 7 v. b.
Schiet. Waarneemt met den graadboog.

Bladz. 88 reg. 18 v. b.
Wat Lauras-achtig kraecken. Eenigzins in haar tonen naar
 die van Laura zwemen, zoo dat zy haar eenigzins aan
 hem herinneren. Doch het moest *Laura-achtig* zijn: de
 nitgang *achtig* koppelt zich aan geen genitivus.

Bladz. 88 reg. 19 v. b.

Sijn' vingers gaender af. Open af meent hy. D. i. worden vlug.

Bladz. 88 reg. 12 v. o.

Verr en versch-geraspte. Ongemaene en nieuwe.

Bladz. 88 reg. 7 v. o.

Gelycks der aerde. Niet hooger maar *gelyk* (*de niveau*) met de aerde. — Doch wy zeggen wel: *gelyks vloers*, 't geen het zelfde uitdrukt; maar *gelyks* is een adverbium; en *gelyk* is daartegen een adjectief dat van ouds altijd een dativus plach te vereischen. Men zei in vroeger tijden niet, *zoo groot, zoo wijs* enz. *gelyk hy, gelijk deze of die man*; maar *gelyk hem, gelyk dezen, gelyk dien man*. Zoo zeggen wy nog *hem gelyk*, enz. voor *aequalis*, maar 't zelfde *gelyk* bleef adjectivum, schoon 't aan het *ut* of *sicut* der Latijnen beandwoorden moest. — Ons *gelyks vloers* houde ik voor een onden genitivus absolutus, want oudtijds hadden ook de adjectiven den genitivus in *s*, en men zei wel *des groots mans, des moedigs paards*. — Wanneer 't substantivum voorgaat, staat dit ook wel in genitivo, als *zyns gelyk, broeders gelyk, ponds gelyk*, als regimen van 't adjectief.

Bladz. 88 reg. 6 v. o.

't Water. De Hippokreen.

Bladz. 89 reg. 1 v. b.

Kuyven, voor *hoofden*., of eigenlijk voor *hersenenpannen*.

Bladz. 89 reg. 4 v. b.

Soo gauw, zoo vlug.

Bladz. 89 reg. 11 v. b.

Geestelicks. In 't verstand bestaande. Niet, *geestelyk*, *gelyk* wy 't woord thands verstaan, en ook niet *geestig*; maar hy meent begaafdheid of voorrecht van 't verstand.

Bladz.

Bladz. 89 reg. 14 v. o.

By geen en lijkt. D. i. alles overtreft, naamlijk, behalven 't uwe. Op zijn zingen en spelen liet onze Dichter zich heel veel voorstaan:

*Reeds op mijn vijfde jaar betoonde ik me in den zang
Die de eerste heeten mocht, ja andren ging te boyen,
Of hoorde 't van die geen, die 't knampjen wilden loven.*

zegt hy in zijn *Leven*, vers 49—51, en deze en de speelkunst oefende hy met zeer veel vermaak en zelfbehagen.

Bladz. 89 reg. 12 v. o.

Dat hy self kan achten, 't geen hem-zelfen voldoet.

Bladz. 89 reg. 10 v. o.

't Schepfel van uw' fin. Hem, dien uwgeest gevormd heeft.

Bladz. 89 reg. 6 v. o.

Alard, TESSELSCHADES man, by zijr vrijen.

Bladz. 90 reg. 7 en 8 v. b.

En ick, proye, enz. D. i. En ik (hoe zal ik 't herden, verduren) prooi (te worden) van mijn eigen *strik*'. — Hy verklaart dit *prooi worden van zijn eigen strik*, door te rug keeren van zijn pijlen op hem-zelfen. En derhalve moet door *strik* hier (op zijn Hoogduitsch) *koord* verstaan worden, en wel *peeskoord*, *hoogpees*.

Bladz. 90 reg. 3 v. o.

Vraecht haer, of zy wil, of niet. — Het schijnt, dat zy neen gezegd heeft: want *M. v. K.* kan geen *Suzanne van Baerle* uitmaken, die zijn vrouw is geweest, en de *K* ten minste kan voor geen *B* gesteld zijn, daar zy op *genaë* rijmt, en deze zijne vrouw was in den tijd van dit vers lang dood.

Of, om onzen HUYGENS van de blaauwe scheen vrij te houden, die ons nu nog tweehonderd jaren daarna zeer zou doen, 't moet zijn dat hy 't van zijn kant niet rechmeende, waaraan HOOFD in 't slotversjen dat hier volgt schijnt getwijfeld te hebben. Hoe het zij, HUYGENS wilde van den naam een geheim maken; maar HOOFD of zijn Uitgever was zoo bescheiden niet, die het meisje met ronde woorden, vierkant als men zegt (dat is, met Litterae quadratae, *vierkante letters*) in 't volkomen andwoord voor TESSELSCHADE, Joffrouw *Machtels van Kapnem* noemt. — Het vers van HOOFD heet *Koelte van andwoord op Vuur en vlam* van den Heer CONSTANTIJN HUYGENS, enz. — HUYGENS vond naderhand goed de geheele of halve *ernst* in volkomen *jok* te verkeerren — en hy had gelijk.

Bladz. 91 reg. 12 v. b.

Noot. Nede, ongaarne. Weinig of niet.

Bladz. 91 reg. 17 v. b.

Die (dien) *slaetsse*.

Bladz. 91 reg. 11 v. o.

Min (minder) *te voren*.

Bladz. 91 reg. 7 v. o.

Nam hy, in den weërklank *amy* (dat is, *ah my* of *ai my*,) toont duidelijk dat men in dit *hy* de *h* niet zoo scherp als nu ingevoerd is, maar zeer zacht hooren deed. In mijn vroeger tijd hoorde men haar byna niet, en de uitspraak van *kwam hy*, *liep hy*, *deed hy*, *sprong hy*, *vleis hy*, enz. was byna volkomen, *kwammi*, *liepi*, *deedi*, *sprongi*, *vleiti*; alleen met eene nuance van onderscheiding, die men hooren moet, maar niet schrijven kan. Ook brak men de woorden zoo hard en snijdend niet af als thands, maar altijd met zekere smelting in elkander, waardoor *aan een* tot natuurlijken *nagalm neen* heeft.

Bladz.

Bladz. 92 reg. 2 v. o.

Houdt! hola! als hiervoor, II. Deel, bladz. 82 reg. 13 v. o.

Kends gy. Zoo gy kost, *fi pafes*.

Bladz. 93 reg. 12 v. b.

Vellen, hier *nederleggen*. 't Is eigenlijk *doen vallen*. En hiervan is *veld*. *Veldis geveld*, en dit als *vlak*; even gelijk *flecht* (in oorspronkelijke beteekenis) *vlak* is, als zijnde *geslecht*, dat van *flechten*, frequentatief van *slagen* of *slaan* is. *Vellen* is dus ook eigenaartig *vlak maken*, gelijk *flechten* het is, en waarom dan ook niet *vlak leggen*? Dit wettigt HUYGENS gebruiken van 't woord hier ter plaatse; volkomen.

Bladz. 93 reg. 14 v. b.

't *Stellagie*. *De stellaadje* of *stellagie* wordt in de uitspraak 't-*stellagie*, en even zoo *de plantaadje*, 't-*plantagie*, en van daar dat men deze woorden als Onzijdig opvattede. Omgekeerd, werd 't *lam* in de uitspraak d-*lam*, en van daar hield men in later tijd dit woord, waar 't zoo voor kwam (*diam*) voor Vrouwlijk in plaats van Onzijdig gebruikt. 't Een was misvatting als 't ander.

Bladz. 93 reg. 16 v. o.

Sijn hoofd om achter liet. Men kon er niet recht op in gaan, maar alleen zitten; 't was een hoofd te laag. — Voorzorg in zulke gevallen, om een oploop der kijkers tegen de vertooners voor te komen, die by dergelijke bespottelijke te loofstellingen niet vreemd kon schijnen.

Bladz. 93 reg. 2 v. o.

Een van twee. *Een van de twee*; D. i. de helft. — *Tien*. *Tien* uit den gantschen hoop, zoo groot of talrijk die was.

Bladz. 94 reg. 1 v. b.

Hadd' gesworen, even als *laas' wy*, 't geen men met *laas ons* (dat geheel iets anders is) verward, en hiervoor verdrongen heeft.

Bladz. 94 reg. 11 v. b.

't *Sal hem gelden*. Uitdrukking, voor men zal of gaat *beginnen*. Oorspronkelijk is zy uit het oudste en algemeenste schouwspel, naamlijk dat van 't vechten eens misdadigen, (als nog by de ontdekking van Amerika, in Mexico plaats had,) en voorts zonder het te verstaan, in het wilde gebruikt.

Bladz. 94 reg. 16 v. o.

Niet staan en keft, geen plaats had om te staan.

Bladz. 94 reg. 8 v. o.

Befcheid, oordeel, verstand.

Bladz. 95 reg. 1 v. b.

Raduys. 't Fransche *raduit*, voor *hol* genomen.

Bladz. 95 reg. 3 v. b.

Blýven. Lees: *bleven*.

Bladz. 95 Opschrift.

BOEREN-TAAL. *Taal* is hier te verstaan gelijk *kout* in *Herderskout*, als gesprek of rede die een Dichter een persoon in den mond legt; en ziet niet op de *taal*, of wijze van spreken, of soort van taal.

Bladz. 95 reg. 4 v. b.

Roomsch gespan, enz. *Fidol*, vedel.

Bladz. 95 reg. 8 v. o.

Totte kamers, enz. Tot de *Assemblée*.

Bladz. 96 reg. 1 v. b.

Daer de deuren, enz. *Het Hof*. Zie van de oude kamerbehangfels, die over de deuren heen hingen, hiervoor.

Bladz. 96 reg. 5 v. b.

Vol reuken. Alles was in dien tijd muskus en dergelij-
ke

ke geparfumeerd by lieden van staat, naar de Fransche uit Italie overgenomen manier.

Bladz. 96 reg. 18 v. b.

Menschen-weider, τὸν Ποσειδά Λαῶν, als Homerus zegt; dat is, *kening*.

Bladz. 96 reg. 19 v. b.

West by Noorden. West ten Noorden, zeggen wy thands. Hy meent Grootbritannienje.

Bladz. 96 reg. 19 v. o.

Tramp, voor *tromp*. Doch zie *getramp* II. Déel bladz. 82 reg. 10 v. o. (Aant. bl. 336). — 't zelfde mag toegepast op het weinig lager voorkomende *trampor*.

Bladz. 96 reg. 3 v. o.

Anna. *Anna Roemers Visfcher*.

Bladz. 97 reg. 3 v. b.

Roemer-lied. Lied van *Anna Roemers*.

Bladz. 97 reg. 8 v. b.

Darmgeschrup, snaargestrijk.

Bladz. 97 reg. 10 v. b.

Verbeent. Zie boven bladz. 366 reg. 5 v. o. (Aant. bl. 270).

Bladz. 97 reg. 15 v. o.

Offer. *Als of er*. Zie hiervoor de *Amtseek*. op bladz. 91, de uitspraak betreffende. Doch hier is die smelting en in één vloeiing noodwendig nog sterker, om dat dit *er* een enclyticon is; dat naar de echte Oude taal, aan 't voorgaande woord vast behoort. Duidelijkheidshalve heeft men 't eerst met een apostrofe afgescheiden, en daarna 't voor een afgebroken woord gehouden en afzonderlijk uitgesproken, de eene verkeerdheid de andere na zich slepende. — *Vrij is ruim*, gelijk men in dezen aln ook zegt.

Vrij veel, vrij groot, vrij gering vermindert de kracht van het adjectivum. 't Is eigenlijk *vrij gesproken*. 's Is *vrij veel*, (*multum est, ut liberè loquar*) zegt inderdaad: Als men vrij spreekt, zonder zich aan naauwkeurigheid te verbinden, mag men 't *veel* noemen; *ruim* genomen, is het veel.

Bladz. 97 reg. 12 v. o.

Die foo — reekt. Gewone *anacoluthia* van 't gesprek by onze Ouders. De samenhang zou vorderen: 't Is — *verkorten, verstoren*, zoo wijd zijn wangen *te rekken*, dat men, enz. en zoo verder ook, *te slikken*.

Bladz. 97 reg. 11 v. o.

Verlang, voor *het verlangde*.

Bladz. 97 reg. 7 v. o.

't *Grondelingh*, als adjectif gebruikt, en daarom Onzijdig. Anders is 't woord als *visch*, Mannelijk.

Bladz. 97 reg. 6 v. o.

Wat met. Lees: *met wat* —

Bladz. 98 reg. 2 v. b.

Ten naefsten. *Byna*, of, als HUYGENS gewoonlijk zegt, *by naast*. Waarvan boven!

Bladz. 98 reg. 8 v. b.

't *Water-warmen sparen heeten*. Bevelen, het warmen van 't water over te slaan ter verhaastig, ter uitsparing van tijd.

Bladz. 98 reg. 9 v. b.

Voor een blad, enz. De zin is: *heeten* (bevelen te) *rýgen* *was voor een blad hy* (in 't wilde maar) *opvat*, wat hem van zelf in de hand kooft, zonder te zien of 't op 't vorige volgt.

Bladz. 98 reg. 13 v. b.

De Meer, het paard. De merrie.

Bladz.

Bladz. 98 reg. 15 v. b.

Citos. Cito, gewoon byvoegfel van ouds op de brieven, om haast met het bestellen te doen maken. Ik heb brieven van Prins WILLEM den I. gezien waarop *Cito* zesmaal onder malkaâr stond.

Bladz. 98 reg. 16 v. b.

Recken, zich doen uitrekken in 't loopen, met wijde stappen te maken.

Bladz. 98 reg. 16 v. o.

Stroot, voor *strot*. Men zei oudtijds *strote*.

Bladz. 98 reg. 15 v. o.

Bebierde, met bier doorfpoelde of nog vervulde.

Bladz. 98 reg. 9 v. o.

Bras, armvol. Zie echter mijne Geslachtlijst op 't woord.

Bladz. 98 reg. 5 v. o.

Door-luyfen, moedwillige verbastering uit *asfonance*, 't zij voor *lezen* of voor *doorneufen*, hoedanige speling by onze Natie zeer geliefd was. *Doorneufen* is *doorkijken*. Men zei by wege van amplificatie of auxesis, *met mond en ooren toeluyfteren*, en *met neus en oogen aankijken*, en van dit laatste is *neufen*, voor *kijken*, en daarvan ook *neusgierig*, dat wy nu kwalijk met *nieuwsgierig* verwarren, maar dat gretig tot *kijken*, tot *neufen* is.

Inzonderheid *neust* men in papieren. — Hiervan ook: *overal zijn neus in steken*. Zie echter 't geen van *neuzen* voor *neusten* aangemerkt is op bladz. 75.

Bladz. 99 reg. 5 v. b.

Mien voed' Achilles, enz. Deze klinkdichten staan bereids

reids in HOOFDS Poëzy, en behoeven hier geene aanmerkingen op nieuw.

Bladz. 104 reg. 6 v. b. *'s Roemers js*, voor *het glas* van den roemer of kelk.

Bladz. 104 reg. 11 v. b.
Onsen Vorst. Verwarring van *vorst* (vriezing), dat een vrouwelijk woord is, met *Vorst*, voornaamste. Zie mijne Geslachtlijst.

Bladz. 104 reg. 3 v. o.
Versmachten, voor *versmoopen*. Doch zie boven over dit woord, dat hier *smachtend vergaan is*; zijnde *smachten* eigenlijk het zuigen van de tong ten uitpompings van eenig vocht uit de mondklieren; natuurlijke werking by aanmerkelijke dorst. — *Smooren* daartegen is *stikken*, uitwerking van 't benemen van lucht of ademing, hetgeen even zoo door het water by 't verdrinken, als door toedijping van 't geen de lucht tot de long brengt, geschiedt.

Bladz. 106 reg. 9 v. o. *Befcheids*, *berichts*.

Bladz. 107 reg. 8 v. o.
Breoscke-breeds. Eene wonderlijke uitdrukking, zoo men niet begrijpt, dat het woord *breeds* plach gebruikt te worden voor 't *belast* zijn der zwangere vrouwen ('t Latijnsche *pica*), en van daar, in ruimer toepassing, van alle *belasting* gezegd werd. Dit woord van nuvoens maakfel is derhalve wettig anders wel *mantiek* heet.

Bladz. 108 2de Opschrift.
Muydsche, voor *Muydensche*.

Bladz.

Bladz. 108 kol. 2 reg. 13 en 14 v. o.

Vertrouwen tegen 't roofstew; enz. d. i. Uwen wind. De Oosten wind.

Bladz. 108 kol. 2 reg. 10 v. o.

Uyt het pisen. Men denke niet dat dit toen een onbeschaafd woord was. Even weinig als *piser* in het Fransch, waarvan zie Sternes Sentimental Journey.

Bladz. 109 kol. 1 reg. 14 v. b.

Huyen, voor *huiden* (heden), uit *hodie* verbasterd, maar dat de *d* niet ontbeeren kan, schoon het Fransch door een samentrekking der drie Latijnsche sylben, *hui* zegt in *aujourd'hui*, ten dage van heden.

Bladz. 109 kol. 1 reg. 11 v. o.

Binden, boeien, vasthouden in de afgescheidenheid van mijn vrienden.

Bladz. 109 kol. 1 reg. 9 v. o.

Een, en twee. Hooft en de twee zusters visscher mischien. *Aeol* eischte den accent op den laatsten greep, om dat het een contractie is van den oud-Fransche uitspraak, *Eole*. Doch *Huygens* mocht den naam, schoon tegen ons gebruik, onmiddellijk uit het Latijn nemen.

Bladz. 109 kol. 1 reg. 6 v. o.

Ontstoorde; verstoorde zijn verstoorden moed; en *werd kalm*. — Ten zij hy *ontstoorde* gemeend heeft, dat den eenvoudig zijn zou, *verstoorde zich*.

Bladz. 109 kol. 2 reg. 10 v. b.

Trueren, voor *treuren*. Kwalijk: *treuren* zou *tro-eren*, 't zelfde als *stoofien* zijn. *Treuren*, 't Hoogduitsche *trauern*, is 't zelfde als *droeven* in frequentatief, 't welk

welk eigenlijk *tranen storten* is, en met *droppen*, *drop-pelen*, *draipen*, en ook met *traan* verwant.

Bladz. 109 kol. 2 reg. 12 v. b.

Sonder vaert. Zonder voort te schieten.

Bladz. 109 kol. 2 reg. 16 v. o.

Verblijden. Versta dit in vocativo by personificatie.

Bladz. 109 kol. 2 reg. 10 en 9 v. o.

Beneven 't sterven. Met de dood aan zijn zij'.

Bladz. 109 kol. 2 reg. 3 v. o.

Laedt ghy, brengt, voert gy en 't verbeiden, en 't scheiden met u?

Bladz. 109 kol. 2 reg. 2 v. o.

Staet ghy bei — Die beide tegenzijden van de munt des levens.

Bladz. 110 kol. 1 reg. 12 v. b.

Taeey, traag, langzaam. Zie boven over dit woord op bladz. 83 reg. 2 v. b.

Bladz. 110 kol. 1 reg. 19 v. b.

Verwenden. Met den mond uitbrengen. Zie boven.

Bladz. 110 kol. 2 reg. 19 v. b.

Sonder d'oogen — hou het uit de oogen van HOOFD.

Zekerlijk ziet dit klagen nog op HUYGENS opgevatte hartstocht voor Juffer M. V. K. waarover hy van HOOFD weer een nieuwe spotterny vreesde.

Bladz. 111 kol. 1 reg. 11 v. o.

Trasgen, vertragen, uitsstellen.

Bladz. 111 kol. 1 reg. 7 v. o.

Beslaepen voor *Huwelijks voltrekking*. *Plompe uitdrukking*.

king. *Byleger* plach men in mijn jongen tijd nog wel te hooren.

Bladz. 111 kol. 1 reg. 11 en 10 v. o.
't *Baeren van de baeren*. 't *Ruifchen*.

Bladz. 111 kol. 1 reg. 5 v. o.
Noch, even 't zelfde als *nist*, voor *neen*; waar van boven.

Bladz. 111 kol. 1 reg. 3 v. o.
Verfleen ick. Word ik onbeweeglijk en ga niet.

Bladz. 112 kol. 1 reg. 13 en 14 v. b.
De Veeren van de Moeren. Zie boven de Aanteekening op bladz. 85 reg. 7 v. b.

Bladz. 112 kol. 1 reg. 7 v. o.
Klippen. Kleppen, klepperen, of klapperen gelijk men thands zegt voor dat oude *klippen*.

Bladz. 112 kol. 1 reg. 6 en 5 v. o.
Motte slippen in de schouw. Met de *slippen* is met de *kleeren*, en beteekent niet meer of minder dan met het lichaam. In de *schouw* is onder den *schoorsteen*, aan den haard. De *schouw* is eigenlijk de *trek*, naamlijk van het vuur. Zie mijn Geslachtlijst.

Bladz. 112 kol. 2 reg. 3 en 4 v. b.
Den Pondenrjcken Poel. D. i. het schatrijke moeras, namelijk Amsterdam. *Ponden* zijn *geld*.

Bladz. 112 kol. 2 reg. 7 v. b.
Sal bedwingen, voor 't eenvoudige *zal dwingen*. — *Toe te staen*, te erkennen.

Bladz.

Bladz. 112 kol. 2 reg. 11 v. b.
Kaeren, byzondere vrienden, 't Latijnsche *carus*.

Bladz. 112 kol. 2 reg. 14 v. b.
Niet te beeren, niet open te krijgen. —

Bladz. 112 kol. 2 reg. 12 v. o.
Sollen is kaatsen, en by overdracht, tegenstreven, worstelen, enz.

Bladz. 113 kol. 1 reg. 9 v. b.
Blauwe straeten. Waterwegen, zee en meer.

Bladz. 113 kol. 1 reg. 11 v. b.
Verlaeten. Dan, als men u over is en verlaten heeft.

Bladz. 113 kol. 2 reg. 8 v. b.
In den ban, binnen de grens.

Bladz. 113 kol. 1 reg. 11 v. o.
Verwinnen, overhalen.

Bladz. 113 kol. 2 reg. 3 v. o.
Vertreden, voor om- of rondtreden. *Vertreden* is een verbum reciprocum. *Zich vertreden* zegt men.

Bladz. 113 kol. 2 reg. 2 v. o.
Reeden, voor *reën*, hinden. Kwalijk. Beter had hy om aan 't rijm te voldoen *versreën* zonder *d* geschreven, dan de hier de *d* ingelapt, die er niet in te dulden is.

Bladz. 114 kol. 1 reg. 7 v. b.
Doet vertieren — meestendeels aan den man brengt.

Bladz. 114 kol. 1 reg. 12 v. b.
De Wijck daer de Rijfen moedigh rijfen, d. i. zich moedig

dig op den wijzen OOSTERWYCK verheffen. Dat die *wijk*
't dorp Rijswijk is, ziet ieder.

Bladz. 114 kol. 1 reg. 4 v. o.
Uw geheugen. 't Landenken, de herinnering aan u.

Bladz. 114 kol. 2 reg. 16. v. b.
Nooit geloofd. Niet geprezen; niet bemind.

Bladz. 114 kol. 2 reg. 9 v. o.
Van haar, is van zich voert. *Dat hen vervoert*, is, dat ze
buiten zich-zelfen brengt.

Bladz. 115 kol. 2 reg. 6 v. b.
Kraecken, voor zich doen hooren.

Bladz. 115 kol. 2 reg. 11 v. b.
Rensche nieuwe, voor *nieuwe Rhijn'sche*. *Pint*, voor *beker*
of *roemer*; 'tgeen de oorspronkelijke beteekenis van *pint* is.

Bladz. 116 kol. 1 reg. 1 v. b.
Ruchsen, Verbum, waarvan *geruchte*. Eigenlijker *rochsen*
en *gerocht*. Het themā is het zelfde *ro*, als in *romme-*
len. De wortel *ro* maakt *ro-en*, en dit *roën*, maakt in
praeterito *rocht*, en in participio *roing*. Uit dat *rocht*
is het frequentativum *rochsen*; en dit *roing*, saamgetrok-
ken tot *rom*, maakt het frequentativum *rommelen*. Men
zie mijne Verhand. over de Geslachten.

Bladz. 116 kol. 1 reg. 5 v. o.
Ich en sie. De zin is: *Kelden*, *ov ik als sijne gaven*. En
zoo verder, *sy en dragen*, en vervolgens, *sy en quelen*.

Bladz. 116 kol. 1 reg. 3 v. o.
Doe — Beter was: *al de gaven*, *dat zoo braven*, enz.
Doch

Doch mischien heeft *nygens* eene tegenstelling tusschen *doe* en *ne* op het oog gehad.

Bladz. 116 kol. 2 reg. 7 v. b.

Niet en smachten. Niet smooren, niet uitdoven. Zie de Aanteekening op bladz. 104 reg. 3 v. o.

Bladz. 116 kol. 2 reg. 13 v. o.

Stroot, strot, als boven op bladz. 98 reg. 16 v. o.

Bladz. 116 kol. 2 reg. 10 v. o.

Sy en quelen. D. i. of, zy kwelen, als weinige regels vroeger in *ick en fe*, enz. Waarvan mijne oudere *T. en D. Versch.* I D.

Bladz. 117 kol. 2 reg. 6 v. b.

Letten, acht geven, betrachten het te doen.

Bladz. 117 kol. 3 reg. 12 v. o.

Snicken. Een *fnik* is een hortende ademhaling, en inderdaad zijn deze monosyllaba louter hortende ademge-luiden. Dwaasheden van Roemer Visfchers tijd.

Bladz. 117 kol. 2 reg. 13 v. o.

'k Schort. *Schorten* is opbinden.

Bladz. 117 kol. 2 reg. 11 v. o.

Teyen, woordfpeling tusschen *tevens* en *teyen*. De rijmklanken gaan met elkaar, anders gezegd, zy gaan *tevens*, en worden gekoppeld. Men koppelt ook de honden. Zeven *teven*, voor samengaan-de rijmklanken heeft hy gekoppeld; 't geen de 14 verzen maakt, 't woord *schort* daar onder begrepen, 't geen die koppeling tot 14 maakt. En de meening was, dat maar van de twee *Teyen*,
ven,

ven, de eene 's *been* zou *youwen*, dat is de sylbe laten nasleepen.

Bladz. 118 kol. 1 reg. 6 v. b.

Laegh' ick weer neer. D. i. mocht ik weer nederliggen.

Bladz. 118 kol. 1 reg. 15 v. o.

Lêrv. enz. Versta: En (waar ik) mijn lijf, handen of tanden; roeren of voeren mag.

Bladz. 118 kol. 1 reg. 9 v. o.

Sou'de is zoude do.

Bladz. 118 kol. 2 reg. 7 v. b.

Den armen's karmen, d. i. des armen kermen.

Bladz. 118 kol. 2 reg. 12 v. b.

Vleyigh, schreyigh, is smeekend en schreiend. Aan vleien en smeeken was oudtijds beiderlei beteekenis gemeen. Zie boven, bladz. 80 reg. 14 v. o. (Aant. bl. 335), en nog zeggen wy: om iets vleien, in den zin van smeeken.

Bladz. 118 kol. 2 reg. 17 v. o.

Swaerlick af laf, is bezwaarlijk (niet dan met aandoening) van reppe. Laffen is spreken, praten. Hiervan laf-bek voor garrulus en nugator, nu meest kwalijk toegepast als of 't met het adj. laf ware samengesteld.

Bladz. 118 kol. 2 reg. 11 v. o.

Stick, Stikken, voor sterven. Vergelijk het aangeteekende op versmachten en versmooren, bladz. 104 reg. 2 v. o.

Bladz. 118 kol. 2 reg. 10 v. o.

Verstof. Verstoffen is tot stof worden.

Bladz.

Bladz. 118 kol. 3 reg. 3 v. b.
Sluyten, eindigen, besluiten.

Bladz. 118 kol. 3 reg. 10 v. b.
Lacht weder weder. De zin is: *weder weder lacht*. D. i. weder met vreugde van boven af ziet naar deze wereld. Door dat *land* bedoelt hy den Hemel; en de *aarde* (de grond) die *zijn pijn soeken moet*, is de Hemelsche aether, of de wolken, waarin of waarop hy ondersfelt dan te leven of te treden; of wel, het Nieuwe Jeruzalem hier boven.

Bladz. 118 kol. 3 reg. 14 v. b.
Kort, spoedig, welhaast, *in het kort*. ('t Latijnsch *brevis*). *Schort* is de Imperativus. 't Is: *Bind op*, ô Heer, uwe roede die moê van slaan is.

Bladz. 118 kol. 3 reg. 9 v. o.
End'end. Zonder wonder en (zonder) einde.

Bladz. 118 kol. 3 reg. 5 v. o.
Wat dat — Pleonastice voor *wat*, of-voor *dat gene*, *dat*, enz. namelijk, de levendige ziel of geest.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 5 v. b.
Been, voor *gebeense*.

Bladz. 119 kol. 2 reg. 3 v. b.
Houwen. Thands zeggen wy *gehou*; *gehou* en getrouw zijn; ook iemand gehouden zijn, dat is, verbonden, verplicht.

Bladz. 119 kol. 2 reg. 5 v. b.
Hals, voor *mensch*, even als *borst*, met het onderscheid tusschen vernedering en veredeling. *Hals* wordt gebruikt om uit te drukken, *hals zonder hoofd*, onnoozele *bloed*. *Borst* daartegen, dien waar leven en kracht in is, *brave en moedige*, als in 't *Juvenes, fortissima pectora*.

Bladz.

Bladz. 119 kol. 2 reg. 7 v. b.

Steligh, voor zich *sluipwijs onttrekkend*, t. w. aan zijn plichten. — *Heeligh*, voor *dit verbergende*. Te samen beteekent het *geveinsd*.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 4 v. b.

Sluypigh is listig, en

Luypigh, *geluipig*, waarvan wy een *gluiper* zeggen, voor *transfuga*, ook *glipper* gezegd.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 7 v. b.

Noot, ook *ney* by onze Ouden, *weérbarstig*.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 10 v. b.

't *Pestness*. Leyden, meent hy, by de sterfte van 1664, waar VANDER BURGH zich toen onthield. Zie bl. 82 reg. 11 v. b.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 13 v. b.

Waerde, die ons waard zijn, en waar wy prijs op stellen.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 11 v. o.

Het slechte, het onaangeziene boeren-geflacht, *ignobile vulgus*. — *Met* is zoo wel als, of *tevens met*. — Het naar de aarde treen is ten grave varen.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 9 v. o.

Wek te voeren, *animum vicinū sub morte trahens* en dus ieder oogenblik het wegsleeven van den dood verwachtende.

Bladz. 119 kol. 1 reg. 5 v. o.

Spoedt. Imperativè, haast u. — *Doch*, toch! incitativè.

Bladz. 119 kol. 2 reg. 16 v. o.

Van den handen, enz. D. i. rond (opgehoogd) van der (gestorvenen) handen, voeten, en teenen, huid, en ingewanden, en de (daar op azende) pieren.

Bladz.

Bladz. 119 kol. 2 reg. 3 v. b.

Eer 't spas gas. Voor, eer 't later wordt, of verder gaat.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 2 v. b.

Wie die. Pleonasmus om te rijmen; of liever *wie* voor *zulken* gezegd. — *Laten* voor *verlaten*. — *Wijken* voor *ontwijken*.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 9 v. o.

Haer, hun. Zy vinden bedorven luchten, waarvan 't kwaad hun aankomen kan.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 5 v. o.

's Schreomen. De vrees-zelve (die men daar by heeft). *Vatse.* D. i. maakt daar vatbaar voor.

Bladz. 119 kol. 3 reg. 2 v. o.

Daer naer, voor *daarna*.

Bladz. 120 kol. 1 reg. 2 v. b.

Neer raecken. Dat zy door die besmette dampen des te eer (des te lichter) in 't ziekbed en zoo in 't graf raken.

Bladz. 120 kol. 1 reg. 4 v. b.

Braecken. De ziel uitbraken.

Bladz. 120 kol. 1 reg. 5 v. b.

Naecken, naderen (tot) het *Laken*, d. i. het Doodkleed. Zie hier boven, bladz. 82 reg. 11 v. b. (Aant. bl. 335).

Bladz. 120 kol. 1 reg. 7 v. b.

Om, ten einde; *noot* voor, *nooit*, als op de vorigen bladzijde.

Bladz. 120 kol. 1 reg. 14 v. b.

Na gemeen re'en, na onderling afspreeken.

Bladz.

Bladz. 120 kol. 2 reg. 6 v. b.

Quijt, kwijt zijnde.

Bladz. 180 kol. 2 reg. 12 v. b.

Soo, derhalve. De Constructie is: O! zoo vlucht dan dra, zoo wijkt dan spoedig af, van, enz.

Bladz. 120 kol. 1 reg. 8 v. o.

Digne du los. *Los*, lof, oud Fransch.

Bladz. 120 kol. 2 reg. 8 v. o.

Autre langage! Nu van wat anders!

Bladz. 120 kol. 2 reg. 4 v. o.

N'estoit la belle. Oude Constructie, als ons, *Was 't meisjes er niet*, voor, zoo het er niet was.

Bladz. 121 kol. 1 reg. 4 v. b.

Ontleent, buiten ons (uwer vrienden) bezit. Vergelijk boven: *Ik geef mijn vrienden maar* te leen. (Ik sta ze niet af.) Bladz. 82 reg. 4 v. o.

Bladz. 121 kol. 1 reg. 6 v. b.

Verandre. Voor *veranderen*, plaats verwisfelen.

Bladz. 121 kol. 1 reg. 7 v. b.

De là icy. *De là vers cy*, zou het oude Fransch gezegd hebben.

Bladz. 121 kol. 1 reg. 14 v. b.

Spanje. D. i. bindt gy (zoo lang) niet aan met anderen.

Bladz. 121 kol. 1 reg. 11 v. o.

Reey, voor *reeds*. Zoo fel een smart; naamlijk: u te verlaten, *lasciarti*.

Huyg. V.

Q

Bladz.

Bladz. 121 kol. 2 reg. 2 v. b.

Sonder kleere. In 't bed ('t Huwlijksbed) doen springen of spartelen, *far gambettar.* *Kleere* voor *kleeren*.

Bladz. 121 kol. 2 reg. 13 v. b.

Querra dezarte. U zal willen verlaten.

Bladz. 121 kol. 2 reg. 8 v. o.

Gemind pestte, de Leydsche pest naamlijk, en de ziekte van verliefdheid.

Bladz. 122 kol. 1 reg. 17 v. b.

From further on; dit is Hollandsch Engelsch: *van verder af*.

Bladz. 122 kol. 1 reg. 24 v. b.

Wat dat, voor 't enkele *wat*. Dus bladz. 135 reg. 3 v. o. *wie dat*, en zoo meer. Jonkh. WILLEM VAN HAREN schrijft zoo nog wel, en zoo ook *hee dat*.

Bladz. 122 kol. 2 reg. 24 v. o.

Bidder. D. i. Haar minnaar, die haar ten Huwlijk verzoekt. Doch het is hier een verkeerd rijm, ten zij men den accent op *wish* doet vallen. Maar ruim zoo slim is het met de twee laatste regels, waar geen rijm is, dan met den accent op de laatste van *oppoers* te zetten.

Bladz. 122 reg. 2 v. o.

Selver, voor *zelfs*. Woord, e trivio petitum.

Bladz. 123 reg. 4 v. b.

't *Wederzijds* — *boy*. Laf verdichtfel ten aanzien van den goeden FLORIS. Maar HUYGENS spreekt hier naar 't geen men elkander in zijnen tijd wijs maakte, gelijk de Latijnsche Poëten van Romulus opvaren ten hemel, of van Curius rapen oten, en de Onsen van duizend grillen die niet beter zijn. 't Was altijd een geliefd ding de braafste Vorsten te bezwalken, en het onverstand warde altijd verschillende zaken door een, en verstond ze niet. Van daar is onze geheele geschiedenis zoo vervalscht.

Bladz.

Bladz. 123 reg. 9 v. b.

Den overflagh, het overleg. — HUYGENS had dien overflag daar kunnen laten, zoo hy de geschiedenis recht gekend had.

Bladz. 123 reg. 12 v. b.

Echten-banden-breecker. Geen echtband heeft FLORIS gebroken, dan zijn wettig aangegane huwlijk met AGNES VAN DER SLUIS, uit wie WITTE VAN HAEMSTEDE is, doch hetgeen, tegen 's Pausen gezag aandruischende, daarom niet staande te houden was. — Doch onze fraaie Historieschrijvers weten niets, om dat zy hun oogen niet open weten te doen, en wat zy lezen aan de valsche overleveringen van domme voorgangers vast knopen en daar meê door één weven. — Dit geheele vak der Hollandsche geschiedenis is geheel onbekend, en valsch ingezien, of opgevat. En inzonderheid is des Vijfden FLORIS geheele levensloop, zoo wel als die van zijn Zoon Jan, ter gunste van 't huis van Avennes even listig als onverstandig vervalscht; en dit niet alleen moedwillig door kwaadaartige famenzweerers, en listige indringers, maar ook door eenvoudige monniken, zelfs ter goeder trouw.

Doch by HUYGENS, die zich 't onderzoek der geschiedenis weinig aantrok, was het hier louter Kompliment aan HOOFT met zijn GEERAARD VAN VELZEN, die immers in de geschiedenis van Amsterdam voor Historisch getuigenis geldt. Men zie Dapper, enz.

Bladz. 124 reg. 7 v. b.

Kermers. Kennemers. Doch men zei ook *Kermers*, als ware 't een geweldige in één trekking van 't woord *Kennemerlandes*.

Bladz. 124 reg. 5 v. o.

Huurlingen doen behoeven, de huizen enz. leeg doen staan,

Bladz. 125 reg. 2 v. b.

Schrap. *Schrap staan* is eigenlijk vaststaan in verwachting van zijn vijand. 't Is van *schrap*, streep, en beteekent zijn streep of linie bewaren. Maar HUYGENS neemt het hier voor *bevreesd*. — Dit verscheelt veel; maar zoo veel niet, als iemand mischien zou kunnen denken. Men gebruikte 't wel voor *afers* staan; in verwachting van vijand, en van de verwachting tot de vrees voor den vijand is de afstand juist niet by ieder even groot.

Bladz. 125 reg. 8 v. b.

Gemeten Onrijm. In alle talen heeft men vroeger en later hier proeven van gemaakt. Zelfs zijn er Engelsche verzen van Koningin Elifabeth in die maat. Maar het heeft nooit opgenomen. In Duitschland was men in de afgelopen eeuw, na 't gevoel van wat een *vers* is, verloren of afgesleten te hebben. by de *nieuwe* voren die men aan die taal gaf, 't eerst vatbaar om in Klopstocks zoogenaamde Hexameters smaak te willen vinden, en 't ging (schoon met velerlei verknoeiing in die maat) door, daar men nu tegen den aart der zaak, *strochden* voor *spondéén*, en een willekeurige lengte van sylben aannam, die men sedert voor onveranderlijk houdt. — By ons deed het verlies van Volkskarakter, gepaard met eene opvolging van Grammatistentyranny in spreken en schrijven, waardoor men zijn Prosa reeds lang van allen eigenaartigen rythmus beroofd had, die vreemdigheid aartig vinden; maar 't geen er in geschreven is, is noch *vers*, noch *Nederduitsch*, en (dewijl by de Poëtafsters het rijm eene geweldige overmacht heeft, waarmee zy worstelen en zich half dood zweeten, in plaats van dat het hun op hun gedachten dienen moest,) zouden dan de rijmlooze verzen der Engelschen, (maar geene rijmlooze Alexandrijnen, hiervoor gelieven zy gewaarfchouwd te wezen!) verre beter zijn. Wel te verstaan, mits zy eerst
de

de maat van een Neêrduitsch vijfvoetig vers meester waren, 'tgeen ik zie dat by velen nog geweldig mist.

Hoe 't zij; onze taal is niet vatbaar voor een vers, waarvan de maat de eerste grondslag is, om dat de maat by ons van den toon afhangt, en deze niet van de maat als in 't Latijn en Grieksch. Dit heb ik in mijne Prosodie bewezen, en met één, hoe veel kwaad de Latijnsche geleerdheid ook in dit opzicht aan ons heerlijk Duitsch heeft toegebracht. Het eerste vers dezer proef van HUYGENS neemt reeds een trochéus (*leg te*) voor een spondéus aan. Ook is dit zoo in *Maer sijn* en *Van sijn*, dewijl *zijn* daar geen emphasis van aanwijzing heeft. Even zoo in *langh ter*, *soo men*, *staat daer*, enz. Zie mijne Nieuwe T. en D. Verscheidenh. II. D.

Bladz. 125 reg. 13 v. o.

Besond moest zijn *U besond* of *besendt*. De *bezondene* is hy aan wien men zendt, de brief of bode is *gezonden*.

Bladz. 125 reg. 5 v. o.

Ander Proeve. Ook van deze is het zelfde te zeggen. Men ziet dat hy *Proeve* hier Mannelijk gebruikt.

Bladz. 125 reg. 3 v. o.

Aerdigen Heer. *Aardig* of *aartig* is in dezen zin louter Hoogduitsch. In 't Hollandsch geeft het *zonderling*, en naar 't belachlijk trekkende, te kennen.

Bladz. 126 reg. 2 v. b.

Ongenucht. Dit woord kan *en* nooit kort hebben, om dat dit tegen den aart der samenstelling in een substantif strijdt. Met de adjectiven is het iets anders. *Ontrouw* substantif en *ontrouw* verschillen in uitspraak, en 't negatief krijgt daar nooit den *toon*, dan in geval van emfatische tegenstelling: als by voorbeeld: *Heet dat getrouw?* *neen, maar 't is ontrouw zijn*. Zie Nieuwe T. en D. Versch. II. Deel.

Bladz. 126 reg. 7 v. b.

Op HOOFTS HENRICK DEN GROOTE.

't Moge wel en anders gemeend zijn, maar dit vers is een fijne en waarachtige gisping van dat Stuk, heegden de waarheid der Geschiedenis in de hoofden onzer Nederlanders zeer vervalscht heeft. Hooft schreef, om (even als de Romeinen) eene schoone en aangename Historie voor den dag te brengen, een stuk van Historische Rhetorica, dat belang en bewondering tevens voor den Schrijver en voor zijn voorwerp moest inboezemen. Maar die Hendrik den Vierde van Frankrijk heeft leeren kennen, is wel verre van dien grooten, dien goeden, dien braven man en Vorst in hem te vinden, en kan zich, by al zijn persoonlijke dapperheid, de zwakheid van zijn karakter, en by alle zijne uiterlijke en innemende zachtheid, zijnen Franschen geest van *list* en *intrigue*, zijne onbepaalde heerschzucht, die het slechts aan tijd ontbrak om haar doel te bereiken, by alle zijne overige ondeugden, niet verbergen. Maar men praat Schrijvers na, en hun lof wordt Evangelie by den Lezer, ja by de Nakomelingschap. Zeker, daar is wijsheid uit de boeken te halen; maar niet met wat men leest, zonder den echten toets, voor goeden munt aan te nemen; en het is door dit te doen, dat onze Eeuw zoo rampzalig, in Historische zoo wel als in andere kennis bedorven is.

Bladz. 127 reg. 11 v. b.

Onbegrepen. D. i. onberispelijk.

Bladz. 127 reg. 12 v. b.

Onbekropen, zonder zich te laten misleiden.

Bladz. 127 reg. 13 v. o.

Gepreit. Scheepswoord, maar hier misbruikt. *Preien* is
aan-

aanspreken van een ander vaartuig op zee, en dus genoemd van het Engelsche *pray* (voor *I pray*) waar de Engelsen hun aanvragen gewoonlijk met plachten te beginnen. — Ik denk dat HUYGENS hier geschreven hebbe: *gespreit*. Het *verpreien* van Winschoyen is een bloote *catachresis*. Het Fransch zegt *hëter*, van 't *he* roepen; welk *hë* ons *hei* is. — Dat Engelsche woord *pray* is het Fransche *prier*, uit het Italiaansche *pregare* ontstaan, het Latijnsche *precari*.

Bladz. 127 reg. 9 v. o.

Maer 't sand. D. i. al kwam hy niet altijd aan de bedoelde ree. 't Geen in Oorlogs en Staatsbeleid niet altijd mogelijk is.

Bladz. 128 reg. 9 v. b.

Moy Heintgjs. Fredrik Hendrik.

Bladz. 128 reg. 11 v. o.

Van vers, van verre. *Vers*, adverbiale uitgang, als naar het toenmalig gebruik. Even als *van bys*, dat ons te meermalen voorkwam.

Bladz. 129 reg. 7 v. b.

En pafte maer. D. i. het geleeck maar, het kon niet anders zijn dan een *Sterr*. 't Voegde niet, was nieteigen dan aan die.

Bladz. 129 reg. 12 v. b.

Goed-dunkenheit, goede verbeelding.

Bladz. 129 reg. 13 v. b.

Sijn. D. i. *van hem*, als boven meermalen voorkwam; en op dit daar ingedachte *hem* slaat het *diens* dat er volgt. Vergelijk mijne Nieuwe T. en D. Versch. II. D. in de *Buigingen*.

Bladz. 129 reg. 14 v. b.

En oor — Versta: en wiens oor hem —

Bladz. 129 reg. 16 v. o.

En, wakker. Maar wakker zijnde, niets.

Bladz. 129 reg. 15 v. o.

Recht, even zoo, juist zoo.

Bladz. 129 reg. 11 v. o.

Gedoopt, genoemd, als meer aangemerkt is.

Bladz. 129 reg. 4 v. o.

Quackel-vorst, Lentevorst, die ons met de te rugkomst der kwakken onverwacht op 't lijf valt. Kwalijk gebruikt men 't thands voor een zachte vorst, en zegt hier van kwakken voor kwelen, in den zin van kwijnen, of als men 't noemt, sukken. Dit laatste kwakken is van kwaken, d. i. zuchten, en dus met sukken als ziek zijn en zuchten, verwant.

Bladz. 130 reg. 8 v. b.

Mijns, van my-zelfen.

Bladz. 130 reg. 3 v. b.

Hooger waller haven. Kwalijk: de substantiven kennen geen r in den genitivus van 't meervoudige. — Maar hoozens neemt hooger wal hier voor een adjectivum, en haven voor een meervoudig woord, als of het enkelvoudig have ware, welk laatste eer toe te geven is.

Bladz. 130 reg. 9 v. b.

Strammer, meer ingekrompen. Van strekken. Men zei ook stram voor moede, mat.

Bladz. 130 reg. 11 v. b.

Mijn 't minder luck, mijn geluk is het mindere in de vergelijking.

Bladz.

Bladz. 130 reg. 12 v. b.

Voor zijn land. D. i. voor zijn land zijnde. — *Het voordeel,*
t. w. boven my.

Bladz. 130 reg. 13 v. b.

Daar. Naamlijk 't huis vindt hy daar. — *Altijd even naer.*
D. i. even zeer van huis.

Bladz. 130 reg. 15 v. o.

Als 't land, enz. Als Delos, toen drijvende.

Bladz. 130 reg. 12 v. o.

Eigen aerd. T. w. zijn eigenschap van altijd te drijven.

Bladz. 130 reg. 11 v. o.

Gefwaayhert en gekseert. D. i. van met het hart te zwaaijen
en te keeren.

Bladz. 130 reg. 8 v. o.

De vast' in 't hooghste kromm. De vaste sterren staan in 't
hoogste (of in den hoogsten kring van 't) gewelf des hemels.

Bladz. 130 reg. 7 v. o.

Maer met den hemel om. Doch niet anders dan met het
omzwaaijen van den hemel.

Bladz. 130 reg. 6 v. o.

Gereckte moeyt. Lang aangewende arbeid.

Bladz. 130 reg. 5 v. o.

Ter schorsse, voor voor of tot de schors. Kwalijk. *Ter ge-*
bruikt men dus alleen by 't verbale op ing' of is uitgaande.

Bladz. 131 reg. 3 v. b.

Maer. Un fi on an mais, zeggen de Franschen, en wy:
Daar is een MAAR by, d. i. een zwarigheid. Doch hier
meent HUYGENS een bloot voorwendsel,

Bladz. 131 reg. 4 v. b.

De Maer, die ick — D. i. de blijde tijding, waar ik nog tot het jaar om is, naar verlangen moet. Woordspeling tusschen *maer* en *maer*.

Bladz. 131 reg. 6 v. b.

Stel u — te rug. D. i. loop u voorby. — *Soo ghy my*, naamlijk *te rug zet*. Wederom woordspeling tusschen *te rug zetten*, in den zin van *te rug slooten*, en van *voorby loopen*.

Bladz. 131 reg. 8 v. b.

Een Maen-dief, een uyl-oog, enz. Van iemand die in 't donker, en dus wat scherper ziet dan ieder een. Hy doelt op zich-zelf. Ik laat my door uw te rug zetten niet bedriegen, is de meening.

Bladz. 131 reg. 15 v. o.

Gekost. D. i. kunnen doen, uit gewoonte van het te doen in mijn tranen.

Bladz. 131 reg. 14 v. o.

's Dack der dagen, de Hemel, die de hemellichten overdekt.

Bladz. 131 reg. 11 v. o.

Bult en bergh. Voor: alles wat my in den weg lag om haar te verkrijgen.

Bladz. 131 reg. 1 v. o.

Soenen, in den zin van *kusfen*. Een woord beneden den draaglijken stijl.

Bladz. 132 reg. 2 v. b.

's Schone Kind. Ganymedes. Dit ('t geen hy met recht *uyt* noemt) bederft hier al het belang van de geheele gelijkenis of overdracht.

Bladz.

Bladz. 132 reg. 3 v. b.

Die seven ringen. Naamlijk, *der wandelende Sterren.* De zeven kringen der planeten.

Bladz. 132 reg. 6 v. b.

Sulcken loon. Maar wat gaat dit Jupiter aan, dat HUYGENS zijn geliefde *STERRE zoent?* — Dit, dat men dus den Hemel berooven komt, gelijk hy de aarde deed; dit is wedervergelding. Want *sterren* zijn Hemelgoederen.

Bladz. 132 reg. 7 v. b.

Den Af-god van 't gevecht. Mars.

Bladz. 132 reg. 10 v. b.

Luyfter-licht. Licht vol luister, *STERRE.*

Bladz. 132 reg. 11 v. b.

De Min-moer — haer^s Poll. Onlijddijke woorden voor ons.

Bladz. 132 reg. 12 v. b.

Nu maer op my. D. i. op my -alleen. Daar is nu in den hemel, niets dat u verlokken kan of my verdooft, nu die *STERRE* weg is.

Bladz. 132 reg. 13 v. b.

De Gauw-dief, Mercurius.

Bladz. 132 reg. 15 v. b.

De Nacht-kaers, de Maan. Nimmer één, altijd, in eene andere gedaante. — *Verfennen,* bedenken. Naamlijk; bedenken dat met ongestadigheid niet meer te winnen is.

Bladz. 132 reg. 17 v. o.

Uyt-lisfen. *Uitschijnen,* van 't Noordsche *lis,* ons *licht?* Neen; HUYGENS meent *leschen,* voor *bluschen,* 't geen ook niet anders dan een samentrekking van *be-leschen* is. En zoo zeggen de Duitschers *löschen,* *erlöschen,* en *auslöschen.*

Bladz. 132 reg. 12 v. o.

En gaen om — En loopen, om u in het neêrtuimelen te ontfangen, en daardoor den naam van *Sterre-zee* te krijgen, gelijk de *Egeesche* dien van *Icarische*, door 't vallen van Icarus.

Bladz. 132 reg. 8 v. o.

De werp, 't geen daar neêr tuimelt, die *fler*; voor my aardkluut.

Bladz. 132 reg. 4 v. o.

De werp en blijve mijn. Zoo schoon niet *of di*: werp zal wel *de mijne blijven*, gelijk ik ze tot de mijne gemaakt heb, toen ik haar (zie weinig regels hooger) op 't lijf viel, overweldigde, en nederwaart rukte.

Bladz. 133 reg. 1 v. b.

Die werpen baren zal. Verwarring en speling tusſchen *werp* en *welp*. Van dien *werp* zullen *kinderen* komen, meent hy.

Bladz. 133 reg. 9 v. b.

Dé, voor *deed*.

Bladz. 133 reg. 13 v. b.

Ontwaak. Voor *ontwaking*. HUYGENS gebruikt meer de by ons verouderde wortels der werkwoorden, waarvoor wy nu verplicht zijn de verbaalia te bezigen.

Bladz. 133 reg. 15 v. o.

Doodshalf, halve dood. *Verſtick*, verſmoor, zie boven bladz. 118 kol. 2 reg. 4 v. o. (Aant. bl. 357.)

Bladz. 133 reg. 13 v. o.

Den aller dooden ſegen. *Den ſegen aller dooden* ware goed; maar als de genitivus voorgaat, lijdt de taal geen lidwoord, aan 't laaſte. HUYGENS en die met hem dus ſchrijven, vielen in dezen miſſlag, om dat zy in 't enkelvoudige ſchreven: *den Profets* of *voorzeggers rede*; *de Paards*

Paards galop, enz. voor *des profets*, *des voorzeggens*, *des paards*, als behoorde wanneer men door den genitivus geen hoedanigheid van die *rede*, dien *galop* te kennen wil geven (die men in 't Latijn door een adjectief *equinus*, *propheticus*, uit zou drukken) maar die *rede*, dien *galop* bepaaldelijk aan *DIEN profet*, *DIEN voorzegger*, en *DAT paard*, waar men op ziet, als werking van die, toeigent. Een zeer wezendlijk onderscheid, en dat by een net denken en duidelijk gevoelen, zich onmiskienbaar aankondigt, maar in de gedachtelooze waarneming der Latijnsche Grammatica, verduisterd werd.

Bladz. 133 reg. 10 v. o.

Geen wesen. *Geen wezen van iets hebben*, voor *geene bewustheid*, en (even als dit) van *wesen* ('t Hoogduitsch *wisfen*) voor *weten*.

Bladz. 133 reg. 5 v. o.

Van eens. D. i. van 't geen eenmaal *was*.

Bladz. 133 reg. 3 v. o.

Sluype s' mijnent in voor *s' mijnent' insluype*, d. i. tot my-zelve, mijne innige bewustheid, ongevoelig wederkeere.

Bladz. 133 reg. 3 v. o.

Door 't splijten, 't verdeelen der tusschentijden van wa-ken door de vaak.

Bladz. 134 reg. 2 v. b.

Trane-vocht. D. i. vochtig van tranen; een adjectif. *Traan-vochtig* is als *bloed-warm*, *sneeuw-wit*, enz.

Bladz. 134 reg. 7 v. b.

Laett, enz. *schijnt*. *Laten* was voorheen ook *schijnen*, en hiervan werd de maan in hare verduistering wel gezegd *te onlaten*, 'tgeen men kwalijk als *smelten* opvat.

Bladz. 134 reg. 10 v. b.

See staagh, *see fieren*. Recht. Huygens schrijft niet *see* *sta-*

staegen, *soo fieren*, want het is hier geene buiging van deze adjectiven; maar het is *zoo staeg*, *zoo fier een* *wen*. Beide onverbogen. Waarover HUYDECOOPER! *Staeg* is hier *steeg*, *flug*, als moermalen.

Bladz. 134 reg. 11 v. o.

Ontweten. Woord van HUYGENS maaksel, voor *vergeten*.

Bladz. 134 reg. 1 v. o.

Verschepp. *Verschepping*, sensu neutro vel medio, voor 't *verschapen* worden.

Bladz. 135 reg. 1 v. b.

Verdoen, voor *behoef*, dienst. Kwalijk; en zonder gezag, doch gevormd in navolging van ons *van doen*, voor *noodig* of *behoef*. — Ontwikkelen wy dit kortelijk. *Gelijk van nood*, *noodig* is, zoo is *van doen*, *doenig*, dat is, *tot den nood dienende*, 't een; *tot het doen dienende*, 't ander. Het is derhalve *voor nood*, en *voor doen*; en uit dit *voor*, heeft men duizendmaal *ver* gemaakt. — Doch *verdoen* is eigenlijk *te niet doen*, en zoo kan het *verbruiken* beteekenen.

Bladz. 135 reg. 7 v. b.

Van u. Lees: *van nu*. Van nu af tot in eeuwigheid altijd de laatste zullende blijven.

Bladz. 135 reg. 13 v. b.

't *Mijne*, iets van my-zelfen, iets dat tot mijne zelfheid behoort, dewijl die met u tot één werd.

Bladz. 135 reg. 9 v. o.

Danaë, met de twee laatste sylben in één getrokken. Kwalijk. Het is in zijn soort niet beter dan *bijen* als monosyllabum, gelijk hy elders doet, en HOOFD met hem,

hem, waarvan in mijne Aanteekeningen op den *Geeraard van Velzen*, en aldaar bladz. 85. — Doch hier ligt de reden in den aart der Griekſche taal, en der twee klan- ken van *a* en *n*. — Ook *Jefſa* verkort hy tot *Jepht*, bladz. 160 reg. 9 v. b.

Bladz. 135 reg. 7 v. o.

Voor my uyt den bedd, is eenvoudig *vóór my*, *vroeger dan ik*. 't Is eene gemeene triviale ſpreekwijze, *vroeger opgeſtaen*, en *vroeger by de hand*, *voor*, *eer dan een an- der*, en die niets Dichterlijs heeft.

Bladz. 135 reg. 6 v. o.

Stont ghy ſchoon op — D. i. ſchoon (hoewel) gy ook *ge- reed mocht zijn* dat woord uit te ſpreken, maar het *my* door een derde perſoon overgebracht moest worden.

Bladz. 136 reg. 15 v. b.

Dan 't u (uw) blicken halen magh. De zin is: Toorts van den dag, die meer trotsch zijt, dan gy in vergelij- king van *STERRES* oogen krachtig zijt.

Bladz. 136 reg. 17 v. b.

Bejagh. 't Geen gy bejaagt, uw ondernemen. *CATS* ge- bruikt dit woord overveel, maar het wordt meest van een niet loflijk ondernemen gezegd.

Bladz. 136 reg. 8 v. o.

Druppelen van glas, noemt hy de natuurlijke daauw- druppels.

Bladz. 136 reg. 2 v. o.

Komt ghy. Dit ſchijnt niet wel ſamen te hangen, ten zij men voor dit *ghy*, *zyleze*. *Haar vermeerdering van gloeien*
hangt

hangt van het rijzen der zon niet af. — Ik denk dat HUYGENS geschreven heeft:

Komt HET eens ter middagh-hooghd.

dat is, wordt het eens middag, daar het nu pas morgenstond is! Echter kon hy meenen, hoe zal haar gloed aanwakkeren als uw hoogste gloed zich daar byvoegt.

Bladz. 137 reg. 6 v. b.

Befnyden. Wederom dit gants niet kiesche woord in een minnezang, voor *befnoeten*. Doch in HUYGENS tijd was het in algemeen gebruik, en had toen zelfs geen zweet van onkieschheid.

Bladz. 137 reg. 10 v. o.

Plaaster-hand. Ook het woord *plaaster* of *pleijster* is thands onkiesch, zoo wel als *zalf* en *smeer*. Schoon *zalving* in overdrachtigen zin edel is, zoo wel als *balsem*. *Plaaster-hand* is plaasterende, handheelende.

Bladz. 137 reg. 4 v. o.

My onbedreven. D. i. door my onbezochte, *inexpertae plagae*.

Bladz. 137 reg. 1 v. o.

In de lucht geplant, enz. Dat alles wil zeggen, die *STERRE* gedragen heeft. Zy heet *STERRE*; de sterren staan in de lucht; de lucht en de hemel is een; zy heeft u gedragen; Ergo zy heeft u in lucht en hemel geplant. Zie daar de Sorites van HUYGENS; maar een Sorites is een afgrijzen voor ware Poëzy, die in 't hart schuilt, en met zulk *alambiquer* door het hoofd, gants vervliegt.

Bladz. 138 reg. 5 v. b.

Suerer soenen van den meulen die u boenen, foei welk een tuig! Poëzy is een ander ding, en by de diamantmolen zit geen Apollo.

Bladz.

Bladz. 138 reg. 8 v. b.

Kest voor kestbaarheid. Kwelijk, om dat kostbaarheid het voorwerp in onze aanschouwing verheft; *keste* daartegen bezwaart en verdrukt.

Bladz. 138 reg. 10 v. b.

Overwegen met den heerschenden toon op *over*. Zwaarder doet wegen (in prijs naamlijk) dan kroonen. Zie mijne Verhand. over de Geslachten, Aanteek. *iii*.

Bladz. 138 reg. 11 v. b.

En sich — helpen doet. D. i. En 't geen het nietige ondermaansche goed zich *gewicht* (dat is hier *waarde*) *doet geven*, door een *toewicht*, een bykomstige waarde.

Bladz. 138 reg. 15 v. o.

Niet wat — Niet alleen datgene wat, enz. maar ook al wat slechts door haar oog aanschouwd wordt.

Bladz. 138 reg. 11 v. o.

Gelyck, te gelyk.

Bladz. 138 reg. 2 v. o.

Kooltjens sonder roock. Hoe klein! Men ziet duidelijk, of liever, 't hart gevoelt, als men zulke verzen leest, dat *HUYGENS*, met al zijne voortreflijkheden, geen hart had dat voor 't echte liefdegevoel vatbaar was. Zijn hart spreekt niet in zijn minneverzen, maar alleen het vernuft, en hy kittelt zijn hart wel door kunst, maar het slaapt en wil niet ontwaken; hy tikt er op, maar daar springt geen vuur uit.

Bladz. 138 reg. 1 v. o.

Eys-gelyck. *Eirond*, maar *ronder* dan een *ei*. *Ols jam*
. fa-

fatis est. 't Wordt nu al te..... zal ik kinderachtig zeggen, laf, of zot? — *Print* is afbeelding.

Bladz. 139 reg. 11 v. o.
Gebuygelick. Voor buigbaar.

Bladz. 139 reg. 6 v. o.
Minder menighmaal. Wel etlijke malen kleiner, maar echter — zie vier regels lager.

Bladz. 139 reg. 4 v. o.
Overmelcken; doelende op den zoogenoemden melkweg; die ons blank toefchijnt door de menigte van sterren die het oog niet onderscheiden kan.

Bladz. 139 reg. 3 v. o.
Haer', hun, der Goden.

Bladz. 140 reg. 6 v. b.
Ons vergaren. *Huwijks* voltrekking.

Bladz. 141 reg. 6 v. b.
Maeckt de reden reden-loos. D. i. doet de Reden, die zegt dat er geen sterren op aarde staan (vier regels hooger), verstommen.

Bladz. 141 reg. 11 v. b.
Met, adverbialiter, is hier *te gelijk*. In 't gemeen gesprek zegt men nog b. v. *Wy spraken van mooi weer, en met begon het te regenen.*

Bladz. 141 reg. 15 v. b.
Een mann mans gelijk. D. i. die slechts een mensch als een ander is; en dat is hy nu niet, nu hy versterd (ster geworden) is.

Bladz.

Bladz. 141 reg. 16 v. b.

Verschaeuwen of *verschouwen* is eigenlijk *verschroeven*.
Maar HUYGENS meent hier *afschaduwen*.

Bladz. 141 reg. 17 v. b.

Ick geve. Ik sta toe, *concedo*. Of eigenlijk nog is het hier: *posito non concedo*. Al ware 't zoo, zoudt gy 't nog niet kunnen.

Bladz. 141 reg. 18 v. b.

Maer is hier *slechts*, *niet anders dan dit alleen*.

Bladz. 141 reg. 1 v. o.

Eens duzend, enz. Op deze wijze heeft HOPHAM wel gelijk, als hy in zijne geestige, louter gispende Verhandeling over de Poëzy zegt; dat Dichtkunst Cijferkunst is. — Ongelukkig was men in dien tijd niet gestemd om het te vatten, waardoor dat boekjen kleenen opgang maakte.

Bladz. 142 reg. 6 v. b.

Dweilde. Recht Hollandsch huishoudelijk uitgedrukt!

Bladz. 142 reg. 7 v. b.

Sijn rad. Van Prins Frederik Hendriks wagen, dien hy echter niet gebruikte.

Bladz. 142 reg. 12 v. b.

Gerucht van weelderigen krýgh. D. i. 't geraas van het ter vreugdbetooning afgeschoten en afgestoken buskruit uit busfen of geschut, en van vuurwerken.

Bladz. 142 reg. 12 v. b.

Gerucht van strýdbare genucht. D. i. 't geraas van 't om strijd opgaande gejuich des volks.

Bladz.

Bladz. 142 reg. 13 v. b.

Te flooren. Namelijk in zijn *lezen*, want hy staat *lezende*.

Bladz. 142 reg. 18 v. o.

Legerde, *leger* in den zin van *bed* verstaan.

Bladz. 142 reg. 15 v. o.

Manfelts dreeve zeilen. De poging om Tholen te verrassen, die hem zoo jammerlijk mislukte in 1588, (en daar veertig jaren na dien tijd nog beter in geheugen, dan thands by ons de Goddelijke verlossing by Waterloo,) koomt hierby dadelijk in gedachten; doch de plaats, en het water stemt niet overeen met het varen van Dordrecht naar Geertruidenberg. De roeiyaart over de Vosfeer op een voormiddag is zeker wat groot. Ook was de reis, van Geertruidenberg naar de Willemstad en Steenberg, en dus in eene geheel andere richting. Het dient dus op een der aanslagen tegen Geertruidenberg te zien, *my niet* voor den geest.

Bladz. 142 reg. 11 v. o.

Naer noen, aan één verbonden, of als één woord te lezen, even als de *namiddag*.

Bladz. 143 reg. 1 v. b.

Dier, dierbaar.

Bladz. 143 reg. 2 v. b.

Met de flibb. D. i. *te gelijk als* de flib aan 't droogen en de zee te zeewaart ging: namelijk met de Eb. Zie bladz. 141 reg. 11 v. b. Aant. bl. 378.

Bladz. 143 reg. 14 v. b.

Gebak, schans en vestingwerk. Woordspeling met *Pastey*, 't geen ook wel by verbastering voor *Bastion* werd gezegd. — *Aerdig* voor *aarden*, om 't nog dubbelzinniger te maken.

Bladz.

Bladz. 143 reg. 13 v. o.

Werdt. Imperativè, word. Doch HUYGENS neemt het in 't meervoudige om dat hy *gy* gezegd heeft. Zie Nieuwe T. en D. Versch. III. D.

Bladz. 143 reg. 8 v. o.

Delfschen Donderdagh. Na half Juny invallende? Of na de Paardenmarkt, ruim veertien dagen vroeger.

Bladz. 143 reg. 2 v. o.

Galoche. Galoche is een klomp; houten voetschoeisel, in 't Italiaansch *galoscia*, Spaansch *galoccia*.

Bladz. 144 reg. 3 v. b.

Bedrillen, bewandelen. Zoo zegt men *op den dril gaan*; kwalijk, *op den tril*. *Drillen* is *huppelen*, en zoo, *zich vermeiden*.

Bladz. 144 reg. 14 v. b.

De rechte kass — *niet*. Men danke 't de fraaie JACOBA, die, onder andere harer gruwelen, dit bevorens zoo sterke slot, ter gunst van den Erfvijand van Holland, naamlijk het Sticht van Utrecht, aan 't welk het altijd een doorn in 't oog was, en tegen welks invallen het ons beveiligde, ontwallen en afwerpen deed; ten gevolge van 't welk het tot een jammerlijk dorpplekjen vervallen moest. Men vond er in mijn vroegsten tijd echter nog een steen uit het overblijffel van een afgebroken torenmuur met het opschrift:

Wech Utrecht met dijn n en brallen

Op hooge torens en stercke wallen!

Wants doe dijsselfteyners quamen in tseft,

Doe hebstu 's op een loopen gaffels.

Voor de hooge oudheid van welk opschrift ik echter niet zou durven instaan. — Men berinnert zich hierby het Amsterdamsche opschrift: *zwicht Utrecht*. — De vijandschap tusschen de Stichtrenaren en Holland was lang in het bloed, en Scaliger nog merkte op, dat de Stichtenaars den Hollander een vijandig hart toedragen.

Bladz.

Bladz. 144 reg. 17 v. o.

Soo deen (doen), adverbium, niet met het adjectivum *deun* te verwarren: schielijk in tijd, of kort in plaats. Vergelijk bladz. 148 reg. 11 v. o. 't Woord is van *deun*, maar door 't Fransche *foudain*, dat ons *zo* (ge-) *daan* is.

Bladz. 144 reg. 17 v. o.

Soo voll Vianens, nog *zo* ingenomen met Vianen.

Bladz. 144 reg. 4 v. o.

Apoftelen, boden, bedienden.

Bladz. 145 reg. 8 v. b.

Spanjes wreed verraad. In 1572.

Bladz. 145 reg. 9 v. b.

't *Gulde Veen* aan 't Y. Dat is, Amsterdam.

Bladz. 145 reg. 12 v. b.

Weten wy, schreven *wy toe*. Praeteritum van *wijten*, imputare.

Bladz. 145 reg. 15 v. b.

Beduyden. *Beduidde* in praeterito; de zin is: 't Vroege reeds te laat, en 't later uur nog te vroeg tot het heengaan verklaarde. De *n* is paragogicè bygevoegd om de volgende o.

Bladz. 145 reg. 17 v. b.

Schrimpen; eigenlijk, *rimpelen*, en van daar *inkrimpen*. Hier activè gebruikt. Elders verklaarde ik het woord breeder.

Bladz. 145 reg. 18 v. b.

Verfinn, vernuft.

Bladz. 145 reg. 13 v. o.

Beßedens. D. i. *beßeden des nog een deel*. Naamlijk van den achtermiddag.

Bladz.

Bladz. 146 reg. 15 v. b.

Van hier ontrent. Dat schoon dat wy hier genieten konden, maar naar elders *ontloopen*. — *Maer* is hier *flechts*.

Bladz. 147 reg. 3 v. b.

Stroot, strot; als alom.

Bladz. 147 reg. 8 v. b.

't *Aenſien*, 't aangezicht van hem wien zy naar de oogen ziet.

Bladz. 147 reg. 12 v. b.

Will ſy danſſen, hy will yelen. Als ſpreekwijze welke eene goede toepaſſing heeft, goed! Maar de uitdrukking zoo men haar eenigzins vat, is allergeweldigst aanſtootelijk.

Bladz. 147 reg. 16 v. b.

Quinten — *quintje*. Woordſpeling. *Quint*, eigenlijk *kwink*, levendigheid, van het zelfde grondwoord als *kwik*. *Quintje*, drachma, vierdedeel loods of (men mocht de Hollandſche namen van 't gewicht niet meer verſtaan,) een achtſte deel van een *ons* (uncia) in 't Apothekers gewicht.

Bladz. 148 reg. 13 v. o.

In als, in alles. Zie bladz. 49 reg. 7 (Aant. bl. 303).

Bladz. 148 reg. 11 v. o.

Deun, kort. Zie bladz. 144 reg. 17 v. o. (Aant. bl. 381).

Noyt in 't neſt. In of op het *neſt*, het *naauwkeurigſt*. Huyſons onderdrukt de eerſte *t* in *neſt*, en zoo deed men veelal in zijn tijd.

Bladz.

Bladz. 149 reg. 4 v. b.

Wel getwernde, voor wel te samen vereenigde.

Bladz. 149 reg. 9 v. o.

Haer selven konde velen. Selven is hier saamgetrokken uit *selve en*, 't geen het negatief by HUYGENS vereischt. *Niemand en ken haer, noch sy en ken haer selve velen.*

Bladz. 149 reg. 1 v. o.

Ik pruyfth'er. D. i. ik prys het haar. (Hoc illi laudi tribuo).

Bladz. 150 reg. 1 v. b.

Gezonde. Versta: gezonden. Of versta die *gezond* is daarby, in HUYGENS geliefde woordspeling.

Bladz. 150 reg. 3 v. b.

Uw geschenck is hier *tui donum*, niet *donum tuum*. Doch het is in dezen zin geen Hollandsch. Maar zoo gebruikt hy *zijn* ook voor *van hem*, als hier *uw geschenk* voor 't geschenk *van u*, in den zin van *bestaande in u*. Vergelijk 't aangeteekende op bladz. 129.

Bladz. 150 reg. 6 v. b.

Soet. Geen adjectivum hier, maar verbum. *Hy zoet*, dat is, *hy is zoet*, en *maakt zoet*. Vergelijk mijne Verhand. over de Gesl. § 72.

Bladz. 150 reg. 7 v. o.

Mijn besluyt uyt uwe gaven. D. i. van 't gene ik (als leering) uyt uw geschenk trekke.

Bladz. 151 reg. 3 v. b.

D'eerfte. De oudste; 't geen hy aanmerkt om dat hy haar na hare zuster noemt.

Bladz.

Bladz. 151 reg. 5 v. b.

Prast, gesprek. 't Woord had toen de beteekenis niet van zoo onbeteekenend te zijn als thands.

Bladz. 151 reg. 11 v. b.

Befien tot in den mond. Zinspelende op het spreekwoord: „Een gegeven paard moet men niet in den mond zien.” — Maar behalven de toepassing (die eene aartigheid is) is 't hier nog een verdraaiing van 't denkbeeld van een paard *in den mond bezien*, en dat van een spijs *in des eters eigen mond proeyen*.

Bladz. 151 reg. 14 v. b.

Soet, gesonden en gesont. Jammer, dat hy er *gesoden* ook niet nog byvoegt, en zegt: *gezoden* zijn zy, *zoet*, *gezonden*, en *gezond*. — Zy hadden ze hem gekookt moeten zenden, dunkt my, en waren zy dan zoo overgaar geweest, dat hy ze niet opgegeten, maar *gezogen* had, dan had het hem eerst een recht heerlijke woordspeling opgeleverd!

Bladz. 153 reg. 12 v. b.

Onderschreven. Neen *ondergeschreven*, de brief wotdt door hem *onderschreven*, maar hy *schrjft* er zich *onder*. Men zie mijne Verhand. over de Geff. Aant. *iii*.

Bladz. 152 reg. 4 v. o.

Ljymiga. *Ljymig*. Dat is *taai*.

Bladz. 152 reg. 18 v. o.

Met lief, met genoeg, zonder dwang.

nuyc. V.

R

Bladz.

Bladz. 152 reg. 13 v. o.

't *Fell gebod des Princen*. T. w. aan HUYGENS, van hem naar zijn Legertocht te volgen.

Bladz. 152 reg. 9 v. o.

Seck, Spaansche wijn.

Bladz. 152 reg. 7 v. o.

Sommen, drinken. Zie hiervoor, bladz. 25 reg. 2 v. o. (Aant. VII. B. bl. 297.)

Lijmen werd ook voor *kusfen* gebruikt. Het behoorde by de vrolijkheid van dien tijd.

Bladz. 153 reg. 15 v. b.

Sijn' knecht, my, HUYGENS.

Bladz. 154 reg. 2 v. b.

Hy stond op geen medoogen. Hy had het meêlijden opvorderende zeggen van *Een blind mensch is een arm mensch*, niet in den mond.

Bladz. 154 reg. 5 v. o.

Wel-getoonde, welgestemde *Ziel*.

Bladz. 155 reg. 6 v. b.

Men zij het beste quijt. D. i. ten zij men 't beste kwijt zij. *Men* is hier saamgetrokken uit *men en*. *Men en zij*, de gewone Constructie van dien tijd nog voor *of men zij*. Zie boven, VII. B. bladz. 5 reg. 3 v. b. (Aant. bl. 287). *Zij is moet zijn*.

Bladz. 155 reg. 10 v. b.

Verpraeten, mispraten.

Bladz.

Bladz. 156 reg. 4 v. b.

Niet als, — niet anders dan.

Bladz. 156 reg. 7 v. o.

De gist. Het zuurdeeg, zegt het Evangelie, en hier heeft onze Dichter het oog op.

Bladz. 156 reg. 5 v. o.

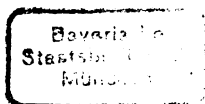
Die 's daeghs eens — Men zou mogen lezen: *diens dags*. Naamlijk in den zin van: *de nieuwe jaren* van dien dag, *die 't dien dag slechts zijn* of *heeten*, en 't niet blijven, indien het op den zoogenoemden Nieuwjaarsdag slaan moest. Doch het volgende in aanmerking nemende, mag men er door verstaan: *Let op die jaren* (van bekeerdheid tot God) *die ieder dag eens nieuw zijn*; d. i. waar in de mensch dagelijks vernieuwd wordt. — Voor my, ik geloof *nieuwe jaren* hier als een Verbum te moeten opvatten voor *nieuwjaar* honden, en de imperativus *Let op* aan hen gericht te zijn die ieder dag een nieuw jaar achten. Want HUYGENS is gewoon *die* ook als het op de tweede persoon staat, dus met een werkwoord in de derde te construeeren; 'tgeen meer geschiedt, alhoewel oneigen zijnde.

Het is met dit relatief als met het posesstief, van welks overeenkomst in geslacht met het woord waar het op te rug ziet, mijne Verh. over de Gesl. § 60-65. *Die* is in zich-zelf, gelijk alle naamwoorden, een *derde* persoon; maar te rug ziende op de eerste of tweede persoon, eischt het Logicè een verbum in deze persoonsvorming; en natuurlijker wijze zegt men, IK, *die oud van jaren* BEN; GY, *die jonger* ZIJT, schoon men grammatikaal anders kan spreken, en dit ook nog zelfs niet ongewoon is, en eenigermate te wettigen, wanneer men *die* met hetgeen daar toe behoort, als eene

af-

appositio beschouwt, welke de plaats van een nomen bekleedt, als zei men: *ik, een man die ouder van jaren is, gy, iemand die jonger is.* Intusfchen, is dit gebruiken van het verbum in de *derde* perfoon, wel ten aanzien van de *tweede*, maar nooit van de *eerste*, gepleegd, hoezeer voor beide de zelfde reden bestaan zou.

EINDE DER AANTEKENINGEN OP HET
ACHTSTE BOECK.

328 AANTE

appositio beschr
kleedt, als zei
gy, iemand di
van het verbui
van de tweede,
zeer voor beid

EINDE

